

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MAGNA MORALIA

Ἡθικὰ Μεγála - Büyük Etik

Aristoteles

Eski Yunancadan Çeviren

Y. Gurur Sev

pinhan
Felsefe

Aristoteles

Magna Moralia

Aristoteles (MÖ 384 – 7 Mart MÖ 322): Antik Yunan filozofu. Platon ile Batı düşüncesinin en önemli iki filozofundan biri sayılır. Fizik, gök-bilim, ilk felsefe, zooloji, mantık, siyaset ve biyoloji gibi konularda pek çok eser vermiştir. Günümüze erişen metinleri arasında *Fizik*, *Politika*, *Gökyüzü Üzerine*, *Ruh Üzerine*, *Kategoriler*, *Yorum Üzerine*, *Birinci Çözümlemeler*, *İkinci Çözümlemeler Poetika*, *Retorik*, *Nikomakhos'a Etik* vardır.

Y. Gurur Sev: Lisans derecesini Bahçeşehir Üniversitesi Sosyoloji Bölümünden, Yüksek Lisans derecesini ise Yıldız Teknik Üniversitesi Felsefe Bölümünden aldı. Şu anda hâlâ Galatasaray Üniversitesi'nde felsefe, İstanbul Üniversitesi'nde sosyoloji alanında doktora çalışmalarını sürdürmektedir. Ayrıca Aiskhülos'a ait *Persler* (Pinhan Yayıncılık, 2015) ve Aristoteles'e ait *Metafizik* (Pinhan Yayıncılık, 2015) adlı eserlerini de Türkçeye kazandırmıştır.

PINHAN YAYINCILIK

Litros Yolu, Fatih San. Sitesi No: 12/214-215

Topkapı/Zeytinburnu İstanbul

Tel: (0212) 259 27 60 Faks: (0212) 565 16 74

www.pinhanyayincilik.com

info@pinhanyayincilik.com

Sertifika No: 20913

© Pinhan Yayıncılık, 2016

Türkçe çeviri © Y. Gurur Sev, 2016

Birinci Basım: Ağustos 2016

Genel Yayın Yönetmeni: Mahmut Sever

Son Okuma: Adem Beyaz

Kapak Görseli: Thumbelina

Kapak Tasarımı: Mahmut Sever

Dizgi: Özlem Sümbül

Teknik Hazırlık, Baskı ve Cilt:

Yaylacık Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.

Litros Yolu Fatih San. Sitesi No: 12/197-203

Topkapı-İstanbul Tel: (0212) 567 80 03

Sertifika No: 11931

Kataloglama Bilgisi:

1. Felsefe 2. Antik Felsefe 3. Etik

Pinhan Yayıncılık: 109 Felsefe Dizisi: 30

ISBN: 978-605-5302-92-4

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metnin, gerek görsel malzemenin yayınevinden izin alınmadan herhangi bir yolla çoğaltılması, yayımlanması ve dağıtılması 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun hükümlerine aykırıdır ve hak sahiplerinin maddi ve manevi haklarının çiğnenmesi anlamına geldiği için suç oluşturur.

İçindekiler

Çevirenin Notu.....	7
HΘIKA MEΓΑΛΑ	22
MAGNA MORALIA.....	23
Transkripsiyona Anahtar / Sözlükler.....	231

Çevirenin Notu

Magna Moralia Aristoteles'in etiğe ilişkin üç temel eserinden biridir. *Nikomakhos'a Etik* ve *Eudemos'a Etik*'le beraber *Magna Moralia* Aristoteles'in etiğe ilişkin üçlemesini tamamlar. Öte yandan *Magna Moralia*, diğer ikisinin aksine, sahilhiği konusunda emin olunamayan eserlerdendir. Yine de *Magna Moralia*, Erdemler ve Kötülükler gibi sahil olmadığı konusunda hemfikir olunanlardan biri olmaması ve Adorno gibi bir büyük ismin kendisine nazire yazması bakımından (*Minima Moralia*), ayrıca da Aristoteles'in etiğini derli toplu, çeşitli açmazlarla da didişerek ortaya koyması bakımından, oldukça önemli bir eserdir.

Söz konusu üçlemenin hangi kitabının asıl kaynak olduğu, hangisinin bir diğerrinin türevi olduğu da önemli bir tartışma konusudur. Nitekim birbirleriyle bire-bir örtüşen pek çok parçayı¹ da göz önünde bulundurarak, kimi uzmanlar (sözgelisi Jaeger) *Nikomakhos'a Etik*'in *Eudemos'a Etik*'in bir türevi olduğunu iddia ederken, Spengel ve Susemihl gibi uzmanlarsa *Eudemos'a Etik*'in *Nikomakhos'a Etik*'in bir türevi olduğu kanısındadırlar. Öte yandan hemen tüm uzmanlar *Magna Moralia*'nın Aristoteles sonrası bir derleme, özellikle *Eudemos'a Etik*'te işlenen konuların tümünü kapsayan iyi bir özet olduğunda

¹ *Nikomakhos'a Etik*'in V, VI ve VII. Kitapları *Eudemos'a Etik*'in IV, V ve VI. Kitaplarıyla bire bir örtüşür. Ayrıca söz konusu kitapların pek çok parçasının kısım kısım da olsa *Magna Moralia*'da geçtiği görülür.

hemfikir görünürler. Jaeger, eserin Theophrastos sonrası bir *peripatos*çunun derslerinde kullanmak için hazırladığı eksik yahut sonu kayıp bir seçki olduğu kanısında olduğunu söyler.¹ Nitekim diğerlerinde olup da *Magna Moralia*'da işlenmeyen ya da varsa kayıp olan temel mesele, asıl mutluluğun temaşa (*theoria*) hayatında olduğu konusudur ki, aslında bu çok da hafife alınacak bir eksiklik olmasa gerektir. Dahası, söz konusu eserin başlığına (Büyük Etik) Marcus Aurelius döneminden önce rastlanmaması da eserin Aristoteles sonrası bir derleme olduğu kanısını güçlendirmektedir. Yine de, sonu yahut sonucu kayıp da olsa, *Magna Moralia* Aristoteles etiğini anlamak için oldukça faydalı, derli toplu bir metin izlenimi verir. Eserin yeniden gündeme gelmesi ve ünlü bir nazireye konu olacak denli popülerlik kazanması ise Susemihl'in çok güçlü bir girişle birlikte yayımladığı edisyon kritik sayesinde olmuştur.² Susemihl'in söz konusu eseri, yazmalara ilişkin soy ağaçlarından metnin tarihine, metnin içeriğinden sahihliğine pek çok konuda temel kaynak haline gelmiştir.

*

Eserin içeriğine bir göz atmak gerekirse, bilindiği üzere Aristoteles etiği politikadan ayrı bir dal olarak görmez. Bu bağlamda Aristoteles, *Magna Moralia*'nın hemen başında, etiğin konusu 'iyi' (*agathon*) olduğundan ve politika en iyi bilgi türü ya da beceri olduğundan, ayrıca her bilgi türü bir iyiyi hedeflediğinden, etiğin dâhil edildiği politikanın da "en iyi iyi" (*to ariston agathon*) hakkında olması gerektiğini ifade eder ve burada 'iyi'den kastın bizim için, insan için iyi olan olduğunu hatırlatır

¹ Werner Jaeger, *Aristotle, Fundamentals of the History of His Development*, Clarendon Press, Oxford, 1968, ss. 228, 440-443.

² Franz Susemihl, *Aristotelis quae feruntur Magna Moralia*. Teubner, Leipzig, 1883.

(1181a23-1183b18). İnsan için iyi olan da erdemlere (*aretê*) ilişkin olduğundan, eserin merkezini de erdemler teşkil eder. Aristoteles daha sonra 'iyi'ye ilişkin çeşitli ayrımlar yapar ve bunların arasında (i) onurlu (*timion*) olanları, (ii) övgüye değer (*epaineton*) bulunanları, (iii) imkânları ve (iv) kendisi erek olan bir başka iyiyi koruyan ya da ortaya çıkaranları sayar (1183b18-1184b1). Sözü geçen iyilerden ise imkânlar ve bir başka ereğe götürenlerin erdem olamayacağını gösterir. Nitekim (iii) zenginlik gibi imkânlar iyi birilerinin elinde iyiye, kötü kimselerin elinde kötüye kullanılır, hâlbuki erdem kendi başına iyi bir şey olmalıdır. Dahası, bunlar her yerde ve herkesçe tercih edilebilir şeyler değildirler. Sözügelışı adalet ve diğer erdemler her yerde ve herkesçe tercih edilirler, ama güç, zenginlik ve yetenek ne her yerde <tercih edilir> ne de herkesçe. Aynı şekilde (iv) bir ereğe götüren araç da aranan 'iyi' olamaz, çünkü mademki en iyi iyi aranıyor ve erek her daim kendisi uğruna var olan araçtan daha iyidir, kendisinden daha iyi bir şeyin uğruna olan, iyi bir şey olsa bile en iyi iyi olamaz. O halde en iyi iyi bir tam erek olacak, yani kendisi bir başka öte erek için seçilir olmayacak.

Peki, bu tam erek, bizim için en iyi iyi ne olabilir? Aristoteles bunun cevabını "iyi eylemek ve iyi yaşamakla aynı şey" addettiği "mutluluk" (*eudaimonia*) olarak verir (1184b23-1185b1). İyi eylemek ve iyi yaşamak (*to eu zên*) ise erdemlere uygun yaşamaktır ki, erdemler ruhtadır. Dolayısıyla mutluluk ruha dair bir şeydir, nitekim ruhtaki iyiler güzellik, sağlık gibi bedene ait iyilerden daha iyidir. Kaldı ki, madem en iyi iyiyi arıyoruz, kendisinden daha iyisi olduğunu bildiğimiz bir şeyi konu edinemeyiz, bu sebepten de en iyi iyi olduğu dile getirilmiş olan mutluluk bedene dair olamaz (1185b1-34). Bu noktada Aristoteles mutluluğun ruhta (*psykhê*) bulunan er-

demlerle yakından ilişkili olduğu sonucuna varır. Fakat bu onun için yeterli değildir. Zira erdemlere sahip olmakla erdemli yapıp etmeleri işe koşmayı Aristoteles aynı derecede iyi görmez. Nitekim sahip olunan her neyse onu etkin ya da işler kılmanın ona sahip olmaktan daha iyi olduğunu söyler ki, tam erekten ya da en iyi iyiden bahsedebilmek için bu gibi ikililerin daha iyi olanını dikkate almak gerekir. Dahası, Aristoteles, pek çok yerde sözünü ettiği, ereği uygulamanın ya da kullanımın kendisi olan etkinliklerin (*energeia*) var olduğunu hatırlatır. Söz gelişi gözün ereği görmenin ta kendisidir, işler olmayan bir göze sahip olmayı kimse istemez. Bu gibi örneklerde sahip olma tamamen kullanımın, etkinliğin uğrunadır. Erdemler de Aristoteles için bu şekilde, yani erdemli yapıp etmelerle örülü bir yaşam söz konusu olmadıkça erdemlere sahip olmanın hiçbir kıymeti yoktur onun için. Dolayısıyla erdemleri işe koşmak onun için erdemlere sahip olmaktan daha iyidir (1184b1-23).

Dahası, mademki *tam* erekten söz ediyoruz, bu da mutluluk ve erdemlere ilişkin, mutlu olacak birinin *tam* olmasını gerekiyor (yani çocuk, kadın, köle olmayacak, özgür vatandaş olacak). Ayrıca zaman bakımından da bir tamlık söz konusu. Yani tam ereğe erişildiği, söz konusu insan için iyi olansa, ancak tam bir zaman diliminde değerlendirilebilir ki, bu da bir insanın ömrünü yetişkin olarak geçirdiği diliminin tamamı olsa gerektir (1185a2-9). O halde Aristoteles için mutluluk, yetişkin bir özgür vatandaş için ruhta bulunan erdemlerin yaşam boyu işler halde olmasıdır, denebilir.

Aristoteles mutluluğa ilişkin soruşturmasına ruhun kısımlarına ve bu kısımlara denk düşen özelliklere değinerek devam eder (1185b1-34). Nitekim Aristoteles için ruh, akla sahip olan ve akıldan bağımsız olan olmak

üzere iki kısma ayrılır. Akla sahip olan kısımda aklıbaşındalık, bilgelik ve bunlar gibileri ortaya çıkarken, akıldan bağımsız yanda ise karakter erdemleri, yani ölçülülük, adalet, yiğitlik vs. bulunur ve insanlar bunlara sahip olmak ve bu karakter erdemleri uyarınca eylemde bulunmak bakımından övgüye değer bulunurlar. Ruhun akıllı kısmına ait olanlar bakımından ise kimse övülmez. Öte yandan, ruhun akıldan bağımsız yanı akılla birlikte olan yana itaat etmediği sürece, karakter erdemlerinden de söz edilemez. Ruhun akıllı kısmında bulunanlarla yiğitlik gibi karakter erdemleri arasındaki temel bir fark da onların aşırılık ve eksikliğe karşı durumlarıdır. Nitekim karakter erdemleri aşırılık ve eksiklik tarafından yok edilebilirken, aklıbaşındalığın ya da bilgeliğin fazlası zarar değildir. Söz gelişi korkmamak iyidir, ama hiçbir şeyden korkmayan biri yiğit değil, çılgın olur ki, burada karakter erdemi olarak yiğitlik ortadan kalkmış demektir. Benzer şekilde, aşırı idman da az idman da sağlığı olumsuz etkiler. Bu açıdan bakıldığında karakter erdemleri orta olmaya ilişkindir—özellikle de acılar ve hazlar konusunda. Acılardan kaçınmak da hazlara meyletmek de doğaldır ama bunu aşırılığa vardırarak yıkıcı olabilir. Aynı şekilde, münzevi bir hayat geçirmek de öyle. Burada bir denge kurmak önemlidir —gerektiğinde hoş vakit geçirmek, gerektiğinde de acılara dayanmak (1185b34-39).

Bir sonraki aşamada Aristoteles karakter erdeminin (*hê êthikê aretê*) doğasını belirlemenin karakter (*êthos*) sözcüğünün etimolojisinden hareketle kolaylaşacağı düşüncesiyle, söz konusu terimin ‘alışkanlık’ anlamına gelen *ethos* sözcüğünden türetildiğini gösterir ve dolayısıyla bu erdemlerin alışkanlık gibi yapa-yapa edinileceğine işaret eder. Yani bu erdemler alışkanlık kazanarak edinilir (1185b39-1186a9).

Sonra, Aristoteles, ruhta duygular, yetiler veya imkânlar ve huyların bulunduğunu söyleyerek, erdemin yerinin de ruh olmasından hareketle, erdemlerin bunlarla ilişkisini ya da bunların hangisi türünden bir şey olduğunu belirlemeye girişir ve erdemi duygulara karşı iyi durumda (yani orta) olma huyu olarak tarif eder. Bu da, duyguların aşırılığına da eksikliğine de yenik düşmemek, duygular konusunda 'orta'yı bulabilmek olsa gerektir. Aristoteles bu aşamada bir de aşırılığın mı, yoksa eksikliğin mi 'orta'ya daha zıt olduğu sorusunu yanıtlamaya girişir ve 'orta'ya birinin diğerinden daha zıt olmadığı kanısına varır (1186b4-33).

Sonra, Aristoteles Sokrates'in iyi veya kötü olmanın bize bağlı (*eph' hêmin*) olmadığına, kimsenin isteyerek kötü olamayacağına yahut kusur işlemeyeceğine, bunun bizim dışımızda geliştiğine ve bunun kaynağının iyi ve kötüye ilişkin bilgisizlik olduğuna yönelik iddialarıyla hesaplaşır (1187a5-1187b31) ve yasa koyucuların iyi eylemlere ödül, kötü eylemlere ceza attettiğini, insanların da iyi eylemleri övdüğünü, kötülerini ise yerdüğünü hatırlatarak, iyi ya da kötü olmak bize bağlı olmasaydı bunun ne denli saçma olacağını gösterir (1187a5-30). Dahası, Aristoteles, tüm doğal varolanların daima birtakım ilkelere hareketle söz konusu ilkeleri zorunlu olarak takip eden davranışlar türettiklerini ve kendilerine benzer yeni varolanların üremesini sağladıklarını, fakat insanın burada bir istisna olduğunu ve ilkelerini güncelleyip bunlardan yeni ve farklı eylemler türetme yetisine sahip olduğunu söyler ve bunun da iyi veya kötü olmanın elimizde olduğuna bir başka kanıt olduğunu ifade eder (1187a30-1187b31). Bu noktada konu 'isteyerek' (*hekon*) ve 'istemeden' (*akon*) yapılanlara gelir ve Aristoteles 'isteyerek' yapılanı basitçe zor yahut cebir (*bia*) söz konusu olmadığında, mecbur kalınmadığında yapılan

olarak tarif eder (1187b31-37). Aristoteles burada kendine hâkim olamama yahut iradesizlikle mecburiyeti karıştırmamak gerektiği üzerinde durur. Nitekim zorla yahut mecburen yapılan eylem, nedeni ve ilkesi failin dışında olan eylemdir (1188a38-1188b25). Kendine hâkim olamamada (*akrasia*) ise, ruhun akıllı yanının ve diğer yandaki karakter erdemlerinin failin iştahına (*oreksis*), dolayısıyla arzusuna (*epithymia*), yüreklilik (*thymia*) ve isteklerine (*boulêsis*) söz geçirememesi söz konusudur ki, bu tamamen içsel bir nedendir (1188a5-38). Yani, birinin kendine hâkim olamaması sonucu yapıp ettiği şeylerin nedeni de ilkesi de o kişinin ruhundadır, içindedir; dolayısıyla burada zorla yapılanla temel bir karşıtlık söz konusudur. O halde kendine hâkim olamayan biri (*akratês*) buna bağlı her ne yapıyorsa bunu istemeden yapmıyor demektir.

Aristoteles isteyerek yapılan her şeyin aynı zamanda bir tercih (*proairesis*) olduğunun düşünülmemesi konusunda da bizleri uyarır (1189a1-1189b32). Nitekim görüldüğü üzere kendine hâkim olamama sonucu yapılanlar da isteyerek yapılan birer eylemdir ve bunların birer tercih olduğunu düşünmek yersiz olur. Zira tercih her şeyden önce bir hâkimiyettir ve tercihte iştah ve düşünüp taşınma bir aradadır. Sözgelişi bir anlık öfkeyle, düşünüp taşınmadan birini pataklamak mümkündür. Bu, bir kendine hâkim olamama durumu da olsa, anlaşıldı ki, isteyerek yapılan bir şeydir. Öte yandan bunun bir tercih olduğu söylenemez. Tercih yapmayı arzuladığımız şeyi düşünüp taşınıp yapıp yapmamayı tartmanın, bu konuda tereddüde düşmenin ardından gelen bir karardır. Bu bağlamda Aristoteles şu sonuca varır, tercih edilen her şey isteyerek yapılmıştır, ama isteyerek yapılan her şey tercih edilmiş değildir.

Daha sonra, Aristoteles, erdemleri sıralamaya girişir (1190b7-1193a39). Buna göre, yiğitlik ödlelikle çılgınlığın, ölçülülük taşkınlıkla hazlara karşı ilgisizliğin, yumuşak başlılık kolayca sinirlenmeyle öfkesizliğin, cömertlik savurganlıkla pintiliğin (cimrilik, açgözlülük, küçük hesaplar peşinde koşma ve varyemezlik de buna dâhil), yüce gönüllülük kendini bir şey sanmayla alçakgönüllülüğün, eliaçıklık gösteriş meraklılığı ve elisıklılığın, isyan hasetle fesadın, saygınlık kendini beğenmişlikle yılışıklığın, ağırbaşlılık utanmazlıkla utangaçlığın, şakadan anlarlık şaklabanlıkla hödüklüğün, dostluk yağcılıkla husûmetin, sahicilik de yapmacıklıkla sahtekârlığın 'orta'sıdır.

Bu gibi erdemlerin ardından Aristoteles 'adalet' (*dikaïosynê*) ve 'hak'tan (*to dikaion*) söz eder (1193a38-1196b4)—yasanın emrettiklerini yapma anlamında değil de, *poliste*, insanlar arası karşılaşmalarda birbirine karşı adil olma anlamında. Dahası, söz konusu insanlar arası karşılaşmalar baba-oğul, karı-koca, köle-efendi gibi ilişkileri de kapsamaz. Buradaki insanlar arası karşılaşmalar özgür *polis* sakinleri, vatandaşlar arası karşılaşmalardır. Adaletle dönecek olursak, Aristoteles için adalet bir nevi eşitliktir, bu bağlamda da bir orta, dolayısıyla bir erdemdir. Fakat bu kısasa-kıyas ya da herkesin her şeyden eşit miktarda verip eşit miktarda alması gibi bir eşitlikten ziyade, orantı bakımından bir eşitliktir. Söz gelişi çok şeye sahip olanın çok, az şeye sahip olanınsa az katkıda bulunmasında bir orantı vardır. Yine, benzer şekilde, çok uğraşmış olanın çok, az uğraşmış olanınsa az şey elde etmesinde de. Eğer hak orantının söz konusu olmadığı mutlak anlamda bir eşitlik olsaydı ve bu bağlamda herkes ürününü karşılıklı olarak takas ediyor olsaydı, sözgelişi mimarın kunduracıdan ayakkabı alabilmesi için bir ev vermesi gerekecekti. Fakat hiç şüphe-

siz bu adil olmazdı. Aristoteles paranın tam da bu problemi çözebilmek ve orantıyı sağlayabilmek için icat edildiğini söyler. Öte yandan, alması gerekenden azını alabilen haksızlığa uğramıştır, fazlasını alan ise hak yemiştir. Hak, bu ikisinin ortasıdır. Adalet ise hakkı gözetmeye ilişkin huy anlamında bir erdemdir.

Sonra Aristoteles ruhun akıl sahibi yanında bulunanlara geçer (1196b4-1198b24) ve önce ruhun akıl sahibi yanının ikiye ayrıldığını hatırlatır: Tartan yan ve bilimsel yan. Bilimsel yana dâhil olan bilim (*epistêmê*), bilinebilir olanları tanıtlama ve ayrıntılı bir biçimde temellendirmedi. Düşünme yetisi (*nous*) ise düşünülebilir olanların ilkelerine dairdir; nitekim bilim tanıtlanabilir olanlarla birlikte yürür, ama ilkeler tanıtlanamaz, dolayısıyla bilim ilkelere dair olamaz, ama düşünme yetisi olabilir. Bilgelik (*sophia*) ise bu ikisinin birleşimidir. Tartan ve tercih eden yan ise duyumsanabilir ve yalın olarak oluş ve bozulmuş halinde olanlar hakkındadır. Zira bize bağlı olanları ve yapıp yapmamayı seçebileceklerimizi tartarız; bunlar ise duyumsanabilir ve değişime tâbi olanlardır. Söz konusu yana ait beceri 'aklıbaşındalık'tır (*phronêsis*). Aklıbaşındalık düşünüp taşınıp tartıp tercih etmeye yönelik bir erdemdir ve bir anlamda pek çok erdemın ustasıdır. Bu bağlamda basîret (*synesis*), zekâ (*deinotês*) gibi yine ruhun bu kısmına ait erdemler aklıbaşındalığın kalfası, ruhun diğer kısmındaki karakter erdemleri ise çırağı konumundadır. Öte yandan erdemlere yönelik doğal eğilimin söz konusu olduğu yerde bu cıracık ve kalfalar bir de ustalarının sözünü dinlerse, işte o zaman Aristoteles'in "tam erdem" dediğı şey ortaya çıkar. Aristoteles bu noktada aklıbaşındalığın erdemlerin başı olduğunun düşünülmemesi konusunda bizleri uyarır. Nitekim bilgelik ona tâbi değildir, bilakis aklıbaşındalık bilgelige tâbidir. Bu bağlamda Aristoteles aklı-

başındalığı bilgeliğin reis olduğu hanenin baş kâhyasına benzetir. O halde ruhun akıl sahibi yanına ait olan düşünce erdemleri kabaca bilimle düşünme yetisinin birleşimi olarak bilgelik ve zekâyla basiretliliğin birleşimi olarak aklıbaşındalıktır.

Bunların ardından Aristoteles 'dürüstlük' (*epieikeia*) konusunu açar (1198b24-34). Dürüst biri, Aristoteles için, yasa boşluklarından yararlanıp bunları çıkarına kullanmak şöyle dursun, yasa koyucunun boş bıraktığı durumlarda hakkı olandan azını almaya razı olandır. Böyle biri aynı zamanda 'düşünceli' (*eugnômôn*) biridir de, nitekim düşünceli olan yasa boşluklarını kendine hak görmekten ziyade onları ayıklayan, elekten geçiren, eleştiren biriyken, dürüst olansa buna uygun şekilde eyleyendir (1198b34-1199a4).

Adaletle ilişkin bu alt erdemlerin ardından, Aristoteles, aklıbaşındalığa ilişkin bir alt erdem olan ne istediğini bilmeyi (*euboulia*) konu edinir ki, bu da talih eseri başına iyi şeyler gelenin ya da farkında olmadan iyi şeyler yapanın değil de, yalnızca ne istediğini bilerek iyi eyleyenin övüleceğini ifade etmek için olsa gerektir (1199a4-1200a30). Daha sonra, Aristoteles erdem ve kendine hâkin olamama konusunda gündeme gelen çeşitli açmazları derinlemesine irdeler ve mutlulukla yakından ilişkili olduğu söylenegelmiş olan 'haz' (*hêdonê*) konusuna geçer.

Aristoteles, bu bölümde, hazdan iğrenenlerin bile mutluluk söz konusu olduğunda en azından acıdan (*lypê*) uzak olmadan söz ettiklerini hatırlatarak, acıdan azade olmanın da bir nevi haz olduğunu da iddia ederek, mutlulukla hazzın yakından ilgili olduğuna kanaat getirir ve hazzın iyi bir şey olmadığına dair çeşitli iddiaları çürütüp çeşitli açmazları çözmeye çalışır (1204a19-1206b30). Öte yandan, mutluluğun önkoşulu olan er-

demin bir orta olma olduğunu, erdemin de duygulara, daha ziyade acı ve hazlara ilişkin olduğunu, acılara ve hazlara ilişkin orta olmanın bu ikisinden bağımsız, hissiz olmama olmadığını söyleyen Aristoteles, hazlara ve acılara ilişkin orta olmanın iyi şeylerden haz kötü şeylerden acı duymak olduğuna işaret eder. Başına iyi şeyler geldiğinde ya da iyi şeyler yaptığında haz, kötü şeyler yaptığında ya da başına kötü bir şey geldiğindeyse acı duymanın iyi bir şey olduğunu, zira kişiyi iyiye yönelttiğini, onu iyi şeyler yapmaya teşvik ettiğini söyleyerek, hazların, ayak bağı olmak şöyle dursun, yeri geldiğinde iyiye doğru birer teşvik olduğunu iddia eder. Hazlarla ilgili asıl risk, Aristoteles için, duyguların akılla yapması gereken işbirliğini terk etmesidir.

Mutlulukla yakın ilişkili görünen bir diğer mesele ise talihli olmak (*eutykhia*). Nitekim *tam* erek olan mutluluğa erişebilmek için *tam* olabilmek, dolayısıyla da yetişkin bir erkek, bir özgür vatandaş olmak gerektiği söylenmişti. Bunun için de öncelikle varlıklı bir aileye doğmak ve erkek olmak gerekiyor. Ayrıca zaman bakımından da bir *tamlık* gerekliydi, dolayısıyla gencecik ölmek de önemli. Ayrıca erdemli olabilmek, düşünüp taşınabilmek, aklıbaşında, bilge olabilmek için de boş zaman gerekli ki, bu da dış iyilere (sözgelişi zenginlik) sahip olmayan biri için neredeyse imkânsız. Zira dış iyilere sahip olmayan biri erdemlere kafa yormaktan önce kendi refahını arttırmayı düşünecek, bu uğurda tüm zamanını harcaması gerekecektir. Öte yandan, varlıklı bir aileye erkek evlat olmak ve yetişkin bir özgür vatandaş olarak yeterince süre hayatta kalmak, bu arada da dış iyilere sahip olmak... Bunların hepsi talihli olmayı gerektiriyor. Fakat Aristoteles için talihli olmanın, dış iyilere sahip olmanın kişiyi mutluluğa götürme garanti-

si olmadığını da unutmamak gerekir—bunlar sadece önkoşul (1206b30-1207b19).

Aristoteles bir sonraki bölümde güzel ve iyi olmaya (*kalokagathia*) değinir ve söz konusu terimin erdemli olmaya işaret eden *kalon* (güzel) ile asil olmaya işaret eden *agathon*dan (iyi) türetilmiş bir sıfat olduğunu söyler (1207b19-1208a5). Dolayısıyla *kalokagathon* biri hem erdemli hem de asil biridir ve böyle biri mutlu olmaya pekâlâ namzettir.

Daha sonra, Aristoteles, erdemli olmadan bahsederken kullandığı “sağ akıl uyarınca” (*kata ton orthon logon*) ifadesini açma ihtiyacı hisseder (1208a5-1208b2). Buna göre, sağ akla uygun olandan kasıt, ruhun akıl sahibi olmayan kısmının ruhun akıllı yanıyla işbirliğini kesmemesi, onun kendi işini yapmasını engellememesidir. Zira ruhun akıl sahibi yanının tartan ve tercih eden kısmına ait bir baş erdem olan aklıbaşındalığın ustalığı ya da baş kâhyalığı olmadan, karakter erdemleri kendilerine eylem alanında yer bulamaz. Bu bakımdan sağ akıl uyarınca eylemek mutluluk için olmazsa-olmazlardan biri olsa gerektir.

Magna Moralia’da (1208b2-1213b25) Aristoteles’in mutlulukla ilişkili addettiği son kavram ‘dostluk’ ya da ‘sevgi’dir (*philia*). Burada dostluk yahut sevgiden kasıt, mademki konu insan için iyi olan, insanlar arası dostluk ya da sevgidir. Burada Aristoteles dostluğu haz (*hêdonê*), fayda (*sympheron*) ve iyilik (*agathon*) temelli dostluklar olarak üçe ayırıyor. Haz temelli dostluklar tarafların karşılıklarına hoş (*hêdu*) vakit geçirttiği için kurulan ya da sürdürülen dostluklardır. Fayda temelli dostluklar ise tarafların dostluk kurmada yahut dostluğu sürdürmede bir çıkarlarının olduğu dostluklar, iyilik üzerine kurulu dostluklarsa iyi birilerinin (*spoudaion*) birbirlerine karşı sürdürdükleri dostluk, besledikleri sevgidir.

Öte yandan iyilik üzerine kurulu bir dostluk diğer ikisini beraberinde getirecektir, nitekim taraflar bu gibi bir dostluktan hoşlanacak, keyif alacak ve böylesi bir dostluk onlara faydalı olacaktır. Dolayısıyla iyi birileri iyi birileriyle, kötü birileri iyi birileriyle ya da kötü birileri kötü birileriyle dost olabilir. Burada önemli olan dostluğun çeşididir. Nitekim kötü birileri doğal olarak çıkar ya da haz temelli dostluklara meyleder, iyi birileriyse diğer ikisinin zaten beraberinde geleceğini de bildiklerinden, iyilik üzerine kurulu dostluklar geliştirirler. Aristoteles'e göre böylesi dostluklarda duygudaşlık (*homopatheia*) ve kafadarlık (*homonoia*) söz konusu olmalı, birinin ne çok az ne de çok fazla dostu olmalı, dostlar ancak fedakârlığın getireceği güzellik veya asalet konusunda bencil olmalı ve dostlar birbirlerine kendilerine nasıl muamele edilmesini istiyorlarsa öyle muamele etmelidir. Öte yandan, Aristoteles için, kendine yeten birinin (*autarkês*) bile dosta ihtiyacı vardır, nitekim birlikte yaşamak (*syzên*) ve birlikte hoş vakit geçirmek elzemdir ve tek başına yaşayan birinin iyilik yapacak kimsesi de yoktur ki, bu durumda mutlu da olamayacaktır, kaldı ki mutlu olmayan biri için kendine yeter demek de saçmadır.

Çeviriye Dair

Magna Moralia'yı çevirirken karşılaştığım en büyük zorluk Eski Yunancada 'iyi'ye işaret eden ve Türkçede 'iyi'den başka pek karşılığı olmayan farklı sözcüklerin nasıl karşılanacağı oldu. Aristoteles'in birbirinden farklı bunca terimi birbiri yerine ve aynı anlamda kullandığı varsayılsa bile, 'iyi' şeklinde karşılanan sözcüğün hangi Yunanca terim olduğunu gösterebilmek adına bu sıkıntıyı aşmaya çalışmak gerekiyordu. Bu bağlamda tam anlamıyla 'iyi'ye işaret eden *agathon* sözcüğünü 'iyi'

şeklinde, bir kişinin ya da karakterin iyi ya da erdemli olmasını imleyen *spoudaion* sözcüğünü 'iyi biri' şeklinde, çoğu zaman iyi durumda olmayı ifade eden *eu* terimini 'iyi durumda olmak' şeklinde, bu metinde daha ziyade zarif yahut asil olmaya işaret eden *kalon* sözcüğünü ise —estetik anlamına pek gönderme olmasa da— *agathon*dan ayırabilmek adına 'güzel' şeklinde karşılamayı seçtim. Bu tercihleri zora sokacak pasajlarda ise kafa karışıklığına mahal vermemek adına 'iyi' şeklinde karşılanan sözcüğü parantez içinde belirttim.

Çeviride F. Susemihl'in saptadığı (1884) ve *Loeb* baskısında da yer alan edisyonu kullandım, ayrıca çeviriyi St. G. Stock'un ve G. Syril Armstrong'un çevirileriyle karşılaştırarak yürüttüm.

Y. Gurur Sev
Sinanoba, 2016

ἨΘΙΚΑ ΜΕΓΑΛΑ

A

[1181 a] I. Ἐπειδὴ προαιρούμεθα λέγειν ὑπὲρ ἠθικῶν, πρῶτον ἂν εἶη σκεπτέον τίνος ἐστὶ μέρος τὸ ἦθος. [25] ὥς μὲν οὖν συντόμως εἰπεῖν, δόξειεν <ἂν> οὐκ ἄλλης ἢ τῆς πολιτικῆς εἶναι μέρος. ἔστι γὰρ οὐθὲν ἐν τοῖς πολιτικοῖς δυνατὸν πράξαι ἄνευ τοῦ ποιόν τινα εἶναι, λέγω δ' οἷον σπουδαῖον· τὸ δὲ [1181 b] σπουδαῖον εἶναί ἐστι τὸ τὰς ἀρετὰς ἔχειν· δεῖ ἄρα, εἴ τις μέλλει ἐν τοῖς πολιτικοῖς πρακτικὸς εἶναι, τὸ [25] ἦθος εἶναι σπουδαῖος· μέρος ἐστὶν ἄρα, ὥς ἔοικε, καὶ ἀρχὴ ἢ περὶ τὰ ἦθη πραγματεία τῆς πολιτικῆς, τὸ δ' ὅλον καὶ τὴν ἐπωνυμίαν δικαίως δοκεῖ ἂν μὲν ἔχειν ἢ πραγματεία οὐκ ἠθικὴν ἀλλὰ πολιτικὴν.

[1182 a] Δεῖ ἄρα, ὥς ἔοικε, πρῶτον ὑπὲρ ἀρετῆς εἰπεῖν, τί τέ ἐστι καὶ ἐκ τίνων γίνεται. οὐθὲν γὰρ ἴσως ὄφελος εἰδέναι μὲν τὴν ἀρετὴν, πῶς δὲ ἔσται καὶ ἐκ τίνων μὴ ἐπαῖειν. οὐ γὰρ μόνον ὅπως εἰδήσομεν τί ἐστι σκοπεῖσθαι δεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τίνων ἔσται [5] σκέψασθαι. ἅμα γὰρ εἰδῆσαι βουλόμεθα καὶ αὐτοὶ εἶναι τοιοῦτοι· τοῦτο δ' οὐ δυνατήσόμεθα, ἐὰν μὴ εἰδῶμεν καὶ ἐκ τίνων καὶ πῶς ἔσται.

MAGNA MORALIA

Birinci Kitap

Birinci Bölüm

[1181a23] Mademki karaktere (*êthos*) dair meselelere ilişkin konuşmayı seçtik, ilkin 'karakter' <incelemesinin> hangi <bilim>in bir dalı olabileceğini araştırmalı. Şimdi, özetleyerek söylemek gerekirse, onun politikadan başka bir şeyin dalı olduğu düşünülemez. Zira belli bir biçimde, demek istediğim iyi biri (*spoudaion*) olmayanın politik ilişkilerde hiçbir şey başarması mümkün değildir; iyi biri olmak ise erdemlere sahip olmaktır. Dolayısıyla eğer biri politik ilişkilerde başarılı olmak istiyorsa, onun karakteri iyi olmalı; o halde, görüldüğü üzere, karakter hakkındaki uğraşı politikanın bir dalı ve başlangıç noktasıdır, öte yandan, genel olarak <böyle bir> uğraşmayı etiğe değil de politikaya ilişkin addetmenin adil olacağı kanısındayım.

[1182a] O halde, görünen o ki, ilkin erdem üzerine konuşmalı: Nedir ve hangi <ilke>den çıkar? Zira belki de nasıl ve hangi <ilke>den olduklarına kulak vermeden erdemleri kavramanın hiçbir yardımı olmaz. Nitekim yalnızca onun ne olduğunu değil, ama aynı zamanda onun hangi <ilke>den olacağını da kavramanın yollarını aramalı. Zira aynı zamanda hem <erdemleri> bilmeyi, hem de kendimiz öyle¹ olmayı isteriz; bu ise, eğer hangi ilkeden ve nasıl çıkacaklarını kavramazsak, imkânsız olacak.

¹ Erdemli.

Ἀναγκαῖον μὲν οὖν εἰδῆσαι τί ἐστὶν ἀρετή (οὐ γὰρ ῥάδιον εἰδέναι τὸ ἐκ τίνων ἔσται καὶ πῶς ἔσται, ἀγνοοῦντα τὸ τί ἐστίν, ὥσπερ οὐδ' ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν).

[10] Οὐ δεῖ δὲ λανθάνειν οὐδ' εἴ τινες πρότερον ὑπὲρ τούτων εἰρήκασιν. πρῶτος μὲν οὖν ἐνεχείρησεν Πυθαγόρας περὶ ἀρετῆς εἰπεῖν, οὐκ ὀρθῶς δέ· τὰς γὰρ ἀρετὰς εἰς τοὺς ἀριθμοὺς ἀνάγων. οὐκ οἰκείαν τῶν ἀρετῶν τὴν θεωρίαν ἐποιεῖτο· οὐ γὰρ ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη ἀριθμὸς ἰσάκεις ἴσος.

[15] Μετὰ τοῦτον Σωκράτης ἐπιγενόμενος βέλτιον καὶ ἐπὶ πλεῖον εἶπεν ὑπὲρ τούτων, οὐκ ὀρθῶς δὲ οὐδ' οὗτος. τὰς γὰρ ἀρετὰς ἐπιστήμας ἐποίει· τοῦτο δ' ἐστὶν εἶναι ἀδύνατον. αἱ γὰρ ἐπιστῆμαι πᾶσι μετὰ λόγου, λόγος δὲ ἐν τῷ διανοητικῷ τῆς ψυχῆς ἐγγίνεται μορίῳ· γίνονται οὖν αἱ ἀρεταὶ πᾶσαι κατ' αὐτὸν ἐν τῷ λογιστικῷ τῆς ψυχῆς [20] μορίῳ· συμβαίνει οὖν αὐτῷ ἐπιστήμας ποιοῦντι τὰς ἀρετὰς ἀναιρεῖν τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς, τοῦτο δὲ ποιῶν ἀναιρεῖ καὶ πάθος καὶ ἦθος. διὸ οὐκ ὀρθῶς ἥψατο ταύτη τῶν ἀρετῶν.

Μετὰ ταῦτα δὲ Πλάτων διείλετο τὴν ψυχὴν εἰς [25] τε τὸ λόγον ἔχον καὶ εἰς τὸ ἄλογον ὀρθῶς, καὶ ἀπέδωκεν ἐκάστω [τὰς] ἀρετὰς τὰς προσηκούσας. μέχρι μὲν οὖν τούτου καλῶς· μετὰ μέντοι τοῦτο οὐκέτι ὀρθῶς. τὴν γὰρ ἀρετὴν κατέμιξεν [καὶ συνέζευξεν] εἰς τὴν πραγματείαν τὴν ὑπὲρ τὰγαθοῦ, οὐ δὴ ὀρθῶς· οὐ γὰρ οἰκείον· ὑπὲρ γὰρ τῶν ὄντων καὶ ἀληθείας λέγοντα οὐκ ἔδει ὑπὲρ ἀρετῆς φράζειν· οὐδὲν γὰρ τούτῳ κακείνῳ κοινόν.

[7] İmdi erdemin ne olduğunu kavramakla <işe koyulmak> zorunlu (zira onun ne olduğunu bilmeden hangi <ilke>den ve nasıl olduğunu kavramak kolay değil, tıpkı bilimlerde de olmadıgı gibi).

[10] Öte yandan, bunlar hakkında önceki kimi <filozof>ların söylediklerini gözden kaçırmamak gerek. İmdi erdem hakkında konuşmayı ilk deneyen Pythagoras'tı, ama doğru bir biçimde değil; zira erdemleri sayılara indirgeyerek erdemlere hiç uygun olmayan bir görüş ortaya koydu; nitekim adalet aynı sayıyla aynı sayının <çarpımı>¹ değil.

[15] Ondan sonra bunlar hakkında daha iyi (*beltion*) ve daha kapsamlı konuşan Sokrates ortaya çıktı—doğru bir biçimde değil ama ne de bu şekilde. Nitekim bir erdemler bilimi yarattı, fakat bunun olması imkânsız. Zira bütün bilimler akılla birliktedir, akıl ise ruhun enine boyuna düşünen kısmında ortaya çıkar, öyleyse ona göre erdemler de ruhun akıllı kısmında ortaya çıkar ki, bundan da onun erdemleri bilim yapmasının ruhun akıldan bağımsız kısmını devre dışı bıraktığı, öte yandan bunu yaparak duygu ve karakteri de ortadan kaldırdığı sonucu çıkar. Bu yüzden de o, erdemleri doğru bir şekilde kavrayamamıştır.

[24] Bunların ardından Platon doğru bir biçimde ruhu akıl taşıyan ve akıldan bağımsız yanlara ayırdı ve her birine uyan erdemler atadı. Bu noktaya kadar güzel (*kalos*), ama bu noktadan itibaren hiçbir şekilde haklı değildi. Zira erdemlere ilişkin uğraşıya 'iyi'ninkini (*agathon*) de kattı ki, bu doğru değildi, zira uygun değil. Nitekim varolanlara ilişkin hakikatten konuşurken erdemlerden söz etmemeli; zira bunlarla öncekiler arasında ortak hiçbir şey yok.

¹ Ya da "bir sayının karesi".

[30] Οὗτοι μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον ἐφήψαντο καὶ οὕτως· ἐχόμενον δ' ἂν εἶη μετὰ ταῦτα σκέψασθαι τί δεῖ αὐτοὺς λέγειν ὑπὲρ τούτων.

Πρῶτον μὲν οὖν ἰδεῖν δεῖ ὅτι πάσης ἐπιστήμης καὶ δυνάμεως ἐστὶ τι τέλος, καὶ τοῦτ' ἀγαθόν· οὐδεμία γὰρ οὔτ' ἐπιστήμη οὔτε δύναμις ἔνεκεν [35] κακοῦ ἐστίν. εἰ οὖν πασῶν τῶν δυνάμεων ἀγαθὸν τὸ τέλος, δηλὸν ὡς καὶ τῆς βελτίστης [1182 b] βέλτιστον ἂν εἶη. ἀλλὰ μὴν ἢ γε πολιτικὴ βελτίστη δύναμις, ὥστε τὸ τέλος αὐτῆς ἂν εἶη ἢ ἀγαθόν. ὑπὲρ ἀγαθοῦ ἄρα, ὡς ἔοικεν, ἡμῖν λεκτέον, καὶ ὑπὲρ ἀγαθοῦ οὐ τοῦ ἀπλῶς, ἀλλὰ τοῦ [5] ἡμῖν· οὐ γὰρ τοῦ θεῶν ἀγαθοῦ· ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτου καὶ ἄλλος λόγος καὶ ἀλλοτρία ἢ σκέψις. ὑπὲρ τοῦ πολιτικοῦ ἄρα ἡμῖν λεκτέον ἀγαθοῦ.

Πάλιν δὲ καὶ τοῦτο διελεῖν δεῖ. ὑπὲρ ἀγαθοῦ τοῦ πῶς λεγομένου; οὐ γὰρ ἐστὶν ἀπλοῦν. λέγεται γὰρ ἀγαθὸν ἢ τὸ ἄριστον ἐν ἐκάστῳ τῶν ὄντων, τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ διὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν αἰρετόν· ἢ οὐ τᾶλλα μετασχόντα ἀγαθὰ ἐστίν, τοῦτο δὲ ἐστὶν ἡ ἰδέα τἀγαθοῦ.

[10] Πότερον οὖν ὑπὲρ τῆς ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ δεῖ, ἢ οὐ, ἀλλ' ὡς τὸ κοινὸν ἐν ἅπασιν ὑπάρχον ἀγαθόν; ἕτερον γὰρ τῆς ἰδέας τοῦτο δόξειεν ἂν εἶναι. ἢ μὲν γὰρ ἰδέα χωριστὸν καὶ αὐτὸ καθ' αὐτό· τὸ δὲ κοινὸν ἐν ἅπασιν ὑπάρχει, οὐκ ἔστιν δὴ ταυτόν τῳ [15] χωριστῳ. οὐ γὰρ ἂν ποτε τὸ χωριστὸν καὶ τὸ πεφυκὸς αὐτὸ καθ' αὐτό εἶναι ἐν πᾶσιν ὑπάρχοι.

Πότερον οὖν ὑπὲρ τούτου δεῖ λέγειν τἀγαθοῦ τοῦ ἐνυπάρχοντος; ἢ οὐ;

[29] Öyleyse bunlar <konuya> ancak bu kadar ve bu şekilde temas edebilmişlerdir; bir sonraki <adım> ise bunlar¹ hakkında bizim ne söylememiz gerektiğini incelemek olsa gerektir.

[32] İmdi ilkin tüm bilgi türlerinin ve becerilerin bir ereği olduğunu, bunun da ‘iyi’ olduğunu görmek gerekir; nitekim hiçbir bilgi türü ya da beceri bir ‘kötü’nün uğruna değildir. Öyleyse, eğer tüm becerilerin ereği bir ‘iyi’yse, açık ki, en iyi (*beltiston*) <becerilerin ereği> de <iyilerin> en iyisi olsa gerek. Öte yandan, politika becerilerin en iyisiyse, onun ereği de iyilerin <en iyisi> olsa gerektir. O halde, ‘iyi’ hakkında konuşmalı, ama yalın anlamıyla iyi hakkında değil, bizim için iyi olan hakkında. Hatta tanrılar için iyi olan hakkında da değil, çünkü bu başka bir temellendirmenin konusu ve bu tür bir inceleme oldukça alâkasız. Öyleyse politik yaşamdaki iyi hakkında konuşmalı.

[1182b6] Öte yandan tekrar bir ayırım yapmak gerekiyor. İyi hakkında hangi anlamda konuşacağız? Zira bu pek de basit değil. Nitekim iyyinin varolanların her biri için en iyi olan (*ariston*) olduğu söylenir ki, bu da ya kendi doğası gereği seçilir olandır, ya da kendisinden pay almakla iyi olunandır, bu ise İyi *İdeası*.

[10] İmdi acaba İyi *İdeasından* mı, yoksa tüm iyi olanlarda içkin olan ortak bir şeyden mi <bahsetmeli>? Zira bunun *ideadan* başka bir şey olduğu düşünülebilir. Nitekim *idea* müstakil ve kendi başınadır. Ortak olan ise <iyi olanların> hepsinde içkin, dolayısıyla da müstakil olanla aynı değil. Nitekim müstakil olan ve doğası kendi başına olmak olan bir şey her şeyde bulunamaz.

[16] Öyleyse üzerine konuşmamız gereken bu <iyi olanların hepsinde> içkin olan iyi mi, yoksa değil mi?

¹ Erdemler.

διὰ τί; ὅτι τοῦτο ἐστὶ μὲν τὸ κοινόν, ὡς ὁ ὀρισμὸς καὶ ἡ ἐπαγωγή· ὁ δὲ ὀρισμὸς βούλεται τὴν ἐκάστου οὐσίαν λέγειν, ἥτοι [20] ὅτι ἀγαθὸν ἢ ὅτι κακὸν ἢ ὅτι ἂν ἄλλο ἢ· λέγει δὲ ὁ ὅρος ὅτι τὸ τοιόνδ' ἀγαθὸν καθόλου, ὃ ἂν ἢ αὐτὸ δι' αὐτὸ αἰρετόν· τὸ δὲ ἐν ἅπασιν ἐνυπάρχον ὅμοιον τῷ ὅρῳ ἐστίν.

Ὁ δὲ ὅρος λέγει ὅτι ἀγαθόν, ἐπιστήμη δέ γε οὐδὲ δύναμις οὐδεμία λέγει ὑπὲρ τοῦ τέλους τοῦ αὐτῆς ὅτι ἀγαθόν, ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἄλλης δυνάμεως [25] ἐστὶ θεωρῆσαι (οὔτε γὰρ ὁ ἰατρὸς οὔτε ὁ οἰκοδόμος λέγει ὅτι ἀγαθόν ἢ υἰγία οὐδὲ ἢ οἰκία, ἀλλ' ὅτι ὁ μὲν υἰγίαν ποιεῖ, καὶ ὡς ποιεῖ, ὃ δ' οἰκίαν)· δηλον τοίνυν ὅτι οὐδὲ τῇ πολιτικῇ ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ λεκτέον τοῦ κοινού. μία γὰρ ἐστὶν καὶ αὐτὴ τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν· τοῦτο δὲ οὐδεμιᾶς ἦν λέγειν [30] οὔτε δυνάμεως οὔτ' ἐπιστήμης ὡς τέλος· οὐδ' ἄρα τῆς πολιτικῆς ἐστὶν τὸ ὑπὲρ τοῦ κοινού ἀγαθοῦ λέγειν τοῦ κατὰ τὸν ὀρισμόν.

Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦ κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν κοινού. διὰ τί; ὅτι ὅταν βουλώμεθα δεῖξαί [καί] τι τῶν μέρους ἀγαθῶν, ἢ τῷ ὀρισμῷ δείκνυμεν ὅτι ὁ αὐτός [35] λόγος ἐφαρμόττει ἐπὶ τε τὰ ἀγαθὸν καὶ ἐπὶ τοῦτο ὃ ἂν βουλώμεθα δεῖξαι ὅτι ἀγαθόν, ἢ τῇ ἐπαγωγῇ, οἷον ὅταν θέλωμεν δεῖξαι ὅτι ἡ μεγαλοψυχία ἐστὶν [1183 a] ἀγαθόν, φαμέν ὅτι ἡ δικαιοσύνη ἀγαθόν καὶ ἡ ἀνδρεία καὶ ἀπλῶς αἱ ἀρεταί, ἡ δὲ μεγαλοψυχία ἀρετή, ὥστε καὶ ἡ μεγαλοψυχία ἀγαθόν· οὐδὲ δὴ ὑπὲρ τοῦ κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν κοινού ἀγαθοῦ λεκτέον τῇ πολιτικῇ, ὅτι τὰ αὐτὰ ἀδύνατα συμβήσεται [5] τούτῳ καὶ τῷ κατὰ τὸν ὅρον κοινῷ ἀγαθῷ. ὅτι γὰρ ἀγαθόν, καὶ ἐνταῦθ' ἐρεῖ.

<Değilse> neden? Çünkü bu tanımlama ve tümevarım gibisinden bir ortak olandır. Öte yandan tanımlama<yla> her bir şeyin *ousiasını* ifade etmek istenir, sözgelişi iyinin, kötünün ya da başka bir şeyin ne olduğunu. Öte yandan ‘tanım’, iyinin genel olarak şu türden olduğunu ifade eder, yani onun <sırf> kendisi için seçilir olduğunu; her şeyde içkin olan ise tanıma benzer şekildedir.

[23] Öte yandan tanım neyin iyi olduğunu ifade eder, ama hiçbir bilgi türü ya da beceri kendisi erek olan iyi hakkında konuşmaz; kaldı ki bunu temaşa etmek başka bir becerinin <işidir> (nitekim ne hekim sağlığın iyi bir şey olduğunu söyler, ne de mimar evin; biri sağlığı yarattığını ve bunu nasıl yaptığını söyler, diğeriye evi). Böylelikle açık ki politika da ortak olan iyi hakkında konuşmamalı. Nitekim o da diğer bilgi türlerinden yalnızca biri; ayrıca gördük ki ne bir bilgi türü bundan erek olarak söz edebilir, ne de bir beceri. O halde politika da tanıma karşılık gelen bu ortak iyi hakkında konuşamaz.

[31] Ne de, tümevarımla birlikte <ortaya çıkan> ortak <iyi> hakkında <konuşabilir>. Neden? Çünkü tikel bir iyiyi göstermek istediğimizde, ya tanımla gösteririz —ki onun ifadesi iyi olana ve iyi olduğunu göstermek istediğimiz şeye uyar—, ya da tümevarımla, sözgelişi yücegönüllülüğün iyi olduğunu göstermeyi dilediğimizde, deriz ki adalet iyi bir şey<dir>, cesaret de öyle ve <hatta> yalın olarak <tüm> erdemler, öte yandan yücegönüllülük de bir erdem<dir>, dolayısıyla da yücegönüllülük iyi<dir>. Bu durumda, politika, tümevarımla elde edilen ortak iyi hakkında da konuşmaz ki, buna ilişkin de tanıma karşılık gelen ortak iyidekiyle aynı imkânsız sonuçlar ortaya çıkacak. Nitekim burada da, <biri> iyinin <erek> olduğunu söylemek durumunda kalacak.

Δῆλον τοίνυν ὅτι ὑπὲρ τοῦ ἀρίστου ἀγαθοῦ λεκτέον ἐστὶν καὶ ἀρίστου τοῦ ἡμῖν ἀρίστου· τὸ δ' ὅλον ἴδοι ἂν τις ὅτι οὐκ ἔστιν μιᾶς οὔτ' ἐπιστήμης οὔτε δυνάμεως τὸ ὑπὲρ παντὸς ἀγαθοῦ σκοπεῖν.

Διὰ τί; ὅτι τὰγαθὸν ἐν πάσαις ταῖς κατηγορίαις [10] ἐστὶν· καὶ γὰρ ἐν τῷ τί καὶ ἐν τῷ ποιῶ καὶ ἐν τῷ ποσῶ καὶ πότε καὶ πρὸς τι [καὶ τινὶ] καὶ ἀπλῶς ἐν ἀπάσαις. ἀλλὰ μὴν τὸ πότε ἀγαθὸν ἐν μὲν ἰατρικῇ ὁ ἰατρὸς οἶδεν, ἐν δὲ κυβερνητικῇ ὁ κυβερνήτης, ἐν ἐκάστη δ' ἕκαστος. πότε μὲν γὰρ δεῖ τεμεῖν ὁ [15] ἰατρὸς οἶδεν, πότε δὲ δεῖ πλεῖν ὁ κυβερνήτης. ἐν ἐκάστη δὲ τὸ πότε ἀγαθὸν ἕκαστος τὸ καθ' ἑαυτὸν εἰδήσει· οὔτε γὰρ ὁ ἰατρὸς τὸ ἐν τῇ κυβερνητικῇ ἀγαθὸν πότε εἰδήσει, οὔτε ὁ κυβερνήτης τὸ ἐν ἰατρικῇ. οὐκ ἄρα οὐδ' οὕτως ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ λεκτέον· τὸ γὰρ πότε ἐν πάσαις κοινόν.

Ὅμοίως δὲ καὶ τὸ πρὸς τι ἀγαθὸν καὶ τὸ κατὰ [20] τὰς ἄλλας κατηγορίας κοινὸν μὲν ἀπάσαις, οὐδεμιᾶς δ' ἐστὶν οὔτε δυνάμεως οὔτ' ἐπιστήμης εἰπεῖν ὑπὲρ τοῦ ἐν ἐκάστη [πότε] ἀγαθοῦ, οὐδ' αὖ τῆς πολιτικῆς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ λέγειν. ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ ἄρα, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀρίστου, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἡμῖν ἀρίστου.

[25] Ἴσως δὲ οὐδὲ δεῖ βουλόμενόν τι δεικνύναι, τοῖς μὴ φανεροῖς παραδείγμασι χρῆσθαι, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἀφανῶν τοῖς φανεροῖς, καὶ ὑπὲρ τῶν νοητῶν τοῖς αἰσθητοῖς. [καὶ] ταῦτα γὰρ φανερώτερα. ὅταν οὖν ὑπὲρ τὰγαθοῦ τις ἐγχειρῇ λέγειν, οὐ λεκτέον ἐστὶν ὑπὲρ τῆς ιδέας. καίτοι οἶονταί γε [δεῖν], [30] ὅταν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ λέγωσιν, ὑπὲρ τῆς ιδέας δεῖν λέγειν· ὑπὲρ γὰρ τοῦ μάλιστα ἀγαθοῦ φασὶ δεῖν λέγειν, αὐτὸ δὲ ἕκαστον μάλιστ' ἐστὶν [τὸ] τοιοῦτον,

[1183a6] Böylelikle açık ki en iyi (*ariston*) iyiden (*agathon*) söz etmeli, bizim için en iyi olan en iyiden. Öte yandan, genel olarak, görülebilir ki bir bütün olarak 'iyi'yi inceleyen hiçbir bilgi türü ya da beceri yoktur.

[9] Neden? Çünkü 'iyi olan' tüm kategorilerin içindedir: Nesnede, nitelikte, nicelikte, zamanda, bağıntıda ve basitçe hepsinde. Zaman bakımından iyi olan hekimlik zanaatinde hekim tarafından, denizcilikte kaptan tarafından, her bir zanaatte ise o zanaatin <ustası> tarafından bilinir. Nitekim <hastanın bacağına> ne zaman kesileceğini bilen hekimken, <denize> ne zaman açılmak gerektiğini bilense kaptandır. Her bir zanaatte kendisini ilgilendiren iyi zamanı o zanaatin ustası bilir. Nitekim ne hekim denizcilikteki iyi zamanı bilir, ne de kaptan hekimlik zanaatindeki. Bu durumda, ortak olan iyiden konuşmamak gerekir; nitekim zaman <zanaatlerin> hepsinde ortak.

[19] Benzer şekilde, iyi bağıntı ve diğer kategorilerin iyileri de tüm <zanaatlerde> ortaktır ve her bir <kategori> bakımından iyi olanın ne olduğunu bilen hiçbir beceri ya da bilgi türü yoktur, yine, ne de politika ortak olan iyi hakkında konuşabilir. O halde iyi olan üzerine ve en iyi olan üzerine ve bizim için en iyi olan üzerine <konuşmalı>.

[24] Belki de, biri bir şeyi göstermek istediğinde, ilk örnek olarak açık olmayanı kullanmaması gerekir, aksine, açık olmayanlar için açık olanları<kullanmalı>, düşünülür olanlar içinse duyumsanabilir olanları—nitekim bunlar daha açık. Öyleyse biri iyi hakkında konuşmaya giriştiğinde, *İdea* hakkında konuşarak <başlamamalı>. Hâlbuki iyi hakkında konuşurken, *İdea* hakkında konuşmak gerektiğini, bunun gerekli olduğunu düşünürler. Zira 'en' (*malista*) iyi olan hakkında konuşmak gerektiğini söylerler, öte yandan her bir <tür> için

ὥστε μάλιστ' ἂν εἴη ἀγαθὸν ἢ ἰδέα, ὡς οἴονται. ὁ δὴ τοιοῦτος λόγος ἀληθὴς μὲν ἐστὶν ἴσως· ἀλλ' οὐχ ἢ πολιτικὴ ἐπιστήμη ἢ δυνάμεις, ὑπὲρ ἧς νῦν ἐστὶν ὁ λόγος, οὐχ ὑπὲρ τούτου σκοπεῖ τὰγαθοῦ, [35] ἀλλὰ τοῦ ἡμῖν ἀγαθοῦ. [οὐδεμία γὰρ οὐτ' ἐπιστήμη οὔτε δυνάμεις ὑπὲρ τοῦ τέλους λέγει ὅτι ἀγαθόν, ὥστε οὐδ' ἢ πολιτικῇ.] διὸ οὐχ ὑπὲρ τοῦ κατὰ τὴν ἰδέαν ἀγαθοῦ τὸν λόγον ποιεῖται.

Ἀλλ' ἴσως [φησὶ] τούτῳ τὰγαθῷ ἀρχῇ χρησάμενος ὑπὲρ τῶν καθ' ἕκαστα, ἐκ τούτου προβάς, [1183 b] ἐρεῖ. οὐδ' οὕτως ὀρθῶς. δεῖ γὰρ τὰς ἀρχὰς οἰκείας λαμβάνειν. ἄτοπον γάρ, εἴ τις βουλόμενος τὸ τρίγωνον ὡς δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχον δεῖξαι, λάβοι ἀρχὴν ὅτι ἢ ψυχὴ ἀθάνατος. οὐ γὰρ οἰκεία, δεῖ δὲ τὴν ἀρχὴν οἰκείαν εἶναι καὶ συνημμένην· νῦν [5] δὲ καὶ ἄνευ τοῦ τὴν ψυχὴν εἶναι ἀθάνατον δείξει τις δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχον τὸ τρίγωνον. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν ἐστι θεάσασθαι τὰ ἄλλα ἄνευ τοῦ κατὰ τὴν ἰδέαν ἀγαθοῦ διὸ οὐκ οἰκείαν ἀρχὴν εἶναι τούτου τὰγαθοῦ.

Οὐκ ὀρθῶς δὲ οὐδ' ὁ Σωκράτης ἐπιστήμας ἐποίει τὰς ἀρετάς. ἐκεῖνος γὰρ οὐδὲν ᾤετο δεῖν [10] μάτην εἶναι, ἐκ δὲ τοῦ τὰς ἀρετάς ἐπιστήμας εἶναι συνέβαινεν αὐτῷ τὰς ἀρετάς μάτην εἶναι. διὰ τί; ὅτι ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν συμβαίνει ἅμα εἰδέναι τὴν ἐπιστήμην τί ἐστὶ καὶ εἶναι ἐπιστήμονα (εἰ γὰρ ἰατρικὴν τις οἶδεν τί ἐστίν, καὶ ἰατρὸς οὗτος εὐθέως ἐστίν, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν)· ἀλλ'

'en' şöyle olanın¹ bir şeyin özü¹ olduğunu, dolayısıyla 'en' iyi olanın *İdea* olduğunu düşünürler. Belki de temellendirmelerinde doğruluk payı vardır; ancak hakkında konuşmakta olduğumuz politika bilgisi ya da becerisi bu anlamda iyiyi değil, bizim için iyi olanı inceler. [Nitekim hiçbir bilgi ya da beceri —dolayısıyla politika da— ereğini iyiyi temellendirmek olarak ortaya koymaz.] Bu yüzden de *idea* anlamında iyi üzerine konuşmayı kendine iş edinmez.

[37] Ancak belki de bu anlamda iyinin tek tek iyilere varmak için bir başlangıç noktası olarak kullanılabileceği söylenebilir. Bu da doğru değil<dir>. Zira kabul ettiğimiz başlangıç noktalarının uygun olması gerekir. Nitekim birinin üçgenin iki dik açiya eşit olduğunu göstermek istediğinde ruhun ölümsüzlüğünden hareket etmesi saçma olurdu. Zira uygun değil, çünkü başlangıç noktalarının <nesneye> uygun ve onunla yakından ilişkili olması gerekir. Öte yandan şimdi burada biri üçgenin iki dik açiya eşit olduğunu ruhun ölümsüz olmasından bağımsız olarak pekâlâ gösterebilir. Benzer şekilde, iyi olanlar husûsunda da, uygun bir başlangıç noktası olmaması dolayısıyla, İyi *İdeas*ına başvurmada diğerleri hakkında temellendirme yapılabilir.

[1183b8] Sokrates de erdemleri bilim yaparken haklı sayılmazdı. Zira hiçbir şeyin işeyaramaz olmaması gerektiğini düşündü, ama onun için erdemlerin bilim olmasının sonucu erdemlerin işeyaramaz hale gelmesi oldu. Neden? Çünkü bilimler husûsunda bir bilimin ne olduğunun bilinmesi aynı zamanda bilim adamı olmayı beraberinde getirir (eğer biri hekimlik zanaatının ne olduğunu biliyorsa, o kişi tam anlamıyla bir hekimdir—diğer bilimler için de benzer şekilde); ancak

¹ Ya da "kendisi" (*auto*).

[15] οὐκ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν τοῦτο συμβαίνει. οὐ γὰρ εἴ τις οἶδεν τὴν δικαιοσύνην τί ἐστίν, εὐθέως δίκαιος ἐστίν, ὡς δ' αὐτῶς καὶ πὶ τῶν ἄλλων. συμβαίνει οὖν καὶ μάτην τὰς ἀρετὰς εἶναι καὶ μὴ εἶναι ἐπιστήμας.

II. Ἐπεὶ δ' ὑπὲρ τούτων διώρισται, πειραθῶμεν λέγειν τὰ γαθὸν ποσαχῶς λέγεται.

[20] Ἔστι γὰρ τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν τίμια, τὰ δ' ἐπαινετά, τὰ δὲ δυνάμεις. τὸ δὲ τίμιον λέγω τὸ τοιοῦτον, τὸ θεῖον, τὸ βέλτιον, οἷον ψυχὴ, νοῦς, τὸ ἀρχαιότερον, ἢ ἀρχή, τὰ τοιαῦτα· τίμια γὰρ ἐφ' οἷς ἢ τιμὴ, τοῖς δὲ τοιούτοις πᾶσιν τιμὴ ἀκολουθεῖ. [25] οὐκοῦν καὶ ἡ ἀρετὴ τίμιον, ὅταν γε δὴ ἀπ' αὐτῆς σπουδαῖός τις γένηται· ἥδη γὰρ οὗτος εἰς τὸ τῆς ἀρετῆς σχῆμα ἦκει. τὰ δ' ἐπαινετά, οἷον ἀρεταί· ἀπὸ γὰρ τῶν κατ' αὐτὰς πράξεων ὁ ἔπαινος γίνεται. τὰ δὲ δυνάμεις, οἷον ἀρχὴ πλοῦτος ἰσχὺς κάλλος· τούτοις γὰρ καὶ ὁ σπουδαῖος εὖ ἂν δύνηται χρήσασθαι [30] καὶ ὁ φαῦλος κακῶς· διὸ δυνάμεις τὰ τοιαῦτα καλοῦνται ἀγαθὰ. ἀγαθὰ μὲν δὴ εἰσὶν (δοκιμάζεται γὰρ τῇ τοῦ σπουδαίου αὐτῶν ἕκαστον χρήσει, οὐ τῇ τοῦ φαύλου)· τοῖς δ' αὐτοῖς τούτοις συμβέβηκεν ἀγαθοῖς καὶ τὴν τύχην τῆς γενέσεως αὐτῶν αἰτίαν εἶναι. ἀπὸ τύχης γὰρ καὶ πλοῦτος γίνεται καὶ [35] ἀρχὴ καὶ ὅλως ὅσα εἰς δυνάμειος τάξιν ἦκει. λοιπὸν δὲ καὶ τέταρτον τῶν ἀγαθῶν τὸ σωστικὸν καὶ ποιητικὸν ἀγαθοῦ, οἷον γυμνάσια ὑγιείας καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον.

erdemler husûsunda <bu böyle> değil<dir>. Nitekim adaletin ne olduğunu bilen <herkes> tam anlamıyla âdil değildir—diğer <erdemler> için de benzer şekilde. Sonuç ise erdemlerin işeyaramaz olduğu ve bilim olmadıklarıdır.

İkinci Bölüm

[18] Mademki bunlar hakkında ayrımlarda bulunduk, 'iyi'nin kaç farklı anlamda kullanıldığı üzerine konuşmayı deneyelim.

[19] Nitekim iyilerin bazıları değerli/onurlu olanlar, bazıları övgüye değer bulunanlar, bazılarıysa imkânlar-
dır. Değerli olanlardan kastım tanrısal olan, daha iyi olan (sözgelişi ruh, düşünme yetisi), daha kadim olan, köken/ilke/iktidar ve bunlar gibi <diğerleri>. Nitekim değerli olanlar kendileri değer<li görülenlerdir>, yani bunlar gibi olanların tümüne 'değer' atfedilir. Öyleyse erdem de değerli bir şeydir, en azından biri onun aracılığıyla iyi biri hale geldiğinde, zira bu şekilde <biri> erdemin şekline erişmiş olur. Övgüye değer bulunanlar ise, erdemler gibi<dir>; zira kendileri uğruna <ortaya konan> eylemlerin sonucunda ortaya çıkarlar. İmkânlar ise hâkimiyet, zenginlik, güç ve güzellik vb. Nitekim iyi biri bunları iyi (*eu*) bir şekilde kullanır, kötü biri (*phaulos*) ise kötü (*kakon*); bu yüzden bunlar gibi iyilere imkânlar denir. <Bunlar> gerçekten de iyidirler (zira her biri onun iyi biri tarafından <nasıl> kullanıldığıyla değerlendirilir—kötü biri değil). Öte yandan, bu gibi iyilerin meydana gelme nedeninin talih olması onların birer ilineğidir. Nitekim talih sonucu zenginlik ya da iktidar meydana gelir—ya da imkân/güç olarak sınıflandırılan ne varsa. İyinin dördüncü ve son çeşidi ise <bir başka> iyiyi koruyan ya da yaratandır, sözgelişi sağlığı yaratan ve koruyan idman ve buna benzer diğerleri.

Ἀλλ' ἔτι καὶ ἄλλην ἔχει τὰγαθὰ διαίρεσιν· οἷόν ἐστι τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν πάντα καὶ πάντως αἰρετά, [1184 a] τὰ δ' οὐ. οἷον ἢ μὲν δικαιοσύνη καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ καὶ πάντα καὶ πάντως αἰρεταί, ἰσχύς δὲ καὶ πλοῦτος καὶ δύναμις καὶ τὰ τοιαῦτα οὔτε πάντα οὔτε πάντως.

Ἔτι καὶ ἄλλως· τῶν γὰρ ἀγαθῶν τὰ μὲν ἐστὶν τέλη τὰ δ' οὐ τέλη, οἷον ἢ μὲν ὑγίεια τέλος, τὰ δὲ [5] τῆς ὑγείας ἕνεκεν οὐ τέλη. καὶ ὅσα οὕτως ἔχει, τούτων αἰεὶ τὸ τέλος βέλτιον, οἷον ἢ ὑγίεια βέλτιον ἢ τὰ ὑγιεινά, καὶ ἀπλῶς αἰεὶ καθόλου τοῦτο βέλτιον οὐ ἕνεκεν καὶ τὰ ἄλλα.

Πάλιν αὐτῶν τῶν τελῶν βέλτιον αἰεὶ τὸ τέλειον τοῦ ἀτελοῦς. τέλειον δὲ ἐστὶν οὐ παραγενομένου [10] μηθενὸς ἔτι προσδεόμεθα, ἀτελὲς δὲ οὐ παραγενομένου προσδεόμεθα τινός, οἷον τῆς δικαιοσύνης μὲν [μόνον] παραγενομένης πολλῶν προσδεόμεθα, τῆς δὲ εὐδαιμονίας παραγενομένης οὐδενὸς ἔτι προσδεόμεθα. τοῦτο ἄρα ἐστὶν τὸ ἄριστον ἡμῖν ὃ ζητοῦμεν, ὃ ἐστὶ τέλος τέλειον· τὸ δὲ δὴ τέλειον τέλος τὰγαθὸν ἐστὶ καὶ τέλος τῶν ἀγαθῶν.

[15] Μετὰ ταῦτα τοίνυν πῶς τὸ ἄριστον δεῖ σκοπεῖν; πότερον οὕτως ὥς καὶ αὐτοῦ συναριθμουμένου; ἀλλ' ἄτοπον. τὸ γὰρ ἄριστον ἐπεὶ ἐστὶ τέλος τέλειον, τὸ δὲ τέλειον τέλος ὥς ἀπλῶς εἰπεῖν οὐθὲν ἂν ἄλλο δόξειεν εἶναι ἢ εὐδαιμονία, τὴν δ' εὐδαιμονίαν ἐκ πολλῶν ἀγαθῶν συντίθεμεν· ἐὰν δὴ τὸ [20] βέλτιστον σκοπῶν καὶ αὐτὸ συναριθμῆς, αὐτὸ αὐτοῦ ἔσται βέλτιον. αὐτὸ γὰρ βέλτιστον ἐστίν. οἷον τὰ ὑγιεινὰ θεὸς καὶ τὴν ὑγίειαν, σκόπει τί τούτων πάντων βέλτιστον·

[38] Dahası, iyi olanlar bir başka ayrıma daha sahiptir, sözgelişi iyi olanların bazıları her yerde ve tümüyle tercih edilir, bazılarıysa edilmez. Sözgelişi adalet ve diğer erdemler her yerde ve herkesçe tercih edilirler, ama güç, zenginlik ve yetenek ne her yerde <tercih edilir> ne de herkesçe.

[1184a3] Dahası, bir başka <ayrım> daha <söz konusu>, nitekim iyi olanların bazıları erek iken bazılarıysa değildir; sözgelişi sağlık bir erek iken, sağlığın uğruna yaptıklarımız birer erek değildir. Bu gibi durumlarda da, erek daima bu <araç>lardan daha iyi bir şeydir, sözgelişi sağlık, sağlık için yapılanlardan daha iyidir ve basitçe <söylemek gerekirse> bir şey kendisi uğruna yapılan diğerlerinden genel olarak ve daima daha iyidir.

[8] Yine, erekler arasında tam olan tam olmayandan daima daha iyidir. Tam olan <bir iyi>, mevcudiyeti hiçbir ihtiyaç bırakmayandır, tam olmayan ise mevcudiyeti daha fazlasına ihtiyaç duymamızı <engellemeyendir>, sözgelişi adalet sağlandığında bile birçok başka şeye ihtiyaç duyabiliriz, ama mutluluğa eriştiğimizde başka bir şeye ihtiyacımız kalmaz. O halde bu, <yani mutluluk>, araştırmakta olduğumuz 'bizim için en iyi olan'dır, yani tam erek. Gerçekten de, tam erek iyidir ve iyi olanların ereğidir.

[15] Bunlardan sonraki <soru şu>: 'en iyi'yi nasıl soruşturmalı? Acaba onu bu şekilde <diğer iyilerle> birlikte mi ele almalı? Ama bu saçma. Zira mademki en iyi bir tam erek, tam erek ise, basitçe söylemek gerekirse, mutluluktan başka bir şey olamazmış gibi görünüyor, mutluluğu ise pek çok iyiden müteşekkil görüyoruz; o halde eğer en iyiyi ararken onu diğerleriyle beraber değerlendirirsek, <bu sefer> o kendisinden de daha iyi olacak. Nitekim o en iyisi. Sözgelişi sağlığı ve sağlık için yapılanları ele al<alım> ve bunların hepsinin içinde

βέλτιστον δέ ἐστιν ὑγίεια· εἰ δὴ τοῦτο πάντων βέλτιστον, καὶ αὐτὸ αὐτοῦ βέλτιστον. ἄτοπον δὴ συμβαίνει. οὐ δὴ ἴσως οὕτω γε σκεπτέον τὸ βέλτιστον.

[25] Ἀλλὰ ἄρά γε οὕτω πως, οἷον χωρὶς αὐτοῦ; ἢ καὶ τοῦτο ἄτοπον; ἡ γὰρ εὐδαιμονία ἐστὶν ἐκ τινων ἀγαθῶν συγκειμένη· τὸ δ' ἐξ ὧν ἀγαθῶν σύγκειται, σκοπεῖν εἰ τοῦτ' ἐστὶν βέλτιον, ἄτοπον· οὐ γάρ ἐστιν ἄλλο τι χωρὶς τούτων ἢ εὐδαιμονία, ἀλλὰ ταῦτα.

[30] Ἀλλ' ἄρά γε οὕτωςί πως ἂν τις ὀρθῶς σκοποῖτο συγκρίνων τὸ ἄριστον; οἷον αὐτὴν τὴν εὐδαιμονίαν τὴν ἐκ τούτων τῶν ἀγαθῶν οὔσαν συγκρίνων πρὸς ἄλλα ἃ μὴ ἐστὶν ἐν αὐτῇ ἐνόητα, οὕτω τὸ ἄριστον σκοπῶν ὀρθῶς ἂν σκοποῖτο; ἀλλ' οὐκ ἐστὶν ἀπλοῦν τὸ ἄριστον ὃ ζητοῦμεν νῦν. οἷον λέγοι ἂν [35] τις εἶναι ἄριστον τὴν φρόνησιν ἀπάντων τῶν ἀγαθῶν καθ' ἐν συγκρινομένων. ἀλλ' ἴσως οὐχ οὕτως ζητητέον ἐστὶν τὸ ἄριστον ἀγαθόν. τὸ γὰρ τέλειον ζητοῦμεν ἀγαθόν, ἡ δὲ φρόνησις μόνη οὔσα οὐ τέλειον· οὐκ ἄρα τοῦτο τὰ ἄριστον ὃ ζητοῦμεν, οὐδὲ τὸ οὕτως ἄριστον.

[1184 b] III. Μετὰ τοίνυν τοῦτο ἔχει τὰ ἀγαθὰ ἄλλην διαίρεσιν. ἔστι γὰρ τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν ἐν ψυχῇ, οἷον αἰ ἀρεταί, τὰ δὲ ἐν τῷ σώματι, οἷον ὑγίεια κάλλος, τὰ δ' ἐκτός, πλοῦτος ἀρχὴ τιμῆ ἢ εἴ τι ἄλλο τῶν τοιούτων. τούτων δὲ τὰ ἐν ψυχῇ [5] βέλτιστα. τὰ δ' ἐν ψυχῇ διώριστα ἀγαθὰ εἰς τρία, εἰς φρόνησιν εἰς ἀρετὴν καὶ ἡδονήν.

hangisinin en iyisi olduğunu sor<alım>, bu durumda en iyisi sağlık olur, eğer gerçekten de bu bunların hepsinin içinde en iyisiyse, o, kendinden de daha iyi <olacak>. Bu durumda saçma bir sonuç çık<acak> ortaya. Bu durumda belki de en iyi olanı bu şekilde aramamalı.

[25] O halde bir biçimde onu bunlardan¹ ayırmalı mı? Yoksa bu da mı saçma olacak? Nitekim mutluluk birtakım iyilerden teşkil olur, öte yandan onun kendisinden teşkil olduğu iyilerden daha iyi olup olmadığını sormak da yersiz. Zira mutluluk bunlardan ayrı başka bir şey değil, bilakis bunlar.

[30] O halde ‘en iyi’yi incelerken doğru olan karşılaştırma biçimi hangisi? Sözgelişi bu iyilerden teşkil olan mutluluğun kendisini onun oluşumuna katılmayan <iyilerle> karşılaştırmak—‘en iyi’yi dosdoğru biçimde incelemenin yolu bu olabilir mi? Ancak soruşturmakta olduğumuz ‘en iyi’ basit bir şey değil. Sözgelişi biri tüm iyiler birbiriyle karşılaştırıldığında aklıbaşındalığın bunların arasında en iyi olduğunu söyleyebilir. Ancak en iyi ‘iyi’yi bu şekilde aramak <doğru> olmayabilir. Nitekim tam olan ‘iyi’yi arıyoruz ve aklıbaşındalık tek başına ‘tam’ olmasa gerek. O halde aramakta olduğumuz ‘en iyi’ bu değil, ne de ‘en iyi’ bu şekilde <aranabilir>.

Üçüncü Bölüm

[1184b1] Sonra, ‘iyi’ler bir başka ayrıma sahiptir. Nitekim iyilerin erdemler gibi bazıları ruhtayken, sağlık, güzellik, dış iyiler (zenginlik, hâkimiyet, onur, vb.) gibi bazıları ise bedendedir. Bunların arasındaysa ruhta olanlar daha iyidir. Öte yandan ruhta bulunan iyiler ise üçe ayrılır: Aklıbaşındalık, erdem ve haz.

¹ Diğer iyilerden.

Ἦδη τοίνυν τὸ μετὰ τοῦτο, ὃ καὶ λέγομεν πάντες καὶ δοκεῖ καὶ τέλος τῶν ἀγαθῶν καὶ τελειότατον εἶναι, ἡ εὐδαιμονία, καὶ τοῦτο ταυτό φαμεν εἶναι [10] τὸ εὖ πράττειν καὶ εὖ ζῆν. τὸ δὲ τέλος ἐστὶν οὐχ ἀπλοῦν ἀλλὰ διττόν· ἐνίων μὲν γάρ ἐστι τὸ τέλος αὐτὴ ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ χρῆσις, οἷον τῆς ὄψεως [ἐστὶν ἡ ὄρασις]· καὶ ἔστιν γε ἡ χρῆσις αἰρετωτέρα τῆς ἕξεως· τέλος γὰρ ἡ χρῆσις· οὐδεὶς γὰρ ἂν βούλοιτο ἔχειν τὴν ὄψιν μὴ μέλλων ὁρᾶν ἀλλὰ μύειν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπ' ἀκοῆς καὶ τῶν τοιούτων. ὦν [15] ἄρα καὶ [ἡ] χρῆσις καὶ ἕξις ἐστίν, αἰεὶ βέλτιον καὶ αἰρετώτερον ἡ χρῆσις τῆς ἕξεως· ἡ γὰρ χρῆσις καὶ ἡ ἐνέργεια τέλος, ἡ δ' ἕξις τῆς χρήσεως ἕνεκεν.

Μετὰ τοῦτο τοίνυν τοῦτ' ἐάν τις σκοπῇ ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν πασῶν, ὄψεται οὐκ ἄλλην μὲν ποιούσαν οἰκίαν, ἄλλην δὲ σπουδαίαν οἰκίαν, ἀλλὰ τὴν οἰκοδομικὴν· [20] καὶ οὗ ποιητικὸς ὁ οἰκοδόμος, ἡ τούτου ἀρετὴ τοῦ αὐτοῦ τούτου εὖ ποιητική. ὁμοίως [καὶ] ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων.

IV. Μετὰ τοίνυν τοῦτο ὁρῶμεν ὅτι οὐθενὶ ἄλλῳ ἢ ψυχῇ ζῶμεν· ἐν ψυχῇ δὲ ἐστὶν ἀρετὴ· τὸ αὐτὸ γέ τοί φαμεν τὴν τε ψυχὴν ποιεῖν καὶ τὴν τῆς ψυχῆς [25] ἀρετὴν. ἀλλ' ἡ μὲν ἀρετὴ ἐν ἐκάστῳ τοῦτο ποιεῖ <εὖ> οὗ ἐστὶν ἀρετὴ, ἡ δὲ ψυχὴ καὶ τὰλλα μὲν, ψυχῇ δὲ ζῶμεν· διὰ τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν ἄρα εὖ ζήσομεν.

Τὸ δὲ γε εὖ ζῆν καὶ εὖ πράττειν οὐθὲν ἄλλο ἢ τὸ εὐδαιμονεῖν λέγομεν. τὸ ἄρα εὐδαιμονεῖν καὶ ἡ εὐδαιμονία ἐν τῷ εὖ ζῆν ἐστίν, τὸ δ' εὖ ζῆν ἐν τῷ

[8] Bundan sonra ise, hepimizin iyi olanların ereği ve en tam olan olarak düşündüğü ve dile getirdiği mutluluğa geçebiliriz—ki bunun da iyi eylemek ve iyi yaşamakla aynı olduğunu söylüyoruz. Öte yandan ‘erek’ yalın değil ama iki çeşit: Nitekim bazı şeyler için erek etkinliğin ve kullanımın kendisi olur, söz gelişi görmede kullanım <göze> sahip olmaktan daha tercih edilir bir şeydir, zira erek kullanımdır. Nitekim kimse, eğer hiç görmeyecek ve gözlerini kapalı tutacaksa, göze sahip olmak istemez. Duyuma ve bu gibi diğerleri için de benzer şekilde. O halde bir şey için hem sahip olma hem de kullanım söz konusu olduğunda, kullanım sahiplikten daima daha iyi ve daha tercih edilir bir şeydir. Nitekim kullanım ve etkinlik erek iken, sahip olmak kullanım uğrunadır.

[18] Sonra, eğer biri bunu tüm bilgi türleri hakkında gözlemlerse, göreceği birinin iyi (*spoudaion*) ev yaptığı, bir başkasının <sadece> ev yaptığı değil, ama mimarlıktır; ve aynı erdem, mimarın yaptığı <evi> iyi yapmasını da sağlar. Tüm diğer <örnekler> için de benzer şekilde.

Dördüncü Bölüm

[23] Sonra, görüyoruz ki ruhla yaşıyoruz, başka bir şeyle değil. Öte yandan ‘erdem’ de ruhtadır. En azından ruhun yaptıklarıyla ruhun erdemlerinin yaptıklarının aynı olduğunu söyleriz. Ancak her bir durumda erdem, erdemi olduğu şeye ilişkin iyiyi yapar ve diğerlerinin yanında, ruh, kendisi aracılığıyla yaşadığımız şeydir. O halde ruhun erdemleri sayesinde iyi yaşayabiliriz.

[28] Öte yandan iyi yaşamak ve iyi eylemenin mutluluktan başka bir şey olmadığını söyleriz. O halde mutlu olmak ve mutluluk iyi yaşamadadır. İyi yaşama ise

[30] κατὰ τὰς ἀρετὰς ζῆν. τοῦτ' ἄρ' ἐστὶν τέλος καὶ ἡ εὐδαιμονία καὶ τὸ ἄριστον.

Ἐν χρήσει τοίνυν τινὶ ἂν εἴη καὶ ἐνεργεία ἡ εὐδαιμονία. ὦν γὰρ ἦν ἕξις καὶ χρήσις, ἡ χρήσις καὶ ἡ ἐνεργεία τέλος· τῆς δὲ ψυχῆς ἡ ἀρετὴ ἕξις ἐστίν· ἔστιν δὲ καὶ ἐνεργεία καὶ [ἡ] χρήσις αὐτῆς [35] τῶν ἀρετῶν· ὥστε τέλος ἂν εἴη ἡ ἐνεργεία καὶ ἡ χρήσις αὐτῆς· ἡ εὐδαιμονία ἄρ' ἂν εἴη ἐν τῷ κατὰ τὰς ἀρετὰς ζῆν. ἐπειδήπερ οὖν τὸ ἄριστον ἀγαθὸν ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία, καὶ αὕτη τέλος καὶ τέλειον τέλος ἐνεργεία, ζῶντες ἂν κατὰ τὰς ἀρετὰς εὐδαίμονες ἂν εἴημεν καὶ ἔχοιμεν τὸ ἄριστον ἀγαθόν.

[1185 a] Ἐπεὶ δ' οὖν ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία τέλειον ἀγαθὸν καὶ τέλος, οὐδὲ τοῦτο δεῖ λανθάνειν ὅτι καὶ ἐν τελείῳ ἔσται. οὐ γὰρ ἔσται ἐν παιδί (οὐ γὰρ ἐστὶ παῖς εὐδαίμων), ἀλλ' ἐν ἀνδρὶ· οὗτος γὰρ τέλειος.

[5] Οὐδ' ἐν χρόνῳ γε ἀτελεῖ, ἀλλ' ἐν τελείῳ. τέλειος δ' ἂν εἴη χρόνος, ὅσον ἄνθρωπος βιοῖ. καὶ γὰρ λέγεται ὀρθῶς παρὰ τοῖς πολλοῖς ὅτι δεῖ τὸν εὐδαίμονα ἐν τῷ μεγίστῳ χρόνῳ τοῦ βίου κρίνειν, ὥς δέον τὸ τέλειον εἶναι καὶ ἐν χρόνῳ τελείῳ καὶ ἐν ἀνθρώπῳ.

Ὅτι δὲ ἐνεργεία ἐστίν, ἴδοι ἂν τις καὶ ἐντεῦθεν. [10] ἐν γὰρ τοῖς ὕπνοις, οἷον εἴ τις καθεύδοι διὰ βίου, τὸν τοιοῦτον οὐ πάνυ βουλόμεθα λέγειν εὐδαίμονα εἶναι· τὸ μὲν γὰρ ζῆν αὐτῷ ὑπάρχει, ἀλλὰ τὸ ζῆν αὐτῷ κατὰ τὰς ἀρετὰς οὐχ ὑπάρχει, ὃ ἦν κατὰ τὴν ἐνεργείαν.

erdemlere uygun yaşamdadır. Dolayısıyla bu, erek, mutluluk ve en iyi olandır.

[31] Böylece mutluluk bir çeşit kullanım ve etkinlikte olsa gerektir. Nitekim bir şeyin sahipliğinin ve kullanımının olduğu yerde kullanım ve etkinliğin erek olduğunu görmüştük. Erdem de ruhun bir huyu/sahipliğidir; öte yandan erdemlerin de bir etkinliği ve kullanımı vardır; o halde onun etkinlik ve kullanımı erek olsa gerektir. Bu durumda mutluluk erdemlere uygun yaşamda olsa gerektir. İmdi mademki en iyi olan iyi (*to ariston agathon*) mutluluktur ve bunun işler/etkin hali erek ve tam erektir; erdemlere göre yaşayarak mutlu olabilir ve en iyi iyiye sahip olabiliriz.

[1185a2] İmdi, mademki mutluluk tam iyidir ve erektir, o halde onun bir tam olanda olacağını hiçbir şekilde gözden kaçırmamak gerekir. Nitekim <mutluluk> çocukta değil (zira çocuk mutlu değil), adamda olabilir ki, o tamdır.

[5] Ne de, nâtamam bir zaman diliminde olabilir; <mutluluk> ancak tamamlanmış bir <zaman diliminde söz konusu>. Öte yandan tamamlanmış bir zaman dilimi bir insanın yaşadığı kadarı olabilir. Nitekim pek çoklarınca —bir anlamda tam olanın tam bir zaman dilimi ve insanda olması gerektiği <düşünüldüğünden>— haklı olarak söylenegelmiştir ki, mutlu birini yaşamının en büyük zaman dilimi içinde değerlendirmek gerekir.

[9] Ki onun etkinlik olduğu, şu durumda <açıkça> görülebilir: Nitekim uyku konusunda, sözgelişi eğer biri yaşamı boyunca uyuyorsa, onun mutlu olduğunu söylemek pek istemeyiz; nitekim onun için yaşam söz konusudur, ama erdemlere uygun bir yaşam değil—etkinlik hususunda <söylemeye çalıştığımız> da buydu.

[14] Sonra, sıradaki tartışma, konumuza ne çok yakın, ne de gereğinden fazla uzak. Söz gelişi, mademki, düşünlüğü üzere, ruhun kendisi aracılığıyla beslendiğimiz bir yanı var, buna da 'besleyici' diyoruz (zira bunun var olması makul, en azından taşların kendilerini besleme imkânından yoksun olduğunu görürüz, o halde açık ki <yalnızca> ruh taşıyanlar beslenebilirler; eğer <beslenenler yalnızca> ruh taşıyanlarsa, <o zaman beslenmenin> nedeni ruh olsa gerektir. Öte yandan, ruhun bu akıllı, iradeli yahut arzulu yanlarının hiçbirisi beslenmenin nedeni olamaz, bunların dışında başka bir <yan olmalı>, ki ona 'besleyici'den daha uygun hiçbir adlandırma söz konusu olamaz). İmdi biri ruhun bu kısmının da bir erdemi olup olmadığını sorabilir. Zira eğer varsa, açık ki buna uygun etkinlikte bulunmak da gerekecek, nitekim mutluluk bir tam erdem etkinliği.

[27] İmdi bunun bir erdemi olup olmadığı, başka bir tartışma. Ama eğer olsa bile, onun etkinliği yoktur. Zira onun doğal eğilimi yoktur, bunların¹ etkinliği de olmaz. Bu kısımda —tıpkı ateşteki gibi— doğal eğilim varmış gibi görünmüyor. Zira beriki² içine her ne atsanız tükecek, ama eğer atmazsanız, yakalamaya yönelik hiçbir doğal eğilim göstermeyecek. Bu, ruhun söz konusu kısmı için de bu şekilde; eğer <besin> atarsanız, beslenir, eğer atmazsanız, beslenmek için hiçbir doğal eğilim sergilemez. Bu yüzden de <ruhun bu kısmının> ne etkinliği vardır, ne de doğal eğilimi. Dolayısıyla da bu kısım mutluluğa hiçbir katkıda bulunmaz.

[37] Böylelikle, bundan sonra, değil mi ki mutluluk onun etkinliğidir, erdem nedir, onu konuşmalı. İmdi basitçe söylemek gerekirse, erdem en iyi haldir. Ancak

¹ Doğal eğilimi olmayanların.

² Ateş.

ἀλλ' ἴσως οὐχ ἱκανὸν οὕτως ἅπλως εἰπεῖν, ἀλλὰ σαφέστερον διορίσαι δεῖ.

[1185 b] V. Πρῶτον μὲν οὖν λεκτέον ὑπὲρ τῆς ψυχῆς ἐν ἣ ἐγγίνεται, οὐ τί ἐστὶν ἡ ψυχὴ (ὑπὲρ μὲν γὰρ τούτου ἄλλος λόγος), ἀλλ' ὡς τύπῳ διελέσθαι. ἔστιν δ' ἡ ψυχὴ, ὡς φαμέν, εἰς δύο μέρη διηρημένη, [5] εἰς τε τὸ λόγον ἔχον καὶ τὸ ἄλογον. ἐν μὲν δὴ τῷ λόγον ἔχοντι ἐγγίνεται φρόνησις ἀγχίνουσα σοφία εὐμάθεια μνήμη καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐν δὲ τῷ ἀλόγῳ αὐταὶ αἱ ἀρεταὶ λεγόμεναι, σωφροσύνη δικαιοσύνη ἀνδρεία ὅσαι ἄλλαι τοῦ ἡθους δοκοῦσιν ἐπαινεταὶ εἶναι. κατὰ γὰρ ταύτας ἐπαινετοὶ λεγόμεθα· κατὰ δὲ τὰς τοῦ [τὸν] λόγον ἔχοντος οὐδεὶς ἐπαινεῖται. [10] οὔτε γὰρ ὅτι σοφός, οὐδεὶς ἐπαινεῖται, οὔτε ὅτι φρόνιμος, οὐδ' ὅλως κατὰ τι τῶν τοιούτων οὐθέν. οὐδὲ δὴ τὸ ἄλογον, εἰ μὴ ἢ ὑπηρετικόν ἐστὶν καὶ ὑπηρετεῖ τῷ λόγον ἔχοντι μορίῳ.

Ἔστιν δ' ἡ ἀρετὴ ἡ ἠθικὴ ὑπὸ ἐνδείας καὶ ὑπερβολῆς φθειρομένη. ὅτι δὲ ἡ ἐνδεια καὶ ἡ [15] ὑπερβολὴ φθείρει, τοῦτ' ἰδεῖν ἔστιν ἐκ τῶν ἠθικῶν (δεῖ δ' ὑπὲρ τῶν ἀφανῶν τοῖς φανεροῖς μαρτυρίοις χρῆσθαι). εὐθέως γὰρ ἐπὶ γυμνασίῳ ἴδοι ἂν τις· πολλῶν γὰρ γινομένων φθείρεται ἡ ἰσχύς, ὀλίγων τε ὡσαύτως. ἐπὶ τε ποτῶν καὶ σιτίων ὡσαύτως· πολλῶν τε γὰρ δὴ γινομένων φθείρεται ἡ ὑγίεια, [20] ὀλίγων τε ὡσαύτως, συμμέτρων δὲ γινομένων σῶζεται ἡ ἰσχύς

belki de artık bu kadar yalın konuşmak yeterli olmaya-bilir. Daha açık-seçik ayrımlar yapmak gerekli.

Beşinci Bölüm

[1185b1] İmdi ilkin <erdemın> ortaya çıktığı ‘ruh’tan söz edelim, fakat onun ne olduğundan değil de (zira bunun hakkında başka bir temellendirme¹ mevcut), ana hatlarıyla ayrıştığı <kısımlardan>. Söylediğimiz gibi ruh, akla sahip olan ve akıldan bağımsız olan olmak üzere iki kısma ayrılır. Akla sahip olan kısımda aklıbaşındalık, kıvrak zekâ, bilgelik, öğrenmeye-açıklık, hafıza ve bunlar gibileri ortaya çıkarken, akıldan bağımsız yanda ise erdemler dediklerimiz, <yani> ölçülülük, adalet, yiğitlik ve diğer tüm övülür olduğu düşünülen karakter özellikleri ortaya çıkar. Nitekim bunlar sayesinde övülmeye değer addediliriz. Öte yandan hiç kimse akla sahip olan yanda <ortaya çıkan>lar bakımından övgüye değer bulunmaz. Zira kimse bilge olduğu için övülmez, ya da aklıbaşında olduğu veya genel olarak bunlar gibi herhangi biri sebebiyle. Öte yandan, akıldan bağımsız yan da, itaatkâr olmadığı ve akla sahip olan yana itaat etmediği sürece de, <övgüye değer bulun>maz.

[13] Öte yandan karakter erdemi eksiklik ve fazlalık tarafından yok edilebilir. Ki hem eksikliğin hem de fazlalığın onu yıkabileceğini duyumsanabilir olanlardan görmek <mümkün>dür (öte yandan görünmeyeni <açıklamak için> görünür kanıtları kullanmak gerekir). Zira biri idman husûsunda bunu doğrudan görebilir; nitekim çok fazla <idman> yapan güçten düşer, az yapan da benzer şekilde. Yiyecek ve içecek husûsunda da aynı şekilde. Ki çok tüketilmeleri sağlığı bozar, az <tüketilmeleri> de aynı şekilde, dengeli alınmaları ise hem gücü

¹ *De Anima*.

καὶ ἡ ὑγίεια. ὁμοίως δὲ τούτοις συμβαίνει καὶ ἐπὶ σωφροσύνης καὶ ἐπὶ ἀνδρείας καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν. ἐὰν μὲν γάρ τινα λίαν ποιήσης ἄφοβον, ὥστε μηδὲ τοὺς θεοὺς φοβεῖσθαι, οὐκ [25] ἀνδρεῖος ἀλλὰ μαινόμενος, ἂν δὲ φοβούμενον πάντα, δειλός· ἀνδρεῖος ἄρα ἔστι οὔτε ὁ φοβούμενος πάντα οὔτε ὁ μηθέν. ταῦτ' ἄρα καὶ αὖξει καὶ φθείρει τὴν ἀρετὴν. καὶ γὰρ οἱ λίαν φόβοι καὶ πάντες φθείρουσι, καὶ οἱ περὶ μηθέν δὲ ὁμοίως. ἔστιν δ' ἡ ἀνδρεία περὶ φόβους, ὥστε οἱ μέτριοι φόβοι αὖξουσιν [30] τὴν ἀνδρείαν. ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἄρα καὶ αὖζεται καὶ φθίρεται ἡ ἀνδρεία· ὑπὸ φόβων γὰρ τοῦτο πάσχουσιν. ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί.

VI. Ἔτι οὐ μόνον τοῖς τοιούτοις τὴν ἀρετὴν ἀφορίσειεν ἂν τις, ἀλλὰ καὶ λύπη καὶ ἡδονῇ. διὰ [35] μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν τὰ φαῦλα πράττομεν, διὰ δὲ τὴν λύπην τῶν καλῶν ἀπεχόμεθα· ὅλως τε οὐκ ἔστιν λαβεῖν ἀρετὴν καὶ κακίαν ἄνευ λύπης καὶ ἡδονῆς. ἔστιν οὖν ἡ ἀρετὴ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας.

Ἡ δ' ἠθικὴ ἀρετὴ ἐντεῦθεν τὰς ἐπωνυμίας ἔχει, εἰ δεῖ παρὰ γράμμα λέγοντα τὴν ἀλήθειαν ὥς ἔχει [1186 a] σκοπεῖν (δεῖ δ' ἴσως). τὸ γὰρ ἦθος ἀπὸ τοῦ ἔθους ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν· ἠθικὴ γὰρ καλεῖται διὰ τὸ ἐθίζεσθαι. ᾧ καὶ δῆλον ὅτι οὐδεμία ἡμῖν τῶν ἀρετῶν τῶν τοῦ ἀλόγου μέρους φύσει ἐγγίνεται· [5] οὐθὲν γὰρ τῶν ὄντων φύσει

hem de sağlığı korur. Ölçülülük, yiğitlik ve diğer erdemler için de benzer sonuçlar ortaya çıkar. Nitekim eğer birini hiçbir şeyden —tanrılardan bile— korkmayacak denli korkusuz yaparsanız, bu kişi yiğit değil cılgın olur; ama eğer her şeyden korkarsa da, ödle. O halde yiğit ne her şeyden korkan olacak, ne de hiçbir şeyden. Dolayısıyla aynı şeyler erdemi hem arttırır, hem de yok eder. Nitekim çok fazla ve her şeyden korku <yiğitliği> yok eder, hiçbir şey hakkında <korku sahibi olmamak> da benzer şekilde. Öte yandan yiğitlik korkular hakkındadır, bu durumda ölçülü korku yiğitliği pekiştirir. O halde yiğitlik aynı şeyler tarafından pekiştirilir ve yok edilir; zira <insanlar> korkular aracılığıyla bunu duyarlar. Diğer erdemler için de benzer şekilde.

Altıncı Bölüm

[34] Dahası, biri erdemi yalnızca bunlar aracılığıyla değil, ama acı ve haz aracılığıyla da tanımlayabilir. Zira hazlar uğruna hatalar yapar, acılar yüzünden güzel (*kalos*) şeylerden kaçınırsınız. Genel olarak ise, acılar ve hazlar olmaksızın erdemi ve kötülüğü yakalamak <imkân> yoktur. Öyleyse erdem hazlara ve acılara ilişkindir.

[39] Öte yandan ‘karakter erdemi’ (*hê êthikê aretê*) adı şuradan gelir —tabii eğer bir anlamda hakîkate temas edebilmek için sözcükleri köklerinden¹ hareketle incelemek gerekli ise (ki belki de gerekli)—: Karakter (*êthos*) adı alışkanlık (*ethos*) sözcüğünden gelir, zira ona alışkanlık kazanarak (*ethizesthai*) sahip olduğumuz için karakter (*êthos*) diyoruz. Buradan da açık ki <ruhun> akıldan bağımsız yanına ait erdemlerimizin hiçbiri doğal olarak ortaya çıkmaz². Nitekim doğal³ olanların hiçbiri

¹ Ya da “harflerden”.

² Ya da “...doğuştan gelmez”.

³ Ya da “doğuştan”.

ἔθει ἄλλως γίνεται. οἷον ὁ λίθος καὶ ὅλως τὰ βαρέα πέφυκε κάτω φέρεσθαι· ἂν τις οὖν ἄνω ῥίπτῃ πολλάκις καὶ ἐθίζῃ ἄνω φέρεσθαι, ὅμως οὐκ ἂν ποτε ἄνω ἐνεχθεῖν, ἀλλ' ἀεὶ κάτω. ὁμοίως [καὶ] ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων.

VII. Μετὰ τοίνυν τοῦτο δεῖ βουλομένους εἰπεῖν τὸ τί ἐστὶν ἡ ἀρετή, εἰδῆσαι τίνα ἐστὶν τὰ ἐν τῇ [10] ψυχῇ γινόμενα. ἐστὶν δ' ἃ γίνεται ταῦτα, πάθη δυνάμεις ἕξεις· ὥστε δῆλον ὅτι τούτων ἂν τι εἴῃ ἀρετή. πάθη μὲν οὖν ἐστὶν ὀργὴ φόβος μῖσος πόθος ζῆλος ἔλεος τὰ τοιαῦτα, οἷς εἴωθεν παρακολουθεῖν λύπη καὶ ἡδονή· δυνάμεις δὲ καθ' ἃς παθητικοὶ [15] τούτων λεγόμεθα, οἷον καθ' ἃς δυνατοὶ ἐσμεν ὀργισθῆναι λυπηθῆναι ἐλεῆσαι, [καὶ] τὰ τοιαῦτα· ἕξεις δ' εἰσὶν καθ' ἃς πρὸς ταῦτα ἔχομεν εὖ ἢ κακῶς, οἷον πρὸς τὸ ὀργισθῆναι, εἰ μὲν λίαν ὀργίλως, κακῶς ἔχομεν πρὸς ὀργήν, εἰ δ' ὅλως μὴ ὀργιζόμεθα ἐφ' οἷς δεῖ, καὶ οὕτως κακῶς ἔχομεν [20] πρὸς ὀργήν. τὸ ἄρα μέσως ἔχειν τὸ μήτε λίαν ὑπεραλγεῖν μήτε παντελῶς ἀναλγῆτως ἔχειν. ὅταν οὖν οὕτως ἔχωμεν, εὖ διακείμεθα. ὁμοίως δὲ [καὶ] πρὸς τὰ ἄλλα τὰ ὅμοια. τὸ γὰρ εὐόργητον καὶ τὸ πρᾶον ἐν μεσότητί ἐστὶν ὀργῆς καὶ ἀναλγησίας τῆς πρὸς ὀργήν. ὁμοίως [καὶ] ἐπ' ἀλαζονείας καὶ [25] εἰρωνείας. τὸ μὲν γὰρ πλείω προσποιεῖσθαι τῶν ὑπαρχόντων ἔχειν ἀλαζονείας, τὸ δὲ ἐλάττω εἰρωνείας·

alışkanlıkla başkalaştırılamaz. Sözgelışı taş ve genel olarak ağır olanlar doğaları gereği aşağıya doğru yer değiştirirler. İmdi eğer biri onları pek çok kez yukarı atsa ve onlara yukarı gitme alışkanlığı kazandırmaya çalışsa bile, onlar kendiliğinden yukarı gitme <eğiliminde olmayacak>, ama yine daima aşağı <yönlenecekler>. Diğer böyle durumlar için de benzer şekilde.

Yedinci Bölüm

[1186a9] Sonra, erdemin ne olduğunu¹ açıklamak isteyenin, ruhta ortaya çıkanları bilmesi gerekir. <Ruhta> ortaya çıkanlar ise bunlar: Duygular, yetiler ve huylar. O halde açık ki erdem bunlardan biri olabilir. İmdi duygular öfke, korku, nefret, özlem/pişmanlık, kıskançlık, acıma vb. gibi acı ve hazzı beraberinde getirenlerdir. Yetiler ise kendileri sayesinde bu duygulara sahip olduğumuz söylenenlerdir, yani kendileri aracılığıyla öfkelenme veya acı çekme yahut acıma vb. imkânı taşıdıklarımız. Huylar ise kendileri aracılığıyla bunlara ilişkin sahip olduğumuz, iyi ya da kötü <durumlar>, sözgelışı öfkelenmeye ilişkin, eğer çok fazla öfkeliysek, öfkeye ilişkin kötü bir <huya> sahip oluruz, eğer <öfkelenmek> gerektiğinde hiç öfkelenmiyorsak, yine aynı şekilde öfkeye ilişkin kötü bir <huya> sahip oluruz. O halde orta olmak ne çok fazla acıya maruz kalmak, ne de tümüyle hissizleşmektir. İmdi her ne zaman böyle olsak, iyi durumdayızdır. Diğerleri için de benzer şekilde. Zira yerinde öfkelenen ve yumuşak başlı olan, aşırı öfke ve öfke duymazlığın ortasındadır. Sahtekârlık ve yapmacıklık husûsunda da benzer şekilde. Nitekim bulunan dan fazlası varmış gibi göstermek sahtekârlık, azını

¹ Ya da "nesnesini" (*to ti estin*).

ἢ ἄρα μεσότης ἢ τούτων ἢ ἀλήθεια ἐστίν.

VIII. Ὅμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πάντων. τοῦτο γάρ ἐστι τῆς ἕξεως, τὸ εὖ ἢ κακῶς πρὸς ταῦτα ἔχειν, τὸ δ' εὖ ἔχειν πρὸς ταῦτ' ἐστίν τὸ μῆτε πρὸς [30] τὴν ὑπερβολὴν ἔχειν μῆτε πρὸς τὴν ἔνδειαν· πρὸς μεσότητα ἄρα τῶν τοιούτων καθ' ἃ ἐπαινέτοι λεγόμεθα ἢ ἕξις ἐστὶ τοῦ εὖ ἔχειν, τοῦ δὲ κακῶς πρὸς ὑπερβολὴν καὶ ἔνδειαν. ἐπεὶ τοίνυν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ τῶν παθῶν τούτων μεσότης, τὰ δὲ πάθη ἦτοι λύπαί εἰσιν ἢ ἡδοναὶ ἢ οὐκ ἄνευ λύπης ἢ ἡδονῆς· [35] ἢ ἄρα ἀρετὴ ἐστὶν περὶ λύπας καὶ ἡδονάς, καὶ ἐντεῦθεν ἐστὶ δῆλον.

Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πάθη, ὥς δόξειεν ἂν τινι, ἐφ' ὧν ἡ κακία οὐκ ἔστιν ἐν ὑπερβολῇ καὶ ἐλλείψει τινί, οἷον μοιχείᾳ καὶ ὁ μοιχὸς οὐκ ἔστιν οὗτος ὁ [1186 b] μᾶλλον τὰς ἐλευθέρους διαφθείρων. ἀλλὰ καὶ τοῦτο, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιούτον ἐστίν, ὃ περιέχεται ἡδονῇ τῇ κατ' ἀκολασίαν, ἢ καὶ ὃ ἐν ἐλλείψει καὶ ὃ ἐν ὑπερβολῇ τὸ ψεκτὸν ἔχει.

[5] IX. Μετὰ τοίνυν τοῦτο ἀναγκαῖόν ἐστιν ἴσως ῥηθῆναι τί τῇ μεσότητι ἀντίκειται, πότερον ἡ ὑπερβολὴ ἢ ἡ ἔνδεια. ἐνίαις μὲν γὰρ μεσότησιν ἔνδεια ἐνατίον, ἐνίαις δὲ ὑπερβολή, οἷον ἀνδρεία μὲν οὐχ ἡ θρασύτης ὑπερβολὴ οὔσα, ἀλλ' ἡ δειλία ἔνδεια οὔσα, τῇ δὲ σωφροσύνῃ μεσότητι οὔση ἀκολασίας καὶ ἀναισθησίας τῆς περὶ ἡδονάς οὐ [10] δοκεῖ ἐναντίον εἶναι ἡ ἀναισθησία ἔνδεια οὔσα, ἀλλ' ἡ ἀκολασία οὔσα ὑπερβολή. Ἔστι δ' ἀμφοτέρω ἐναντία τῇ μεσότητι, καὶ ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ ἔνδεια· ἡ γὰρ μεσότης τῆς μὲν ὑπερβολῆς ἐνδεέστερον, τῆς δ' ἐνδείας ὑπερβάλλον. διὸ καὶ οἱ μὲν ἄσωτοι τοὺς ἐλευθερίους ἀνελευθέρους [15] φασὶν εἶναι, οἱ δ' ἀνελεύθεροι τοὺς ἐλευθερίους ἀσώτους,

göstermek ise yapmacıklık. O halde bu ikisinin 'orta'sı hakîkattir.

Sekizinci Bölüm

Diğerlerinin hepsi için de benzer şekilde. Zira huyları belirleyen budur, yani bunlara yönelik iyi ya da kötü durumda olmak; öte yandan bunlara yönelik iyi durumda olmak ne aşırılıklarına ne de eksikliklerine <yönelmek>tir. O halde iyi durumda olmak, kendileri bakımından övgüye değer bulduğumuz bu gibi şeylerin 'orta'larına yönelik huy olsa gerek, kötü ise bunların aşırılık ya da eksikliğine. Böylelikle, madem erdem bu duyguların 'orta'sıdır, bu duygular da acı ya da hazlardır, ya da en azından acı ya da hazdan bağımsız değildir; o halde erdem acı ya da hazlara ilişkindir—bunlardan, açık. Öte yandan bazıları kötülüğü aşırılık ya da eksiklikte olmayan zina ya da zani gibi başka duygular da olduğunu düşünebilir; zira zani, özgür kimseleri daha fazla ayartan değildir. Fakat bu —ve bu gibi taşkın hazzın altına düşebilecek başka şeyler de varsa— aşırılığıyla da eksikliğiyle de yergiye konu olur.

Dokuzuncu Bölüm

[1186b4] Sonra, belki de neyin 'orta'ya karşıt olduğunu (acaba aşırılık mı, yoksa eksiklik mi?) söylemek gerekiyor. Zira bazı ortalara eksiklik zıttır, bazılarına ise aşırılık, sözgelişi yiğitliğin zıddı onun aşırılığı olan gözükaralık değil, ama onun eksikliği olan ödlekliliktir; öte yandan, taşkınlık ve hazlara ilgisizliğin 'orta'sı olan ölçülülüğün zıddının onun eksikliği olan ilgisizlik değil, aşırılığı olan taşkınlık olduğu düşünülüyor. Öte yandan, her ikisi de 'orta'ya karşıt—hem aşırılık, hem eksiklik. Zira 'orta', aşırıdan az, eksikten fazladır. Bu yüzden de savurgan olanlar cömert olanların pinti olduklarını

καὶ οἱ μὲν θρασεῖς καὶ προπετεῖς τοὺς ἀνδρείους καλοῦσι δειλοὺς, οἱ δὲ δειλοὶ τοὺς ἀνδρείους προπετεῖς καὶ μαινομένους. Διὰ δὴ δύο αἰτίας δόξαιμεν ἂν ἀντιτιθέναι τῇ μεσότητι τὴν ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἔνδειαν. ἡ γὰρ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος σκοποῦσιν πότερον ἐγγύτερόν [20] ἐστὶ τοῦ μέσου ἢ πορρώτερον, οἷον ἐλευθεριότητι πότερον ἀσωτία ἢ ἀνελευθερία πορρώτερον. μᾶλλον γὰρ ἂν δόξαιεν ἐλευθεριότης ἢ ἀσωτία ἢ ἡ ἀνελευθερία· πορρώτερον ἄρα ἢ ἀνελευθερία. τὰ δὲ πλεῖον ἀπέχοντα τοῦ μέσου ἐναντιώτερα δόξαιεν ἂν εἶναι. ἐκ μὲν ἄρα αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἡ ἔνδεια ἐναντιώτερον φαίνεται. [25] Ἔστι δὲ καὶ ἄλλως, οἷον πρὸς ἃ μᾶλλον πεφύκαμεν, ταῦτα μᾶλλον ἐναντία τῷ μέσῳ. οἷον πεφύκαμεν μᾶλλον ἀκόλαστοι ἢ κόσμιοι εἶναι· ἢ οὖν ἐπίδοσις γίνεται μᾶλλον πρὸς ἃ πεφύκαμεν· πρὸς ἃ δὲ μᾶλλον ἐπιδίδομεν, ταῦτα καὶ μᾶλλον [30] ἐναντία· ἐπιδίδομεν δὲ πρὸς ἀκολασίαν μᾶλλον ἢ πρὸς κοσμιότητα· ὥστ' ἐναντιώτερον ἂν εἴη ὑπερβολὴ μεσότητος· ἡ γὰρ ἀκολασία ὑπερβολὴ σωφροσύνης.

Ὅτι μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, ἐπέσκεπται (μεσότης γὰρ δοκεῖ τις εἶναι τῶν παθῶν, ὥστε δέοι ἂν τὸν [35] μέλλοντα κατὰ τὸ ἦθος εὐδοκμήσειν τὴν μεσότητα τῶν παθῶν ἐκάστου διατηρεῖν· διὸ καὶ ἔργον ἐστὶν σπουδαῖον εἶναι· ἐν ἐκάστῳ γὰρ τὸ μέσον λαβεῖν ἔργον, οἷον κύκλον μὲν γράψαι παντὸς ἐστί, τὸ δὲ μέσον τὸ ἐν αὐτῷ ἤδη λαβεῖν χαλεπόν, ὁμοίως [1187 a] δὲ καὶ ὀργισθῆναι μὲν ῥάδιον, καὶ τὸ ἐναντίον δὲ τούτῳ, τὸ δὲ μέσως ἔχειν χαλεπόν· ἀπλῶς δὲ ἐν ἐκάστῳ τῶν παθῶν ἔστιν ἰδεῖν ὅτι τὸ ἐμπεριέχον τὸ μέσον ῥάδιον ἐστί,

söylerler, pinti olanlarsa cömert olanların savurgan olduğunu; dahası, gözükara ve dikbaşı olanlar yiğit olanları ödlekle addederken, ödlekle olanlar ise yiğitleri dikbaşı ve çılgın görürler. Dolayısıyla aşırılık ve eksikliği 'orta'nın zıddı görmemizin iki nedeni olsa gerektir. Zira <insanlar> şeyin kendisinden hareketle hangisinin daha yakın, hangisinin daha uzak olduğunu sorarlar, sözgelişi "cömertliğe savurganlık mı yoksa pintilik mi daha uzaktır?" Zira savurganlığın pintilikten daha ziyade cömertlik olduğu düşünülebilir. O halde pintilik daha uzaktır. Öte yandan 'orta'dan daha ötede olanın ona daha zıt olduğu düşünülebilir. Öyleyse şeyin kendisinden hareket edildiğinde eksiklik daha zıt görünür. Öte yandan doğal olarak her neye daha fazla meylediyorsak, onun 'orta'ya daha zıt olduğu gibisinden bir başka <bakış açısı> daha vardır. Nitekim taşkınlığa doğal olarak dinginlikten daha çok meylederiz. İmdi eğilim daha ziyade doğamızın bizi yönlendirdiği noktaya doğrudur; yani her neye daha çok eğilim gösterirsek, bu daha zıttır. Gerçekten de taşkınlığa dinginlikten daha fazla eğilim gösteririz; o halde aşırılık 'orta' olmaya daha zıt olsa gerektir. Nitekim taşkınlık ölçülülüğe ilişkin aşırılıktır.

[33] İmdi erdemın ne olduğunu soruşturmuş olduk. <Nitekim o,> duyguların bir nevi 'orta'sı olarak görünüyor. Dolayısıyla karakteri hakkında iyi kanılara sahip olunsun isteyen biri duyguların her birinde 'orta'yı bulmaya mecbur. Bu yüzden de iyi biri olmak <epey bir> 'iş'tir; zira her birinde 'orta'yı yakalamak <zor> iş. Sözgelişi bir çemberi herkes çizebilir, ama onun orta noktasını yakalamak zordur; benzer şekilde öfkelenmek kolaydır, bunun zıddı da, ama bu ikisinin ortasında olmak zor. Her bir durumda 'orta' olanı çevreleyenı yakalamanın kolay, kendisi bakımından övüldüğümüz

τὸ δὲ μέσον χαλεπὸν, καθ' ὃ ἐπαινούμεθα· διὸ καὶ σπάνιον τὸ σπουδαῖον).

[5] Ἐπεὶ δ' οὖν ὑπὲρ ἀρετῆς εἴρηται, μετὰ τοῦτ' ἂν εἴη σκεπτέον πότερον δυνατὴ παραγενέσθαι ἢ οὐ, ἀλλ' ὥσπερ Σωκράτης ἔφη, οὐκ ἐφ' ἡμῖν γενέσθαι τὸ σπουδαῖον εἶναι ἢ φαύλους. εἰ γάρ τις, φησὶν, ἐρωτήσκειν ὄντιναοῦν πότερον ἂν βούλοιο [10] δίκαιος εἶναι ἢ ἄδικος, οὐθεὶς ἂν ἔλοιτο τὴν ἀδικίαν. ὁμοίως δ' ἐπ' ἀνδρείας καὶ δειλίας καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἀεὶ ὡσαύτως. δῆλον δ' ὡς εἰ φαῦλοί τινες εἰσὶν, οὐκ ἂν ἐκόντες εἴησαν φαῦλοι· ὥστε δῆλον ὅτι οὐδὲ σπουδαῖοι.

Ὁ δὲ τοιοῦτος λόγος οὐκ ἔστιν ἀληθής. διὰ τί γὰρ ὁ νομοθέτης οὐκ ἔα τὰ φαῦλα πράττειν, τὰ δὲ [15] καλὰ καὶ σπουδαῖα κελεύει; καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς φαύλοις ζημίαν τάττει, ἂν πράττη, ἐπὶ δὲ τοῖς καλοῖς, ἂν μὴ πράττη; καίτοι ἄτοπος ἂν εἴη ταῦτα νομοθετῶν, ἃ μὴ ἐφ' ἡμῖν ἐστι πράττειν. ἀλλ' ὡς ἔοικεν, ἐφ' ἡμῖν τὸ σπουδαῖον εἶναι καὶ τὸ φαῦλον.—ἔτι δὲ μαρτυροῦσιν οἱ τ' ἔπαινοι καὶ οἱ ψόγοι [20] γινόμενοι. ἐπὶ μὲν γὰρ τῇ ἀρετῇ ἔπαινος, ἐπὶ δὲ τῇ κακίᾳ ψόγος· ἔπαινος δὲ καὶ ψόγος οὐκ ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις· ὥστε δῆλον ὅτι ὡσαύτως ἐφ' ἡμῖν καὶ τὰ σπουδαῖα ἐστι πράττειν καὶ τὰ φαῦλα.

Ἐλεγον δὲ καὶ τοιαύτην τινὰ παραβολήν, βουλόμενοι δεικνύναι ὅτι οὐχ ἐκούσιον. διὰ τί γάρ, [25] φασίν, ὅταν νοσῶμεν ἢ αἰσχροὶ ὦμεν, οὐδεὶς ψέγει τοὺς τοιούτους; τὸ δ' οὐκ ἀληθές· ψέγομεν γὰρ καὶ τοὺς τοιούτους,

'orta'yı bulmanın zor olduğu basitçe görülebilir; bu yüzden de iyi biri nadir bulunur.

[1187a5] İmdi mademki erdem hakkında konuştuk, bundan sonra onun elde edilmesinin mümkün olup olmadığını, Sokrates'in dediği gibi iyi biri ya da kötü biri olmanın bizim dışımızda gelişip gelişmediğini inceleyelim. Zira birine "adil mi olmak istersin yoksa adaletsiz mi?" dendiğinde kimsenin adaletsiz olmayı seçmeyeceğini, yiğitlik ve ödlelik gibi diğer erdemler konusunda da bunun daima böyle olduğunu söylemişti. Açık ki eğer kötü birileri varsa, bunlar isteyerek (*hekon*) kötü biri olmuş olamazlardı, dolayısıyla, açık ki, ne de iyi kimseler <bilerek ve isteyerek iyi kimseler olacaklardı.>

[13] Böylesi bir temellendirme doğru değil. Zira yasa koyucu niçin kusur işlemeyi yasaklar da güzel (*kalon*) ve iyi (*spoudaion*) olanları buyurur? Ve neden kötü eylemlerin yapılmasına, güzel olanlarınsa yapılmamasına ceza atfeder? Hâlbuki eğer yapıp-etmek bize bağlı olmasaydı, yasa koyucunun bunu yapması yersiz olurdu. Fakat görüldüğü üzere iyi ya da kötü biri olmak bize bağlıdır. Dahası, övgülerin ve yergilerin ortaya çıkışı da <buna> şahitlik eder. Zira erdem söz konusu olduğunda övgü, kötülük söz konusu olduğundaysa yergi <ortaya çıkar>; övgü ve yergi ise istemeden (*akon*) yapılanlar hakkında değildir. O halde açık ki iyi biri gibi eylemek de kötü davranmak da bize bağlıdır.

[23] Böylesi birtakım karşılaştırmalar kullanarak <iyi biri ya da kötü biri olmanın> elimizde olmadığını göstermek istediler. Nitekim "niçin, hasta ya da çirkin olduğumuzda, bunlardan ötürü kimse bizi yermez?" dediler. Ama bu doğru değil. Zira hastalanmalarının ya da bedenlerinin çirkin olmasının nedeninin kendileri olduğunu düşündüğümüzde, onları bu sebeplerden pekâlâ

ὅταν αὐτοὺς οἰηθῶμεν αἰτίους εἶναι τοῦ νοσεῖν ἢ τοῦ κακῶς ἔχειν τὸ σῶμα, ὥς ὃν καὶ ἐνταῦθα τὸ ἐκούσιον. ἔοικεν οὖν ἐν τῷ κατ' ἀρετὴν καὶ κακίαν εἶναι τὸ ἐκούσιον.

[30] Χ. Ἐτι δ' ἂν τις τοῦτο ἐναργέστερον καὶ ἐντεῦθεν ἴδοι. πᾶσα γὰρ φύσις γεννητική ἐστὶν οὐσίας τοιαύτης οἷα ἐστίν, οἷον τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα· ἀμφοτέρω γὰρ γεννητικά. γεννητικὰ δὲ ἐκ τῶν ἀρχῶν, οἷον τὸ δένδρον ἐκ τοῦ σπέρματος· αὕτη γὰρ τις ἀρχή. τὸ δὲ μετὰ τὰς ἀρχὰς οὕτως ἔχει [35] ὥς γὰρ ἂν ἔχωσιν αἱ ἀρχαί, οὕτως καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν ἔχει. ἐναργέστερον δ' ἐστὶ κατιδεῖν τοῦτο ἐν τοῖς κατὰ γεωμετρίαν. καὶ γὰρ ἐκεῖ ἐπειδὴ τινες λαμβάνονται ἀρχαί, ὥς ἂν αἱ ἀρχαί ἔχωσιν, οὕτω καὶ τὰ μετὰ τὰς ἀρχὰς, οἷον εἰ τὸ τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει, τὸ δὲ τετράγωνον τέτταρσιν, [1187 b] καὶ ὥς ἂν μεταβάλλῃ τὸ τρίγωνον, οὕτω καὶ τὸ τετράγωνον συμμεταβάλλει (ἀντιστρέφει γάρ), καὶ ἂν τὸ τετράγωνον μὴ ἔχη τέτταρσιν ὀρθαῖς ἴσας, οὐδὲ τὸ τρίγωνον ἔξει δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας.

XI. Οὕτω τοίνυν καὶ ὁμοίως τούτοις καὶ ἐπ' [5] ἀνθρώπου. ἐπειδὴ γὰρ γεννητικὸν ἐστὶν ἄνθρωπος οὐσίας, ἐκ τινων ἀρχῶν καὶ τῶν πράξεων ὧν πράττει ἄνθρωπος γεννητικὸν ἐστίν. τί γὰρ ἂν ἄλλο; οὔτε γὰρ ἀψύχων οὐθὲν λέγομεν πράττειν οὔτε τῶν ἐμψύχων τῶν ἄλλων ἔξω ἀνθρώπων. δῆλον οὖν [10] ὅτι ὁ ἄνθρωπος τῶν πράξεων ἐστὶ γεννητικός. ἐπεὶ οὖν ὀρῶμεν μεταβαλλούσας τὰς πράξεις καὶ οὐδέποτε τὰ αὐτὰ πράττομεν, εἰσὶν δὲ αἱ πράξεις γεγεννημέναι ἐκ τινων ἀρχῶν,

yereriz—burada olan bir anlamda isteyerek yapılan bir şey. İmdi görünen o ki erdemli ve kötü biri olmada isteyerek yapılan eylem söz konusu.

Onuncu Bölüm

[30] Dahası, biri bunu şu <temellendirmelerle> daha açık bir biçimde görebilir. Nitekim tüm doğa *ousiaları* benzerlerini üretme yetisine sahiptir, sözgelişi bitkiler ve hayvanlar, zira her ikisi de üreme yetisine sahiptir. İlkelerden hareketle üreme yetisine sahiplerdir, sözgelişi ağaç tohumlardan, nitekim bu bir çeşit ilkedir. İlkelerden¹ sonra gelenler de bu şekilde olur; ilkeler nasılsa, onlardan sonra gelenler de o şekilde olur. Geometriyle ilgili örneklerle göz atmak bunu daha açık hale getirecek. Nitekim burada da birtakım ilkeler varsaydığımızda, ilkeler nasılsa, ilkelerden sonra gelenler o şekilde olacak, sözgelişi eğer üçgenin iki dik açığı eşit olduğunu <varsayarsak>, dörtgen de dört <dik> olacak ve üçgende bir değişiklik yaptığımızda, aynı şekilde bununla birlikte dörtgen de değişecek (zira buna karşılık olarak o da dönüşür), ayrıca eğer dörtgen dört dik açığı eşit değilse, ne de üçgen iki dik açığı eşit olacak.

On Birinci Bölüm

[1187b4] Yine, insan hakkındaki mesele de buna benzer. Zira insan *ousiaları* üretme, gerçekleştirdiği eylemleri birtakım ilkelerden türetme yetisine sahiptir. Başka ne olabilir? Nitekim ne ruh² taşımayanların eylemde bulunduğunu söyleriz, ne de insan dışında başka canlıların. İmdi açık ki insan eylemlerinin üreticisidir. İmdi madem eylemlerin değiştiğini ve hiçbir zaman aynı şeyleri yapmadığımızı ve eylemlerin birtakım ilkelerden

¹ Ya da “kökenlerden” (*arkhê*).

² Ya da “can” (*psykhê*).

δῆλον ὅτι, ἐπειδὴ αἱ πράξεις μεταβάλλουσιν, καὶ αἱ ἀρχαὶ τῶν πράξεων, ἀφ' ὧν εἰσὶ, μεταβάλλουσιν, ὥσπερ ἔφαμεν παραβάλλοντες [15] ἐπὶ τῶν ἐν γεωμετρίᾳ. ἀρχὴ δ' ἐστὶ πράξεως καὶ σπουδαίας καὶ φαύλης προαίρεσις καὶ βούλησις καὶ τὸ κατὰ λόγον πᾶν. δῆλον τοίνυν ὅτι καὶ αὗται μεταβάλλουσιν. μεταβάλλομεν δὲ καὶ ταῖς πράξεσιν ἐκόντες· ὥστε καὶ ἡ ἀρχὴ [καὶ] ἡ προαίρεσις μεταβάλλει [γὰρ] ἐκουσίως. ὥστε [20] δῆλον ὅτι ἐφ' ἡμῖν ἂν εἴη καὶ σπουδαίοις εἶναι καὶ φαύλοις. Ἰσως οὖν λέγοι ἄν τις, ἐπειδήπερ ἐπ' ἐμοί ἐστὶν τὸ δικαίῳ εἶναι καὶ σπουδαίῳ, ἂν βούλωμαι, ἔσομαι πάντων σπουδαιότατος. οὐ δὴ δυνατόν τοῦτο. διὰ τί; ὅτι οὐδ' ἐπὶ τοῦ σώματος γίγνεται τοῦτο. οὐ γὰρ ἂν τις βούληται ἐπιμελεῖσθαι τοῦ [25] σώματος, καὶ δὴ πάντων ἄριστον ἔξει τὸ σῶμα. δεῖ γὰρ μὴ μόνον τὴν ἐπιμέλειαν ὑπάρχειν, ἀλλὰ καὶ τῇ φύσει γίνεσθαι τὸ σῶμα καλὸν καγαθόν. βέλτιον μὲν οὖν ἔξει τὸ σῶμα, ἄριστα μέντοι πάντων οὐ. ὁμοίως δὲ δεῖ ὑπολαμβάνειν καὶ ἐπὶ ψυχῆς· οὐ γὰρ ἔσται ὁ προαιρούμενος εἶναι σπουδαιότατος, [30] ἂν μὴ καὶ ἡ φύσις ὑπάρξη, βελτίων μέντοι ἔσται.

XII. Ἐπεὶ οὖν φαίνεται ἐφ' ἡμῖν ὃν τὸ σπουδαῖον εἶναι, ἀναγκαῖον τὸ μετὰ ταῦτα εἰπεῖν ὑπὲρ ἐκουσίου, τί ἐστὶ τὸ ἐκούσιον· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ κυριώτατον πρὸς τὴν ἀρετὴν, τὸ ἐκούσιον. ἐκούσιον [35] δὲ ἀπλῶς μὲν οὕτως ῥηθῆναί ἐστιν ὃ πράττομεν μὴ ἀναγκαζόμενοι· ἀλλ' ἴσως σαφέστερον λεκτέον ἐστὶν ὑπὲρ αὐτοῦ.

Ἔστιν οὖν καθ' ὃ πράττομεν ὀρεξίς· ὀρέξεως δ' ἐστὶν εἶδη τρία, ἐπιθυμία θυμὸς βούλησις.

türetildiğini görüyoruz, o halde açık ki —geometri örneğinde karşılaştırmalı olarak gösterdiğimiz üzere— eylemler değiştiğinden, eylemlerin ilkeleri de değişiyor olsa gerektir. Öte yandan, ister iyi biri olsun ister kötü biri, eylemlerin ilkesi tercih, istek ve akla karşılık gelen her şeydir. Bu durumda, açık ki, bunlar da değişir. Öte yandan eylemlerimizi isteyerek değiştiririz. O halde ilke de, yani tercih, isteyerek değişir. Dolayısıyla açık ki iyi biri olmak da, kötü biri olmak da bize bağlı. İmdi belki de biri çıkıp “madem adil olmak da iyi biri olmak da bana bağlı, o zaman eğer istersem, herkesten iyi biri olabilirim” diyebilir. Tabii bu mümkün değil. Neden? Çünkü beden konusunda bile bu gerçekleşmez. Zira eğer biri bedenine özen göstermek istese bile, evrendeki en iyi bedene sahip olacağı anlamına gelmez. Nitekim yalnızca özen göstermek yetmez, bunun yanında bedenin güzel ve iyi (*kalon kagathon*) hale gelebilmesi için doğanın da devreye girmesi gerekir. Bu durumda daha iyi bir bedene sahip olur olmasına da, herkesten iyi değil. Benzer bir şeyi ruh konusunda da kabul etmek gerekir, nitekim daha iyi olacak olsa bile, eğer doğa devreye girmezse, sırf tercih ettiği için en iyi (*spoudaion*) olmayacak.

On İkinci Bölüm

[31] İmdi madem iyi biri olmanın bize bağlı olduğu açık, bundan sonra isteyerek yapılandan söz etmek zorunlu. Nedir ‘isteyerek’? Nitekim erdemlere giden yolda en önemli durak budur: İsteyerek yapılan. İsteyerek yapılan basitçe mecbur kalmadan yaptıklarımızdır, denebilir; ama belki de ona ilişkin daha detaylı konuşmalı.

[37] İmdi kendisi sayesinde yapıp-ettiğimiz şey iştah, iştahın ise üç türü var; arzu, yüreklilik (*thymia*), istek.

Πρῶτον μὲν οὖν τὴν κατ' ἐπιθυμίαν προᾶξιν ἐπισκεπτέον, πότερον ἐκούσιόν ἐστιν ἢ ἀκούσιον. [οἶον] τὸ μὲν οὖν ἀκούσιον οὐκ ἂν δόξειεν. διὰ τί [1188 a] καὶ πόθεν; ὅτι ὅσα μὴ ἐκόντες πράττομεν, ἀναγκαζόμενοι πράττομεν, ἐπὶ δὲ τοῖς ἐξ ἀνάγκης πραττομένοις πᾶσιν ἔπεται λύπη, τοῖς δὲ δι' ἐπιθυμίαν πραττομένοις ἡδονὴ ἀκολουθεῖ, ὥστε οὕτωςί γε οὐκ ἂν εἴη τὰ δι' ἐπιθυμίαν πραττόμενα ἀκούσια, ἀλλ' ἐκούσια.

[5] Ἀλλὰ πάλιν ἄλλος λόγος τις τούτῳ ἐναντιοῦται, ὁ ἐπὶ τῇ ἀκρασίᾳ. οὐθεὶς γάρ, φησί, πράττει ἐκὼν τὰ κακά, εἰδὼς ὅτι κακὰ ἐστίν· ἀλλὰ μὴν, φησὶν, ὅ γε ἀκρατὴς εἰδὼς ὅτι ταῦτα φαῦλά ἐστιν ὅμως πράττει, καὶ κατ' ἐπιθυμίαν γε πράττει· οὐκ ἄρα [10] ἐκὼν ἀναγκαζόμενος ἄρα. ἐνταῦθα πάλιν ὁ αὐτὸς λόγος ἀπαντήσεται. καὶ γὰρ εἰ κατ' ἐπιθυμίαν, οὐκ ἐξ ἀνάγκης· τῇ γὰρ ἐπιθυμίᾳ ἡδονὴ ἀκολουθεῖ, τὰ δὲ δι' ἡδονὴν οὐκ ἐξ ἀνάγκης.

Καὶ ἄλλως τοῦτ' ἂν γένοιτο δῆλον, ὅτι ὁ ἀκρατὴς ἐκὼν πράττει. οἱ μὲν γὰρ ἀδικοῦντες ἐκόντες [15] ἀδικοῦσιν, οἱ δὲ ἀκρατεῖς ἄδικοι καὶ ἀδικοῦσιν· ὥστε ὁ ἀκρατὴς ἐκὼν ἂν πράττοι τὰ κατὰ τὴν ἀκρασίαν.

XIII. Ἀλλὰ πάλιν ἄλλος λόγος ἐναντιοῦται, ὅς φησιν οὐχ ἐκούσιον εἶναι. ὁ γὰρ ἐγκρατὴς ἐκὼν πράττει τὰ κατὰ τὴν ἐγκράτειαν· ἐπαινεῖται γάρ, ἐπαινοῦνται δὲ ἐπὶ τοῖς ἐκουσίοις. εἰ δ' ἐστὶν τὸ [20] κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἐκούσιον, τὸ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἀκούσιον·

İmdi ilkin arzu sonucu ortaya çıkan eylemleri inceleyelim, acaba isteyerek mi istemeden mi? İstemeden olmasa gerek. Nedeni de şu: Çünkü her neyi isteyerek yapmıyorsak, onu yapmak zorunda kalıyoruz demektir, öte yandan zorunda kalarak yaptığımız her şeyin sonucunda acı ortaya çıkar, arzu sonucu ortaya çıkan eylemler ise beraberinde hazzı getirir, o halde, aynı bakış açısından, arzu sonucu ortaya çıkan eylem istemeden yapılmış olamaz—isteyerek yapılmış olsa gerektir.

[1188a5] Fakat yine buna karşıt olan bir başka iddia daha vardır—kendine hâkim olamama konusundaki. Buna göre hiç kimse, kötü olduğunu bile bile, isteyerek kötülük yapmaz; ama kendine hâkim olamayan, yaptığığın kötü olduğunu bile bile, yine de yapar, hem de arzu gereği yapar. O halde isteyerek yapmış değildir. Dolayısıyla mecbur kalmıştır. Bu da yine aynı akıl yürütmeyle karşılanabilir. Zira arzu gereği ise, zorunluluktan doğmuş değildir; öte yandan arzu hazzı beraberinde getirir, haz uğruna yapılsa mecburiyetten değildir. Kendine hâkim olamayanın isteyerek yapıp-ettiği konusunda bir başka açıklama daha ortaya konabilir. Nitekim adaletsiz olanlar isteyerek adaletsizlik yaparlar, kendine hâkim olamayanlar ise adaletsiz olanlardır ve adaletsizlik yaparlar. O halde kendine hâkim olamayan kendine hâkim olamamaya karşılık gelenleri isteyerek gerçekleştiriyor olsa gerektir.

On Üçüncü Bölüm

[17] Fakat yine buna karşıt (yani isteyerek yapılmadığı yönünde) bir başka iddia daha söz konusu: Kendine hâkim olabilen biri kendine hâkim olmaya karşılık geleni isteyerek gerçekleştirir, çünkü övülür, övgüler ise isteyerek yapılan eylemler için söz konusudur. Öte yandan arzu sonucu ortaya çıkanlar isteyerek

ὁ δ' ἐγκρατὴς παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν πράττει· ὥστε ὁ ἐγκρατὴς οὐχ ἐκὼν ἂν εἴη ἐγκρατὴς. ἀλλ' οὐ δοκεῖ· οὐδ' ἄρα τὸ κατ' ἐπιθυμίαν ἐκούσιον ἐστίν.

Πάλιν ἐπὶ τῶν κατὰ τὸν θυμὸν ὁμοίως· οἱ γὰρ αὐτοὶ λόγοι οἵπερ καὶ κατὰ τῆς ἐπιθυμίας ἀρμόττουσιν, [25] ὥστε τὴν ἀπορίαν ποιήσουσιν· ἔστι γὰρ ἀκρατῇ καὶ ἐγκρατῇ ὁργῆς εἶναι.

Ἔτι λοιπὴ ἐστὶν τῶν ὀρέξεων ὧν διειλόμεθα ἡ βούλησις, πρὸς τὸ ἐπισκέπτεσθαι εἴ ἐστὶν ἐκούσιον. ἀλλὰ μὴν οἱ γε ἀκρατεῖς ἐφ' ἃ ὀρμῶσιν, ταῦτα τέως βούλονται· πράττουσιν ἄρα οἱ ἀκρατεῖς τὰ φαῦλα [30] βουλόμενοι. ἐκὼν δέ γε οὐθεὶς τὰ κακὰ εἰδὼς πράττει ὅτι κακὰ ἐστίν· ὁ δὲ ἀκρατὴς, εἰδὼς τὰ κακὰ ὅτι κακά, πράττει βουλόμενος. οὐκ ἄρα ἐκὼν, οὐδ' ἡ βούλησις ἐκούσιον ἄρα ἐστίν.

Ἀλλ' οὗτος ὁ λόγος ἀναιρεῖ ἀκρασίαν καὶ τὸν [35] ἀκρατῇ. εἰ γὰρ μὴ ἐκὼν, οὐκ ἔστιν ψεκτός· ἀλλ' ἔστιν ὁ ἀκρατὴς ψεκτός· ἐκὼν ἄρα· ἡ ἄρα βούλησις ἐκούσιον.

Ἐπεὶ οὖν λόγοι τινὲς ἐναντίοι φαίνονται, σαφέστερον λεκτέον ὑπὲρ τοῦ ἐκούσιου.

gerçekleştirilmişse, arzusu dışında gerçekleşenler istemedenden olsa gerektir. Öte yandan kendine hâkim olabilen biri arzuladıklarının dışında şeyler yapar, o halde kendine hâkim olan isteyerek kendine hâkim olmamış olsa gerektir. Ama bu düşünülemez. O halde arzu sonucu ortaya çıkan eylem isteyerek yapılmış olamaz.

[23] Yine, öfkeyle yapılanlar konusunda da benzer şekilde. Zira aynı akıl yürütmeler arzu sonucu ortaya çıkan eylemler için olduğu gibi bunun için de geçerlidir, dolayısıyla aynı açmazı üretirler; zira öfkeli olan için kendine hâkim olmak da, olmamak da söz konusudur.

[27] Dahası, geriye bir tek iştahın birbirinden ayırdığımız türlerinden *isteğin* isteyerek olup olmadığını incelemek kalıyor. Gerçekten de kendine hâkim olamayan biri o an için kendisine yönelik doğal eğilim gösterdiği şeyi ister; o halde kendine hâkim olamayan kişi kötü eylemleri istediği için (*boulomenoi*) gerçekleştirir. Öte yandan, hiç kimse kötü olduğunu bilerek kötülük yapmaz. Ancak kendine hâkim olamayan, kötü olanın kötü olduğunu bilerek, istediği için yapar. O halde isteyerek yapılmış değildir, bu durumda ne de *istek* 'isteyerek'tir. Fakat bu gibi bir temellendirme kendine hâkim olamayı ve kendine hâkim olamayanı bir kenara iter. Zira eğer isteyerek yapılmış değilse, yergi de söz konusu değildir; ama kendine hâkim olamayan yergiye tâbidir. O halde isteyerek yapmıştır. Bu durumda *istek* de 'isteyerek'tir.

[36] İmdi madem birbiriyle çelişen birtakım temellendirmeler olduğu görülüyor, 'isteyerek' yapılan hakkın-da daha ayrıntılı konuşalım.

XIV. Πρότερον τοίνυν ἂν εἶη λεκτέον ὑπὲρ βίας [1188 b] καὶ ὑπὲρ ἀνάγκης. ἡ μὲν γὰρ βία ἐστὶν καὶ ἐν τοῖς ἀψύχοις. ἐκάστοις γὰρ ἐστὶ τῶν ἀψύχων οἰκεῖος τόπος ἀποδοδεόμενος, τῷ μὲν πυρὶ ὁ ἄνω, τῇ δὲ γῇ ὁ κάτω· ἐστὶ μέντοι γε βιάσασθαι καὶ τὸν λίθον [5] ἄνω φέρεσθαι καὶ τὸ πῦρ κάτω. ἐστὶ δὲ καὶ τὸ ζῶον βιάσασθαι, οἷον ἵππον ἐπ' ὀρθὸν θέοντα ἀντιλαμβανόμενον ἀποστρέψαι. ὅσοις μὲν οὖν ἐστὶν ἐκτὸς ἡ αἰτία τοῦ παρὰ φύσιν τι ἢ παρ' ἃ βούλονται ποιεῖν, ἐροῦμεν βιαζόμενοις ἃ ἂν ποιῶσι ποιεῖν· ἐν οἷς δ' ἐν αὐτοῖς ἐστὶν ἡ αἰτία, οὐκέτι τούτους [10] βιάζεσθαι ἐροῦμεν. εἰ δὲ μή, ὁ ἀκρατὴς ἀντερεῖ, οὐ φάσκων φαῦλος εἶναι· βιαζόμενος γὰρ φήσκει ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τὰ φαῦλα πράττειν.

XV. Τοῦ οὖν βιαίου οὗτος ἡμῖν ἔστω ὁ ὁρισμός, ὧν ἐκτὸς ἐστὶν ἡ αἰτία, ὑφ' ἧς βιάζονται πράττειν (ὧν δ' ἐντὸς καὶ ἐν αὐτοῖς ἡ αἰτία, οὐ βία)· πάλιν δ' [15] ὑπὲρ ἀνάγκης καὶ τοῦ ἀναγκαίου λεκτέον. τὸ δὲ ἀναγκαῖον οὐ πάντως οὐδ' ἐν παντὶ λεκτέον ἐστίν, οἷον ὅσα ἡδονῆς ἕνεκεν πράττομεν. εἰ γὰρ τις λέγοι ὅτι ἡναγκάσθην τὴν τοῦ φίλου γυναῖκα διαφθεῖραι ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ἄτοπος ἂν εἶη. τὸ γὰρ ἀναγκαῖον οὐκ ἐν παντί, ἀλλ' ἤδη ἐν τοῖς ἐκτὸς, [20] οἷον ὅς ἂν καταβλάπτηται ἀντικαταλλαττόμενός τι ἄλλο μείζον ἀναγκαζόμενος ὑπὸ τῶν πραγμάτων. οἷον

On Dördüncü Bölüm

[38] İmdi ilkin zor¹ ve zorunluluk hakkında konuşmak daha uygun olsa gerek. Zira zor, cansızlarda bile bulunur. Nitekim cansızların her birinin onlara tevdi edilmiş kendilerine özgü yerleri² vardır—ateşinki yukarısı, toprağın ki aşağısı. Yine de taş yukarı, ateş aşağı yönde yer değiştirmeye zorlanabilir. Hayvanlar da zorlanabilir, sözgelişi dosdoğru giden bir at yakalanıp yolundan saptırılabilir. İmdi her ne zaman doğasının ya da yapmak istediğinin dışında bir şey yapanların yapıp-etmelerinin nedeni onların dışındaysa, onların yaptıklarının zorlama sonucu yapıldığını söyleriz. Ama onların <bu gibi yapıp-etmelerinin> nedeni kendi içlerindeyse, artık buna zorlama sonucu diyemeyiz. Aksi takdirde kendine hâkim olamayan <kendisini yerenlere> yaptıklarının kötü olmadığını söyleyerek karşı gelebilirdi, nitekim kusur işlemeye arzu tarafından zorlandığını iddia ederdi.

On Beşinci Bölüm

[1188b13] İmdi 'zor'un tanımı bizim için bu şekilde olsun; kendisi tarafından yapıp-etmeye zorlanan, yapanın dışında olan neden (içeride, yapanın kendisinde olan neden ise, 'zor' olamaz). Şimdi de zorunlu olana döne-
lim ve zorunluluk hakkında konuşalım. Her şey için ve her durumda 'zorunlu'dan söz etmemeliyiz; sözgelişi haz uğruna yaptıklarımız. Eğer biri "haz tarafından dostumun karısını baştan çıkarmaya zorlandım" deseydi, saçma olurdu. Zira 'zorunlu' her durumda değil ama <nedeni> dışarıda olanlarda söz konusudur—sözgelişi biri koşullar tarafından daha büyük bir başkasından sakınmak için zarar etmeye zorlandığında. Sözgelişi biri

¹ Ya da "cebir" (*bia*).

² Doğal yer.

ἡναγκάσθην συντονώτερον βαδίσαι εἰς ἀγρόν· εἰ γὰρ μή, ἀπολωλὸτ' ἂν εὗρον τὰ ἐν ἀγρῷ. ἐν τοῖς τοιούτοις ἄρα τὸ ἀναγκαῖον.

[25] XVI. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἐκούσιον ἐν οὐδεμιᾷ ὁρμῇ ἐστίν, λοιπὸν ἂν εἴη τὸ ἐκ διανοίας γιγνόμενον. τὸ γὰρ ἀκούσιόν ἐστι τό τε κατ' ἀνάγκην καὶ κατὰ βίαν γιγνόμενον, καὶ τρίτον ὃ μὴ μετὰ διανοίας γίγνεται. δῆλον δ' ἐστὶ τοῦτο ἐκ τῶν γιγνομένων. ὅταν γὰρ τις πατάξῃ τινὰ ἢ ἀποκτείνῃ ἢ τι τῶν [30] τοιούτων ποιῇσιν, μηδὲν προδιανοηθείς, ἄκοντά φαμεν ποιῆσαι, ὡς τοῦ ἐκουσίου ὄντος ἐν τῷ διανοηθῆναι. οἷόν φασί ποτέ τινα γυναῖκα φίλτρον τινὶ δοῦναι πιεῖν, εἴτα τὸν ἄνθρωπον ἀποθανεῖν ὑπὸ τοῦ φίλτρου, τὴν δ' ἄνθρωπον ἐν Ἀρείῳ πάγῳ ἀποφυγεῖν οὐ παροῦσαν δι' οὐθὲν ἄλλο ἀπέλυσαν [35] ἢ διότι οὐκ ἐκ προνοίας. ἔδωκε μὲν γὰρ φιλία, διήμαρτεν δὲ τούτου· διὸ οὐχ ἐκούσιον ἐδόκει εἶναι, ὅτι τὴν δόσιν τοῦ φίλτρου οὐ μετὰ διανοίας τοῦ ἀπολέσθαι αὐτὸν ἐδίδου. ἐνταῦθα ἄρα τὸ ἐκούσιον πίπτει εἰς τὸ μετὰ διανοίας.

[1189 a] XVII. Ἐπεὶ δὲ λοιπὸν ἐστὶν ἐπισκέψασθαι τὴν προαίρεσιν, πότερόν ἐστιν ὀρεξις, ἢ οὐ. ὀρεξις μὲν γὰρ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις ἐγγίγνεται, προαίρεσις δὲ οὐ· ἢ γὰρ προαίρεσις μετὰ λόγου, λόγος δὲ ἐν οὐδενὶ τῶν ἄλλων ζώων ἐστίν. ὀρεξις μὲν δὴ οὐκ

“tarlaya daha hızlı yürümeye mecburdum, aksi takdirde tarladaki ürünleri heba olmuş bulacaktım” diyebilir. O halde ‘zorunlu’ bu gibi durumlarda söz konusudur.

On Altıncı Bölüm

[25] Mademki hiçbir doğal eğilimde isteyerek yapılan yoktur, geriye enine boyuna düşünmeyle ortaya çıkanlar kalıyor olsa gerek. Zira istemeden yapılan, zorunluktan ve bir zorla, üçüncü olarak da enine boyuna düşünmeyi takip etmeyen durumlarda meydana gelir. Bu ise olup-bitenlerden açık. Nitekim her ne zaman biri bir başkasını hiçbir şekilde önceden düşünüp taşınmadan pataklasa, öldürse ya da bu gibi bir şey yapsa, isteyerek yapılan enine boyuna düşünmede olan bir şeymişçesine, “istemeden yaptı” deriz. Sözgelisi bir kadının bir zamanlar bir adama aşk iksiri verdiği, sonra da adamın bu iksir sebebiyle öldüğü, kadının ise *Ares’in Tepesi’nde* (*Areiopagos*) yargılandığı ve önceden derinlemesine düşünerek¹ yapmadığı için, derhal salıverildiği söylenir. Nitekim aşk için vermişti, ama bunu tümüyle ıskaladı; bu yüzden de isteyerek olmadığı düşünülmüştü, kaldı ki aşk iksirini onu öldürmeyi enine boyuna düşünüp vermemişti. Bu durumda, ‘isteyerek’ yapmak enine boyuna düşünmeyle birlikte yapılanlara denk gelir.

On Yedinci Bölüm

[1189a] Sonra, tercihe ilişkin, onun iştah olup olmadığı hakkında, incelemede bulunmak kalıyor. Zira iştah diğer hayvanlarda da ortaya çıkarken, tercih için durum böyle değildir; nitekim tercih akla eşlik eder, akıl ise

¹ Planlayarak.

[5] ἂν εἴη· ἀλλ' ἄρα γε βούλησις; ἢ οὐδὲ τοῦτο; βούλησις μὲν γὰρ ἐστὶν καὶ τῶν ἀδυνάτων, οἷον βουλόμεθα μὲν ἀθάνατοι εἶναι, προαιρούμεθα δὲ οὐ. ἔτι δὲ προαίρεσις μὲν οὐκ ἔστιν τοῦ τέλους, ἀλλὰ τῶν πρὸς τὸ τέλος, οἷον οὐθεις προαιρεῖται [10] ὑγιαίνειν, ἀλλὰ τὸ πρὸς τὴν ὑγίειαν προαιρούμεθα, περιπατεῖν, τροχάζειν· βουλόμεθα δὲ τὰ τέλη. ὑγιαίνειν γὰρ βουλόμεθα. ὥστε δῆλον καὶ οὕτως ὅτι οὐ ταῦτόν ἢ βούλησις καὶ ἢ προαίρεσις· ἀλλὰ ἢ προαίρεσις ἔοικεν οὕτως ἔχειν, ὥσπερ καὶ τοῦνομα αὐτῆς ἔχει, οἷον προαιρούμεθα τόδε ἀντὶ τοῦδε, οἷον τὸ βέλτιον ἀντὶ τοῦ χείρονος. ὅταν οὖν ἀντικαταλλαττώμεθα [15] τὸ βέλτιον ἀντὶ τοῦ χείρονος ἐν αἰρέσει ὄντος, ἐνταῦθα τὸ προαιρεῖσθαι δόξειεν ἂν οἰκεῖον εἶναι.

Ἐπεὶ οὖν ἢ προαίρεσις οὐθὲν τούτων ἐστίν, ἄρα γέ ἐστὶν τὸ κατὰ διάνοιαν ἐν προαιρέσει; ἢ οὐδὲ τοῦτο; πολλὰ γὰρ διανοοῦμεθα καὶ δοξάζομεν κατὰ διάνοιαν· ἄρ' οὖν ἅ διανοοῦμεθα, ταῦτα καὶ [20] προαιρούμεθα; ἢ οὐ; πολλάκις γὰρ διανοοῦμεθα ὑπὲρ τῶν ἐν Ἰνδοῖς, ἀλλ' οὐτι καὶ προαιρούμεθα. οὐκ ἄρα οὐδὲ διάνοιά ἐστὶν ἢ προαίρεσις.

Ἐπεὶ οὖν καθ' ἕκαστον τούτων οὐθὲν ἐστὶν ἢ προαίρεσις, ταῦτα δὲ ἐστὶν τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα, ἀναγκαῖον [δὴ] συνδυαζομένων τινῶν τούτων εἶναι τὴν προαίρεσιν.

[25] Ἐπεὶ οὖν ἐστίν, ὥσπερ ἔμπροσθεν ἐλέχθη, ἢ προαίρεσις τῶν πρὸς τὸ τέλος ἀγαθῶν καὶ οὐ τοῦ τέλους, καὶ τῶν δυνατῶν ἡμῖν, καὶ τῶν ἀντιλογίαν παραδιδόντων πότερον τοῦτο ἢ τοῦτο αἰρετόν, δῆλον ὅτι δέοι ἂν πρότερον διανοηθῆναι ὑπὲρ αὐτῶν καὶ βουλευσασθαι, εἴθ' ὅταν ἡμῖν φανῇ κρεῖττον διανοηθεῖσιν,

diğer hayvanların hiçbirinde yoktur. Öyleyse iştah olamaz. Peki istek? Bu da mı değil? Nitekim istek imkânsız olanlara da yönelik olabilir, sözgelişi ölümsüz olmayı isteyebiliriz, ama tercih edemeyiz. Dahası, tercih erek de olamaz, ama ereğe yönelik olabilir, sözgelişi kimse sağlığı tercih edemez, ama sağlığa yönelik olanı tercih edebiliriz—yürümek, koşmak gibi. Ama ereklere isteriz, nitekim sağlıklı olmayı isteriz. O halde aynı şekilde açık ki tercihle istek aynı şey değil. Tercihin bu şekilde olduğu görülüyor, tıpkı adının işaret ettiği gibi, yani buna karşın bunu tercih ederiz, sözgelişi daha iyi olanı daha aşağı olana karşı. İmdi her ne zaman seçime konu olan iki şeyden birini seçer, daha kötü olanına karşın daha iyi olanı alırsak, burada 'tercih etme' uygun bir <terim> olarak düşünülebilir.

[17] İmdi madem tercih bunların hiçbirisi değil, o halde o, tercih etmede düşünüp taşınmaya karşılık gelen olabilir mi? Yoksa bu da mı değil? Nitekim enine boyuna düşünmeyle pek çok şey hakkında düşünüp taşınır ve kanılar elde ederiz, bu durumda düşünüp taşındığımızla tercih ettiğimiz aynı mıdır? Yok, daha neler! Pek çok zaman Hindistan'dakiler hakkında düşüp taşınabiliriz, ama hiçbirini seçemeyiz. O halde tercih enine boyuna düşünme de değil.

[22] İmdi madem bunların tek tek hiçbirisi tercih değil, öte yandan bunlar ruhta meydana gelenler, tercihin bunların ikisinin biraradalığı olması zorunlu.

[25] İmdi madem, daha önce de söylendiği üzere, tercih erek değil ama ereğe götüren iyilere, bizim için mümkün olanlara ve "acaba bunu mu alayım, yoksa bunu mu?" dedirten seçeneklere ilişkin, açık ki onun önceden düşünüp taşınılmış ve istenmiş olması gerekir, ardından, düşünüp taşındıktan sonra biri bize daha ağır basıyor görüldüğünde, bu şekilde yapmaya yönelik bir

[30] οὕτως ὁρμή τις τοῦ πράττειν ἐστίν, καὶ τοῦτο δὴ πράττοντες κατὰ προαίρεσιν δοκοῦμεν πράττειν.

Εἰ τοίνυν ἡ προαίρεσις ὀρεξίς τις βουλευτική μετὰ διανοίας, οὐκ ἔστιν τὸ ἐκούσιον προαιρετόν. ἐκόντες γὰρ πολλὰ πράττομεν πρὸ τοῦ διανοηθῆναι καὶ βουλεύσασθαι, οἷον καθίζομεν καὶ ἀνιστάμεθα [35] καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα ἐκόντες μὲν ἄνευ δὲ τοῦ διανοηθῆναι, τὸ δὲ κατὰ προαίρεσιν πᾶν ἦν μετὰ [1189 b] διανοίας. οὐκ ἄρα τὸ ἐκούσιον προαιρετόν, ἀλλὰ τὸ προαιρετόν ἐκούσιον· ἂν τι γὰρ προαιρώμεθα πράττειν βουλευσάμενοι, ἐκόντες πράττομεν.

Φαίνονται δέ τινες ὀλίγοι καὶ τῶν νομοθετῶν [5] διορίζειν τό τε ἐκούσιον καὶ τὸ ἐκ προαιρέσεως ἕτερον ὄν, ἐλάττους τὰς ζημίας ἐπὶ τοῖς ἐκουσίοις ἢ τοῖς κατὰ προαίρεσιν τάττοντες.

Ἔστιν οὖν ἡ προαίρεσις ἐν τοῖς πρακτοῖς, καὶ τούτοις ἐν οἷς ἐφ' ἡμῖν ἐστίν καὶ πρᾶξαι καὶ μὴ πρᾶξαι, καὶ οὕτως ἢ μὴ οὕτως, καὶ ἐν οἷς ἔστι λαβεῖν τὸ διὰ τί. τὸ δὲ διὰ τί οὐχ ἀπλοῦν ἐστίν. [10] ἐν μὲν γὰρ γεωμετρίᾳ, ὅταν φῇ τὸ τετράγωνον τέτταρσιν ὀρθαῖς ἴσας ἔχειν, καὶ ἐρωτᾷ διὰ τί, ὅτι, φησὶν, καὶ τὸ τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει. ἐν μὲν οὖν τοῖς τοιούτοις ἐκ τῆς ἀρχῆς ὠρισμένης ἔλαβον τὸ διὰ τί· ἐν δέ γε τοῖς πρακτοῖς, ἐν οἷς ἡ προαίρεσις, οὐχ οὕτως (οὐδεμία γὰρ κεῖται ὠρισμένη), [15] ἀλλ' ἂν ἀπαιτῇ τις, διὰ τί τοῦτο ἔπραξας; ὅτι οὐκ ἐνῆν ἄλλως, ἢ ὅτι βέλτιον οὕτως. ἐξ αὐτῶν τῶν συμβαινόντων, ὅποι' ἂν φαίνεται βελτίω εἶναι, ταῦτα προαιρεῖται καὶ διὰ ταῦτα. διὸ δὴ ἐν τοῖς τοιούτοις τὸ βουλεύσασθαί ἐστι τὸ πῶς δεῖ, ἐν δὲ ταῖς ἐπιστήμαις οὐ. οὐθεὶς γὰρ βουλεύεται πῶς [20] δεῖ γράψαι

çeşit doğal eğilim ortaya çıkar, bunu yaparken de tercihe göre eylediğimizi düşünürüz.

[32] Eğer tercih böyle enine boyuna düşünmenin ardından istenen bir çeşit iştahsa, *isteyerek* yapılan tercih edilen değildir. Nitekim *isteyerek* yaptığımız pek çok şeyi —oturma, kalma ve bunlar gibi etraflıca düşünmeksizin yaptığımız nicelerini— düşünüp taşınıp istemedenden önce yaparız, öte yandan tercihe karşılık gelen her şey enine boyuna düşünmeyle birlikte gelir. O halde *isteyerek* yapılan <her zaman> tercih edilmiş olan değildir, ama tercih edilmiş olan *isteyerek* yapılmıştır. Nitekim düşünüp taşınıp istedikten sonra yapılan bir şeyi *isteyerek* yapmışız demektir. Öte yandan yasa koyucuların küçük de olsa bir kısmı *isteyerek* yapmayla tercihin başka şeyler olduğunun ayırdına varmış görünüyorlar, nitekim *isteyerek* yapılanlara daha az, tercih sonucu yapılanlara daha fazla ceza atfediyorlar.

[6] İmdi tercih, yapıp-yapmamak (ya da bu şekilde yapmak ve böyle yapmamak) bize bağlı olan ve *niçini*ni kavradığımız eylemlerde bulunur. Öte yandan bu ‘niçin’ görüldüğü kadar basit değildir. Nitekim geometride, dörtgenin dört dik açıya eşit olduğu söylendiğinde ve “niçin?” diye sorulduğunda, “çünkü” denir “üçgen iki dik açıya eşit”. Öte yandan eylemler alanında, tercihin söz konusu olduğu yerde, durum böyle değil (nitekim önceden belirlenmiş hiçbir şey ortaya serilmiş değil), ama eğer birine “bunu *niçin* yaptın?” diye sorulursa, “çünkü bundan başka <seçenek> yoktu” ya da “çünkü böylesi daha iyi” <diyecektir>. Ortaya çıkabilecek sonuçların kendisinden hareketle kendisine daha iyi görüneni seçer ve *niçini* budur. Bu yüzden de bu gibi durumlarda tereddüt¹ “nasıl olmalı?” üzerinedir, bilgi

¹ Ya da “isteyip-istememe” veya “tartma” (*bouleusasthai*).

τὸ ὄνομα Ἀρχικλέους, ὅτι ἐστὶν ὠρισμένον πῶς δεῖ γράψαι τὸ ὄνομα Ἀρχικλέους. ἡ οὖν ἁμαρτία οὐ γίγνεται ἐν τῇ διανοίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ γράφειν. ἐν οἷς γὰρ μὴ ἐστὶν ἡ ἁμαρτία ἐν τῇ διανοίᾳ, οὐδὲ βουλεύονται ὑπὲρ τούτων· ἀλλ' ἐν οἷς ἤδη ἀόριστόν ἐστι τὸ ὡς δεῖ, [25] ἐνταῦθα ἡ ἁμαρτία. ἔστιν δ' ἐν τοῖς πρακτοῖς τὸ ἀόριστον, καὶ ἐν οἷς διτταὶ αἱ ἁμαρτίαι. ἁμαρτάνομεν οὖν ἐν τοῖς πρακτοῖς καὶ ἐν τοῖς κατὰ τὰς ἀρετὰς ὁμοίως. τῆς γὰρ ἀρετῆς στοχαζόμενοι ἁμαρτάνομεν ἐπὶ τὰς πεφυκυίας ὁδοὺς. ἔστι γὰρ καὶ ἐν ἐλλείψει καὶ ἐν ὑπερβολῇ ἁμαρτία, ἐφ' [30] ἐκάτερα δὲ τούτων φερόμεθα δι' ἡδονὴν καὶ λύπην· διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν τὰ φαῦλα πράττομεν, διὰ δὲ τὴν λύπην τὰ καλὰ φεύγομεν.

XVIII. Ἐτι δ' ἐστὶν ἡ διάνοια οὐχ ὥσπερ αἴσθησις, οἷον τῇ ὄψει οὐκ ἂν δύναται· οὐθὲν ἂν ἄλλο ποιῆσαι ἢ ἰδεῖν, οὐδὲ τῇ ἀκοῇ οὐθὲν ἄλλο ἢ [35] ἀκοῦσαι. ὁμοίως δὲ οὐδὲ βουλευόμεθα πότερον δεῖ ἀκοῦσαι τῇ ἀκοῇ ἢ ἰδεῖν. ἡ δὲ διάνοια οὐ τοιοῦτον, [1190 a] ἀλλὰ καὶ τοῦτο δύναται πράττειν καὶ ἄλλα. διὰ τοῦτο βουλεύεσθαι ἐνταῦθα ἤδη ὑπάρχει. ἔστιν οὖν ἡ ἁμαρτία ἐν τῇ αἰρέσει τῶν ἀγαθῶν οὐ περὶ τὰ τέλη (ταῦτα μὲν γὰρ ἅπαντες ὁμογνωμονοῦσιν, οἷον τὴν ὑγίειαν ὅτι ἀγαθόν), ἀλλ' ἤδη τὰ κατὰ τὸ τέλος, [5] οἷον πότερον ἀγαθὸν πρὸς ὑγίειαν φαγεῖν τοῦτο

türlerinde ise <böyle> değil. Zira hiç kimse *Arkhiikleos* adının nasıl yazılması gerektiği konusunda tereddüde düşmez, nitekim *Arkhiikleos* adının nasıl yazılması gerektiği önceden belirlenmiştir. İmdi burada hata enine boyuna düşünmede değil, yazma etkinliğinde söz konusu olabilir. Enine boyuna düşünmede hatanın söz konusu olmadığı durumlarda, buna ilişkin tereddüt de olmaz. Fakat nasıl olması gerektiği belirsiz olan durumlarda, burada hata söz konusu olabilir. Öte yandan belirsiz olan eylemlerde ve iki çeşit hatanın söz konusu olduğu yerde olur. İmdi yapıp etmelerde ve erdeme karşılık gelen durumlarda benzer hatalar yaparız. Erdemleri hedeflerken doğamız doğrultusunda¹ hata yaparız. Zira hata aşırılık ve eksikliktedir, öte yandan haz ve acı <getirmeleri> bakımından bu ikisinden birine doğru sürükleniriz. Nitekim haz yüzünden kötü şeyler yapar, acı yüzünden de güzel olanlardan kaçınırız.

On Sekizinci Bölüm

[1189b32] Sonra, enine boyuna düşünme duyumsama gibi bir şey değildir, sözgelişi görme yetisi bakımından görmekten başka hiçbir şey yapmak mümkün değildir—ne de, işitme yetisi bakımından işitmekten başka bir şey <mümkündür>. Öte yandan, benzer şekilde, işitip işitmemek ya da görüp görmemek gerektiği konusunda tereddüt etmeyiz. Ancak enine boyuna düşünme bu gibi bir şey değil, kaldı ki o bunu yapma imkânını da taşır, bir başkasını da. Bu yüzden de tereddüt burada ortaya çıkar. İmdi iyiyi seçmedeki hata erkekler hakkında değil (nitekim bunlar² herkesin malumu, sözgelişi sağlığın iyi olduğu), ama ereğe götürecek şeyler hakkında olur, sözgelişi bunu yemenin sağlık için iyi olup

¹ Ya da “doğal olarak iki yoldan”.

² Erkek olan iyiler.

ἢ οὐ. μάλιστα οὖν ποιεῖ ἐν τούτοις τὸ σφάλλεσθαι ἡδονὴ καὶ λύπη· τὴν μὲν γὰρ φεύγομεν, τὴν δὲ αἰρούμεθα.

Ἐπεὶ οὖν διήρηται ἐν τίνι ἡ ἀμαρτία καὶ πῶς, λοιπὸν ἐστὶ τίνος ἐστὶν ἡ ἀρετὴ στοχαστική, πότερον [10] τοῦ τέλους ἢ τῶν πρὸς τὸ τέλος, οἷον πότερον τοῦ καλοῦ ἢ τῶν πρὸς τὸ καλόν. πῶς οὖν ἡ ἐπιστήμη; πότερον τῆς οἰκοδομικῆς ἐστὶν ἐπιστήμης τὸ τέλος καλῶς προθέσθαι, ἢ τὰ πρὸς τὸ τέλος ἰδεῖν; ἂν γὰρ τοῦτο καλῶς προθῇται, οἷον καλὴν οἰκίαν ποιῆσαι, καὶ τὰ πρὸς τοῦτο οὐκ ἄλλος τις εὐρήσει καὶ ποιεῖ ἢ οἰκοδόμος. ὁμοίως δὲ καὶ [15] ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀπασῶν ἐπιστημῶν. ὥσαύτως ἄρα δόξειεν ἂν ἔχειν καὶ ἐπ' ἀρετῆς, μᾶλλον εἶναι αὐτῆς τὸν σκοπὸν [πρὸς] τὸ τέλος, ὃ δεῖ ὀρθῶς προθέσθαι, ἢ τὰ πρὸς τὸ τέλος· καὶ ἐξ ὧν τοῦτ' ἔσται οὐθεὶς ἄλλος ποιεῖ, καὶ εὐρήσει ἂν δεῖ πρὸς τοῦτο. καὶ [20] εὐλογον δὲ τούτου εἶναι προθετικὴν τὴν ἀρετὴν· ἐν οἷς γὰρ ἡ ἀρχὴ τοῦ βελτίστου ἐστίν, ἕκαστον καὶ προθετικὸν καὶ ποιητικόν. οὐθὲν οὖν βέλτιον τῆς ἀρετῆς ἐστίν· ταύτης γὰρ ἕνεκα καὶ τᾶλλα ἐστίν, καὶ πρὸς ταύτην ἐστὶν ἡ ἀρχή, [καὶ τούτου ἕνεκεν μᾶλλον τὰ πρὸς τοῦτ' ἐστίν· τὸ δὲ τέλος ἀρχῇ τινι [25] ἔοικεν, καὶ τούτου ἕνεκέν ἐστὶν ἕκαστον. ἀλλὰ κατὰ τρόπον τοῦτο ἔσται.] ὥστε δῆλον ὡς κατὰ τῆς ἀρετῆς, ἐπειδὴ βελτίστη ἐστὶν αἰτία, ὅτι τοῦ τέλους ἐστὶ στοχαστικὴ μᾶλλον ἢ τῶν πρὸς τὸ τέλος.

olmadığı konusunda. İmdi bunları yaparken bizi en çok haz ve acı yoldan çıkarır. Nitekim berikinden kaçınır, ötekini seçeriz.

[1190a8] İmdi madem hatanın hangi durumlarda ve nasıl ortaya çıktığının ayırdına varıldı, geriye erdemin hedeflediğinin ne olduğu kalıyor, acaba erek mi yoksa ereğe götürenler mi, sözgelişi acaba güzel olan mı, yoksa güzel olmaya götüren mi. Öyleyse bilgi türleri için nasıl olacak? Acaba mimarlık bilgisinin ereği güzelce tasarlamak mı, yoksa ona götürenleri görmek mi? Nitekim güzelce tasarlamak olsun, sözgelişi güzel bir ev yapmayı, buna götürecekt olanları bulup bir araya getirecek olan da mimardan başkası değil. Diğer bilgi türlerinin hepsi için de benzer şekilde. O halde erdem konusunda da bunlar düşünülebilir, yani bunun hedefinin daha ziyade dosdoğru bir biçimde tasarlaması gereken erek mi olduğu, yoksa ereğe götürenler mi. Dahası, bunu yakalamak için gerekenleri bulup bir araya getirecek olan başka herhangi biri olmayacak. Öte yandan erdemin de bunu tasarlama yetisi olması makul. Nitekim en iyi olmanın ilkesine sahip olanların her biri bunu hem tasarlama hem de yapma yetisine sahiptir. İmdi hiçbir şey erdemden daha iyi değildir; çünkü diğer her şey onun uğrunadır ve ilke ona dönüktür, [buna yönelik olanlarsa daha ziyade bunun uğrunadır, erekse bir nevi ilke ve her bir şey bunun uğruna gibi görünüyor. Fakat usulünce olacak.]¹ O halde erdemler konusunda da açık ki, mademki o en iyi nedendir, onun hedefi ereğe götürenlerden ziyade erektir.

¹ Bu kısım, hatta tüm paragraf, edisyonlar bakımından epey tartışmalı ve hasarlı.

XIX. Ἀρετῆς δέ γ' ἐστὶ τέλος τὸ καλόν. τούτου [30] ἄρ' ἐστὶ[ν ἢ ἀρετὴ] στοχαστικὴ μάλλον ἢ ἐξ ὧν ἔσται. ἔστι δὲ καὶ ταῦτα ταύτης. ὅλως δὲ δὴ φαίνεται ἄτοπον· ἴσως γὰρ ἂν ἐν γραφικῇ εἴη τις ἀγαθὸς μιμητής, ὅμως δὲ οὐκ ἂν ἐπαινεθείη, ἂν μὴ τὸν σκοπὸν θῇ τὰ βέλτιστα μιμεῖσθαι. τῆς ἀρετῆς ἄρα παντελῶς τοῦτ' ἐστίν, τὸ καλὸν προθέσθαι.

Διὰ τί οὖν, ἂν τις εἴποι, πρότερον μὲν ἐλέγομεν [35] τὴν ἐνέργειαν κρεῖττον εἶναι ἢ τὴν ἕξιν τὴν αὐτήν, νῦν δὲ οὐκ ἐξ οὗ ἢ ἐνέργεια, τοῦτο τῇ ἀρετῇ ἀποδίδομεν ὡς κάλλιον, ἀλλ' ἐν ᾧ οὐκ ἔστιν ἐνέργεια; [1190 b] ναί, ἀλλὰ καὶ νῦν φαμεν τοῦτο ὁμοίως, τὴν ἐνέργειαν τῆς ἕξεως βέλτιον εἶναι. οἱ γὰρ ἄλλοι ἄνθρωποι τὸν σπουδαῖον θεωροῦντες κρίνουσιν ἐκ τοῦ πράττειν, διὰ τὸ μὴ δυνατὸν εἶναι δηλῶσαι τὴν ἐκάστου προαίρεσιν ἣν ἔχει, ἐπεὶ εἰ ἦν εἰδέναι τὴν ἐκάστου [5] γνώμην, ὡς ἔχει πρὸς τὸ καλόν, καὶ ἄνευ τοῦ πράττειν σπουδαῖος ἂν ἐδόκει εἶναι.

[Ἐπεὶ δὲ μεσότητάς τινας τῶν παθῶν κατηριθμησάμεθα, λεκτέον ἂν εἴη περὶ ποῖα τῶν παθῶν εἰσίν.]

XX. Ἐπεὶ οὖν ἐστὶν ἡ ἀνδρεία περὶ θάρρη [10] καὶ φόβους, σκεπτέον ἂν εἴη περὶ ποίους φόβους καὶ θάρρη. ἄρ' οὖν εἰ μὲν τις φοβεῖται μὴ ἀποβάλλῃ τὴν οὐσίαν, οὗτος δειλός, εἰ δέ τις θαρρεῖ περὶ ταῦτα, ἀνδρεῖος; ἢ οὐ; ὁμοίως δ'

On Dokuzuncu Bölüm

[28] <Sonra,> erdemın ereği güzel olandır. O halde onun hedeflediği kendisinden hareketle ortaya çıktığı şeylerden ziyade budur. Ama bunlara da ilişkindir. Öte yandan bütünüy le <bunlara ilişkin> olması saçma görünüyor. Nitekim resimde biri iyi bir taklitçi olabilir, ama eğer ilgisinin odağı daha iyi olanları taklit etmek olmazsa, yine de övgüye değer bulunmayabilir. O halde erdemlerin <hedefi> tümüy le budur; güzel olanı tasarlamak.

[34] İmdi birileri, daha önce bir şeye ilişkin etkinliğin ona sahip olmaktan daha önemli olduğunu söylediğimiz halde, niçin şimdi kendisinden hareketle etkinliğin ortaya çıktığı şeyi değil de, bu kendi içinde etkinliği barındırmayan erdemi güzel olarak sunduğumuzu sorabilir. Evet, ama hâlâ aynı şekilde bunu söylüyoruz, yani etkinliğin sahip olmaktan daha iyi olduğunu. Nitekim diğer insanlar iyi birini —tercihi huyda açıkça görmek mümkün olmadığından— yapıp ettiklerinden hareketle değerlendirir, ama eğer her birinin güzele yönelik niyetini bilebilsele rdi, yapıp etmeden bağımsız olarak <iyi biri olduğu> düşünülebilirdi.

[1190b7] Mademki duygulara ilişkin birtakım ‘orta’ları kategorilere ayırdık, şimdi de duyguların çeşitleri hakkında konuşalım.

Yirminci Bölüm

***1 İmdi madem yiğitlik korku ve cesarete ilişkin, korku ve cesaretin çeşitlerini inceleyelim. İmdi eğer biri malvarlığını kaybetmekten korkuyorsa, bu kişi ödle k midir? Öte yandan eğer buna ilişkin cesur davranıyorsa, yiğit midir? Yoksa değil mi? Benzer şekilde

¹ Burada, yazmalarda bir boşluk söz konusu.

εἴ τις φοβεῖται νόσον ἢ θαρρεῖ, οὔτε δειλὸν φατέον εἶναι τὸν φοβούμενον οὔτ' ἀνδρεῖον τὸν μὴ φοβούμενον. [15] οὐκ ἄρα ἐν τοῖς τοιούτοις φόβοις καὶ θάρρεσιν ἐστὶν ἡ ἀνδρεία. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐν τοῖς τοιούτοις, οἷον εἰ μὴ τις φοβεῖται βροντὰς ἢ ἀστραπὰς ἢ ἄλλο τι τῶν ὑπὲρ ἀνθρώπων φοβερῶν, οὐκ ἀνδρεῖος ἀλλὰ μαινόμενός τις. ἐν φόβοις ἄρα καὶ θάρρεσιν ἐστὶν ὁ ἀνδρεῖος τοῖς κατ' ἀνθρώπους· λέγω δὲ οἷον ἃ οἱ [20] πολλοὶ φοβοῦνται ἢ οἱ πάντες, ἐν τούτοις ὁ ὢν θαρραλέος, οὗτος ἀνδρεῖος.

Τούτων τοίνυν διωρισμένων σκεπτέον ἂν εἴη, ἐπεὶ κατὰ πολλά εἰσιν οἱ ἀνδρεῖοι, ὁ ποῖος ἀνδρεῖος. ἔστιν γὰρ καὶ κατ' ἐμπειρίαν τις ἀνδρεῖος, οἷον οἱ στρατιῶται. οὗτοι γὰρ οἶδασιν δι' [25] ἐμπειρίαν ὅτι ἐν τοιούτῳ τόπῳ ἢ ἐν τοιούτῳ καιρῷ ἢ οὕτως ἔχοντι ἀδύνατόν τι παθεῖν. ὁ δὲ ταῦτα εἰδὼς καὶ διὰ ταῦτα ὑπομένων τοὺς πολεμίους οὐκ ἀνδρεῖος· ἐὰν γὰρ τούτων μὴθὲν ὑπάρχη, οὐχ ὑπομένει. διὸ τοὺς δι' ἐμπειρίαν οὐ φατέον ἀνδρεῖους.

Οὐδὲ Σωκράτης δὴ ὀρθῶς ἔλεγεν ἐπιστήμην φάσκων εἶναι τὴν ἀνδρείαν. ἡ γὰρ ἐπιστήμη ἐξ [30] ἔθους τὴν ἐμπειρίαν λαβοῦσα ἐπιστήμη γίνεται· τοὺς δὲ δι' ἐμπειρίαν ὑπομένοντας οὐ φαμεν, οὐδ' ἐροῦσιν ἀνδρεῖους αὐτοὺς εἶναι· οὐκ ἄρα ἡ ἀνδρεία ἐπιστήμη ἂν εἴη.

Πάλιν δ' αὖ εἰσιν ἀνδρεῖοι ἐκ τοῦ ἐναντίου τῆς ἐμπειρίας· οἱ γὰρ ἄπειροι τῶν ἐκβησομένων οὐ φοβοῦνται διὰ τὴν ἀπειρίαν. οὐδὲ δὴ οὐδὲ τούτους [35] φατέον ἀνδρεῖους.

eğer biri hasta olmaktan korkuyor ya da bu konuda cesur davranıyorsa, ne korkanın ödlele olduğunu söyle-
riz ne de korkmayanın yiğit. O halde bu gibi durumlar-
da korku ve cesaret yiğitliğe ilişkin değildir. Yine, bu
gibi durumlardan olmasa da, eğer biri gök gürültüsü,
şimşek ya da insanı aşan bu gibi başka korkutucu olay-
lardan korkmuyorsa, yiğit değil, bir nevi delidir. Dola-
yısıyla yiğit birinin korkuları ve cesurlukları insanın
boyunu aşmayan durumlarda söz konusudur. Demek
istediğim, pek çok kişinin ya da herkesin korktuğu şey-
ler konusunda cesur davranan biri yiğit olur.

[21] Böylelikle, bunların ayırdına varıldığına göre, ma-
demki yiğitlik pek çok şeye karşılık gelir, yiğitliğin çeşit-
lerini inceleyebiliriz. Nitekim deneyim sonucu da biri
yiğit olabilir, sözgelişi savaşçılar. Nitekim deneyimleri
sayesinde bilirler ki belli yer, zaman ya da koşullarda
bir şeyden zarar görmeleri imkânsız. Öte yandan bunu
bilen ve bu doğrultuda düşmana karşı koyan biri yiğit
değildir, nitekim bu koşulların hiçbirisi ortaya çıkmadı-
ğında, konumunu bırakıp kaçacak. Bu yüzden de <cesa-
reti> deneyime bağı olana yiğit dememeli.

[28] Sokrates de yiğitliğin bir bilgi türü olduğunu söy-
lerken haklı sayılmazdı. Zira bilgi, alışkanlıktan dene-
yim yakalamakla bilgi haline gelir. Öte yandan deneyi-
me bağı olarak <düşmanın> karşısına çıkanın <yiğit>
olmadığını söyledik, ne de <başkaları> bunların yiğit
olduğunu söyler. Bu durumda yiğitlik bir bilgi türü ol-
masa gerek.

[33] Yine, deneyime zıt bir nedenden yiğit olanlar da
vardır; nitekim karşılarına çıkabilecek sıkıntılar konu-
sunda deneyimsiz olanlar, deneyimsizliklerinden ötürü,
korkmazlar. Ne de bunların yiğit olduğunu söyleyebili-
riz.

Εἰσὶν δ' αὖ ἄλλοι δοκοῦντες ἀνδρεῖοι εἶναι διὰ τὰ πάθη, οἷον οἱ ἐρῶντες ἢ οἱ ἐνθουσιάζοντες. οὐδὲ δὴ τούτους φατέον ἀνδρεῖους εἶναι· ἐὰν γὰρ αὐτῶν [1191 a] τὸ πάθος ἀφαιρεθῇ, οὐκέτι εἰσὶν ἀνδρεῖοι, δεῖ δὲ τὸν ἀνδρεῖον ἀεὶ εἶναι ἀνδρεῖον. διὸ οὐδὲ τὰ θηρία οἷον τοὺς σὺς οὐκ ἂν τις εἴποι ἀνδρεῖους διὰ τὸ ἀμύνεσθαι, ἐπειδὴν πληγέντες λυπηθῶσιν, οὐδὲ δεῖ τὸν ἀνδρεῖον διὰ [τὸ] πάθος εἶναι ἀνδρεῖον.

[5] Πάλιν ἔστιν ἄλλη ἀνδρεία πολιτικὴ δοκοῦσα εἶναι, οἷον εἰ δι' αἰσχύνην τὴν πρὸς τοὺς πολίτας ὑπομένουσι τοὺς κινδύνους καὶ δοκοῦσιν ἀνδρεῖοι εἶναι. σημεῖον δὲ τούτου· καὶ γὰρ Ὅμηρος πεποίηκε τὸν Ἑκτορα λέγοντα

Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην

ἀναθήσει, [10] διὸ οἶεται δεῖν μάχεσθαι. οὐδὲ δὴ τὴν τοιαύτην φατέον εἶναι· ὁ γὰρ αὐτὸς ἐφ' ἐκάστῳ τούτων διορισμὸς ἀρμόσει. οὗ γὰρ ἀφαιρουμένου μὴ διαμένει ἡ ἀνδρεία, οὐκ ἂν εἴη ἔτι ἀνδρείος· ἂν οὖν τὴν αἰσχύνην περιέλω δι' ἣν ἦν ἀνδρείος, οὐκέτι ἔσται ἀνδρείος.

Ἔτι καὶ ἄλλως εἰσὶν ἀνδρεῖοι δοκοῦντες εἶναι οἱ [15] δι' ἐλπίδα καὶ προσδοκίαν ἀγαθοῦ. οὐδὲ δὴ τούτους φατέον εἶναι ἀνδρεῖους, ἐπειδὴ τοὺς τοιούτους καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀνδρεῖους λέγειν ἄτοπον φαίνεται.

Οὐδένα οὖν τῶν τοιούτων ἀνδρεῖον θετέον εἶναι τὸν [ὁ] ποῖον οὖν ἀνδρεῖον, καὶ τίς ὁ ἀνδρείος σκεπτέον. ὥς ἀπλῶς μὲν εἶπεῖν, ὁ διὰ μὴθὲν τῶν [20] προειρημένων ἀνδρείος ὢν, ἀλλὰ διὰ τὸ νομίζειν αὐτὸ εἶναι καλόν,

[35] Dahası, maruz kaldıkları birtakım tesirlerden ötürü yiğit oldukları düşünülen başkaları da vardır, sözgeşi âşık olanlar ve tanrısal esine tâbi olanlar. Bunların da yiğit olduğunu söyleyemeyiz, nitekim söz konusu tesirden kurtulduklarında, artık yiğit de olmayacaklar, hâlbuki yiğit olanın daima yiğit olması gerekir. Bu yüzden de yaban domuzu gibi vahşi hayvanlara acı içinde yaralı olduklarında kendilerini savundukları için yiğit denemez, ne de, bu gibi tesirlerden ötürü, insanlara yiğit demek gerekir.

[1191a5] Yine, politik olduğu düşünülen başka bir yiğitlik söz konusu, sözgeşi yurttaşların gözünde <ödlek olmaktan> utandığı için zorlukları göğüsleyen ve yiğit olduğu düşünülenler vardır. Bunun işaretini de, Homeros'un aktardığı, Hektor'un söylediklerinde bulabiliriz
 “İlk Polydamas beni ayıplar,”¹

<Hektor> bu yüzden savaşmak gerektiğini düşünmüş. Bu çeşidin de <yiğitlik> olduğunu diyemeyiz. Nitekim aynı ölçüt bunların her biri için geçerli olacak. Zira zorluklara göğüs germediği için yiğitlikten uzaklaşan biri artık yiğit olamayacak; öyleyse ben kendisi sayesinde yiğit olageldiği utancı birinden çekip alırsam, artık yiğit olmayacak.

[14] Dahası, iyiye ilişkin umut ve beklentilerinden ötürü yiğit olduğu düşünülenler de var. Bunlara da yiğit diyemeyiz, çünkü bunlar gibilere ve bu gibi durumlarda yiğit demek saçma görünüyor.

[18] İmdi bu gibilerin hiçbirinin yiğitlik olduğu iddia edilemez. İmdi ne tür insanların ve kimlerin yiğit olduğunu inceleyelim. Basitçe söylemek gerekirse, önceden söylenenlerin hiçbirisi bakımından değil ama kendi güzel

¹ *İlyada*, XXII 100.

καὶ τοῦτο ποιῶν κἂν παρῇ τις κἂν μὴ παρῇ.

Οὐδὲ δὴ παντελῶς ἄνευ πάθους καὶ ὁρμῆς ἐγγίγνεται ἡ ἀνδρεία. δεῖ δὲ τὴν ὁρμὴν γίνεσθαι ἀπὸ τοῦ λόγου διὰ τὸ καλόν. ὁ δὴ ὁρμῶν διὰ λόγον ἔνεκεν τοῦ καλοῦ ἐπὶ τὸ κινδυνεύειν, ἄφοβος ὢν [25] περὶ ταῦτα, οὗτος ἀνδρεῖος, καὶ ἡ ἀνδρεία περὶ ταῦτα. ἄφοβος δὲ οὐχ ὅταν οὕτω συμπέσῃ τῷ ἀνδρείῳ ὥστε ὅλως μὴ φοβεῖσθαι. ὁ μὲν γὰρ τοιοῦτος οὐκ ἀνδρεῖος, ᾧ ὅλως μηθέν ἐστι φοβερόν· οὕτω μὲν γὰρ <ἂν> ὁ λίθος εἶη καὶ τᾶλλα ἄψυχα ἀνδρεῖα· ἀλλὰ δεῖ φοβεῖσθαι μὲν, ὑπομένειν δέ· εἰ [30] γὰρ αὖ μὴ φοβούμενος ὑπομένει, οὐκ ἂν εἶη ἀνδρεῖος. — ἔτι δὲ καὶ ὥσπερ ἐπάνω διειλόμεθα, περὶ φόβους καὶ κινδύνους οὐ πάντας ἀλλὰ τοὺς ἀναιρετικούς τῆς οὐσίας. — ἔτι δὲ οὐδ' ἐν τῷ τυχόντι καὶ παντὶ χρόνῳ, ἀλλ' ἐν ᾧ οἱ φόβοι καὶ οἱ κίνδυνοι πλησίον εἰσίν. εἰ γὰρ τις τὸν εἰς δέκατον ἔτος κίνδυνον μὴ φοβεῖται, οὐπω ἀνδρεῖος· ἔνιοι γὰρ [35] θαρροῦσιν διὰ τὸ μακρὰν ἀπέχειν, ἂν δὲ πλησίον γένωνται, ἀποθνήσκουσιν τῷ δέει.

XXI. Ἡ μὲν οὖν ἀνδρεία καὶ ὁ ἀνδρεῖος τοιοῦτος· σωφροσύνη δ' ἐστὶν μεσότης ἀκολασίας καὶ ἀναισθησίας τῆς περὶ τὰς ἡδονάς. ἔστιν γὰρ ἡ σωφροσύνη καὶ ἀπλῶς ἅπασα ἀρετὴ ἕξις ἡ βελτίστη, [1191 b] ἡ δὲ βελτίστη ἕξις τοῦ βελτίστου ἐστίν, βέλτιστον δὲ τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐνδείας τὸ μέσον· κατ' ἀμφοτέρα γὰρ

addettikleri bakımından yiğit olan ve yanında başkaları olsa da olmasa da bunu yapana <yiğit denir>.

[23] Yiğitlik tesir ve doğal eğilimden tümüyle bağımsız olarak da ortaya çıkmaz. Öte yandan doğal eğilimin akıl tarafından güzel olmaya yönelik ortaya çıkarılması gerekir. Tehlikeye atılma konusunda güzellik uğruna ve aklın hizmetinde bir doğal eğilim taşıyan ve bu konuda korkusuz olan, budur yiğit olan ve yiğitlik bunun üzerinedir. 'Korkusuz' dediysek bundan yiğit olanın genel olarak hiçbir şeyden korkmadığı anlamı da çıkarılmamalı. Nitekim kendisi için genel olarak korkulacak hiçbir şey olmayan biri—böylesi biri yiğit olamaz. Zira benzer şekilde taş ve bu gibi diğer cansızlar da yiğit olurdu. Ancak bir yandan korkmak gerekir, bir yandansa karşı koymak. Korkmadığı şeye karşı koyan, yiğit olamaz. Dahası, daha önce yaptığımız ayrımlarda da dile getirdiğimiz gibi, <yiğitlik> her tür korku ve zorluğa değil, ama varlığı ortadan kaldırmaya yönelik olanlara dair. Dahası, her rastgele durumda ya da her zaman değil, ama korku ve zorlukların yakın olduğu durumlarda. Zira eğer biri onuncu yılda ortaya çıkacak¹ bir tehlikeden korkmuyorsa, bu onun yiğit olduğu anlamına gelmez. Nitekim bazıları uzak gelecekte olduğu için cesur davranır, ama yaklaştıkça korkudan² ölmeye hazırlanırlar.

Yirmi Birinci Bölüm

[36] Öyleyse yiğitlik ve yiğit böyle bir şeydir. Ölçülülük ise taşkınlıkla hazlara ilgisizliğin 'orta'sıdır. Nitekim ölçülülük ve basitçe tüm erdemler en iyi huydur, en iyi huy ise en iyi olanlara ilişkindir, en iyi olan ise aşırılık ve eksikliğin ortasıdır. Zira

¹ Ya da "on yıl sonra karşılaşacağı".

² Ya da "korkuyla".

εἰσι ψεκτοί, καὶ καθ' ὑπερβολὴν καὶ κατ' ἔνδειαν. ὥστε εἶπερ τὸ μέσον βέλτιστον, ἢ σωφροσύνη μεσότης τις ἂν εἴη ἀκολασίας καὶ ἀναισθησίας.

[5] Μεσότης μὲν οὖν ἂν εἴη τούτων· ἔστιν δὲ ἡ σωφροσύνη περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας, οὐ πάσας δὲ οὐδὲ τὰς περὶ πάντα. οὐ γὰρ εἴ τις ἥδεται θεωρῶν γραφὴν ἢ ἀνδριάντα ἢ τι ἄλλο τῶν τοιούτων, καὶ δὴ οὗτος ἀκόλαστος, ὁμοίως δὲ οὐδὲ περὶ ἀκοῆς οὐδὲ περὶ ὁσφρήσεως· ἀλλ' ἐν ἡδοναῖς ταῖς περὶ [10] ἀφὴν καὶ γεῦσιν. οὐδὲ δὴ περὶ ταύτας ἀνὴρ σώφρων ἔσται <ό> οὕτως ἔχων ὥστε μηδ' ὑπὸ μιᾶς τῶν τοιούτων ἡδονῶν μηθὲν πάσχειν (ὁ μὲν γὰρ τοιοῦτος ἀναίσθητος), ἀλλ' ἤδη ὁ πάσχων καὶ μὴ ἀγόμενος, ὥστε εἰς ὑπερβολὴν αὐτῶν ἀπολαύων πάντα τᾶλλα ποιεῖσθαι πάρεργα, καὶ αὐτόν γε τὸν [15] ἤδη αὐτοῦ τοῦ καλοῦ ἔνεκεν καὶ μὴ ἄλλου πράττοντα σώφρονα. ὅστις γὰρ. τῶν τοιούτων ἡδονῶν τῆς ὑπερβολῆς ἀπέχεται ἢ διὰ φόβον ἢ δι' ἄλλο τι τῶν τοιούτων, οὐ σώφρων. οὐδὲ γὰρ τᾶλλα ζῶα λέγομεν εἶναι σώφρονα ἔξω ἀνθρώπου, διὰ τὸ [20] μὴ εἶναι ἐν αὐτοῖς λόγον, ᾧ δοκιμάζοντα τὸ καλὸν αἰροῦνται. πᾶσα γὰρ ἀρετὴ τοῦ καλοῦ καὶ πρὸς τὸ καλὸν ἐστίν. ὥστε εἴη ἂν ἡ σωφροσύνη περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας, καὶ ταύτας τὰς ἐν ἀφῇ καὶ γεύσει γινομένας.

XXII. Ἐχόμενον δ' ἂν εἴη τούτου λέγειν ὑπὲρ πραότητος, [καὶ] τί ἐστὶ καὶ ἐν τίσιν. ἔστιν [μὲν] [25] οὖν ἡ πραότης ἀνὰ μέσον ὀργιλότητος καὶ ἀοργησίας. καὶ ὅλως δὲ δοκοῦσιν αἱ ἀρεταὶ μεσότητές τινες εἶναι. ὅτι δ' εἰσὶ μεσότητες, καὶ οὕτως ἂν τις εἴποι·

bu ikisi bakımından yergi söz konusudur—hem aşırılık, hem de eksiklik bakımından. O halde, tabii eğer en iyi olan 'orta'ysa, ölçülülük aşırılıkla eksikliğe ilişkin bir çeşit 'orta' olma olsa gerektir.

[1191b4] Öyleyse bunların 'orta'sı olsa gerek. Öte yandan ölçülülük haz ve acılara dair, ama tüm haz ve acılara değil. Nitekim birinin bir resmi, bir heykeli ya da bu gibi başka bir şeyi temaşa etmekten haz alması ve bu konuda taşkın olması <ölçülülüğe konu> değil, ne de, benzer şekilde, işitme ve koku alma. Fakat dokunma ve tat almaya dair hazlarda <ölçülü olma gereği> söz konusu. Ne de, bu gibi hazların herhangi birinden hiçbir şekilde etkilenmeyen bir adam ölçülü olacak (nitekim böyle biri duyarsız biridir). Fakat bunlardan etkilenen ama bunlara kapılıp gitmeyen, yani bunların aşırılığa varacak şekilde tadını çıkarırken diğer her şeyi yan ürün saymayan ve başka bir şeyin değil de yalnızca güzelin uğruna yapıp edenleri ölçülü <addederiz>. Bu gibi hazların aşırılığından korku yahut bu gibi başka bir şeyden dolayı kaçınan ise ölçülü değildir. Nitekim ölçüp biçip güzel olanı tercih etmeye yarayacak bir akılları olmadığı için, insan dışında diğer hayvanların ölçülü olduğunu söylemeyiz. Zira bütün erdemler güzele ve güzele götürenlere ilişkindir. O halde ölçülülük hazlara ve acılara dair olsa gerek, bunların da dokunma ve tat ile ortaya çıkanlarına.

Yirmi İkinci Bölüm

[23] Bunun ardından yumuşak başlılık hakkında — onun ne olduğu ve nerede bulunduğu hakkında— konuşabiliriz. İmdi yumuşak başlılık kolayca sinirlenmeyle öfkesizlik arasında bir 'orta'dır. Öte yandan genel olarak erdem bir çeşit orta olma olarak görülür. Ki erdem <böyle bir şey> olduğu şu şekilde gösterilebilir:

εἰ γάρ ἐστιν ἐν μεσότητι τὸ βέλτιστον, ἢ δ' ἀρετὴ ἐστιν ἡ βελτίστη ἕξις; [βέλτιστον δ' ἐστὶ τὸ μέσον,] ἢ ἀρετὴ ἂν εἴη τὸ μέσον. δῆλον [30] δὲ ἔσται μᾶλλον καὶ καθ' ἕκαστον σκοποῦσιν.

Ἐπειδὴ γάρ ἐστιν ὀργίλος ὁ παντὶ καὶ πάντως καὶ ἐπὶ πλεῖον ὀργιζόμενος, καὶ ψεκτὸς δὲ ὁ τοιοῦτος (οὔτε γὰρ παντὶ δεῖ ὀργίζεσθαι οὔτ' ἐπὶ πᾶσιν οὔτε πάντως καὶ ἀεί, οὐδ' αὖ πάλιν οὔτως ἔχειν δεῖ, ὥστε μηθενὶ μηδέποτε· καὶ γὰρ οὗτος [35] ψεκτὸς, ἀνάλγητός γε ὢν). ἐπεὶ τοίνυν καὶ ὁ κατὰ τὴν ὑπερβολὴν ψεκτὸς καὶ ὁ κατὰ τὴν ἑλλειψιν· ὁ μέσος ἂν τούτων εἴη καὶ πρᾶος καὶ ἐπαινετός. οὔτε γὰρ ὁ ἐλλείπων τῇ ὀργῇ οὔτε ὁ ὑπερβάλλων ἐπαινετός, ἀλλ' ὁ μέσως ἔχων πρὸς ταῦτα, οὗτος πρᾶος. καὶ ἡ πραότης δὲ τούτων τῶν παθῶν μεσότης ἂν εἴη.

XXIII. Ἐλευθεριότης δὲ ἐστὶν μεσότης ἀσωτίας καὶ ἀνελευθερίας. ἔστιν δὲ περὶ χρήματα τὰ [1192 a] τοιαῦτα πάθη· ὁ τε γὰρ ἄσωτός ἐστιν ὁ ἀναλίσκων εἰς ἃ μὴ δεῖ καὶ πλείω ὧν δεῖ καὶ ὅτε μὴ δεῖ, ὃ τ' ἀνελεύθερος ἐναντίως τούτῳ ὁ μὴ ἀναλίσκων εἰς [5] ἃ δεῖ καὶ ὅσα δεῖ καὶ ὅτε δεῖ. ἀμφοτέροι δὲ οὔτοι ψεκτοί. ἔστι δὲ τούτων ὁ μὲν κατ' ἑλλειψιν ὁ δὲ καθ' ὑπερβολὴν. ὁ ἄρα ἐλευθέριος, ἐπειδὴ ἐστὶν ἐπαινετός, μέσος τις ἂν εἴη τούτων. τίς οὖν ἐστίν; ὁ ἀναλίσκων εἰς ἃ δεῖ καὶ ὅσα δεῖ καὶ ὅτε δεῖ.

XXIV. Ἔστι δὲ καὶ τῆς ἀνελευθεριότητος εἶδη πλείω, οἷον κίμβικας τινας καλοῦμεν καὶ κυμινοπρίστας καὶ αἰσχροκερδεῖς καὶ μικρολόγους. πάντες [10] δ' οὔτοι ὑπὸ τὴν ἀνελευθεριότητα πίπτουσιν.

Eğer en iyi orta olmadaysa, erdem de en iyi huysa, erdem bir orta olsa gerektir. Bu ise <erdemleri> tek tek inceleyince daha açık olacak.

[30] Mademki kolayca sinirlenen biri her durumda herkese haddini aşan bir şekilde sinirlenendir ve bu gibi birini yereriz (nitekim herkese her sebepten her durumda ve daima sinirlenmemek gerekir, öte yandan, yine, hiç kimseye hiçbir zaman sinirlenmeyen biri de olmamalı, nitekim böyle biri de yerilir, en azından hissiz olduğu için) ve madem aşırılık ve eksiklik bakımından yergiye tâbi olunur, bunların ortası yumuşak başlı ve övgüye değer olsa gerek. Zira övgüye mazhar olan, öfke eksikliği ya da fazlalığı değil, bunların arasındaki 'orta'dır, budur yumuşak başlı olan. Ve yumuşak başlılık bunların 'orta'sı olsa gerektir.

Yirmi Üçüncü Bölüm

[40] Cömertlik ise savurganlıkla pintiliğin ortasıdır. Bu gibi özellikler mala mülke dairdir. Savurgan, ihtiyacı olmayan bir şey için harcama yapan ya da ihtiyacı olanı fazlasıyla ve zamansız <tüketendir>, pinti ise bunun tam tersi, yani ihtiyacı olan bir şey için ihtiyacı olduğu yer ve zamanda harcama yapmayandır. Bunların her ikisi de yerilir. Öte yandan bunların biri aşırılık biriyse eksikliklidir. O halde cömert olan, mademki övülür, bunların bir nevi ortası olsa gerektir. Öyleyse kimdir? İhtiyacı olan için, gereken yer ve zamanda harcama yapandır.

Yirmi Dördüncü Bölüm

[1192a8] Öte yandan pintiliğin de pek çok türü var, sözgelişi kimileri için varyemez deriz, kimilerine cimri, kimilerine açgözlü, kimilerineyse küçük hesaplar peşinde koşan. Bunların hepsi de pintiliğin altına düşer.

τὸ μὲν γὰρ κακὸν πολυειδές, τὸ δ' ἀγαθὸν μονοειδές, οἷον ἢ μὲν ὑγίεια ἀπλοῦν, ἢ δὲ νόσος πολυειδές. ὁμοίως ἢ μὲν ἀρετὴ ἀπλοῦν, ἢ δὲ κακία πολυειδές. πάντες γὰρ οὗτοι περὶ χρήματά εἰσι ψεκτοί.

[15] Πότερον οὖν τοῦ ἐλευθερίου καὶ τὸ κτήσασθαι ἐστὶ καὶ τὸ παρασκευάσασθαι χρήματα; ἢ οὐ; οὐδὲ γὰρ ἄλλης ἀρετῆς οὐδεμιᾶς. οὔτε γὰρ τῆς ἀνδρείας ἐστὶ τὸ ὅπλα ποιῆσαι, ἀλλ' ἄλλης, ταύτης δὲ λαβούσης τούτοις ὀρθῶς χρῆσασθαι, ὁμοίως ἐπὶ σωφροσύνης καὶ τῶν ἄλλων· οὔτε δὲ τῆς ἐλευθεριότητος, [20] ἀλλ' ἤδη χρηματιστικῆς.

XXV. Ἡ δὲ μεγαλοψυχία μεσότης μὲν ἐστὶν χαυνότητος καὶ μικροψυχίας, ἔστι δὲ περὶ τιμὴν καὶ ἀτιμίαν, καὶ περὶ τιμὴν οὐ τὴν παρὰ τῶν πολλῶν ἀλλὰ τὴν παρὰ τῶν σπουδαίων, καὶ μᾶλλον [25] δὲ δὴ περὶ ταύτην. οἱ γὰρ σπουδαῖοι εἰδότες καὶ κρίνοντες ὀρθῶς τιμήσουσιν· βουλήσεται οὖν μᾶλλον ὑπὸ τῶν συνειδόντων αὐτῷ ὅτι ἄξιός ἐστι τιμῆς τιμᾶσθαι. οὐδὲ γὰρ περὶ πᾶσαν τιμὴν ἔσται, ἀλλὰ περὶ τὴν βελτίστην, καὶ τὸ τίμιον ἀγαθὸν καὶ ἀρχῆς τάξιν ἔχον.

Οἱ μὲν οὖν εὐκαταφρόνητοι ὄντες καὶ φαῦλοι, [30] μεγάλων δ' αὐτοὺς ἀξιοῦντες καὶ πρὸς τούτοις τιμᾶσθαι οἰόμενοι δεῖν, χαῦνοι· ὅσοι δὲ ἐλαττόνων αὐτοὺς ἀξιοῦσιν ἢ προσήκον αὐτοῖς, μικρόψυχοι. ὁ ἄρα μέσος τούτων ἐστὶν ὃς μήτε ἐλάττονος τιμῆς αὐτὸν ἀξιοῖ ἢ προσήκει, μήτε μείζονος ἢ ἄξιος ἐστίν, μήτε πάσης· οὗτος δ'

Nitekim kötü olan türlü türlü, iyi olan ise tektir. Sözge-
lişi sağlık yalın, hastalık türlü türlü olur. Benzer şekilde
erdem yalın, kötülük türlü türlüdür. Nitekim mal mülk
konusunda bu şekilde olanların hepsi yergiye tâbidir.

[15] İmdi acaba mal mülk edinmek ve biriktirmek cö-
mert birinin <işi> midir? Yoksa değil mi? Nitekim böyle
bir şey ne buna¹ ne de diğer erdemlerin herhangi birine
sığar. Silah üretmek de yiğit olanın <işi> değil, ama baş-
kasının, bunlar² onları³ edinir ve doğru bir şekilde kul-
lanırlar, ölçülülük ve diğer <erdemler> konusunda da
benzer şekilde. <Mal mülk edinmek ve biriktirmek> de
cömertliğe değil, mal mülk edinme becerisine bağlıdır.

Yirmi Beşinci Bölüm

[21] Yüce gönüllülük de kendini bir şey sanmayla al-
çakgönüllülüğün 'orta'sıdır; onurlu ve onursuz olmaya
dair—pek çok şeye eşlik eden onura değil ama iyiye
(*spoudaion*) eşlik edene dair, ya da en azından daha zi-
yade buna. Nitekim iyi kimseler kimi onurlandıracakla-
rını bilir ve doğru bir biçimde ayıklarlar. İmdi <yüce
gönüllü biri> daha ziyade kendisi gibi onurlu olmaya
layık olduğunu bilenler tarafından onurlandırılmayı
ister. Nitekim her şey hakkında değil ama en iyi olan
hakkında onurlu olacak—onurlu olan ve ilke mertebe-
sinde olan iyi hakkında. İmdi aşağılık ve kötü biri olan,
ama kendini büyük gören ve onurlandırılmaları gerek-
tiğini düşünenler için "kendini bir şey sanıyor" <deriz>.
Öte yandan kendini olduğundan daha aşağıda görenler
ise, alçakgönüllü olanlardır. O halde, bunların arasında,
kendini olduğundan daha aşağıda veya hak ettiğinden
ya da herkesten büyük görmeyen biri vardır; işte bu

¹ Cömertliğe.

² Yiğitler.

³ Silahları.

ἐστὶν ὁ μεγαλόψυχος. [35] ὥστε δῆλον ὅτι ἡ μεγαλοψυχία μεσότης ἐστὶ χαυνότητος καὶ μικροψυχίας.

XXVI. Μεγαλοπρέπεια δ' ἐστὶν μεσότης σαλακωνείας καὶ μικροπρεπείας. ἔστιν δ' ἡ μεγαλοπρέπεια [1192 b] περὶ δαπάνας ἃς τῷ πρόποντι γίνεσθαι προσήκει. ὅστις μὲν οὖν δαπανᾷ οὐ μὴ δεῖ, σαλάκων, οἷον εἴ τις ἐστιᾷ ἐρανιστὰς ὡς ἂν γάμους τις ἐστιῶν, ὁ τοιοῦτος σαλάκων (ὁ γὰρ σαλάκων τοιοῦτός ἐστιν, ὁ ἐν ᾧ μὴ δεῖ καιρῷ ἐνδεικνύμενος [5] τὴν ἑαυτοῦ εὐπορίαν)· ὁ δὲ μικροπρεπὴς ὁ ἐναντίος τούτῳ, ὃς οὐ δεῖ μὴ μεγαλείως δαπανῆσει, ἢ τοῦτο μὴ ποιῶν, οἷον εἰς γάμους ἢ χορηγίαν δαπανῶν, μὴ ἀξίως ἄλλ' ἐνδεῶς, ὁ τοιοῦτος μικροπρεπής.

Ἡ δὲ μεγαλοπρέπεια καὶ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος φανερά ἐστιν οὕσα τοιαύτη οἷαν λέγομεν· ἐπεὶ γὰρ [10] ἐν τῷ καιρῷ τῷ πρόποντι τὸ μέγα δαπανᾷ, ὀρθῶς τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τοῦνομα κεῖται. ἡ μεγαλοπρέπεια ἄρα ἂν εἴη, ἐπειδὴ ἐστὶν ἐπαινετή, μεσότης τις ἐλλείψεως καὶ ὑπερβολῆς τῆς περὶ δαπάνας τὰς προσηκούσας, ἐν οἷς δεῖ.

Εἰσὶ δέ, ὡς οἴονται, καὶ πλείους μεγαλοπρέπειαι, [15] οἷόν φασι μεγαλοπρεπῶς τ' ἐβάδισε, καὶ ἄλλαι δὴ τοιαῦται μεγαλοπρέπειαι μεταφοραῖς λέγονται, οὐ κυρίως· οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν τούτοις μεγαλοπρέπεια, ἀλλ' ἐν οἷς εἰρήκαμεν.

XXVII. Νέμεσις δὲ ἐστὶν μεσότης φθονερίας καὶ ἐπιχαιρεκακίας· ἀμφοτέραι γὰρ αὗται ψεκταὶ [20] εἰσὶν, ὁ δὲ

yüce gönüllü olandır. O halde açık ki yüce gönüllülük kendini bir şey sanmakla alçakgönüllülüğün 'orta'sıdır.

Yirmi Altıncı Bölüm

[36] Eliaçıklık¹ ise gösteriş meraklılığı ve elisıklığın 'orta'sıdır. Eliaçıklık <mala mülke> sahip olan biri için uygun olan harcamalara dairdir. İmdi gerekli olmadığında harcayan gösteriş meraklısıdır, sözgelişi konuklarını ağırladığı akşam yemeğini bir çeşit düğüne çeviren, böyleleri gösteriş meraklısıdır (nitekim gösteriş meraklısı böyledir, yani kendi zenginliğini gereksiz yere sergileyen). Öte yandan elisiki ise bunun tam tersi, yani düğün ya da koronun ihtiyaçlarını karşılama gibi büyük bir harcama yapması gerektiğinde ya bunu yapmayan ya da gerektiği kadar değil de gıdım gıdım harcayan—elisiki böyle biridir. Öte yandan eliaçıklık, adından da açık olduğu üzere, söylediğimiz gibisinden bir şeydir. Nitekim uygun koşullarda bol bol harcamaya ilişkin olduğundan, ona eliaçıklık adını vermek dosdoğru bir iştir. O halde eliaçıklık, mademki övülür, gerektiğinde uygun harcamanın aşırılığı ve eksikliğine ilişkin orta olmadır. Öte yandan, eliaçıklığın pek çok çeşidi olduğu düşünülür, sözgelişi "ne muhteşem² yürüdü" derler, ayrıca bu gibi başkalarına da, asıl anlamda değil de benzetme yoluyla, "eliaçık" derler; ancak eliaçıklık bu gibi durumlarda değil ama sözünü ettiğimiz şekilde söz konusudur.

Yirmi Yedinci Bölüm

[1192b18] İsyân hasetle fesadın ortasıdır. Nitekim bunların her ikisi de yerilir, isyân ise övülür. Öte yandan

¹ Ya da "ihtişam" (*megaloprepeia*).

² Aynı sözcük hem "ihtişam" hem de "eliaçıklık" anlamı taşıyor (*megaloprepeia*).

νεμεσητικὸς ἐπαινετός. ἔστι δ' ἡ νέμεσις περὶ ἀγαθὰ, ἃ τυγχάνει ὑπάρχοντα ἀναξίῳ ὄντι, λυπὴ τις. νεμεσητικὸς οὖν ὁ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις λυπητικός. καὶ ὁ αὐτός γε πάλιν οὗτος λυπήσεται, ἂν τινα ἴδῃ κακῶς πράττοντα ἀνάξιον ὄντα.

[25] Ἡ μὲν οὖν νέμεσις καὶ ὁ νεμεσητικὸς ἴσως τοιούτος, ὁ δέ γε φθονερός ἐναντίος τούτῳ. ἀπλῶς γάρ, ἂν τε ἀξίος τις ᾗ ἂν τε μὴ τοῦ εὖ πράττειν, λυπήσεται. ὁμοίως τούτῳ ὁ ἐπιχαιρέκακος ἡσθήσεται κακῶς πράττοντι καὶ τῷ ἀξίῳ καὶ τῷ ἀναξίῳ. ὁ δέ γε νεμεσητικὸς οὐ [τοιούτος], ἀλλὰ μέσος τίς ἐστι τούτων.

[30] XXVIII. Σεμνότης δέ ἐστιν αὐθαδεΐας ἀνὰ μέσον τε καὶ ἄρεσκείας, ἔστιν δὲ περὶ τὰς ἐντεύξεις. ὅ τε γὰρ αὐθάδης τοιούτος ἐστὶν οἷος μηθεὶ ἐντυχεῖν μηδὲ διαλεγῆναι (ἀλλὰ τοῦνομα ἔοικεν ἀπὸ τοῦ τρόπου κεῖσθαι· ὁ γὰρ αὐθάδης αὐτοάδης τις ἐστίν, ἀπὸ τοῦ αὐτὸς αὐτῷ ἄρεσκειν)· ὁ δὲ ἄρεσκος τοιούτος [35] οἷος πᾶσιν ὁμιλεῖν καὶ πάντως καὶ πανταχῇ. οὐδέτερος δὲ τούτων ἐπαινετός, ὁ δέ γε σεμνὸς ἀνὰ μέσον τούτων ὢν ἐπαινετός· οὔτε γὰρ πρὸς πάντας, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἀξίους, οὔτε πρὸς οὐθέναι, ἀλλὰ πρὸς τοὺς αὐτοὺς τούτους.

[1193 a] XXIX. Αἰδώς δ' ἐστὶ μεσότης ἀναισχυντίας καὶ καταπλήξεως, ἔστιν δὲ περὶ πράξεις καὶ λόγους. ὁ μὲν γὰρ ἀναίσχυντός ἐστιν ὁ ἐν παντὶ καὶ πρὸς πάντας λέγων καὶ πράττων ἃ ἔτυχεν, ὁ δὲ καταπεπληγμένος [5] ὁ ἐναντίος τούτῳ, ὁ πάντα καὶ [πρὸς] πάντας εὐλαβούμενος καὶ πράξει καὶ εἰπεῖν (ἄπρακτος γὰρ ὁ τοιούτος, ὁ πάντα καταπληττόμενος)· ἡ δὲ αἰδώς

isyan hak etmeyen birini kazara bulan iyiliklere dair bir çeşit acıdır. İsyankâr olan öyleyse bu gibi durumlardan acı duyardır. Yine aynı kişi hak etmeyen birinin başına kötü bir şey geldiğinde de acı duyacaktır. İmdi isyan ve isyankâr böyle bir şey olsa gerek, öte yandan haset duyan ise bunun tam tersi. Nitekim o, bunu hak etse de etmese de, birinin başına iyi bir şey gelmesinden acı duyar. Benzer şekilde, fesat olan da birinin, bunu hak etse de etmese de, başına kötü bir şey gelmesinden zevk alacaktır. Fakat isyankâr olan bunlar gibi değil, ama bunların ortasıdır.

Yirmi Sekizinci Bölüm

[30] Saygınlık kendini beğenmişlikle yılışıklığın ortasıdır ve insanlar arası karşılaşmalara dairdir. Nitekim kendini beğenmiş biri, hiç kimseyle temas kurmayan ve konuşmayandır (ayrıca bu isim ona usulünce verilmiş görünüyor, zira kendini beğenmiş olan kendinden zevk duyan biridir, kendi gurûrunu okşar). Öte yandan yılışık ise herkesle her durumda ve her şekilde ilişki kurandır. Ancak bunların ikisi de övgüye değer değildir, saygın olan ise bunların arasında bir orta olduğu için övülür. Nitekim herkesle değil ama yalnızca buna değecek olanlarla ilişkidir, ne de hiç kimseyle, ama bunların ta kendisiyle.

Yirmi Dokuzuncu Bölüm

[1193a1] Ağırbaşlılık ise utanmazlıkla utangaçlığın arasında bir orta olmadır ve yapıp etmelerle konuşmalara dairdir. Zira utanmaz olan her durumda herkese her şeyi gelişigüzel söyleyen ya da yapandır, utangaç olansa bunun tam tersi, çekindiği için hiç kimsenin karşısında hiçbir şey yapamayan ve söyleyemeyendir—her konuda utangaç olan böyle biri eylemsiz olur.

καὶ ὁ αἰδήμων μεσότης τις τούτων. οὔτε γὰρ ἅπαντα καὶ πάντως, ὡς ὁ ἀναίσχυντος, καὶ ἐρεῖ καὶ πράξει, οὔτε ὡς ὁ καταπλήξ, ἐν παντὶ [10] καὶ πάντως εὐλαβηθήσεται, ἀλλὰ πράξει καὶ ἐρεῖ ἐν οἷς δεῖ καὶ ἂ δεῖ καὶ ὅτε δεῖ.

XXX. Εὐτραπελία δ' ἐστὶ μεσότης βωμολοχίας καὶ ἀγροικίας, ἔστιν δὲ περὶ [τὰ] σκώμματα. ὅ τε γὰρ βωμολόχος ἐστὶν ὁ πάντα καὶ πᾶν οἰόμενος δεῖν σκώπτειν, ὅ τε ἄγροικος ὁ μήτε σκώπτειν [15] βουλόμενος δεῖν μήτε σκωφθῆναι, ἀλλ' ὀργιζόμενος· ὁ δ' εὐτράπελος ἀνὰ μέσον τούτων, ὁ μήτε πάντας καὶ πάντως σκώπτων μήτ' αὐ[τὸς] ἄγροικος ὢν. ἔσται δὲ ὁ εὐτράπελος διττῶς πως λεγόμενος· καὶ γὰρ ὁ δυνάμενος σκῶψαι ἐμμελῶς, καὶ ὃς ἂν ὑπομείνῃ σκωπτόμενος, εὐτράπελος· καὶ ἡ εὐτραπελία τοιαύτη.

[20] XXXI. Φιλία δ' ἐστὶν μεσότης κολακείας καὶ ἔχθρας, ἔστιν δὲ περὶ πράξεις καὶ λόγους· ὁ μὲν γὰρ κόλαξ ἐστὶν ὁ πλείω τῶν προσηκόντων καὶ ὄντων προστιθείς, ὁ δὲ ἀπεχθητικὸς ἐχθρὸς καὶ τῶν ὑπαρχόντων περιαιρῶν. οὐδέτερος οὖν ὀρθῶς ἐπαινετὸς ἐστίν, ὁ δὲ φίλος ἀνὰ μέσον τούτων· [25] οὔτε γὰρ πλείω τῶν ὑπαρχόντων προσθήσει, οὐτ' ἐπαινέσει τὰ μὴ προσήκοντα, οὐτ' αὖ πάλιν ἐλάττω ποιήσει, οὔτε πάντως ἐναντιώσεται παρὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ.

XXXII. Ὁ μὲν οὖν φίλος τοιοῦτος· ἀλήθεια δὲ ἐστὶν μεταξὺ εἰρωνείας καὶ ἀλαζονείας. ἔστι δὴ περὶ λόγους, οὐ πάντας δέ. ὁ μὲν γὰρ ἀλαζών

Ağırbaşlılık ve ağırbaşlı ise bunların bir nevi ortasıdır; nitekim ne utanmaz gibi her durumda her şeyi yapar ve söyler, ne de utangaç biri gibi her durumda ve her şeyden çekinir—gerekeni gerektiği yerde ve gerektiği zaman yapar ve söyler.

Otuzuncu Bölüm

[11] Şakadan anlarlık ise şaklabanlıkla hödüklüğün ortasıdır ve şakalara dairedir. Nitekim şaklaban her durumda herkese şaka yapmak gerektiğini düşünendir, hödük ise kimseye şaka yapmayan, kimsenin de ona yapmasını istemeyen, <yapıldığındaysa> öfkelenendir. Şakadan anlayan ise bu ikisinin ortasıdır; ne her durumda herkese şaka yapan, ne de hödük olan. Öte yandan şakadan anlarlığın iki anlamı vardır: hem zarıfçe şaka yapabilen, hem de şaka kaldıran şakadan anlandır. Şakadan anlarlık da böyle bir şey.

Otuz Birinci Bölüm

[20] Dostluk ise yağcılıkla husûmetin ortasıdır ve yapıp etmelerle konuşmalara dairedir. Nitekim dalkavuk layığından ve olandan fazlasını ekleyendir, hasım ise hınç duyar ve sahip olduklarını alır götürür. Bunların ikisi de haklı olarak övgüye değer değildir; dost ise bunların ortasıdır; ne sahip olduklarından fazlasını ekler, ne de hak etmediği halde birini över, ne daha aşağı kılar, ne de kendi gibi düşünenlerin dışındakilerle her daim zıtlaşır. Öyleyse dostluk böyle bir şey.

Otuz İkinci Bölüm

[28] Sahicilik ise yapmacıklıkla sahtekârlığın ortasıdır ve ifadelere ilişkindir, ama hepsine değil. Sahtekâr sahip olduğundan fazlasını ya da bilmediği şeyi bildiğini iddia edendir, yapmacık olan ise bunun tam tersi sahip

[30] ἔστιν ὁ πλείω τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ προσποιούμενος εἶναι, ἢ εἰδέναι ἃ μὴ οἶδεν, ὁ δ' εἴρων ἐναντίος τούτῳ καὶ ἐλάττω τῶν ὑπαρχόντων προσποιούμενος αὐτῷ εἶναι, καὶ ἃ οἶδεν μὴ φάσκων, ἀλλ' ἐπικρυπτόμενος τὸ εἰδέναι. ὁ δὲ ἀληθὴς οὐδέτερον τούτων ποιήσει. οὔτε γὰρ προσποιήσεται πλείω τῶν [35] ὑπαρχόντων οὔτ' ἐλάττω, ἀλλὰ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ ταῦτα φήσει καὶ εἶναι καὶ εἰδέναι.

Εἰ μὲν οὖν εἰσιν αὗται ἀρεταὶ ἢ μὴ ἀρεταί, ἄλλος ἂν εἴη λόγος· ὅτι δὲ μεσότητές εἰσι τῶν εἰρημένων, δῆλον. οἱ γὰρ κατ' αὐτάς ζῶντες ἐπαινοῦνται.

XXXIII. Περὶ δὲ δικαιοσύνης λοιπὸν ἂν εἴη εἰπεῖν, τί ἐστι καὶ ἐν τίσιν καὶ περὶ ποῖα.

[1193 b] Πρῶτον μὲν οὖν εἰ λάβοιμεν τί ἐστι τὸ δίκαιον, ἔστιν δὴ διττὸν τὸ δίκαιον, ὧν τὸ μὲν ἐστι κατὰ νόμον. δίκαια γὰρ φασιν εἶναι ἃ ὁ νόμος προστάττει. ὁ δὲ νόμος κελεύει τὰνδρεῖα πράττειν καὶ [5] τὰ σώφρονα καὶ ἀπλῶς ἅπαντα ὅσα κατὰ τὰς ἀρετάς λέγεται. διὸ καί, φασίν, δοκεῖ ἡ δικαιοσύνη τελεία τις ἀρετὴ εἶναι· εἰ γὰρ δίκαια μὲν ἐστιν ἃ ὁ νόμος κελεύει ποιεῖν, ὁ δὲ νόμος τὰ κατὰ πάσας ἀρετάς ὄντα προστάττει, ὁ ἄρα τοῖς κατὰ νόμον ἐμμένων δικαίοις τελείως σπουδαῖος ἔσται, ὥστε ὁ δίκαιος [10] καὶ ἡ δικαιοσύνη τελεία τις ἀρετὴ ἐστίν.

Ἐν μὲν δὴ τι δίκαιον ἔν τε τούτοις ἐστὶ καὶ περὶ ταῦτα· ἀλλὰ μῆν οὐ τοῦτο τὸ δίκαιον οὐδὲ τὴν περὶ ταῦτα δικαιοσύνην ζητοῦμεν. κατὰ μὲν γὰρ ταῦτα τὰ δίκαια ἔστιν καθ' ἑαυτὸν ὄντα δίκαιον εἶναι (ὁ γὰρ σώφρων καὶ ὁ ἀνδρεῖος καὶ ὁ ἐγκρατὴς καὶ [15] αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἐστι τοιοῦτος)· ἀλλὰ τὸ δίκαιον τὸ πρὸς ἕτερον

olduğundan daha azını iddia eden ya da bildiğini söylemeyen, bilgisini saklayandır. Sahici biri bunların hiçbirini yapmaz. Sahip olduğundan ne fazlasını iddia eder, ne de azını. Sahip olduklarını ve bildiklerini olduğu gibi söyler.

[36] İmdi bunların erdem olup olmadıkları, başka bir tartışmanın konusu olsa gerek. Ki sözü edilenlerin orta olmalar olduğu açık. Nitekim onlar bakımından övülürler.

Otuz Üçüncü Bölüm

[39] Geriye adalet hakkında konuşmak kalıyor olsa gerek—nedir, hangi durumlarda söz konusudur ve ne tür şeylere dairdir?

[1193b] İmdi ilkin hakkın ne olduğunu kavramaya kalkarsak, hakkın biri yasa bakımından olan iki anlamı olduğu <anlaşılır>. Zira yasanın emrettiklerinin adil olduğunu söylerler. Öte yandan yasa yiğit, ölçülü ve basitçe erdemlere uygun olduğu söylenen her şekilde yapıp etmemizi buyurur. Bu yüzden de adaletin bir çeşit tam erdem olarak görüldüğü söylenir. Nitekim eğer yasanın yapmayı buyurduğu adil olansa, yasa ise tüm erdemlere karşılık gelenlere yönlendiriyorsa, bu durumda yasaya uygun şekilde adil olagelen biri tam anlamıyla iyi biri olur, o halde adil olan ve adalet bir nevi tam erdemdir.

[10] Hakkın bir anlamı, öyleyse, bu gibi durumlarda ve bunlara dair. Fakat ne bu anlamda hakkı arıyoruz, ne de bu gibi bir adaleti. Zira bu gibi bir adalet bakımından kendi kendine adil olmak da mümkün (nitekim ölçülü, yiğit ve kendine hâkim olma aynı şekilde bu gibi bir kendi kendine <adil> değildir). Ancak başkasına¹ ilişkin

¹ Ya da “komşuya”.

ἄλλο τοῦ εἰρημένου κατὰ νόμον δικαίου ἐστίν. οὐ γὰρ ἔστιν ἐν τοῖς πρὸς ἕτερον δικαίοις οὓς καθ' αὐτὸν εἶναι δίκαιον. τοῦτο δ' ἐστίν ὁ ζητούμεν δίκαιον καὶ τὴν δικαιοσύνην τὴν περὶ ταῦτα.

Τὸ τοίνυν δίκαιόν ἐστίν τὸ πρὸς ἕτερον ὡς ἀπλῶς [20] εἰπεῖν τὸ ἴσον. τὸ γὰρ ἄδικον τὸ ἄνισον ἐστίν· ὅταν γὰρ τῶν μὲν ἀγαθῶν τὰ μείζω αὐτοῖς νέμωσι, τῶν δὲ κακῶν τὰ ἐλάσσονα, ἄνισον τοῦτ' ἐστί, καὶ οὕτως ἀδικεῖν καὶ ἀδικεῖσθαι οἴονται. δῆλον ἄρα ὅτι ἐπειδὴ ἡ ἀδικία ἐν ἀνίσοις, ἡ δικαιοσύνη καὶ [25] τὸ δίκαιον ἐν ἰσότητι συμβολαίων. ὥστε δῆλον ὅτι ἡ δικαιοσύνη μεσότης τις ἂν εἴη ὑπεροχῆς καὶ ἐλλείψεως καὶ πολλοῦ καὶ ὀλίγου. ὁ τε γὰρ ἄδικος τῷ ἀδικεῖν πλεῖον ἔχει, καὶ ὁ ἀδικούμενος δὲ τῷ ἀδικεῖσθαι ἔλαττον· τὸ δὲ γε μέσον τούτων δίκαιον ἐστί. τὸ δὲ μέσον ἴσον· ὥστε τὸ ἴσον ἂν πλείονος [30] καὶ ἐλάττονος εἴη δίκαιον, καὶ δίκαιος δὲ ὁ τὸ ἴσον βουλόμενος ἔχειν. τὸ δὲ γε ἴσον ἐν ἐλαχίστοις δυσὶν ἐγγίνεται· τὸ ἄρα πρὸς ἕτερον ἴσον εἶναι δίκαιον ἐστί, καὶ δίκαιος ὁ τοιοῦτος ἂν εἴη.

Ἐπεὶ οὖν ἡ δικαιοσύνη ἐν δικαίῳ καὶ ἐν ἴσῳ καὶ ἐν μεσότητι, <καὶ> τὸ μὲν δίκαιόν [ἐν] τισι [35] λέγεται δίκαιον, τὸ δὲ ἴσον ἐν τισιν ἴσον, τὸ δὲ μέσον τισὶ μέσον· ὥστε ἡ δικαιοσύνη καὶ τὸ δίκαιον ἔσται καὶ πρὸς τινὰς καὶ ἐν τισίν.

Ἐπεὶ οὖν ἐστὶ τὸ δίκαιον ἴσον, καὶ τὸ τῷ ἀνάλογον ἴσον δίκαιον ἂν εἴη. τὸ δ' ἀνάλογον ἐν τέτταρσι γίνεται ἐλαχίστοις· ὡς γὰρ τὸ Α πρὸς τὸ Β, τὸ Γ πρὸς τὸ Δ. οἷον ἀνάλογόν ἐστίν τὸν [1194 a] τὰ πολλὰ κεκτημένον πολλὰ εἰσφέρειν, τὸν δὲ τὰ ὀλίγα κεκτημένον ὀλίγα· πάλιν ὁμοίως τὸν μὲν πολλὰ πεπονηκότα πολλὰ λαμβάνειν, τὸν δὲ ὀλίγα πεπονηκότα ὀλίγα λαμβάνειν.

hak, sözünü ettiğimiz ve yasalara karşılık gelen haktan farklıdır. Zira başkalarıyla karşılaşmalarımızda kendi kendimize adil olamayız. Öte yandan aradığımız budur, bunlar hakkındaki hak ve adalet.

[19] Böylelikle, başkalarına ilişkin hak bir anlamda basitçe eşitliktir. Zira adaletsiz olan eşitsiz olandır. Nitekim <insanlar> kendilerine iyi olanlardan daha fazla, kötü olanlardan ise daha az ayırdıklarında, bu eşitsiz olur ve haksızlık yapıldığı ya da haksızlığa maruz kaldıkları düşünülür. O halde açık ki, madem adaletsizlik eşitsiz durumlarda söz konusu, adalet ve hak eşitlik ihtiva eden ilişkilerde bulunur. Dolayısıyla açık ki adalet aşırılık ve eksikliğe, çok ve aza ilişkin bir nevi orta olmalıdır. Nitekim adaletsiz olan haksızlık yaptığı için <hak ettiğinden> fazlasına, adaletsizliğe maruz kalan ise haksızlığa uğradığı için <hak ettiğinin> daha azına sahip olur; bunların ortası ise haktır. Orta ise eşit olandır. O halde çok ve az değil de eşit olan adil olabilir, adil biriyse eşitliği sağlamayı isteyen. Öte yandan eşitlik en az iki şeyi karşımıza çıkarır. O halde başkasına karşı eşit olmak adil olandır, hak da böyle bir şey olsa gerektir.

[33] İmdi madem adalet hak, eşitlik ve orta olmada bulunur ve adil olanın birilerine karşı adil, eşit olanın bir şeylerde eşitlik, ortaninsa birtakım uçların ortası olduğu söylenir; o halde hak ve adalet de birilerine karşı ve bir şeylerde olacak.

[38] İmdi madem adil olan eşit, <adalet> orantı bakımından eşit olma olsa gerek. Öte yandan orantı en az dört şeyi karşımıza çıkarır. A'nın B'ye oranı, G'nin de D'ye <oranına eşittir> gibi. Sözgelisi çok şeye sahip olanın çok, az şeye sahip olanınsa az katkıda bulunmasında bir orantı vardır. Yine, benzer şekilde, çok uğraşmış olanın çok, az uğraşmış olanınsa az şey elde etmesinde de. Bir anlamda uğraşmayla uğraşmamanın arasındaki

ὥς δὲ ἔχει ὁ πεπονηκὼς πρὸς τὸν μὴ πεπονηκότα, οὕτω τὰ πολλὰ [5] πρὸς τὰ ὀλίγα. ὥς δὲ ὁ πεπονηκὼς πρὸς τὰ πολλὰ, οὕτως ὁ μὴ πεπονηκὼς πρὸς τὰ ὀλίγα.

Ἔοικεν δὲ καὶ Πλάτων τῇ ἀναλογίᾳ ταύτῃ τοῦ δικαίου χρησθαι ἐν τῇ πολιτείᾳ. ὁ μὲν γὰρ γεωργός, φησί, σῖτον ποιεῖ, ὁ δ' οἰκοδόμος οἰκίαν, ὁ δὲ ὑφάντης ἱμάτιον, ὁ δὲ σκυτοτόμος ὑπόδημα. [10] ὁ μὲν οὖν γεωργὸς τῷ οἰκοδόμῳ σῖτον δίδωσιν, ὁ δ' οἰκοδόμος τῷ γεωργῷ οἰκίαν· ὁμοίως δὲ οἱ ἄλλοι πάντες οὕτως ἔχουσιν ὥστε τὰ παρ' αὐτοῖς ἀντικαταλλάττεσθαι τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις.

Ἔστιν δ' ἡ ἀναλογία αὕτη· ὥς γὰρ ὁ γεωργὸς τῷ οἰκοδόμῳ, οὕτως ὁ οἰκοδόμος τῷ γεωργῷ· ὁμοίως [15] τῷ σκυτεῖ, τῷ ὑφάντῃ, τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἡ αὕτη ἀναλογία πρὸς ἀλλήλους γίνεται· καὶ συνέχει δὴ αὕτη <ἡ> ἀναλογία τὴν πολιτείαν. ὥστε τὸ δίκαιον ἔοικεν εἶναι τὸ ἀνάλογον. τὸ γὰρ δίκαιον συνέχει τὰς πολιτείας, τὸ αὐτὸ δ' ἐστὶ τὸ δίκαιον τῷ ἀνάλογον.

Ἐπεὶ δὲ ὁ οἰκοδόμος πλείονος ἄξιον ποιεῖ τὸ [20] αὐτοῦ ἔργον ἢ ὁ σκυτεὺς, καὶ ἦν ἔργον ἀντικαταλλάττεσθαι [καὶ] τῷ σκυτεῖ πρὸς τὸν οἰκοδόμον, ἀνθ' ὑποδημάτων δ' οὐκ ἦν οἰκίαν λαβεῖν, ἐνταῦθα ἤδη ἐνόμισαν, οὗ ταῦτα πάντα ὠνητὰ ἐστίν, ἀργύριον προσαγορεύσαντες νόμισμα, τούτῳ χρησθαι, καὶ τὴν ἀξίαν ἕκαστον ἐκάστου δίδοντας τὴν ἄλλαξιν [25] ποιεῖσθαι παρ' ἀλλήλων, καὶ τούτῳ τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν συνέχειν.

Ἐπεὶ οὖν τὸ δίκαιόν ἐστιν ἐν τούτοις καὶ τοῖς εἰρημένοις ἔμπροσθεν, ἡ περὶ ταῦτα δικαιοσύνη ἂν εἴη τῇ ἔξει ὁρμὴν ἔχουσα μετὰ προαιρέσεως περὶ ταῦτα καὶ ἐν τούτοις.

Ἔστιν δὲ δίκαιον καὶ τὸ ἀντιπεπονθός, οὐ μέντοι [30] γε ὥς οἱ Πυθαγόρειοι ἔλεγον. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ὥντο δίκαιον εἶναι, ἃ τις ἐποίησεν, ταῦτ' ἀντιπαθεῖν· τὸ δὲ τοιοῦτον

bağıntı, <elde edilen> çokla azın bağıntısıyla aynı olur. Bir anlamda ise uğraşmayla çok arasındaki bağıntı, uğraşmamayla az arasındaki bağıntıyla.

[1194a6] Platon da *Devlet*'te bu orantı bakımından adaleti kullanmış görünüyor. Nitekim çiftçi yiyecek, mimar ev, terzi giysi, kunduracı ise ayakkabı üretir. İmdi çiftçi mimara yiyecek tedarik eder, mimarsa çiftçiye ev; benzer şekilde bu gibi tüm diğerleri kendi ürettiklerini diğerleriyle değiş tokuş ederler. Orantılılık budur. Zira çiftçi mimara, aynı şekilde de mimar çiftçiye. Aynı şey kunduracı, terzi ve diğerleri için de geçerli, aynı oran hepsini birbirine bağlıyor ve aynı oran¹ polisi bir arada tutuyor. O halde adil olan orantılı olan gibi duruyor. Nitekim polisleri bir arada tutan haktır, hak ise orantılı olanla aynıdır.

[19] Öte yandan, mademki mimarın ürettiği kunduracının işinden daha değerli ve kunduracı da eserini mimarınkiyle değiş tokuş etmek durumunda, ama diğer yandan ayakkabıyla ev almak imkânsız, burada bir gelenek oluşmuş ve kendisiyle her şeyin satın alınabilir olduğu gümüşten para dedikleri şey ortaya çıkmış—bunu kullanmışlar ve her biri her birinin yaptığına hak ettiği değeri vererek, bu şekilde, kentte yaşayan topluluğu bir arada tutmayı <başarmışlar>.

[26] İmdi madem adil olan bunlarda ve daha önce sözünü ettiklerimizde, bunlara dair adalet bunlar hakkındaki ve bu durumlardaki tercihe eşlik eden bir huy, bir eğilim olsa gerektir.

[29] Kısasa-kısas da bir nevi hak ama hiç de Pythagorasçıların söylediği anlamda değil. Nitekim bunlar biri bir şey yaptığında, ona aynı şekilde karşılık vermenin adil olduğunu düşünüyorlardı. Öte yandan bu gibi bir

¹ Ya da "karşılıklılık".

οὐκ ἔστιν πρὸς ἅπαντας. οὐ γὰρ ἔστι δίκαιον οἰκέτη πρὸς ἐλεύθερον ταυτόν· ὁ οἰκέτης γὰρ ἐὰν πατάξῃ τὸν ἐλεύθερον, οὐκ ἔστιν δίκαιος ἀντιπληγῆναι, ἀλλὰ πολλάκις. καὶ τὸ ἀντιπεπονθὸς δὲ δίκαιόν ἐστιν ἐν τῷ ἀνάλογον. ὥς [35] γὰρ ὁ ἐλεύθερος ἔχει πρὸς τὸν δούλον τῷ βελτίων εἶναι, οὕτως τὸ ἀντιποιῆσαι πρὸς τὸ ποιῆσαι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐλευθέρῳ πρὸς ἐλεύθερον ἔξει. οὐ γὰρ δίκαιον, εἴ τις τὸν ὀφθαλμὸν ἐξέκοψεν τινός, ἀντεκκοπῆναι μόνον, ἀλλὰ πλείονα παθεῖν, ἀκολουθήσαντα τῇ ἀναλογίᾳ· καὶ γὰρ ἤρξε πρότερος καὶ [1194 b] ἠδίκησεν, ἀδικεῖ δὲ κατ' ἀμφοτέρα, ὥστε ἀνάλογον καὶ τὰ ἀδικήματα, καὶ τὸ ἀντιπαθεῖν πλείω ὧν ἐποίησεν δίκαιον ἐστίν.

Ἐπεὶ δὲ τὸ δίκαιον πολλαχῶς λέγεται, διοριστέον ἂν εἴη ὑπὲρ ποίου δικαίου ἐστὶν ἡ σκέψις.

[5] Ἔστιν διὴ δίκαιόν τι, ὥς φασίν, οἰκέτη πρὸς δεσπότην καὶ υἱῷ πρὸς πατέρα. τὸ δ' ἐν τούτοις δίκαιον ὁμωνύμως ἂν δόξειεν λέγεσθαι τῷ πολιτικῷ δικαίῳ (ἔστιν γὰρ <τὸ> δίκαιον, ὑπὲρ οὗ ἐστὶν ἡ σκέψις, τὸ πολιτικὸν δίκαιον)· τοῦτο γὰρ μάλιστά ἐστιν ἐν ἰσότητι (κοινωνοὶ γὰρ οἱ πολῖταί τινες, καὶ [10] ὅμοιοι βούλονται εἶναι τῇ φύσει, τῷ δὲ τρόπῳ ἕτεροι), τῷ δὲ υἱῷ πρὸς πατέρα καὶ οἰκέτη πρὸς δεσπότην οὐκ ἂν δόξειεν εἶναι δίκαιον οὐθέν. οὔτε γὰρ τῷ ποδὶ τῷ ἐμῷ πρὸς ἐμὲ οὔτε τῇ χειρὶ, ὁμοίως δὲ οὐδ' ἐκάστῳ τῶν μορίων· ὡσαύτως ἂν οὖν δόξειεν ἔχειν καὶ ὁ υἱὸς πρὸς πατέρα· ὥσπερ [15] γὰρ μέρος τί ἐστι τοῦ πατρὸς ὁ υἱός.

durum herkes için söz konusu değildir. Zira uşakla özgür vatandaş arasında durum aynı değil. Nitekim bir uşak bir özgür vatandaşı patakladığında, ona adil bir şekilde teke tek karşılık verilmeyecek, bilakis pek çok kişi <onun tepesine binecektir>. Öte yandan kısasa-kıyas da orantı bakımından adil olabilir. Değil mi ki özgür vatandaş köleye nazaran daha iyi bir konuma sahiptir, yaptığıının karşılığını da buna göre alır. Özgür vatandaşla özgür vatandaş arasındaki de benzer şekilde. Eğer biri birinin gözünü patlatır ve bunun karşılığı olarak daha fazlasına değil de yalnızca aynısına maruz kalırsa —eğer orantıyı takip edeceksek— bu adil olmaz. Zira hem önce saldırdığı hem de suç işlediği için, her iki yönden de suçludur ve adil olan, karşılık olarak, yaptığından fazlasına maruz kalmasıdır.

[1194b3] Mademki hak pek çok farklı anlama geliyor, incelememize konu olan hakkın çeşitleri üzerine ayrımlar yapalım.

[5] Uşakla efendi, oğulla baba arasındaki bir nevi haktan bahsediliyor. Öte yandan bu gibi bir hakkın *polise* ilişkin¹ hakla yalnızca isim benzerliği taşıdığı düşünülebilir (zira incelemeye konu olan hak, *polise* ilişkin olan hak). Nitekim bu² en çok da eşitliklerde söz konusu (nitekim *polis* sakinleri bir nevi ortaktırlar ve doğal olarak benzer olmayı isterler, ama tarz bakımından başkadırlar), öte yandan oğulun babaya, uşağın da efendiye karşı adil olması hiçbir şekilde düşünülemez. Ne ayağım bana karşı <adil> olabilir, ne elim, ne de diğer kısımlarım. Oğulun da babaya karşı durumunun aynı olduğu düşünülebilir. Nitekim oğul ‘adam’ unvanını elde edip

¹ *Politikê* için ‘politik’ ya da ‘siyasal’ karşılıklarını kullanmama sebepimiz bu sözcüklerin modern çağrışımlarının yorumbilgisel bir sınıktı doğurma riski.

² *Polise* ilişkin adalet.

πλὴν ὅταν ἤδη λάβῃ τὴν τοῦ ἀνδρὸς τάξιν καὶ χωρισθῇ ἀπ' αὐτοῦ, τότε ἤδη ἐν ἰσότητι καὶ ὁμοιότητί ἐστὶν τῷ πατρί· οἱ δὲ πολῖται τοιοῦτοί τινες ἐθέλουσιν εἶναι.

Ὡς δ' αὕτως οὐδ' οἰκέτῃ πρὸς δεσπότην ἐστὶ δίκαιον διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· τοῦ γὰρ δεσπότης τί ἐστὶν ὁ οἰκέτης. ἀλλὰ δὴ καὶ εἰ ἔστιν αὐτῷ [20] δίκαιον, τὸ οἰκονομικὸν δίκαιον πρὸς αὐτὸν ἐστίν. οὐ τοῦτο δέ γε ἡμεῖς ζητοῦμεν, ἀλλὰ τὸ πολιτικόν· ἐν ἰσότητι γὰρ καὶ ὁμοιότητι τὸ πολιτικὸν δίκαιον ἔοικεν εἶναι.

Ἀλλὰ δὴ τὸ μὲν ἐν γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς κοινωνίᾳ δίκαιόν ἐστὶν ἐγγὺς τοῦ πολιτικοῦ δικαίου· χεῖρον [25] μὲν γὰρ ἐστὶν ἢ γυνὴ τοῦ ἀνδρός, ἀλλ' οἰκειότερον, καὶ μετέχει ἰσότητός πως μᾶλλον, διότι ἐγγὺς τῆς πολιτικῆς κοινωνίας ὁ βίος αὐτῶν, ὥστε καὶ τὸ δίκαιον τὸ γυναικὶ πρὸς ἄνδρα μάλιστα πως ἤδη τῶν ἄλλων πολιτικὸν ἐστίν.

Ἐπεὶ οὖν ἐστὶ δίκαιον τὸ ἐν πολιτικῇ κοινωνίᾳ ὄν, ἡ δικαιοσύνη καὶ ὁ δίκαιος περὶ τὸ πολιτικὸν δίκαιον ἔσται.

[30] Τῶν δὲ δικαίων ἐστὶ τὰ μὲν φύσει τὰ δὲ νόμῳ. δεῖ δ' οὕτως ὑπολαμβάνειν μὴ ὥς μηδέποτε ἂν μεταπεσόντα· καὶ γὰρ τὰ φύσει ὄντα μεταλαμβάνουσι μεταβολῆς. λέγω δ' οἷον εἰ τῇ ἀριστερᾷ μελετῶμεν πάντες ἀεὶ βάλλειν, γινοίμεθα ἂν ἀμφιδέξιοι· [35] ἀλλὰ φύσει γε ἀριστερὰ ἐστίν, καὶ τὰ δεξιὰ οὐδὲν ἥττον φύσει βελτίω ἐστὶ τῆς ἀριστερᾶς, κἂν πάντα ποιῶμεν τῇ ἀριστερᾷ καθάπερ τῇ δεξιᾷ.

ondan ayrılana kadar tıpkı babanın bir parçası gibidir; o zamana kadar babasının bir eştii ya da benzeri değildir—öte yandan *polis* sakinleri¹ böyle olmak durumundadır.

[17] Aynı sebepten, benzer şekilde, uşak da efendiye karşı adil olamaz; nitekim uşak efendinin bir nesnesidir. Ama eğer ona karşı adil olacaksa, ancak ev idaresi² bakımından adil olabilir. Öte yandan bizim aradığımız bu değil, *polise* ilişkin olan. Nitekim *polise* ilişkin adil olan eşitlik ve benzerlikte yatar görünüyor. Diğer taraftan karı ve koca birlikteliğindeki hak *polise* ilişkin olan hakka daha yakın durur. Nitekim karı kocadan aşağı seviyede, ama diğerlerinden daha yakındır ve bir biçimde eşitlikten daha fazla pay alır, bu yüzden de bunların³ yaşamı *polise* ilişkin ortaklığa⁴ daha yakındır, dolayısıyla da en çok da karının kocaya karşı hakkı *polise* ilişkin olana diğerlerinden <yakın>dır.

[28] İmdi madem hak *polise* ilişkin ortaklıkta olan bir şeydir, adalet ve adil biri *polise* ilişkin hakka dair olacak.

[30] Öte yandan hakkın bir doğal olanı bir de yasal olanı vardır. Tabii bunları hiçbir şekilde değişmeyen şeyler varsaymamak gerekir; zira doğal olanlar bile değişime tâbi olur. Demek istediğim, sözgelişi boyuna solumuzla fırlatma idmanı yaparsak, iki elimizi de aynı düzeyde kullanabilir hale gelebiliriz. Ancak doğası gereği sol <sol>dur ve sağ her şeye rağmen doğası gereği soldan daha iyidir—sağ elimizle yaptığımız her şeyi

¹ *Politês* için ‘vatandaş’, ‘yurttaş’ karşılıklarını kullanmama sebebimiz bu sözcüklerin modern çağrışımlarının yorumbilgisel bir sıkıntı doğurma riski.

² *Oikonomikê* için ‘ekonomik’ ya da ‘iktisadi’ karşılıklarını kullanmama sebebimiz bu sözcüklerin modern çağrışımlarının yorumbilgisel bir sıkıntı doğurma riski.

³ Karı-kocanın.

⁴ Ya da “birlikteliğe” (*koinônia*).

οὐδ' ὅτι μεταπίπτουσι, διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν φύσει ἀλλ' εἰ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὸν πλείω χρόνον οὕτω διαμένει ἡ ἀριστερὰ οὔσα ἀριστερὰ καὶ ἡ δεξιὰ δεξιὰ, τοῦτο φύσει ἐστίν. [1195 a] Ὡσαύτως ἐπὶ τῶν φύσει δικαίων, μή, εἰ μεταβάλλει διὰ τὴν ἡμετέραν χρῆσιν, διὰ τοῦτ' οὐκ ἔστιν δίκαιον φύσει; ἀλλ' ἔστιν. τὸ γὰρ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ διαμένον, τοῦτο φύσει δίκαιον προφανές. ὁ γὰρ ἂν ἡμεῖς θώμεθα καὶ νομίσωμεν, τοῦτο καὶ [5] ἔστι δίκαιον ἤδη καὶ καλοῦμεν κατὰ νόμον δίκαιον. βέλτιον οὖν δίκαιον τὸ κατὰ φύσιν τοῦ κατὰ νόμον. ἀλλ' ὁ ζητοῦμεν, δίκαιόν ἐστι πολιτικόν. τὸ δὲ πολιτικόν ἐστίν τὸ νόμῳ, οὐ τὸ φύσει.

Τὸ δ' ἄδικον καὶ τὸ ἀδίκημα δόξειεν ἂν εἶναι οὕτω ταῦτόν, οὐκ ἔστι δέ· τὸ μὲν γὰρ ἄδικόν ἐστίν [10] τὸ νόμῳ ὠρισμένον, οἷον τὸ τὴν παρακαταθήκην ἀποστερεῖν ἄδικον ἐστίν, τὸ δ' ἀδίκημά ἐστιν τὸ ἤδη ἀδίκως τι πράττειν. ὁμοίως δὲ τὸ δίκαιον καὶ τὸ δικαιοπράγημα οὐ ταῦτόν· τὸ μὲν γὰρ δίκαιον τὸ τῷ νόμῳ ὠρισμένον, τὸ δὲ δικαιοπράγημα τὸ τὰ δίκαια πράττειν.

[15] Πότε οὖν τὸ δίκαιον, καὶ πότε οὐ; ὥς ἀπλῶς μὲν εἰπεῖν, ὅταν πράττῃ κατὰ προαίρεσιν καὶ ἐκουσίως (τὸ δὲ ἐκουσίως ὃ ἦν, εἴρηται ἐν τοῖς ἐπάνω ἡμῖν), καὶ ὅταν εἰδῶς καὶ ὄν καὶ ᾧ καὶ οὗ ἕνεκα, οὕτως δίκαιον πράττει. ὁμοίως καὶ ὡσαύτως καὶ ὁ ἄδικος ἔσται ὁ εἰδῶς καὶ ὄν καὶ ᾧ καὶ οὗ ἕνεκα. [20] ὅταν δὲ μὴ τούτων εἰδῶς πράξῃ τι ἄδικον, ἄδικος μὲν οὐκ ἔστιν, ἀτυχὴς δέ. εἰ γὰρ οἰόμενος τὸν πολέμιον ἀποκτείνειν τὸν πατέρα ἀπέκτεινεν, ἄδικον μὲν τι ἔπραξεν, ἀδικεῖ μὲντοι οὐθένα, ἀτυχεῖ δέ.

Ἐπεὶ οὖν τὸ μὴ ἀδικεῖν τὰ ἄδικα πράττοντα ἐν τῷ ἀγνοεῖν ἐστὶ τοῦτο, ὃ καὶ μικρὸν ἐπάνω ἐλέγετο,

solumuzla yapmaya çalışsak bile. Ne de, kullanımları değiştiği için, bu yüzden, doğal olmaktan çıkarlar. Ama eğer çoğunlukla ve çoğu zaman aynı şekilde sol sol olarak, sağ da sağ olarak kalıyorsa, bu doğal oldukları <anlamına gelir>. [1195a] Doğal hak konusunda da böyle, bizim kullanımımızla değişirlerse doğal hak diye bir şey olmayacak mı? Ama var. Nitekim çoğunlukla olagelenin doğal olarak adil olduğu açıkça görünüyor. Öte yandan bizim ortaya koyduğumuz ve uyguladığımız da haktır ve buna yasal hak deriz. İmdi doğal hak yasal haktan daha iyidir. Ama bizim aradığımız *polise* ilişkin adil olan. *Polise* ilişkin olansa yasal olandır, doğal olan değil.

[8] Adaletsiz olan ve hak ihlal etmenin de aynı olduğu düşünülüyor, ama değil. Nitekim adaletsiz olan yasaca belirlenmiş olan, sözgelisi emanet edilmiş olan bir şeyi çalmak adaletsizdir, hak ihlal etmek ise adaletsiz bir şeyi yapmakta olmaktır. Öte yandan, benzer şekilde, hak ve adil davranma da aynı değil. Nitekim hak da yasaca belirlenmiş olandır, adil davranma ise adil olanları yapıp etme.

[15] İmdi ne zaman adil, ne zaman değil? Basitçe söylemek gerekirse, tercihe göre ve isteyerek (isteyerek yapılanın ne olduğunu daha önce söylemiştik), ayrıca kime, neyden ötürü ve ne uğruna olduğunu bilerek eylediğinde—bu şekilde adil davranılır. Benzer şekilde adaletsiz biri de böyle kime, neyden ötürü ve ne uğruna <eylediğini> bilen olacak. Öte yandan biri bunların hiçbirini bilmeden haksız bir şey yaptığında, adaletsiz değil, ama talihsiz olacak. Nitekim eğer düşmanı katlettiğini sanarak babasını katlederse, adaletsiz bir şey yapmış olsa da, kimseye haksızlık etmiş olmayacak, ama başına bir talihsizlik gelmiş olacak.

[23] İmdi madem adaletsiz olanı yaparken haksız bir şey yapmamış olmak, az önce kısaca da olsa

[25] ὅταν μὴ εἰδῶς μήθ' ὄν βλάπτει μήθ' ὧ μὴθ' οὐ ἔνεκεν· ἀλλ' ἤδη καὶ τὴν ἄγνοιαν διοριστέον ἐστίν, πῶς ἂν γινομένης τῆς ἀγνοίας, ὄν βλάπτει, οὐκ ἀδικήσῃ. ἔστω δὴ οὗτος ὁ διορισμός. ὅταν μὲν γὰρ ἡ ἄγνοια αἰτία ᾗ τοῦ πράξαι τι, οὐχ ἐκὼν τοῦτο πράττει, ὥστε οὐκ ἀδικεῖ· ὅταν δὲ τῆς ἀγνοίας αὐτὸς ᾗ αἴτιος, καὶ πράττῃ τι κατὰ τὴν [30] ἄγνοιαν ἧς αὐτὸς αἴτιος ἐστίν, οὗτος ἤδη ἀδικεῖ, καὶ δικαίως ἄδικος ὁ τοιοῦτος κληθήσεται. οἷον ἐπὶ τῶν μεθύοντων. οἱ γὰρ μεθύοντες καὶ πράξαντές τι κακὸν ἀδικοῦσιν· τῆς γὰρ ἀγνοίας αὐτοὶ εἰσιν αἴτιοι· ἐξῆν γὰρ αὐτοῖς μὴ πίνειν τοσοῦτον, ὥστ' ἀγνοήσαντας τύπτειν τὸν πατέρα. ὁμοίως [35] [καὶ] ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀγνοιῶν ὅσαι μὲν γίνονται δι' αὐτούς, οἱ κατὰ ταύτας ἀδικοῦντες ἄδικοι· ὧν δὲ μὴ αὐτοὶ εἰσιν αἴτιοι, ἀλλ' ἡ ἄγνοια κάκείνοις ἐστίν αἰτία τοῖς πράξασιν τοῦ πράξαι, οὐκ ἄδικοι. ἔστιν δ' ἡ τοιαύτη ἄγνοια ἡ φυσικὴ, οἷον τὰ παιδιά [1195 b] ἀγνοοῦντα τοὺς πατέρας τύπτουσιν, ἀλλ' ἡ ἐν τούτοις ἄγνοια φυσικὴ οὐσα οὐ ποιεῖ διὰ τὴν πράξιν ταύτην τὰ παιδιά λέγεσθαι ἄδικα· ἡ γὰρ ἄγνοια αἰτία τοῦ πράττειν ταῦτα, τῆς δ' ἀγνοίας οὐκ αὐτὰ αἴτια, διὸ οὐδ' ἄδικα λέγονται.

[5] Ὑπὲρ δὲ δὴ τοῦ ἀδικεῖσθαι πῶς; πότερον ἐκόντα ἔστιν ἀδικεῖσθαι; ἢ οὐ; δίκαια μὲν γὰρ καὶ ἄδικα πράττομεν ἐκόντες, ἀδικούμεθα δὲ οὐκέτι ἐκόντες· τὸ γὰρ κολάζεσθαι φεύγομεν, ὥστε δῆλον ὅτι

değindiğimiz üzere, bilgisizlikte yatıyor—yani kimi, neden ötürü ve ne uğruna incittiğini bilmemede. Fakat eğer biri birini incitecek ama haksızlık yapmış olmayacaksa, burada bilgisizliğin nasıl ortaya çıkması gerektiğini belirlememiz gerekir. Tanım bu şekilde olsun: Biri bir şeyi yaptığında bunun nedeni bilgisizlikse, bu, isteyerek yapmak değildir, dolayısıyla da haksızlık değildir; ama bilgisizliğin nedeni kendisi olduğunda ve nedeni kendisi olduğu bilgisizlikten ötürü bir şey yaptığında, haksızlık yapmış olur ve bu gibi birine doğru bir biçimde “haksız” denir. Sözcelişi sarhoşlar. Nitekim sarhoşlar kötü bir şey yaptıklarında haksızdırlar, çünkü bilgisizliklerinin nedeni kendileri. Nitekim bu kadar içmemek, dolayısıyla da babalarına saldırmamak elindeydi. Kişinin kendi eliyle düşmüş olduğu tüm diğer bilgisizlikler için de benzer şekilde, bunlara¹ karşılık gelen haksızlıklar yaptıklarında, adaletsiz/haksız olurlar. Öte yandan <bilgisizliklerinin> nedeni kendileri olmayan, yaptıklarının yapılmasının nedeni <kendi eliyle düştükleri bir bilgisizlik değil> bilakis bilgisizliğin <kendisi> olanlar, adaletsiz/haksız değiller. Bu gibi bir bilgisizlik doğal bir <bilgisizliktir>, sözcelişi çocuklar babaya saldırılmaması gerektiği konusunda bilgisizdirler ve bunların doğal bilgisizliği onlara bu eylemden ötürü haksız denmesine izin vermez. Nitekim bunu yapmalarının nedeni bilgisizlik, bilgisizliğin ise nedeni kendileri değil, bu yüzden de haksız oldukları söylene-
mez.

[1195b5] Peki ya haksızlığa uğrayan hakkında durum nasıl? Acaba isteyerek haksızlığa uğranabilir mi? Yok daha neler! Nitekim adil olanlar da haksız olanlar da isteyerek eylerler, ama kimse isteyerek haksızlığa uğramaz. Zira cezalandırılmaktan kaçırız, dolayısıyla açık ki isteyerek

¹ Sebebi kendileri olan bilgisizliklerine.

οὐκ ἂν ἀδικοίμεθα ἐκόντες. οὐδεῖς γὰρ ἐκὼν βλάπτεσθαι ὑπομένει τὸ γὰρ ἀδικεῖσθαι βλάπτεσθαι ἐστίν.

[10] Ναί, ἀλλ' εἰσὶ τινες οἱ δέον αὐτοὺς τὸ ἴσον ἔχειν παραχωροῦσι τισίν, ὥστε εἰ τὸ ἴσον ἔχειν ἦν δίκαιον, τὸ δ' ἔλαττον ἔχειν ἀδικεῖσθαι ἐστίν, ἔλαττον δὲ ἐκὼν ἔχει, ἐκὼν ἄρα, φησὶν, ἀδικεῖται.

Ἀλλ' ἐντεῦθεν δῆλον πάλιν ὅτι οὐχ ἐκὼν. πάντες γὰρ οἱ ἔλαττον λαμβάνοντες ἀντικαταλλάττονται ἢ [15] τιμὴν ἢ ἔπαινον ἢ δόξαν ἢ φιλίαν ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων· ὁ δ' ἀντικαταλλαττόμενός τι ἀνθ' οὗ προῖεται, οὐκέτι ἀδικεῖται· εἰ δὲ μὴ ἀδικεῖται, οὐδὲ ἐκὼν ἄρα.

Ἔτι πάλιν οἱ τὸ ἔλαττον λαμβάνοντες καὶ ἀδικούμενοι, ἢ οὐκ ἴσον λαμβάνουσιν, οὗτοι καλλωπίζονται [20] καὶ σεμνύνονται ἐπὶ τῶν τοιούτων, ὅτι φασὶν “ἐξόν μοι ἴσον λαμβάνειν οὐκ ἐλάμβανον, ἀλλὰ παρῆκα τῷ πρεσβυτέρῳ ἢ τῷ φίλῳ.” ἀδικούμενος δέ γε οὐδεὶς σεμνύνεται. εἰ δ' ἐπὶ τοῖς ἀδικήμασι μὴ σεμνύνονται, ἐπὶ δὲ τούτοις σεμνύνονται, ὅλως οὐκ ἂν ἀδικοῖντο οὕτως ἐλαττούμενοι. εἰ δὲ μὴ ἀδικοῦνται, οὐδ' ἂν ἐκόντες ἀδικοῖντο.

[25] Πρὸς δὲ ταῦτα καὶ τοῖς τοιούτοις λόγοις ὁ ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς λόγος ἐναντιοῦται· ὁ γὰρ ἀκρατὴς βλάπτει αὐτὸς αὐτὸν τὰ φαῦλα πράττων, καὶ ἐκὼν γε ταῦτα πράττει, βλάπτει ἄρα αὐτὸς αὐτὸν εἰδώς, ὥστε ἐκὼν αὐτὸς ὑφ' αὐτοῦ ἀδικεῖται.

Ἀλλ' ἐνταῦθα [ὁ] διορισμὸς προστεθεὶς κωλύσει [30] τὸν λόγον τοῦτον. ἐστὶν δὲ ὁ διορισμὸς οὗτος, τὸ μηδὲνα βούλεσθαι ἀδικεῖσθαι. ὁ δέ γε ἀκρατὴς βουλόμενος πράττει τὰ κατὰ τὴν ἀκρασίαν, ὥστε αὐτὸς αὐτὸν ἀδικεῖ· βούλεται ἄρα τὰ φαῦλα πράττειν αὐτῷ. ἀλλ' οὐδεὶς βούλεται ἀδικεῖσθαι· ὥστ' οὐδὲ ὁ ἀκρατὴς αὐτὸς αὐτὸν ἐκὼν <ἂν> ἀδικοίη.

[35] Ἀλλ' ἴσως ἐνταῦθα πάλιν ἀπορήσειεν ἂν τις, ἄρά γε ἐνδέχεται αὐτὸν αὐτὸν ἀδικεῖν; ἐκ μὲν δὴ τοῦ ἀκρατοῦς σκοπούμενῳ ἔοικεν ἐνδέχεσθαι. καὶ πάλιν οὕτως. εἰ γὰρ ἂ ὁ νόμος

haksızlığa uğrayamayız. Kimse incinmeye isteyerek katlanmaz, haksızlığa uğramaksa incinmektir.

[10] Evet, ama eşit alması gerekirken payını başkalarına bırakan bazıları da yok değil, o halde eğer eşit <para> sahip olmak adil olan idiyse, <hak ettiğinden> daha azına sahip olmak haksızlığa uğramaktır. Dolayısıyla da isteyerek daha azına sahip olanların, bu sebepten, isteyerek haksızlığa uğradığını söylüyorlar. Yine burada, açık ki, isteyerek yapılan bir şey yok. Nitekim <hak ettiğinden> azını alan herkes bunu onur, övgü, ün, dostluk ya da bunlar gibi başka bir şey için yapıyor. Öte yandan bir şey verip karşılığında başka bir şey alan biri hiçbir şekilde haksızlığa uğramış olmaz. Eğer haksızlığa uğramamışsa, isteyerek <haksızlığa uğramış> da olamaz.

[18] Dahası, yine, <hak ettiğinden> azını alan ve haksızlığa uğrayanlar, eşit miktarda almamak bakımından, bu konuda kendileriyle gurur duyar ve övünürler ki “ben de herkes kadar alabilirdim ama almadım, bunun yerine payımı büyüğüme veya dostuma bıraktım” derler. Fakat haksızlığa uğrayan kimse bununla övünmez. Ama eğer haksızlık ettikleri için değil de bunlar hakkında övünüyorlarsa, genel olarak bu şekilde daha azını almakla mağdur olmayacakları içindir. Eğer mağdur olmayacaklarsa, isteyerek haksızlığa uğramış olamazlar.

[25] Bunlara ve bu gibi savlara kendine hâkim olamayan ilişkine akıl yürütmemizle karşı çıkabiliriz. Nitekim kendine hâkim olamayan biri işlediği kusurlarla kendi kendini incitir ve bunları isteyerek yapar, dolayısıyla kendi kendini bilerek incitir, dolayısıyla isteyerek kendi elinden haksızlığa uğrar.

[35] Fakat burada belki yine bir açmaz söz konusu olabilir. Biri kendisine haksızlık edebilir mi? Kendine hâkim olamayan birini inceleyen için bu olası görünebilir. Ama yine aynı şekilde. Nitekim eğer yasanın

πράττειν τάττει, ταῦτά [1196 a] ἐστὶν δίκαια, ὁ μὴ πράττων ταῦτα ἀδικεῖ· καὶ εἰ πρὸς ὃν κελεύει πράττειν, πρὸς τοῦτον εἰ μὴ πράττει, τοῦτον ἀδικεῖ, ὁ δὲ νόμος κελεύει σώφρονα εἶναι, οὐσίαν κεκτηῖσθαι, σώματος ἐπιμελεῖσθαι, καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα, ὁ ἄρα ταῦτα μὴ πράττων ἀδικεῖ [5] αὐτόν. εἰς οὐθέννα γὰρ ἄλλον τῶν τοιούτων ἀδικημάτων ἢ ἀναφορὰ ἐστίν.

Ἀλλὰ μὴ ποτε ταῦτα οὐκ ἀληθῆ ἦν, οὐδ' ἐνδέχεται αὐτόν ἀδικεῖν αὐτόν. τὸν γὰρ αὐτόν οὐκ ἐνδέχεται κατὰ τὸν αὐτόν χρόνον πλεῖον ἔχειν καὶ ἔλαττον, οὐδ' ἐκόντα ἅμα καὶ ἄκοντα· ἀλλὰ μὴν ὁ [10] ἀδικῶν, ἢ ἀδικεῖ, πλεῖον ἔχει, ὁ δ' ἀδικούμενος, ἢ ἀδικεῖται, ἔλαττον· εἰ ἄρα αὐτὸς αὐτόν ἀδικεῖ, ἐνδέχεται τὸν αὐτόν κατὰ τὸν αὐτόν χρόνον καὶ πλεῖον ἔχειν καὶ ἔλαττον. ἀλλὰ τοῦτ' ἀδύνατον· οὐκ ἄρα ἐνδέχεται αὐτόν αὐτόν ἀδικεῖν.

Ἔτι ὁ μὲν ἀδικῶν ἐκὼν ἀδικεῖ, ὁ δὲ ἀδικούμενος [15] ἄκων ἀδικεῖται, ὥστε εἰ ἐνδέχεται αὐτόν αὐτόν ἀδικεῖν, ἐνδέχοιτ' ἂν ἅμα καὶ ἀκουσίως καὶ ἐκουσίως πράττειν τι τοῦτο δὲ ἀδύνατον· οὐκ ἄρα οὐδ' οὕτως ἐνδέχεται αὐτόν αὐτόν ἀδικεῖν.

Ἔτι εἰ τις λαμβάνοι ἐκ τῶν κατὰ μέρος ἀδικημάτων. ἀδικοῦσι γὰρ πάντες ἥτοι παρακαταθήκην [20] ἀποστεροῦντες ἢ μοιχεύοντες ἢ κλέπτοντες ἢ τι ἄλλο τῶν κατὰ μέρος ἀδικημάτων ποιοῦντες· οὐδεὶς δὲ πώποτε αὐτὸς αὐτόν παρακαταθήκην ἀπεστέρησεν, οὐδ' ἐμοίχευσεν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα,

yapmayı emrettiği adil olansa, bunları yapmayan adaletsizce davranıyor demektir ve eğer <yasanın> kendisine karşı <belli bir tarzda> davranmayı buyurduğu kişiye <böyle> davranmıyorsa, buna haksızlık etti demektir, öte yandan yasa ölçülü olmayı, varlığına¹ sahip çıkmayı, bedenine ihtimam göstermeyi ve bu gibi başka şeyleri de buyurur. O halde bunları yapmayan kendine haksızlık etmiş olur. Nitekim bu gibi bir haksızlık başka hiç kimseye yönlendirilemez.

[1196a7] Ancak bunlar bir an için bile doğru olamazlar, ne de biri kendine haksızlık etmeyi içinde taşır. Nitekim aynı kişi aynı anda hem daha fazla hem de daha az olmayı içinde taşımaz, ne de aynı anda hem isteyerek hem de istemeden <eyleyebilir>. Ancak haksızlık eden, haksızlık ettiği konuda, <hak ettiğinden> fazlasına sahip olur; haksızlığa uğrayansa, haksızlığa uğradığı müddetçe, daha azına. Bu durumda eğer biri kendine haksızlık ediyorsa, aynı zamanda hem <hak ettiğinden> fazlasına hem de azına sahip olmayı içinde taşıyor olmalı. Ama bu imkânsız. Dolayısıyla biri kendine haksızlık etmeyi içinde taşımaz.

[14] Dahası, haksızlık eden isteyerek haksızlık eder, haksızlığa uğrayansa istemeden haksızlığa uğrar, o halde eğer biri kendine haksızlık etmeyi içinde taşısaydı, bir şeyi aynı anda hem isteyerek hem de istemeden yapmayı da içinde taşıması gerekirdi. Bu ise imkânsız. Dolayısıyla, aynı şekilde, kimse kendine haksızlık etmeyi içinde taşımaz.

[18] Sonra, biri tikel hak ihlallerini ele alsa da <durum değişmez>. Hak ihlal eden herkes bunu emanete hıyanet ederek, zina yaparak, çalarak ya da başka bir tikel hak ihlalini gerçekleştirerek yapar; kimse kendi

¹ Ya da "servetine" (*ousia*).

οὐδ' ἔκλεψεν αὐτὸς τὰ ἑαυτοῦ· ὥστε εἰ τὸ μὲν ἀδικεῖν ἐν τοῖς τοιούτοις ἐστίν, τούτων δὲ μηθὲν ἐνδέχεται πρὸς αὐτὸν ποιεῖν, οὐκ ἂν ἐνδέχοιτο αὐτὸν ἀδικεῖν.

[25] Εἰ δὲ μή, οὐ τό γε πολιτικὸν ἀδίκημα, ἀλλὰ τὸ οἰκονομικόν. ἡ γὰρ ψυχὴ εἰς πλείω μεμερισμένη ἔχει τι αὐτῆς τὸ μὲν χειρόν τὸ δὲ βέλτιον, ὥστ' εἴ τι ἐγγίνεται τῶν ἐν ψυχῇ ἀδίκημα, τῶν μερῶν ἐστὶ πρὸς ἄλληλα· τὸ οἰκονομικὸν δὲ ἀδίκημα διειλόμεθα [30] τῷ ἐπὶ τὸ χειρόν καὶ βέλτιον· ὡς γίνεσθαι πρὸς αὐτὸν ἄδικον καὶ δίκαιον. οὐ τοῦτο δ' ἡμεῖς ἐπισκοπούμεθα, ἀλλὰ τὸ πολιτικόν. ὥστ' ἐν τοῖς τοιούτοις ἀδικήμασιν, ἐν οἷς ἡμεῖς ζητοῦμεν, οὐκ ἐνδέχεται αὐτὸν αὐτὸν ἀδικεῖν.

Πότερος δὲ πάλιν ἀδικεῖ, καὶ ἐν ποτέρῳ ἐστὶ τὸ [35] ἀδίκημα, ἐν τῷ ἀδίκως ὀτιοῦν ἔχοντι; ἢ τῷ κρίναντι καὶ τῷ ἀπονείμαντι, ὥσπερ ἐν τοῖς ἀγῶσιν; καὶ γὰρ ὁ λαβὼν τὸν φοῖνικα παρὰ τοῦ ἐφεστῶτος καὶ ταῦτα κρίναντος οὐκ ἀδικεῖ, κἂν ἀδίκως αὐτῷ ἀποδοθῇ· ἀλλ' ἤδη ὁ κρίνας κακῶς καὶ δούς, οὗτος [1196 b] ἀδικεῖ. καὶ οὗτος ἔστι μὲν ἢ οὐκ ἀδικεῖ; ἢ μὲν γὰρ τὸ τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῇ φύσει ὄν δίκαιον μὴ ἔκρινεν, ταύτῃ μὲν ἀδικεῖ, ἢ δὲ τὸ αὐτῷ δοκοῦν εἶναι δίκαιον, οὐκ ἀδικεῖ.

XXXIV. Ἐπειδὴ δ' ὑπὲρ τῶν ἀρετῶν εἴρηται, [5] καὶ τίνες εἰσὶν καὶ ἐν τίσιν καὶ περὶ ποῖα, καὶ περὶ ἐκάστης αὐτῶν, ὅτι εἰ πράττοιμεν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον τὸ βέλτιστον, τὸ μὲν οὕτως εἰπεῖν,

emanetini yürütmez, kendi karısıyla zina yapmaz, kendinden çalmaz. Dolayısıyla eğer hak yeme bu gibi durumlarda söz konusuysa, bunları da kendine karşı yapmak olası değilse, kimse kendine haksızlık etmeyi içinde taşıyor demektir.

[25] Bu mümkün olsa bile, en azından *polise* ilişkin değil de, ev idaresi bakımından bir hak ihlali söz konusu olacak. Nitekim ruhun kimi daha iyi kimi daha aşağı pek çok farklı kısmı vardır, dolayısıyla eğer ruhta bir haksızlık ortaya çıkmışsa, kısımların birbirine karşı ilişkisinde ortaya çıkmıştır. İmdi ev idaresine ilişkin hak yemenin daha kötü ve daha iyi olanlara yönelik olduğunun ayırımına varmıştık. Bu anlamda bunlara yönelik hak ve haksızlık ortaya çıkar. İncelemekte olduğumuz ise bu değil, ama *polise* ilişkin olan. Dolayısıyla araştırmakta olduğumuz bu gibi hak ihlallerinde kimse kendine haksızlık etmeyi içinde taşımaz.

[34] Acaba biri bir şeye haksız bir biçimde sahip olduğunda hangisi hak yer ve hak ihlali hangisindedir? Yarışmalarda olduğu gibi eleyen ve ödüllendiren mi? Nitekim haksız bir eleme de olsa ödülünü kendisini seçen heyetin başından alan biri haksızlık etmiş olmaz. Ama kötü bir seçim yapan ve <ödülü> veren, hak ihlâl eden bu. Ama yine de bu hak ihlalinin gerçekleştirilen bile bir yandan haksızlık etmiş olmayabilir: Zira doğru ve doğal olarak adil bir eleme yapmadığı için, hak yemiştir, ama kendi kanısı adil olanın bu olduğu yönünde olduğu için <bunu yaptıysa>, hak yemiş olmaz.

Otuz Dördüncü Bölüm

[1196b4] Mademki erdemler hakkında (onların ne, nerede ve ne hakkında oldukları konusunda) ve bunların tek tek her biri hakkında konuştuk—ki eğer sağ akla uygun şekilde en iyiyi yapmamız gerekiyorsa, bu

τὸ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πράττειν, ὁμοίον ἐστὶν ὥσπερ ἂν εἴ τις εἴποι ὅτι ὑγίεια ἄριστ' ἂν γένοιτο, εἴ τις τὰ [10] ὑγιεινὰ προσφέρειτο. τὸ δὴ τοιοῦτον ἀσαφές· ἀλλ' ἐρεῖ μοι, τὰ ποῖα διασάφησόν ἐστιν ὑγιεινά. οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ λόγου, τί ἐστὶν ὁ λόγος καὶ τίς ὁ ὀρθὸς λόγος;

Ἀναγκαῖον ἴσως ἐστὶν πρῶτον μὲν, ἐν ᾧ ὁ λόγος ἐγγίνεται, ὑπὲρ τούτου διελέσθαι. διωρίσθη μὲν οὖν ὑπὲρ ψυχῆς ὡς τύπῳ καὶ πρότερον, ὅτι τὸ μὲν [15] αὐτῆς ἐστὶ λόγον ἔχον, τὸ δὲ ἄλογον μόριον τῆς ψυχῆς· ἐστὶν δ' εἰς δύο τὴν διαίρεσιν ἔχον τὸ λόγον ἔχον μόριον τῆς ψυχῆς, ὧν ἐστὶ τὸ μὲν βουλευτικὸν τὸ δὲ ἐπιστημονικόν. ὅτι δὲ ἕτερα ἀλλήλων ἐστίν, ἐκ τῶν ὑποκειμένων ἂν γένοιτο φανερόν. ὥσπερ γὰρ δὴ ἕτερα ἐστὶν ἀλλήλων χρῶμά τε καὶ χυμὸς [20] καὶ ψόφος καὶ ὀσμή, ὡσαύτως καὶ τὰς αἰσθήσεις ἑτέρας αὐτῶν ἡ φύσις ἀπέδωκεν (ψόφον μὲν γὰρ ἄκοῃ, χυμὸν δὲ γεύσει γνωρίζομεν, χρῶμα δὲ ὄψει), ὁμοίως δὲ καὶ τὰλλα τὸν αὐτὸν τρόπον δεῖ ὑπολαμβάνειν· ἐπεὶ δὴ ἕτερα τὰ ὑποκείμενα ἐστίν, ἕτερα καὶ τὰ τῆς ψυχῆς εἶναι μέρη οἷς ταῦτα γνωρίζομεν. [25] ἕτερον δ' ἐστὶ τὸ νοητὸν καὶ τὸ αἰσθητὸν· ταῦτα δὲ ψυχῇ γνωρίζομεν· ἕτερον ἄρ' ἂν εἴη τὸ μόριον τὸ περὶ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ νοητά. τὸ δὲ βουλευτικὸν καὶ προαιρετικὸν περὶ τὰ αἰσθητὰ καὶ ἐν κινήσει καὶ ἀπλῶς ὅσα ἐν γενέσει τε καὶ φθορᾷ ἐστίν. [30] βουλευόμεθα γὰρ ὑπὲρ τούτων ἃ ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν καὶ πράξαι καὶ μὴ πράξαι προελομένοις, περὶ ἃ ἐστὶν [καὶ] βουλή καὶ προαίρεσις τοῦ πράξαι ἢ μὴ πράξαι· ταῦτα δ' ἐστὶν αἰσθητὰ καὶ ἐν κινήσει τοῦ μεταβάλλειν· ὥστε τὸ προαιρετικὸν μόριον τῆς ψυχῆς κατὰ τὸν λόγον τῶν αἰσθητῶν ἐστίν.

şekilde yapmak, sağ akla uygun şekilde eylemek, tıpkı birinin sağlığın en iyi şekilde biri sağlıklı şeyleri uyguladığında ortaya çıkacağını söylemesi gibidir. Bu gibi bir <tarif> çok da belirgin değildir. Ama bu durumda kendime “sağlıklı olanların neler olduğunu açıkla” derim. Akıl konusunda da aynı şekilde; nedir akıl ve sağ akıl hangisidir?

[12] Belki de ilkin aklın kendisinde ortaya çıktığı şeyin ayırdına varmalı. İmdi ruha dair daha önce de ana hatlarıyla ayrımlarda bulunmuştuk ki, onun bir akıl sahibi, bir de akıldan pay almayan yanı vardı. Öte yandan, akıl sahibi yan da ikiye ayrılıyordu ve bunların biri tartan yan diğeriye bilimsel yandı. Ki bunların birbirinden farklı oldukları, taşıyıcılarından hareketle gösterilebilir. Nitekim tıpkı renk, tat, ses ve kokunun birbirinden farklı olması gibi, aynı şekilde doğa da bunlara ilişkin farklı duyular vermiştir (zira sesi işitmeyle, tadı tat almayla, rengi ise görmeyle <duyumsarız>), benzer şekilde başka şeyleri de aynı minvalde kabul etmemiz gerekir. Mademki taşıyıcıları farklıdır, ruhun kendileri aracılığıyla onları bildiğimiz kısımlarının da farklı olması gerekir. Öte yandan düşünülür olanla duyulur olan da farklıdır, ama bunları ruh aracılığıyla biliriz; o halde ruhun duyulur olanlara ilişkin kısımlarıyla düşünülür olanlara ilişkin kısımları farklı olsa gerektir. Tartan ve tercih eden yan duyumsanabilir olanlar, devinim halinde olanlar ve yalın olarak oluş ve bozuluş halinde olanlar hakkındadır. Zira bize bağlı olanları ve yapıp yapmamayı seçebileceklerimizi tartarız, kendisini yapıp yapmamak hakkında istek ve tercih söz konusu olanları; bunlar ise duyumsanabilir olanlar ve değişme bakımından devinim halinde olanlardır. O halde ruhun tercihe ilişkin yanı akla uygun duyumsanabilir olanlara ilişkindir.

Τούτων δὴ διωρισμένων, μετὰ ταῦτα λεκτέον ἂν [35] εἶη, ἐπειδὴ ὑπὲρ τάληθους ἐστὶν ὁ λόγος καὶ τάληθές ὡς ἔχει σκοπούμεθα, ἔστιν δ' ἐπιστήμη φρόνησις νοῦς σοφία ὑπόληψις, περὶ τί δὴ ἕκαστον τούτων ἐστίν.

Ἡ μὲν οὖν ἐπιστήμη ἐστὶ περὶ ἐπιστητόν, καὶ [1197 a] τοῦτο μετ' ἀποδείξεως καὶ λόγου διατεινόμενον. Ἡ δὲ φρόνησις περὶ τὰ πρακτά, ἐν οἷς αἴρεσις καὶ φυγὴ καὶ ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν πράξαι καὶ μὴ πράξαι.

Ἔστιν δὴ τῶν ποιουμένων καὶ πραττομένων οὐ τὰντὸ τὸ ποιητικὸν καὶ πρακτικόν. τῶν μὲν γὰρ [5] ποιητικῶν ἐστὶ τι παρὰ τὴν ποίησιν ἄλλο τέλος, οἷον παρὰ τὴν οἰκοδομικὴν, ἐπειδὴ ἐστὶν ποιητικὴ οἰκίας, οἰκία αὐτῆς τὸ τέλος παρὰ τὴν ποίησιν, ὁμοίως ἐπὶ τεκτονικῆς καὶ τῶν ἄλλων τῶν ποιητικῶν· ἐπὶ δὲ τῶν πρακτικῶν οὐκ ἔστιν ἄλλο οὐθέν· τέλος παρ' αὐτὴν τὴν πράξιν, οἷον παρὰ τὸ καθαρίζειν [10] οὐκ ἔστιν ἄλλο τέλος οὐθέν, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο τέλος, ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ πράξις. περὶ μὲν οὖν τὴν πράξιν καὶ τὰ πρακτά ἡ φρόνησις, περὶ δὲ τὴν ποίησιν καὶ τὰ ποιητὰ ἡ τέχνη· ἐν γὰρ τοῖς ποιητοῖς μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς πρακτοῖς ἐστὶ τὸ τεχνάζειν.

Ὡστε ἡ φρόνησις ἂν εἶη ἕξις τις προαιρετικὴ [15] καὶ πρακτικὴ τῶν ἐφ' ἡμῖν ὄντων καὶ πράξαι καὶ μὴ πράξαι, ὅσα εἰς τὸ συμφέρον ἤδη συντείνει. ἔστιν δ' ἡ φρόνησις ἀρετὴ, ὡς δόξειεν ἂν, οὐκ ἐπιστήμη. ἐπαινετοὶ γὰρ εἰσιν οἱ φρόνιμοι, ὁ δ' ἔπαινος ἀρετῆς· ἔτι δ' ἐπιστήμης μὲν πάσης ἀρετὴ ἐστίν, φρονήσεως δὲ ἀρετὴ οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ὡς [20] ἔοικεν, αὐτό τί ἐστὶν ἀρετὴ.

[34] Bu ayrımları yaptıktan sonra, mademki temellendirmemiz hakîkate dair ve soruşturduğumuz hakîkatin nasıl olduğu ve <elimizde> bilim, aklıbaşındalık, düşünme yetisi, bilgelik ve kabul var, bunların her birinin ne olduğu üzerine konuşalım.

[38] İmdi bilim bilinebilir olanlara dairdir ve tanıtlama ve ayrıntılı temellendirmeye birlikte yürür. Aklıbaşındalık ise eylemlere dairdir ve seçimle kaçınmanın söz konusu olduğu ve yapıp yapmamanın bize bağlı olduğu durumlarda <devreye girer>.

[1197a3] Yaratılanlar ve yapılanlar söz konusu olduğunda, yaratıcılığa ilişkin olanla yapıp etmeye yönelik olan <yeti> aynı değildir. Nitekim yaratıcılığa ilişkin olanda yaratmanın dışında başka bir erek vardır, sözgelişi mimarlığın dışında, mademki <mimarlık> ev yaratmaya dairdir, yaratma eyleminin dışında evin kendisi bir erektir, marangozluk ve diğer yaratıcılığa dair olanlar hakkında da benzer şekilde. Öte yandan yapıp etmeye dair olanlarda yapıp etmenin kendisinin dışında hiçbir başka erek yoktur, sözgelişi *kithara* çalmada <*kit-hara* çalmadan> başka hiçbir erek yoktur, bilakis erek bunun kendisidir, <yani> etkinlik ve eylem. İmdi eylemler ve yapıp edilenlere dair olan aklıbaşındalık, yaratma ve yaratılara dair olansa zanaat. Zira zanaat, yapıp edilenlerden ziyade yaratılardadır.

[14] O halde aklıbaşındalık yapıp yapmaması bize bağlı olanları yapıp etmeye ve tercih etmeye dair bir çeşit huy olsa gerek—yararımıza olduğu sürece. Öte yandan aklıbaşındalık, düşünülebileceği üzere, bir erdemdir, bilim değil. Nitekim aklıbaşında olanlar övülürler, övgüye değer olan ise erdemdir. Dahası, bilimlerin hepsinin bir erdemi vardır, ama aklıbaşındalığın yoktur, fakat görüldüğü üzere, <aklıbaşındalığın> kendisi bir erdemdir.

Ὁ δὲ νοῦς ἐστὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τῶν νοητῶν καὶ τῶν ὄντων· ἡ μὲν γὰρ ἐπιστήμη τῶν μετ' ἀποδείξεως ὄντων ἐστίν, αἱ δ' ἀρχαὶ ἀναπόδεικτοι, ὥστ' οὐκ ἂν εἴη περὶ τὰς ἀρχὰς ἡ ἐπιστήμη, ἀλλ' ὁ νοῦς.

Ἡ δὲ σοφία ἐστὶν ἐξ ἐπιστήμης καὶ νοῦ συγκειμένη. [25] ἔστιν γὰρ ἡ σοφία καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν ἥδη δεικνύμενα, περὶ ἃ ἡ ἐπιστήμη· ἡ μὲν οὖν περὶ τὰς ἀρχὰς, τοῦ νοῦ αὐτὴ μετέχει, ἡ δὲ περὶ τὰ μετὰ τὰς ἀρχὰς μετ' ἀποδείξεως ὄντα, τῆς ἐπιστήμης μετέχει· ὥστε δῆλον ὅτι ἡ σοφία ἐστὶν ἐκ τε νοῦ καὶ ἐπιστήμης συγκειμένη, ὥστ' εἴη ἂν περὶ ταυτά, περὶ ἃ καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ ἐπιστήμη.

[30] Ἡ δὲ ὑπόληψις ἐστὶν, ἡ ὑπὲρ ἀπάντων ἐπαμφοτερίζομεν, πρὸς τὸ καὶ εἶναι ταῦτα οὕτω καὶ μὴ εἶναι.

Πότερον δ' ἐστὶν φρόνησις καὶ ἡ σοφία ταυτόν; ἢ οὐ; ἡ μὲν γὰρ σοφία ἐστὶν περὶ τὰ μετ' ἀποδείξεως καὶ αἰεὶ ὡσαύτως ὄντα, ἡ δὲ φρόνησις οὐ περὶ [35] ταῦτα, ἀλλὰ περὶ τὰ ἐν μεταβολῇ ὄντα. λέγω δὲ οἶον εὐθὺ μὲν ἢ καμπύλον καὶ κοῖλον καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστιν αἰεὶ τοιαῦτα, τὰ δὲ συμφέροντα οὐκέτι οὕτως ἔχουσιν τὸ μὴ εἰς ἄλλο τι μεταβάλλειν, ἀλλὰ μεταβάλλουσιν, καὶ νῦν μὲν συμφέρει τοῦτο, αὖριον δ' οὐ, καὶ τῷ μὲν, τῷ δ' οὐ, καὶ οὕτω μὲν συμφέρει, [1197 b] ἐκείνως δὲ οὐ συμφέρει, περὶ δὲ τὰ συμφέροντά ἐστιν ἡ φρόνησις, ἡ δὲ σοφία οὐ. ἕτερον ἄρα ἡ σοφία καὶ ἡ φρόνησις.

Πότερον δ' ἐστὶν ἡ σοφία ἀρετὴ ἢ οὐ; διὰ τοῦτο δῆλον ἂν γένοιτο, ὅτι ἐστὶν ἀρετὴ, ἐξ αὐτῆς τῆς [5] φρονήσεως, εἰ γὰρ ἡ φρόνησις ἀρετὴ ἐστίν, ὡς φαμέν,

[20] Düşünme yetisi ise düşünülebilir olanların ve varolanların ilkelerine dairdir; nitekim bilim tanıtlanabilir olanlarla birlikte yürür, ama ilkeler tanıtlanamaz olanlardır, dolayısıyla bilim ilkelere dair olamaz, ama düşünme yetisi olabilir.

[24] Bilgelik ise bilimlerin ve düşünme yetisinin birleşimidir. Nitekim bilgelik hem ilkelere hem de ilkelerden hareketle ispatlananlara (yani bilimlerin hakkında olduğu şeylere) dairdir. İmdi <bilgelik> ilkelere dair olmak bakımından düşünme yetisinden, ilkelerden hareketle tanıtlananlara dair olması bakımından da bilimlerden pay alır. O halde açık ki bilgelik düşünme yetisi ve bilimlerden teşkil olur ve bunlara dair olsa gerektir, <yani> hem düşünme yetisinin hem de bilimlerin hakkında olduğu şeylere.

[30] Kabul ise kendileri hakkında her iki kanıya da (hem böyle oldukları, hem de olmadıkları kanısına) aynı anda sahip olabileceklerimiz hakkındadır.

[32] Acaba aklıbaşındalıkla bilgelik aynı mı, yoksa değil mi? Nitekim bilgelik tanıtlamalara eşlik edenlere ve daima belli bir şekilde olanlara dairken, aklıbaşındalık bunlara değil de, değişim halinde olanlara dairdir. Demek istediğim, sözgelişi düz, eğri, içbükey ve bunlar gibileri daima oldukları gibidir, ama faydalı olanlar hiçbir şekilde bunlar gibi başka bir şeye doğru değişmeyen şeyler değildir, bilakis değişirler, imdi bu şimdi faydalıyken, yarın olmayabilir ve bir şey için faydalıyken, başka bir şey için olmayabilir ve bu şekilde faydalıyken, öteki şekilde olmayabilir. Ayrıca faydalı olanlar hakkındaki aklıbaşındalıktır, bilgelik değil. O halde bilgelikle aklıbaşındalık farklı şeyler.

[1197b3] Acaba bilgelik bir erdem mi, yoksa değil mi? Bunun erdem olduğu bizzat aklıbaşındalık sayesinde açığa çıkacak. Nitekim eğer aklıbaşındalık söylediğimiz

τοῦ μορίου τοῦ ἑτέρου τῶν λόγον ἐχόντων, ἔστιν δὲ χεῖρων ἢ φρόνησις τῆς σοφίας (περὶ χεῖρω γὰρ ἔστιν· ἢ μὲν γὰρ σοφία περὶ τὸ αἰδίων καὶ τὸ θεῖον, ὡς φαμέν, ἢ δὲ φρόνησις περὶ τὸ συμφέρον ἀνθρώπῳ), εἰ οὖν τὸ χεῖρον ἀρετὴ ἔστί, τό γε [10] βέλτιον εἰκὸς ἔστιν ἀρετὴν εἶναι, ὥστε δῆλον ὅτι ἡ σοφία ἀρετὴ ἔστιν.

Ἡ δὲ σύνεσις τί ἐστίν ἢ περὶ τί; ἔστιν δ' ἡ σύνεσις ἐν οἷσπερ καὶ ἡ φρόνησις, περὶ τὰ πρακτά. ὁ γὰρ συνετός που λέγεται τῷ δυνατὸς βουλευέσθαι [15] <εἶναι> καὶ ἐν τῷ ὀρθῶς τι κρίναι καὶ ἰδεῖν· περὶ μικρῶν δὲ καὶ ἐν μικροῖς ἢ κρίσις αὐτοῦ. ἔστιν οὖν ἡ σύνεσις καὶ ὁ συνετός μέρος τι φρονήσεως καὶ τοῦ φρονίμου, καὶ οὐκ ἄνευ τούτων· οὐ γὰρ ἂν χωρίσαις τὸν συνετὸν τοῦ φρονίμου.

Ὅμοίως δ' ἂν δόξειεν ἔχειν καὶ τὰ ἐπὶ τῆς δεινότητος. ἡ γὰρ δεινότης καὶ ὁ δεινὸς οὐκ ἔστι [20] μὲν οὔτε φρόνησις οὔτε φρόνιμος, ὁ μέντοι φρόνιμος δεινός, διὸ καὶ συνεργεῖ πως τῇ φρονήσει ἢ δεινότης· ἀλλὰ δεινὸς μὲν καὶ ὁ φαῦλος λέγεται, οἷον Μέντωρ δεινὸς μὲν ἐδόκει εἶναι, ἀλλ' οὐ φρόνιμος ἦν. τοῦ γὰρ φρονίμου καὶ τῆς φρονήσεως ἔστι τὸ τῶν βελτίστων ἐφίεσθαι καὶ τούτων προαιρετικὸν [25] εἶναι καὶ πρακτικὸν αἰετῶς, τῆς δὲ δεινότητος καὶ τοῦ δεινοῦ σκέψασθαι ἐκ τίνων ἂν ἕκαστον γένοιτο τῶν πρακτῶν, καὶ τὸ ταῦτα πορίσαι.

Δόξειεν ἂν οὖν εἶναι ὁ δεινὸς ἐν τοῖς τοιούτοις τε καὶ περὶ ταῦτα.

Ἀπορήσειε δ' ἂν τις καὶ θαυμάσειε, διὰ τί ὑπὲρ ἡθῶν λέγοντες καὶ πολιτικῆς τινος πραγματείας [30] ὑπὲρ σοφίας λέγομεν. ὅτι ἴσως γε πρῶτον μὲν οὐδ' ἄλλοτρία δόξειεν ἂν εἶναι ἢ σκέψις ἢ ὑπὲρ αὐτῆς,

üzere erdemse ve <ruhun> akıl sahibi yanındaki başka bir kısma aitse, aklıbaşındalık bilgelikten daha aşağı seviyede olsa gerektir (çünkü daha aşağı şeylere dair, nitekim bilgelik ezelî ve tanrısal olanlar hakkındayken, aklıbaşındalık insan için faydalı olanlara ilişkindir). İmdi eğer <iki şeyden> daha aşağı seviyede olan erdemse, daha iyi olanın da en az <onun kadar> erdem olduğu düşünülebilir, bu durumda açık ki bilgelik erdemdir.

[12] Peki basîret nedir, ne hakkındadır? Basîret de aklıbaşındalığın hakkında olduğu şeylere dairdir, <yani> yapıp edilenlere. Nitekim birine bir şeyi tartma, dos-doğru yargıda bulunma ve görme imkânı taşıdığı için “basîretli” denir. Öte yandan onun yargısı küçük meselelerde ve küçük şeylere ilişkindir. İmdi basîret ve basîretli aklıbaşındalığın ve aklıbaşında olanın bir parçasıdır ve bundan bağımsız değildir; nitekim basîretli olan aklıbaşında olandan ayrılamaz.

[18] Zekâ hakkında da benzer şeyler düşünülebilir. Ancak zekâ ve zekî olan, aklıbaşındalık ve aklıbaşında olanla <aynı> değildir, ama yine de aklıbaşında olan zekidir, bu yüzden de zekâ bir biçimde aklıbaşındalıkla işbirliği içindedir. Ancak kötü biri için de zekî denir, sözgelişi *Mentor*’un da zekî olduğu düşünülmüştü, ama aklıbaşında değildi. Nitekim aklıbaşında olanlar ve aklıbaşındalık daima en iyi olanları hedeflemek, bunları tercih edebilir ve yapabilir olmaktır, öte yandan zekâ ve zekî olanın ilgilendiği eylemlerin her birinin neyden çıkmış olabileceğini incelemek ve bunları tedarik etmektir. Öyleyse zekî olanın bu gibi durumlarda ve bunlar hakkında olduğu düşünülebilir.

[28] Öte yandan karaktere ve *polise* ilişkin meselelere dair konuşurken niçin bilgelikten söz ettiğimiz konusunda bir açmaz ve merak/hayret söz konusu olabilir. Çünkü belki de ilkin ona ilişkin bir incelemenin çok da

εἵπερ ἐστὶν ἀρετὴ, ὡς φαμέν. ἔτι δ' ἴσως ἐστὶν φιλοσόφου καὶ περὶ τούτων παρεπισκοπεῖν ὅσα ἐν τῷ αὐτῷ τυγχάνουσιν ὄντα. καὶ ἀναγκαῖον [35] δέ, ἐπεὶ περὶ τῶν ἐν ψυχῇ λέγομεν, περὶ ἀπάντων λέγειν· ἔστι δὲ καὶ ἡ σοφία ἐν ψυχῇ· ὥστε οὐκ ἀλλοτρίως ὑπὲρ ψυχῆς ποιούμεθα τοὺς λόγους.

Ὡσπερ δ' ἔχει ἡ δεινότης πρὸς φρόνησιν, οὕτως δόξειεν ἂν ἔχειν ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἀπασῶν. λέγω δὲ οἷον εἰσὶν ἀρεταὶ καὶ φύσει ἐν ἐκάστοις ἐγγινόμεναι, οἷον ὀρμαὶ τινες ἐν ἐκάστῳ ἄνευ λόγου πρὸς τὰ [1198 a] ἀνδρεῖα καὶ τὰ δίκαια καὶ καθ' ἐκάστην πρὸς τὰ τοιαῦτα· εἰσὶ δὲ δὴ καὶ ἔθει καὶ προαιρέσει. αἱ δὲ δὴ μετὰ λόγου οὔσαι τελέως ἀρεταὶ εἰσιν ἐπαινεταὶ ἐπιγινόμεναι. ἔστιν οὖν ἡ φυσικὴ ἀρετὴ αὕτη ἡ ἄνευ λόγου χωριζομένη μὲν τοῦ λόγου μικρὰ καὶ [5] ἀπολειπομένη τοῦ ἐπαινεῖσθαι, πρὸς δὲ τὸν λόγον καὶ τὴν προαίρεσιν προστιθεμένη τελείαν ποιεῖ τὴν ἀρετὴν. διὸ καὶ συνεργεῖ τῷ λόγῳ καὶ οὐκ ἔστιν ἄνευ τοῦ λόγου ἡ φυσικὴ ὁρμὴ πρὸς ἀρετὴν. οὐδ' αὖ ὁ λόγος καὶ ἡ προαίρεσις οὐ πάνυ τελειοῦται [10] τῷ εἶναι ἀρετὴ ἄνευ τῆς φυσικῆς ὁρμῆς. διὸ οὐκ ὀρθῶς Σωκράτης ἔλεγεν, φάσκων εἶναι τὴν ἀρετὴν λόγον· οὐδὲν γὰρ ὄφελος εἶναι πράττειν τὰ ἀνδρεῖα καὶ τὰ δίκαια, μὴ εἰδότα καὶ προαιρούμενον τῷ λόγῳ. διὸ τὴν ἀρετὴν ἔφη λόγον εἶναι, οὐκ ὀρθῶς, [15] ἀλλ' οἱ νῦν βέλτιον τὸ γὰρ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πράττειν τὰ καλά, τοῦτό φασι εἶναι ἀρετὴν· ὀρθῶς μὲν οὐδ' οὔτοι. πράξαι μὲν γὰρ ἂν τις τὰ δίκαια προαιρέσει μὲν οὐδεμιᾷ, οὐδὲ γνῶσει τῶν καλῶν,

<konumuza> uzak olmayacağı düşünülebilir—tabii eğer söylediğimiz gibi <bilgelik> bir erdemse. Dahası, belki de kendi <konusu>na yakın olanları da incelemek filozofun <işidir>. Mademki ruhta bulunanlar hakkında konuşuyoruz, bunların hepsine dair konuşmamız zorunlu, öte yandan bilgelik de ruhta bulunuyor, dolayısıyla temellendirmeyi ruha dair yaptığımızda bu¹ çok da uzak olmayacak.

[37] Tıpkı zekânın aklıbaşındalığa ilişkin olması gibi, diğer erdemlerin hepsinin de bu şekilde olduğu düşünülebilir. Demek istediğim, sözgelişi tek tek herkeste doğal olarak ortaya çıkan birtakım erdemler vardır; sözgelişi yiğitliğe, adil olmaya ve bu gibi tek tek erdemlere yönelik akıldan bağımsız bazı eğilimler. Öte yandan alışkanlık ve tercih bakımından da <erdemler> vardır. Fakat <yalnızca> akla eşlik eden tam erdemler daha sonra ortaya çıktıklarında övülürler. [1198a4] İmdi akıldan bağımsız olan bu doğal erdem, akıldan ayrıldığında, küçük bir şeydir ve övgüye lâyık bulunmaz. Fakat akıl ve tercihe eklendiğindeyse tam erdemi ortaya çıkarır. Bu yüzden de erdeme yönelik doğal eğilim aklın iş ortağıdır ve akıldan bağımsız olamaz. Ne de, akıl ve tercih, doğal eğilim söz konusu olmadan tam erdem olmaya erişebilirler. Dolayısıyla Sokrates de yiğitçe ve adil davranmanın biri bunu bilerek ve akılla tercih ederek yapmadığı sürece hiçbir işe yaramayacağını, bu yüzden de erdemin akıl olduğunu söylerken haklı değildi. Yani erdemin akıl olduğunu söylerken haklı değildi, öte yandan şimdikiler daha iyi <temellendiriyor>, zira güzel olanı sağ akla göre yapmanın erdem olduğunu söylüyorlar, ama bunlar da haklı sayılmaz. Nitekim biri hiçbir tercihte bulunmadan, güzele ilişkin hiçbir şey

¹ Bilgelik.

ἀλλ' ὁρμῇ τινι ἀλόγῳ, ὀρθῶς δὲ ταῦτα καὶ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον (λέγω δέ, ὡς ἂν ὁ λόγος ὁ ὀρθὸς κελεύσειεν, οὕτως ἔπραξεν). [20] ἀλλ' ὅμως ἡ τοιαύτη πρᾶξις οὐκ ἔχει τὸ ἐπαινετόν. ἀλλὰ βέλτιον, ὡς ἡμεῖς ἀφορίζομεν, τὸ μετὰ λόγου εἶναι τὴν ὁρμὴν πρὸς τὸ καλόν· τὸ γὰρ τοιοῦτον καὶ ἀρετὴ καὶ ἐπαινετόν.

Πότερον δ' ἐστὶν ἡ φρόνησις ἀρετὴ ἢ οὐ, ἀπορήσειεν ἂν τις. οὐ μὲν ἀλλ' ἐντεῦθεν ἂν γένοιτο δῆλον ὅτι ἀρετὴ. εἴπερ γὰρ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ [25] ἀνδρεία καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί, διότι τῶν καλῶν πρακτικά, καὶ ἐπαινεταὶ εἰσίν, δῆλον ὡς καὶ ἡ φρόνησις τῶν ἐπαινετῶν ἂν τι εἴη καὶ τῶν ἐν ἀρετῆς τάξει ὄντων. ἐφ' ἧ γὰρ ἡ ἀνδρεία ὁρμᾷ πράττειν, ἐπὶ ταῦτα καὶ ἡ φρόνησις. τὸ γὰρ ὅλον ὡς ἂν αὕτη προστάτῃ, οὕτω καὶ ἡ ἀνδρεία πράττει, [30] ὥστε εἰ αὕτη ἐπαινετὴ τῷ ποιεῖν ἧ ἂν ἡ φρόνησις προστάτῃ, ἢ γε φρόνησις τελείως ἂν εἴη καὶ ἐπαινετὴ καὶ ἀρετὴ.

Πότερον δ' ἐστὶν ἡ φρόνησις πρακτικὴ ἢ οὐ, ἴδοι ἂν τις ἐντεῦθεν, ἐπὶ τὰς ἐπιστήμας ἐπιβλέψας, οἷον ἐπὶ τὴν οἰκοδομικὴν. ἔστιν γὰρ, ὡς φαμέν, ἐν [35] οἰκοδομικῇ ὁ μὲν ἀρχιτέκτων τις καλούμενος, ὁ δὲ ὑπηρετῶν τούτῳ οἰκοδόμος· οὗτος δ' ἐστὶν ποιητικὸς οἰκίας. ἐστὶν δὲ καὶ ὁ ἀρχιτέκτων, καθὼς οὗτος ἐποίει οἰκίαν, ποιητικὸς οἰκίας. ὁμοίως δὲ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ποιητικῶν ἔχει, ἐν αἷς ἔστιν [1198 b] ἀρχιτέκτων καὶ ὑπηρετὴς τούτου. ποιητικὸς ἄρα τινὸς καὶ ὁ ἀρχιτέκτων ἔσται, καὶ τοῦ αὐτοῦ τούτου <οὔ> ποιητικὸς καὶ ὁ ὑπηρετικὸς. εἰ τοίνυν ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἔχει, ὅπερ εἰκὸς καὶ εὐλογον, καὶ ἡ φρόνησις ἂν εἴη πρακτικὴ.

bilmeden yalnızca birtakım akıldan bağımsız doğal eğilimlerle adil davranabilir, öte yandan bu dosdoğru ve sağ akla uygun olabilir (demek istediğim, doğru aklın buyuracağı şekilde eylemiş olabilir). Ama yine de böylesi bir eylem övgüye değer değildir. Ancak daha iyisi, tanımlamış olduğumuz üzere, güzele yönelik eğilimin akla eşlik etmesidir. Böylesi bir şey hem erdemdir, hem de övgüye değer.

[22] Aklıbaşındalığın erdem olup olmadığı konusunda açmaza düşülebilir. Öte yandan onun erdem olduğu bu <temellendirmeye> açık hale gelecek. Eğer adalet ve yiğitlik ve diğer erdemler, güzel olanı yapıp ettikleri için övgüye değer oluyorsa, açık ki aklıbaşındalık da övgüye değer olanlardan biridir ve erdemler sınıfındadır. Yiğitlik bizi her neyi yapmaya yöneltiyorsa, aklıbaşındalık onun hakkındadır. Nitekim genel olarak yiğitlik de onun¹ uygun gördüğü şeyi yapar, o halde eğer bu² aklıbaşındalığın uygun gördüğü şeyi yaptığı için övülüyorsa, aklıbaşındalık da en az onun kadar bir tam erdem ve övgüye değer olsa gerektir.

[33] Aklıbaşındalığın yapıp etmeye dair olup olmadığı bu noktada mimarlık gibi bilgi türlerine bakarak görülebilir. Nitekim söylediğimiz üzere, mimarlıkta bir yandan ustabaşı denen biri, diğer yandan da bunun için inşaat yapan kalfa vardır ve ev inşa etme yetisine sahiptir. Öte yandan usta da, bu³ kendisi sayesinde ev yaptığı için, ev inşa etme yetisine sahiptir. Yaratıcılığa dayanan, bir usta çirak ilişkisi içeren diğer tüm bilgi türlerinde de benzer şekildedir. Usta bir şey yaratma imkânı taşır, kalfanın da yaratma imkânı taşıdığı şey bu aynı şeydir. Böylelikle eğer erdemler konusunda da durum

¹ Aklıbaşındalığın.

² Yiğitlik.

³ Kalfa.

αἱ γὰρ [5] ἀρεταὶ πᾶσαι πρακτικαὶ εἰσὶν, ἡ δὲ φρόνησις ὥσπερ ἀρχιτέκτων τις αὐτῶν ἐστίν· ὅπως γὰρ αὕτη προστάξει, οὕτως αἱ ἀρεταὶ καὶ οἱ κατ' αὐτὰς πράττουσιν· ἐπεὶ οὖν αἱ ἀρεταὶ πρακτικαί, καὶ ἡ φρόνησις πρακτικὴ ἂν εἴη.

Πότερον δὲ αὕτη πάντων ἄρχει τῶν ἐν τῇ ψυχῇ, [10] ὥσπερ δοκεῖ καὶ ἀπορεῖται; ἢ οὐ; τῶν γὰρ βελτιόνων οὐκ ἂν δόξειεν, οἷον τῆς σοφίας οὐκ ἄρχει. ἀλλὰ, φησὶν, αὕτη ἐπιμελεῖται πάντων, καὶ κυρία ἐστὶ προστάττουσα.

Ἀλλ' ἴσως ἔχει ὥσπερ ἐν οἰκίᾳ ὁ ἐπίτροπος. οὗτος γὰρ πάντων κύριος καὶ πάντα διοικεῖ· ἀλλ' οὐπω οὗτος ἄρχει πάντων, ἀλλὰ παρασκευάζει τῷ [15] δεσπότῃ σχολήν, ὅπως ἂν ἐκεῖνος μὴ κωλυόμενος ὑπὸ τῶν ἀναγκαίων ἐκκλείηται τοῦ τῶν καλῶν τι καὶ προσηκόντων πράττειν. οὕτω καὶ ὁμοίως τούτῳ ἡ φρόνησις ὥσπερ ἐπίτροπός τις ἐστὶ τῆς σοφίας, καὶ παρασκευάζει ταύτῃ σχολήν καὶ τὸ ποιεῖν τὸ αὐτῆς ἔργον, κατέχουσα τὰ πάθη καὶ [20] ταῦτα σωφρονίζουσα.

böyleyse, uygun ve makul olduğu üzere, aklıbaşındalık da yapıp etmeye ilişkin olsa gerektir. Nitekim tüm erdemler yapıp etmeye dairdir, aklıbaşındalık ise bunların ustası gibidir. Onun uygun gördüğü her neyse, erdemler ve bunlara uygun davrananların yapacağı odur. Öyleyse madem erdemler yapıp etmeye dairdir, aklıbaşındalık da öyle olsa gerektir.

[1198b9] Acaba bu, düşünüldüğü ve hakkında bir açmaza düşüldüğü üzere, ruhtaki diğer her şeyin başı mıdır? Yok, daha neler! Nitekim ondan daha iyi olanların <başı> olduğu düşünülemez, sözgelişi bilgeliği yönetmez. Ancak onun hepsini çekip çevirdiğini ve <diğerleri için> emir veren bir üst olduğunu söylerler. Fakat o belki de evdeki baş kâhya gibi bir şeydir. Nitekim o <evde çalışanların> hepsinin üstüdür ve hepsini idare eder. Ama yine de bu herkesi yönettiği anlamına gelmez, çünkü o efendinin günlük işlerini kolaylaştırır ki efendi de <günlük> gereksinimler tarafından engellenmeden güzel ve kendine yaraşır olan şeyleri yapabilsin. Benzer şekilde aklıbaşındalık da bilgeliğin bir nevi baş kâhyası gibidir, duyguları hizaya getirip dizginleyerek onun günlük işlerini kolaylaştırır ve kendi işlerini yapmasına imkân tanır.

B

[25] I. Μετὰ δὲ ταῦτα ὑπὲρ ἐπιεικείας δέοι ἂν τὴν ἐπίσκεψιν ποιήσασθαι, τί τέ ἐστι καὶ ἐν τίσι καὶ περὶ ποῖα. ἔστιν δὲ ἡ ἐπιείκεια καὶ ὁ ἐπιεικὴς ὁ ἐλαττωτικὸς τῶν δικαίων τῶν κατὰ νόμον. ἃ γὰρ ὁ νομοθέτης ἐξαδυνατεῖ καθ' ἕκαστα ἀκριβῶς διορίζειν, ἀλλὰ καθόλου λέγει, ὁ ἐν τούτοις παραχωρῶν, καὶ ταῦθ' αἰρούμενος ἃ ὁ νομοθέτης ἐβούλετο [30] μὲν τῷ καθ' ἕκαστα διορίσαι, οὐκ ἠδυνήθη δέ, ὁ τοιοῦτος ἐπιεικὴς. οὐκ ἔστιν δὲ ἐλαττωτικὸς τῶν δικαίων ἀπλῶς· τῶν μὲν γὰρ φύσει καὶ ὡς ἀληθῶς ὄντων δικαίων οὐκ ἐλαττοῦται, ἀλλὰ τῶν κατὰ νόμον, ἃ ὁ νομοθέτης ἐξαδυνατῶν ἀπέλιπεν.

II. Ἡ δὲ εὐγνωμοσύνη καὶ ὁ εὐγνώμων ἐστὶν περὶ [35] ταῦτα περὶ ἃ καὶ ἡ ἐπιείκεια, περὶ τὰ δίκαια [καὶ] τὰ ἐλλειμμένα ὑπὸ τοῦ νομοθέτου τῷ μὴ ἀκριβῶς διορίσθαι, κριτικὸς ὢν τῶν ἐλλειμμένων ὑπὸ τοῦ νομοθέτου, καὶ γιγνώσκων ὅτι ὑπὸ μὲν τοῦ νομοθέτου ἐλλέλειπται, ἔστι μέντοι δίκαια, ὁ τοιοῦτος εὐγνώμων.

[1199 a] Ἔστι μὲν οὖν οὐκ ἄνευ ἐπιεικείας ἡ εὐγνωμοσύνη τὸ μὲν γὰρ κρῖναι τοῦ εὐγνώμονος, τὸ δὲ δὴ πράττειν [καὶ] κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ἐπιεικοῦς.

İkinci Kitap

Birinci Bölüm

[25] Bunlardan sonra dürüstlük hakkında incelemeler yapalım—nedir, hangi durumlarda <ortaya çıkar> ve neler hakkındadır? Dürüstlük ve dürüst biri, yasalar öyle gerektirdiği için hakkı olandan azını almaya hazır olanda bulunur. Nitekim yasa koyucunun çok kesin ayrımlar yapma imkânı bulamadığı ama genel olarak konuştuğu durumlar söz konusudur. Bunlara boyun eğen ve yasa koyucunun tek tek durumlarda belirlemeyi istediği ama yapamadığı şeyleri seçen, dürüst olan böyle biridir. Öte yandan <dürüst biri>, mutlak hakkının azını almaya razı olan değildir, zira <kimse> doğal olarak ve hakikaten adil olanın azını alamaz, ama yasa gereği, yasa koyucunun imkânsızlıktan dolayı belirsiz bıraktığı durumlarda, <burada daha azına razı olandır>.

İkinci Bölüm

[34] Düşüncelilik ve düşünceli biri dürüstlüğü hakkında olduğu şeyin aynısına ilişkindir, yani yasa koyucunun kesin ayrımlar yapmadan bıraktığı haklara. Yasa koyucu tarafından <belirlenmeden> bırakılanları ayıklayan ve yasa koyucu tarafından <sınırlandırılmadan> bırakılmış olanların hiçbir şekilde hak olmadığını bilen, düşünceli olan böyle biridir.

[1199a] İmdi düşünceli olmak dürüstlükten bağımsız değildir, düşünceli olan <yasa boşluklarını> elekten geçirir, dürüst olan da düşünceli olanın elediklerine uygun davranır.

III. Ἡ δέ γε εὐβουλία ἐστὶ μὲν περὶ ταῦτα τῇ [5] φρονήσει (περὶ γὰρ τὰ πρακτὰ ἐστὶ τὰ περὶ αἵρεσιν καὶ φυγὴν ὄντα), ἔστιν δὲ οὐκ ἄνευ φρονήσεως. ἡ μὲν γὰρ φρόνησις πρακτικὴ τούτων ἐστί, ἡ δὲ εὐβουλία ἕξις ἢ διάθεσις ἢ τι τοιοῦτον ἢ ἐπιτευκτικὴ τῶν ἐν τοῖς πρακτοῖς βελτίστων καὶ συμφορωτάτων. διὸ οὐδὲ τὰ τοιαῦτα εὐβουλίας ἂν [10] δόξειεν, τὰ ἀπὸ ταῦτομάτου συμβαίνοντα κατὰ τρόπον· οἷς γὰρ μὴ ἐστὶν ὁ λόγος ὁ σκοπῶν τὸ βέλτιστον, οὐκέτι ἂν εἴποις, ὥ συνέβη τι κατὰ τρόπον, τοῦτον εὐβουλον, ἀλλ' εὐτυχῇ· τὰ γὰρ ἄνευ τοῦ λόγου τοῦ κρίνοντος γινόμενα κατορθώματα εὐτυχήματα ἐστίν.

Πότερον δέ ποτε τοῦ δικαίου ἐστὶν τὸ τῇ ἐντεύξει [15] τὸ ἴσον ἐκάστω ἀποδιδόναι (λέγω δὲ οἶον, ὁποῖος ἂν ἦ ἕκαστος, τοιοῦτον γινόμενον ἐντυγχάνειν); ἢ οὐ; τοῦτο μὲν γὰρ καὶ κόλακος καὶ ἀρέσκου δόξειεν ἂν εἶναι· ἀλλὰ τὸ κατ' ἀξίαν ἐκάστω ἀποδιδόναι τὴν ἐντευξιν, τοῦτο καὶ δικαίου καὶ σπουδαίου ἀπλῶς ἂν δόξειεν εἶναι.

Ἀπορήσειε δ' ἂν τις καὶ τοῦτο. εἴπερ ἐστὶ τὸ [20] ἀδικεῖν τὸ βλάπτειν ἐκόντα καὶ εἰδότα καὶ ὄν καὶ ὥς καὶ οὗ ἕνεκα, ἔστι δ' ἡ βλάβη καὶ ἡ ἀδικία ἐν ἀγαθοῖς, καὶ περὶ ἀγαθὰ, ὁ ἀδικῶν ἄρα καὶ ὁ ἄδικος εἰδείη ἂν ὅποια ἀγαθὰ καὶ ὅποια κακὰ· τὸ δέ γε ὑπὲρ τῶν τοιούτων εἰδέναι ἐστὶν ἴδιον τοῦ [25] φρονίμου καὶ τῆς φρονήσεως· ἄτοπον δὲ συμβαίνει τὸ τῷ ἀδίκῳ συμπαρακολουθεῖν τὸ μέγιστον ἀγαθὸν τὴν φρόνησιν.

Ἡ οὐκ ἂν δόξειεν παρακολουθεῖν τῷ ἀδίκῳ ἡ φρόνησις; οὐ γὰρ σκοπεῖ ὁ ἄδικος οὐδὲ δύναται κρίνειν τὸ ἀπλῶς ἀγαθὸν καὶ το αὐτῷ ἀγαθόν,

Üçüncü Bölüm

[4] Ne istediğini bilmek de aklıbaşındalıkla aynı şeye-
re ilişkindir (nitekim seçme ve reddetmeye konu olan
eylemlere dair), öte yandan aklıbaşındalıktan bağımsız
değil. Zira aklıbaşındalık bunları yapıp-etmeye dair
olan, ne istediğini bilmek ise en iyiyi ya da en faydalı
olanı elde etmeye yönelik bir huy, tutum veya bunlar
gibi bir şey. Bu yüzden de bu minvalde <de olsa> kendi-
liğinden ortaya çıkanları ne istediğini bilerek yapılmış
olarak değerlendiremeyiz. Nitekim en iyiyi arayan akla
sahip olmayan biri için, sonuç belli bir minvalde olsa
bile, ne istediğini bilen biri denemez, <ona> ancak talihli
<denebilir>. Nitekim aklın eleğinden geçmeksizin orta-
ya çıkan başarılar iyi talihin eserleridir.

[14] Acaba <insanlar arası> karşılaşmalarda adil biri
<kendini> her bir kişiye eşit seviyeye mi indirmeli? De-
mek istediğim, sözgelişi, rastlaştığı her bir kimse gibi
olmak bakımından, bu hale gelen. Yok, daha neler! Zira
bunun yağcı ve yılışık biri olduğu düşünülürdü. Fakat
<insanlar arası> karşılaşmalarda her bir kimseye değeri
uyarınca muamele etmek, basitçe hem adil hem de iyi
olan biri bu gibi görünür.

[19] Öte yandan bu da <bizi> bir açmaza sürükleyebi-
lir. Eğer kimi, nasıl ve niçin <incittiğini> bilerek ve iste-
yerek <birine> zarar vermek haksızlık etmekse, öte yan-
dan zarar ve haksızlık iyilerde ve iyi olanlara ilişkinse, o
halde haksızlık eden ve haksız biri nelerin iyi nelerin
kötü olduğunu biliyor olsa gerek. Ama bunları bilmek
aklıbaşında olanlara ve aklıbaşındalığa özgüydü. Bu
durumda en büyük iyi olan aklıbaşındalığın haksız bi-
rine eşlik ettiği gibi saçma bir sonuç ortaya çıkar.

[27] Yoksa aklıbaşındalığın adil olmayana eşlik ettiği
düşünülemez mi? Nitekim haksız biri neyin mutlak
anlamda iyi neyinse kendisi için iyi olduğunu düşünüp

ἀλλὰ διαμαρτάνει. τῆς δὲ φρονήσεως τοῦτό ἐστι, τὸ [30] ὀρθῶς δύνασθαι ταῦτα θεωρεῖν, ὁμοίως ὥσπερ ἐπὶ τῶν κατ' ἰατρικὴν τὸ μὲν ἀπλῶς ὑγιεινὸν καὶ τὸ ὑγείας ποιητικὸν οἶδαμεν ἅπαντες, ὅτι ἐλλέβορος καὶ τὸ ἐλατήριον καὶ αἱ τομαὶ καὶ αἱ καύσεις ὑγιεινά εἰσιν καὶ ὑγείας ποιητικά, ἀλλ' ὅμως οὐκ [35] ἔχομεν τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην· οὐ γὰρ ἔτι οἶδαμεν τὸ καθ' ἕκαστον ἀγαθόν, ὥσπερ ὁ ἰατρὸς οἶδεν τίτι ἐστὶ τοῦτ' ἀγαθόν καὶ πότε καὶ πῶς διακειμένῳ ἐν τούτῳ γὰρ ἤδη ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη. τὰ μὲν οὖν ἀπλῶς ὑγιεινά εἰδότες ὅμως οὐκ ἔχομεν οὐδὲ παρακολουθεῖ ἡμῖν ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη.

[1199 b] Ὡς δ' αὖτως ὁ ἄδικος. ὅτι μὲν οὖν ἀπλῶς καὶ ἡ τυραννὶς ἀγαθόν καὶ ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ ἐξουσία, οἶδεν· ἀλλ' εἰ αὐτῷ ἀγαθόν ἢ μὴ, ἢ πότε, ἢ πῶς διακειμένῳ, οὐκέτι οἶδεν. τοῦτο δ' ἐστὶν μάλιστα τῆς [5] φρονήσεως, ὥστε τῷ ἀδίκῳ οὐ παρακολουθεῖ ἡ φρόνησις. αἰρεῖται γὰρ τὰγαθὰ, ὑπὲρ ὧν ἀδικεῖ, τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ, οὐ τὰ αὐτῷ ἀγαθὰ. ὁ γὰρ πλοῦτος καὶ ἡ ἀρχὴ ἀπλῶς μὲν ἀγαθόν, αὐτῷ μέντοι ἴσως οὐκ ἀγαθόν· εὐπορήσας γὰρ καὶ ἄρξας πολλὰ κακὰ αὐτὸς ἐαυτῷ ποιήσει καὶ τοῖς φίλοις· οὐ γὰρ δυνήσεται ἀρχῇ ὀρθῶς χρῆσασθαι.

[10] Ἐχει δὲ καὶ τοῦτο ἀπορίαν καὶ σκέψιν, πότερόν ἐστι πρὸς τὸν φαῦλον ἀδικία, ἢ οὐ. εἰ γὰρ ἡ μὲν ἀδικία ἐστὶν ἐν βλάβῃ, ἡ δὲ βλάβη ἐν στερήσει τῶν ἀγαθῶν, οὐκ ἂν δόξειεν βλάπτειν· τὰ γὰρ ἀγαθὰ ἂ αὐτῷ οἶεται εἶναι ἀγαθὰ, οὐκ ἀγαθὰ εἰσὶν· ἡ γὰρ [15] ἀρχὴ καὶ ὁ πλοῦτος τὸν φαῦλον οὐ δυνάμενον αὐτοῖς χρῆσθαι ὀρθῶς βλάψει· εἰ οὖν αὐτὸν βλάψει παραγενόμενα, ὁ τούτων στερίσκων οὐκ ἂν δόξειεν ἀδικεῖν.

ayıklayamaz ve hata yapar. Öte yandan aklıbaşındalığın <işi> budur, bunları doğru bir biçimde temaşa etme imkânını taşımak, tıpkı hekimlik zanaati konusunda olduğu gibi, nitekim basitçe sağlıklı olanı ve herkesi sağlıklı yapanı biliriz ki, karacaotu, acı kavun özü, kesme ve dağlamanın sağlık için olduğunu ve sağlıklı yaptığını <biliriz>, ama hekimlik zanaati bilgisine sahip değiliz, dolayısıyla da hekimin neyin kime ne zaman ve hangi koşullar altında iyi geleceğini bildiği şekilde tek tek durumlarda iyi olana hâkim değiliz. Nitekim bunlara ilişkin bilgi, hekimlik zanaatine ait. Öyleyse basitçe sağlıklı olanı bilsek de, yine de, hekimlik zanaati bilgisi bize eşlik etmez.

[1199b] Bir anlamda <bu da> haksız birinin <durumuyla> aynı. Ki basitçe tiranlık, iktidar ve gücün iyi olduğunu bilir, ama kendi için iyi olup olmadığını ya da ne zaman ve hangi koşullar altında iyi olduğunu hiçbir şekilde bilmez. Bu ise en çok da aklıbaşındalığın işidir, o halde aklıbaşındalık haksız olana eşlik etmez. Zira seçtiği iyiler, kendisi hakkında haksızlık yaptığı şeyler, kendisi için değil, basitçe iyi olanlardır. Ki refah ve iktidar basitçe iyi şeylerdir, ama belki de onun için iyi değil. Nitekim zenginleşip güç elde ettiğinde kendisine ve dostlarına pek çok kötülük yapabilir. Zira iktidarı doğru bir biçimde kullanamayabilir.

[10] Acaba kötü birine karşı haksızlık yapılabilir mi, yoksa yapılamaz mı? Buna ilişkin de bir açmaz ve inceleme <ihtiyacı> söz konusu. Zira eğer haksızlık zarardaysa, zarar ise iyinin eksikliğiyse, <kötü birine> zarar verilemez görünür; nitekim kendisi için iyi olduğunu düşündüğü şeyler iyi değildir. Çünkü iktidar ve zenginlik bunları dosdoğru bir biçimde kullanamayan kötü birine zarar verir. İmdi eğer bunların varlığı ona zarar verecekse, onu bunlardan yoksun bırakanın <onun>

ὁ δὴ τοιοῦτος λόγος δόξειεν ἂν εἶναι παράδοξος τοῖς πολλοῖς· πάντες γὰρ οἴονται καὶ ἀρχῇ καὶ δυνάμει καὶ πλούτῳ δυνατοὶ εἶναι χρῆσθαι, [20] οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνοντες. δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ νομοθέτου· ὁ γὰρ νομοθέτης οὐ πᾶσιν ἐπιτρέπει τὸ ἄρχειν, ἀλλ' ὥρισται καὶ ἡ ἡλικία καὶ ἡ εὐπορία ἣν δεῖ ὑπάρχειν τῷ μέλλοντι ἄρχειν, ὥς οὐ δυνατόν ὄν παντὶ ἄρχειν ὑπάρξαι. εἰ δὴ τις ἀγανακτοίῃ ὅτι οὐκ ἄρχει ἢ οὐδεὶς αὐτὸν ἐὰ κυβερνᾶν, [25] “οὐ γὰρ ἔχεις” εἴποι ἂν τις “οὐδὲν τοιοῦτον ἐν τῇ ψυχῇ ὧς δυνήσῃ καὶ ἄρχειν καὶ κυβερνᾶν.” ἢ ἐπὶ μὲν τοῦ σώματος ὀρῶμεν οὐ δυναμένους ὑγιαίνειν τοὺς τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ προσφερομένους, ἀλλ' εἰ μέλλει τις ὑγιαίνειν τὸ σῶμα τὸ φαῦλον, ὕδωρ αὐτῷ πρότερον καὶ ὀλίγα σιτία [30] προσενεκτέον· τῷ δὲ τὴν ψυχὴν φαύλην ἔχοντι πρὸς τὸ μῆθὲν κακὸν ἐργάζεσθαι οὐκ ἀφεκτέον καὶ πλούτου καὶ ἀρχῆς καὶ δυνάμεως καὶ ἀπλῶς τῶν τοιούτων, ὅσῳ εὐκίνητότερον καὶ εὐμεταβολώτερον ψυχὴ σώματος; ὥσπερ γὰρ ὁ φαῦλος τὸ σῶμα οὕτως ἦν ἐπιτήδειος διαιτᾶσθαι, καὶ ὁ φαῦλος τὴν ψυχὴν οὕτως ἐπιτήδειος διάγειν, μῆθὲν τῶν τοιούτων [35] ἔχων.

Ἔχει δὲ καὶ τὸ τοιοῦτον ἀπορίαν, οἷον ἐπειδὴν μὴ ἦ ἅμα πρᾶξαι τὰνδρεῖα καὶ τὰ δίκαια, πότερ' ἂν τις πράξειεν; ἐν μὲν δὴ ταῖς φυσικαῖς ἀρεταῖς [1200 a] ἔφαμεν τὴν ὁρμὴν μόνον [δεῖν] τὴν πρὸς τὸ καλὸν ὑπάρχειν ἄνευ λόγου· ὧς δ' ἐστὶν αἴρεσις, ἐν τῷ λόγῳ καὶ τῷ λόγον ἔχοντι ἐστίν. ὥστε ἅμα τὸ ἐλέσθαι [καὶ] παρέσται

hakkını yediği düşünülemez. Böylesi bir temellendirme pek çoğuna paradoksal gelebilir, zira herkes iktidar, güç ve zenginliği <doğru bir biçimde> kullanmasının mümkün olduğunu sanır, öte yandan bunu varsayarken pek de haklı değiller. Bu da yasa koyucuların <yaptıklarından> açık. Nitekim yasa koyucular herkesin yönetmesine izin vermektense, yönetmeye hazır olabilmek için gerekli olan yaş ve donanımı tanımlayarak, bir anlamda hükmetmenin herkes için mümkün olmadığını ortaya koyarlar. Eğer biri yönetmesine ve dümene geçmesine izin verilmediği için hayıflanırsa, ona “ruhunda yönetmeye ve dümene geçmeye elverecek böylesi yetilerin hiçbirisi yok” denebilir. Beden konusunda da basitçe iyi olanları uygulayan birinin sağlığına kavuşamayabildiğini görürüz, öte yandan eğer biri hasarlı bedenini iyileştirmek isterse, onu önce su ve hafif yiyeceklerle beslemelidir. Ruhunda hasar olan birini ise hiçbir kötü işe imza atmaması için zenginlik, iktidar, güç ve genel olarak bu gibi şeylerden —ruhun bedenden daha kolay devindirilebilir ve daha kolay değişebilir olması ölçüsünde— uzak tutmak gerekmez mi? Nitekim tıpkı hasarlı bir bedene bu gibi bir diyetin uygun olması gibi, ruhu hasarlı birine de böyle bir ömür sürmek uygundur—bunların¹ hiçbirine sahip olmadan.

[35] Bunlar da içinde bir açmazı barındırır, sözgelışı aynı anda hem yiğitçe hem de adilce davranmak <mümkün> olmadığında, acaba hangi şekilde eylemeli? Bir yandan doğal erdemlerde yalnızca güzele ilişkin akıldan bağımsız bir eğilimin olması [gerektiğini] söylemiştik. Diğer yandan her nerede seçim söz konusuysa, <orada erdemın> akılda ve <ruhun> akıl sahibi kısmında olduğunu. O halde aynı anda tutma [ve] bırakma <söz

¹ Dış iyilerin.

καὶ ἡ τελεία ἀρετὴ ὑπάρξει, ἣν ἔφαμεν μετὰ φρονήσεως εἶναι, οὐκ ἄνευ δὲ τῆς [5] φυσικῆς ὁρμῆς τῆς ἐπὶ τὸ καλόν. οὐδ' ἐναντιώσεται ἀρετὴ ἀρετῇ. πέφυκεν γὰρ ὑπείκειν τῷ λόγῳ, [ἡ] ὥς οὗτος προστάττει, ὥστ' ἐφ' ὃ ἂν οὗτος ἄγῃ, ἐπὶ τοῦτο ἀποκλίνει. τὸ γὰρ βέλτιον οὗτός ἐστιν ὁ αἰρούμενος. οὔτε γὰρ ἄνευ τῆς φρονήσεως αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ γίνονται, οὔθ' ἡ φρόνησις τελεία ἄνευ [10] τῶν ἄλλων ἀρετῶν, ἀλλὰ συνεργούσι πως μέτ' ἀλλήλων ἐπακολουθοῦσαι τῇ φρονήσει.

Οὐχ ἦττον δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα ἀπορήσεται, πότερόν ποτε καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν οὕτως ἔχει ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν τῶν τ' ἐκτὸς καὶ τῶν περὶ σῶμα. [15] ταῦτα γὰρ εἰς ὑπερβολὴν γινόμενα χεῖρους ποιεῖ, οἷον πλοῦτος πολὺς γενόμενος ὑπερόπτας καὶ ἀηδεῖς ἐποίησεν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ἀρχῆς τιμῆς κάλλους μεγέθους. πότερον οὖν καὶ ἐπ' ἀρετῆς οὕτως ἔχει, ὥστε ἐάν τινι δικαιοσύνη ἢ ἀνδρεία εἰς ὑπερβολὴν παραγένηται, χείρων ἔσται, ἢ οὐ; <οὐ> φησίν. ἀλλ' ἀπὸ μὲν [20] τῆς ἀρετῆς τιμὴ γίνεται, ἡ δὲ τιμὴ μεγάλη γινομένη χεῖρους ποιεῖ· ὥστε δῆλον ὅτι, φησίν, ἀρετὴ εἰς ἐπίδοσιν βαδίζουσα μεγέθους χεῖρους ποιήσει· τῆς γὰρ τιμῆς ἡ ἀρετὴ αἰτία, ὥστε καὶ ἡ ἀρετὴ ποιοίῃ ἂν χεῖρους μείζων γινομένη.

Ἡ τοῦτο οὐκ ἀληθές; τῆς γὰρ ἀρετῆς εἰ καὶ [25] ἄλλα πολλὰ ἐστὶν ἔργα, ὥσπερ καὶ ἔστιν, καὶ ἔστιν, καὶ τοῦτο ἐν τοῖς μάλιστα, τὸ τοῖς ἀγαθοῖς τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις δύνασθαι ὀρθῶς παραγενομένοις χρῆσθαι· εἰ δὴ ὁ σπουδαῖος παραγενομένης αὐτῷ ἢ τιμῆς ἢ

konusu olduğunda, orada> aklıbaşındalıkla birlikte olduğunu söylediğimiz tam erdem de bulunacak, ama güzele ilişkin doğal eğilimden de bağımsız olmayacak. Ne de erdem erdeme karşıt olacak. Nitekim onun doğası akla boyun eğmektir, ya da bir anlamda bu¹ <onu²> konumlandırır, o halde bu³ her nereye yönlendirirse, <erdem de> bunun ardından oraya yönelir. Zira daha iyi olanı seçen budur. Nitekim aklıbaşındalık olmaksızın diğer erdemler ortaya çıkmaz, diğer yandan aklıbaşındalık da diğer erdemler olmadan tam olmaz, o halde birbirleriyle bir biçimde işbirliği yapar ve aklıbaşındalığı takip ederler.

[1200a11] Erdemlerin de diğer iyiler (dış iyiler ve bedene ilişkin olanlar) gibi olup olmadığı da bunlardan daha az açmaza sürükleyecek türden değil. Nitekim bunlar aşırıya vardığında <insanı> daha aşağı yapar, sözgelişi çok zengin olmak <insanı> burnu havada ve aksi yapar. İktidar, onur, güzellik ve itibar gibi diğer iyiler konusunda da benzer şekilde. İmdi acaba erdemler söz konusu olduğunda da durum böyle mi? Yani eğer biri adalet ve yiğitlik konusunda aşırıya kaçarsa, daha aşağı biri mi olacak? Yok, daha neler! Ama derler ki, onur erdemden çıkar, çok büyük bir onurun ortaya çıkması da <insanı> daha aşağı yapar, o halde açık ki, erdem de, büyük bir düzeye çıktıkça, <insanı> daha kötü yapar. Zira <madem> erdem onurun nedeni, o halde erdem de, çoğaldıkça, <insanı> daha kötü yapabilir.

[24] Ama bu doğru değil. Nitekim erdemlerin diğer pek çok işi arasında en değerlisi budur; bu iyilere sahip olduğumuzda onları dosdoğru bir biçimde kullanma imkânını sağlamak. Gerçekten de, eğer iyi biri onur

¹ Akıl.

² Erdemi.

³ Akıl.

ἀρχῆς μεγάλης μὴ χρῆσεται ὀρθῶς τούτοις, οὐκέτι ἂν εἴη σπουδαῖος· οὔτε δὴ ἡ τιμὴ οὔτε ἡ ἀρχὴ [30] ποιήσει τὸν σπουδαῖον χεῖρω, ὥστε οὐδ' ἡ ἀρετὴ. τὸ δ' ὅλον ἐπειδήπερ ἡμῖν ἐν ἀρχῇ διώρισται, ὅτι εἰσὶν αἱ ἀρεταὶ μεσότητες, καὶ ἡ μᾶλλον ἀρετὴ μᾶλλον ἐστὶ μεσότης· ὥστ' οὐχ ὅτι χεῖρω ποιήσει εἰς μέγεθος ἡ ἀρετὴ ἰοῦσα, ἀλλὰ βελτίω· ἡ γὰρ μεσότης ἐνδεείας καὶ ὑπερβολῆς τῆς τῶν παθῶν ἦν μεσότης.

[35] IV. Ταῦτα μὲν μέχρι τούτου· μετὰ δὲ ταῦτα ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐτέραν ἀρχὴν ποιησαμένοις λέγειν ὑπὲρ ἐγκρατείας καὶ ἀκρασίας. ὥσπερ δὲ [καὶ] ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία αὐταὶ εἰσὶν ἄτοποι, ὡσαύτως ἀναγκαῖον καὶ τοὺς περὶ τούτων λόγους λεχθησομένους ἀτόπους γίνεσθαι· οὐ γὰρ ὁμοία ἡ ἀρετὴ [1200 b] αὕτη ἐστὶν ταῖς ἄλλαις. ἐν μὲν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἐπὶ ταῦτά καὶ ὁ λόγος καὶ τὰ πάθη ὁρμῶσιν καὶ οὐκ ἐναντιοῦνται ἀλλήλοις, ἐπὶ δὲ ταύτης ἐναντιοῦνται ἀλλήλοις ὃ τε λόγος καὶ τὰ πάθη.

[5] Ἔστι δὲ τρία τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα, καθ' ἃ φαῦλοι λεγόμεθα, κακία ἀκρασία θηριότης. ὑπὲρ μὲν οὖν κακίας καὶ ἀρετῆς τί ἐστὶ καὶ ἐν τίσιν, εἴρηται ἡμῖν ἐν τοῖς ἐπάνω· νῦν δὲ ὑπὲρ ἀκρασίας καὶ θηριότητος λεκτέον ἂν εἴη.

V. Ἔστιν δὲ ἡ θηριότης ὑπερβάλλουσά τις κακία. [10] ὅταν γὰρ τινα παντελῶς ἴδωμεν φαῦλον, οὐδ' ἄνθρωπόν φαμεν εἶναι ἀλλὰ θηρίον,

veya büyük bir iktidara sahip olduğunda bunları dosdoğru bir biçimde kullanamıyorsa, <bu kişi> hiçbir şekilde iyi biri olamaz. İyi birini ne onur daha aşağı kılabilir, ne de güç—dolayısıyla ne de erdem. Öte yandan madem başlangıçta genel olarak erdemleri tanımladık, ki onlar birer 'orta olma', o halde daha fazla erdem ortaya daha <yakın olma>dır, yani erdemin gittikçe büyümesi <insanı> daha aşağı kılmak şöyle dursun, onu daha <bile> iyi <yapar>. Nitekim söz konusu orta, duyguların/özelliklerin/etkilenimlerin ortası olmak bakımından 'orta'.

Dördüncü Bölüm

[35] Buraya kadar bunlar böyle. Bundan sonra ise kendine hâkim olma ve olmamaya ilişkin yeni bir başlangıç yapmak gerekiyor. Tıpkı erdem ve kötünün birbirine yabancı olması gibi, aynı şekilde bunları temellendirecek tartışmaların da birbirinden farklı olması gerekir. Zira bu erdem¹ diğerlerine benzer değil. Nitekim diğerlerinde akıl ve duygu aynı şeye yönelik ve birbirinin karşıtı değil, ama bu <erdem> söz konusu olduğunda akıl ve duygu birbirine karşıt.

[1200b5] Öte yandan ruhta meydana gelen, kendileri gereği kötü biri dediklerimiz üç çeşit: Kötülük, kendine hâkim olamama ve vahşî olma. İmdi kötülük ve erdemin ne olduğunu ve bunların hangi durumlarda söz konusu olduklarını yukarıda söyledik. Şimdi ise kendine hâkim olamama ve vahşî olma üzerine konuşalım.

Beşinci Bölüm

[9] Vahşet kötülüğün bir nevi aşırılığıdır. Zira tümüyle kötü birini gördüğümüzde, bir anlamda vahşî olmanın

¹ Kendine hâkim olma.

ὥς οὕσαν τινὰ κακίαν θηριότητα. ἡ δὲ ἀντικειμένη ἀρετὴ ταύτῃ ἐστὶν ἀνώνυμος, ἔστιν δ' ἡ τοιαύτη ὑπὲρ ἄνθρωπον οὔσα, οἷον ἡρωϊκὴ τις καὶ θεία. ἀνώνυμος δέ ἐστιν αὕτη ἡ ἀρετή, ὅτι οὐκ ἔστιν θεοῦ ἀρετή· ὁ γὰρ [15] θεὸς βελτίων τῆς ἀρετῆς καὶ οὐ κατ' ἀρετὴν ἐστὶ σπουδαῖος· οὕτω μὲν γὰρ βέλτιον ἔσται ἡ ἀρετὴ τοῦ θεοῦ. διὸ ἀνώνυμος ἡ ἀρετὴ ἡ τῇ κακίᾳ τῇ θηριότητι ἀντικειμένη. θέλει δὲ τῇ τοιαύτῃ ἀντικεῖσθαι ἡ θεία καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον· ὥσπερ γὰρ καὶ ἡ κακία ἡ θηριότης ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐστίν, οὕτω καὶ ἡ ἀρετὴ ἡ ἀντικειμένη.

[20] VI. Ὑπὲρ δὲ ἀκρασίας καὶ ἐγκρατείας πρῶτον <ἀν> δέοι εἰπεῖν τὰ ἀπορούμενα καὶ τοὺς ἐναντιουμένους λόγους τοῖς φαινομένοις, ὅπως ἐκ τῶν ἀπορουμένων καὶ ἐναντιουμένων λόγων συνεπισκεψάμενοι καὶ ταῦτα ἐξετάσαντες τὴν ἀλήθειαν ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὸ ἐνδεχόμενον ἴδωμεν· ῥᾶον γὰρ οὕτως ἰδεῖν τὰ ληθὲς ἔσται.

[25] Σωκράτης μὲν οὖν ὁ πρεσβύτερος ἀνήρει ὅλως καὶ οὐκ ἔφη ἀκρασίαν εἶναι, λέγων ὅτι οὐθεὶς εἰδὼς τὰ κακὰ ὅτι κακὰ εἰσιν ἔλοιτ' ἄν· ὁ δὲ ἀκρατὴς δοκεῖ, εἰδὼς ὅτι φαῦλα εἰσὶν, αἰρεῖσθαι ὅμως, ἀγόμενος ὑπὸ τοῦ πάθους. διὰ δὲ τὸν τοιοῦτον λόγον οὐκ [30] ᾤετ' εἶναι ἀκρασίαν· οὐ δὴ ὀρθῶς. ἄτοπον γὰρ τῷ λόγῳ τούτῳ πεισθέντας ἀναιρεῖν τὸ πιθανῶς γινόμενον·

bir nevi kötülük olduğuna <işaret ederek>, <onun bir> insan olduğunu değil de vahşi bir hayvan olduğunu söyleriz. Öte yandan bunun zıddı olan erdem isimsizdir, böylesi bir <erdem> insanüstü bir şeydir—kahramanca ya da tanrısal bir şey. Bu erdem isimsizdir, çünkü tanrının erdemi yoktur. Zira tanrı erdemden daha iyidir ve o erdeme karşılık gelecek şekilde iyi (*spoudaion*) değildir. Nitekim böyle olsaydı erdem tanrıdan daha iyi olurdu. Bu yüzden de vahşet anlamında kötülüğün zıddı olan erdem isimsizdir. Bunlara zıt düşen alışıldık karşılık ise ‘tanrısal’ ya da ‘insanüstü’dür. Nitekim tıpkı kötülük ve vahşetin insanı aşması gibi, bunlara zıt düşen erdem de öyledir.

Altıncı Bölüm

[20] Kendine hâkim olamama ve olabilme konusunda ise öncelikle birtakım açmazlar ve görünenlere aykırı savlar hakkında konuşmak gerekli görünüyor, bu uğurda da açmazlardan ve aykırı savlardan hareketle bunları iyice irdeleyelim <ki>, bunlara dair hakîkati mümkün olduğunca <net> görelim; nitekim bu şekilde hakîkati görmek daha kolay olacak.

[25] İmdi ihtiyar Sokrates —kimsenin kötü olduğunu bilerek kötü bir şey yapmayacağını iddia ederek— <tartışmayı> bütünüyle reddetti ve kendine hâkim olamama diye bir şeyin olmadığını söyledi. Hâlbuki kendine hâkim olamayan¹ biri, kötü olduğunu bile bile, tutkularınca yönlendirilerek, <kötüyü> seçen olarak görülür. Bu gibi akıl yürütmeler sonucu, <Sokrates>, kendine hâkim olamama diye bir şeyin olmadığı kanısına vardı. Ama haklı değildi. Kaldı ki, ikna edici bir şekilde vuku bulanı reddedip bu savlara kanmak da saçma. Nitekim

¹ Ya da “iradesiz” (*akratês*).

ἀκρατεῖς γὰρ εἰσὶν ἄνθρωποι, καὶ αὐτοὶ εἰδότες ὅτι φαῦλα ὅμως ταῦτα πράττουσιν.

Ἐπεὶ δ' οὖν ἔστιν ἀκρασία, πότερον ὁ ἀκρατὴς ἐπιστήμην τινὰ ἔχει, ἢ θεωρεῖ καὶ ἐξετάζει τὰ φαῦλα; ἀλλὰ πάλιν οὐκ ἂν δόξειεν. ἄτοπον γὰρ [35] τὸ κράτιστον καὶ βεβαιότατον τῶν ἐν ἡμῖν ἡττᾶσθαι ὑπὸ τινός· ἐπιστήμη γὰρ πάντων τῶν ἐν ἡμῖν μονιμώτατόν ἐστι καὶ βιαστικώτατον· ὥστε πάλιν ὁ λόγος οὗτος ἐναντιοῦται τῷ μὴ εἶναι ἐπιστήμην.

Ἀλλ' ἄρά γε ἐπιστήμη μὲν οὐ, δόξα δέ; ἀλλ' [1201 a] εἰ δόξαν ἔχει ὁ ἀκρατὴς, οὐκ ἂν εἴη ψεκτός. εἰ γὰρ φαῦλόν τι πράττει μὴ ἀκριβῶς εἰδὼς ἀλλὰ δοξάζων, συγγνώμην ἂν τις ἀποδοίῃ προσθέσθαι τῇ ἡδονῇ καὶ πρᾶξαι τὰ φαῦλα, μὴ ἀκριβῶς εἰδότα ὅτι [οὐ] φαῦλα εἰσὶν, ἀλλὰ δοξάζοντα· οἷς δέ γε [5] συγγνώμην ἔχομεν, τούτους οὐ ψέγομεν· ὥστε ὁ ἀκρατὴς, εἴπερ δόξαν ἔχει, οὐκ ἔσται ψεκτός. ἀλλ' ἔστιν ψεκτός.

Οἱ δὴ τοιοῦτοι λόγοι ἀπορεῖν ποιοῦσιν. οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἔφασαν εἶναι ἐπιστήμην, ἄτοπόν τι γὰρ συμβαίνειν ἐποιοῦν· οἱ δὲ πάλιν οὐδὲ δόξαν, καὶ γὰρ οὗτοι ἄτοπόν τι πάλιν [ἐποιοῦν] συμβαίνειν.

[10] Ἀλλὰ δὴ καὶ ταῦτ' ἂν τις ἀπορήσειεν· ἐπεὶ γὰρ δοκεῖ ὁ σώφρων καὶ ἐγκρατὴς εἶναι, πότερον τῷ σώφρονι τι ποιήσει σφοδρὰς ἐπιθυμίας; εἰ μὲν οὖν ἔσται ἐγκρατὴς, σφοδρὰς δεῖσει αὐτὸν ἔχειν ἐπιθυμίας (οὐ γὰρ ἂν εἴποις ἐγκρατῇ, ὅστις μετρίων ἐπιθυμιῶν κρατεῖ)· εἰ δέ γε

kendine hâkim olamayan adamlar vardır ve bunlar kötü olduklarını bile bile <kötü> davranışlarda bulunurlar.

[32] İmdi madem kendine hâkim olamama diye bir şey var, acaba kendine hâkim olamayan birinin kötü eylemlerini gözden geçirip tarttığı bir bilgi türü var mıdır? Ancak bu da düşünülemez. Zira bizde en hâkim ve en sağlam olanın herhangi bir şey tarafından alt edilmesi saçma. Nitekim bizdeki her şeyin arasında bilgi¹ en kalıcı ve sabit olandır. O halde bu temellendirme de <kendine hâkim olamayanın sahip olduğu> bir bilginin var olduğu <savına> aykırıdır.

Fakat o halde bilgi olmasa bile, en azından kanısı² olabilir mi? [1201a] Ama kendine hâkim olamayan biri eğer kanı sahiptiyse, yerilemez. Zira biri eğer kesin bir bilgiyle değil ama kanıyla kötü bir eylemde bulunursa, <bu kişi> hazza yönelip kötü şeyleri bunların kötü olduğunu tam olarak bilmeden ama <öyle> sanarak yaptığı için mazur görülebilir. Ayrıca mazur gördüklerimizi yermeyiz. O halde kendine hâkim olamayan biri, eğer kanıya sahipse, yergiye konu olmayacak. Ama yergiye konu.

[7] Bu gibi temellendirmeler bir açmaza yol açar. Nitekim bazıları saçma sonuçları ortaya koyarak <kendine hâkim olamayanda> bilginin olmadığını söylemiş, bazılarıysa aynı şekilde yine saçma sonuçları öne sürerek kanının da olmadığını.

[10] Ayrıca bu konuda da açmaza sürüklenilebilir; nitekim madem bilge birinin aynı zamanda kendine hâkim olan biri de olduğu düşünülüyor, acaba herhangi bir şey bilge birinde güçlü arzulara yol açar mı? İmdi eğer kendine hâkim biri olacaksa, onun güçlü arzulara sahip olması gerekir (çünkü ölçülü arzulara hükmeden birine kendine hâkim olabilen biri denmez). Öte yandan

¹ Ya da "bilim" (*epistêmê*)

² Ya da "sarı" (*doksa*).

σφοδράς [μὴ] ἔξει [15] ἐπιθυμίας, οὐκέτι ἔσται σῶφρων (ὁ γὰρ σῶφρων ἐστὶν ὁ μὴ ἐπιθυμῶν μὴδὲ πάσχων μηθέν).

Ἔχει δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα πάλιν ἀπορίαν. συμβαίνει γὰρ ἐκ τῶν λόγων καὶ τὸν ἀκρατῆ ποτε ἐπαινετὸν εἶναι καὶ τὸν ἐγκρατῆ ψεκτόν. ἔστω γὰρ τις, φησὶν, διημαρτηκῶς τῷ λογισμῷ, καὶ δοκείτω [20] αὐτῷ λογιζομένῳ τὰ καλὰ εἶναι φαῦλα, ἢ δ' ἐπιθυμία ἀγέτω ἐπὶ τὰ καλὰ· οὐκοῦν ὁ μὲν λόγος οὐκ ἐάσει πράττειν, ὑπὸ δὲ τῆς ἐπιθυμίας ἀγόμενος πράσσει (τοιοῦτος γὰρ ἦν ὁ ἀκρατής)· πράξει ἄρα τὰ καλὰ, ἢ γὰρ ἐπιθυμία ἐπὶ ταῦτα ἀγέτω (ὁ δὲ [25] λόγος κωλύσει· διαμαρτανέτω γὰρ τῷ λογισμῷ τῶν καλῶν)· οὐκοῦν οὗτος ἀκρατής μὲν ἔσται, ἐπαινετός μέντοι· ἢ γὰρ πράττει τὰ καλὰ, ἐπαινετός. ἄτοπον δὴ τὸ συμβαῖνον.

Πάλιν δ' αὖ διαμαρτανέτω τῷ λόγῳ, καὶ τὰ καλὰ αὐτῷ μὴ δοκείτω καλὰ εἶναι, ἢ δ' ἐπιθυμία ἀγέτω ἐπὶ τὰ καλὰ· ἐγκρατής δέ γε ἐστὶν ὁ ἐπιθυμῶν [30] μὲν, μὴ πράττων δὲ ταῦτα διὰ τὸν λόγον· οὐκοῦν ὁ διαμαρτάνων τῷ λόγῳ τῶν καλῶν κωλύσει ὧν ἐπιθυμεῖ πράττειν, κωλύει ἄρα τὰ καλὰ πράττειν (ἐπὶ ταῦτα γὰρ ἢ ἐπιθυμία ἤγαγεν)· ὁ δέ γε τὰ καλὰ μὴ πράττων δέον πράττειν ψεκτός· ὁ ἄρα ἐγκρατής ἔσται ποτὲ ψεκτός. ἄτοπον δὴ καὶ οὕτω τὸ συμβαῖνον.

[35] Πότερον δ' ἢ ἀκρασία καὶ ὁ ἀκρατής ἐν ἅπασιν ἐστὶν καὶ περὶ πάντα, οἷον περὶ χρήματα καὶ τιμὴν καὶ ὀργὴν καὶ δόξαν (περὶ γὰρ ταῦτα πάντα

eğer güçlü arzulara sahipse, hiçbir şekilde bilge olmayacak (zira bilge bir arzuya ya da herhangi bir duyguya¹ sahip olmayandır).

[16] Yine, benzer bir açmaz söz konusu. Nitekim savlardan bazen kendine hâkim olamayan birinin övgüye değer olduğu, bazense kendine hâkim olanın yergiye konu olduğu sonucu çıkıyor. Diyebilirler ki akıl yürütmede hata yapan ve akıl yürütmesi sonucu güzel olanın kötü olduğu kanısına varan ama arzusu kendisini güzele yönlendiren biri olsun. Bu durumda akıl onun <güzel olanı> yapmasına müsaade etmeyecek, ama o arzu tarafından bunu yapmaya itilecek (bu gibi biri kendine hâkim olamayan biriydi). O halde güzel olanı yapacak, ama arzu onu buna yöneltmiş olduğu için (aklı ise engel olmak ister, çünkü güzele ilişkin akıl yürütmesi hatalı); bu durumda bu kişi güzel olanı yapması bakımından övgüye değer ama kendine hâkim olamayan biri olacak. Sonuç gerçekten de saçma.

[28] Yine, diğer yandan, akıl yürütmesi hatalı olan ve güzel olan kendisine güzel görünmeyen, ama arzu kendisini güzele doğru yönlendiren; arzulayan ama akli sayesinde bunu yapmayan <biri> olsun. Bu durumda güzele ilişkin hatalı akıl yürütmesi onu yapmayı arzuladığı şeyi yapmaktan, dolayısıyla da güzel olanı yapmaktan alıkoyacak (zira arzu onu buna yönlendiriyordu). Ama yapması gerektiğinde güzel olanı yapmayan yergiye konu olur; o halde kendine hâkim olan zaman zaman yergiye konu olacak. Bu sonuç da aynı şekilde saçma.

[35] Acaba kendine hâkim olamama ve kendine hâkim olamayan mülk, onur, öfke ve şöhret gibi her durumda ve hepsi hakkında mı söz konusu (nitekim <insanların>

¹ Ya da "tesire" (*pathos*).

δοκοῦσιν ἀκρατεῖς εἶναι), ἢ οὐ, ἀλλὰ περί τι ἀφωρισμένον ἐστὶν ἡ ἀκρασία, ἀπορήσειεν ἄν τις.

[1201 b] Τὰ μὲν οὖν τὴν ἀπορίαν παρέχοντα ταῦτ' ἐστὶν· ἀναγκαῖον δὲ λῦσαι τὰς ἀπορίας. πρῶτον μὲν οὖν τὴν ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης· ἄτοπον γὰρ ἐδόκει εἶναι ἐπιστήμην ἔχοντα ταύτην ἀποβάλλειν ἢ μεταπίπτειν.

Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῆς δόξης· οὐθὲν γὰρ [5] διαφέρει δόξαν εἶναι ἢ ἐπιστήμην· εἰ γὰρ ἔσται ἡ δόξα σφοδρὰ τῷ βέβαιον εἶναι καὶ ἀμετάπειστον, οὐθὲν διοίσει τῆς ἐπιστήμης, δόξης ἐχούσης τὸ πιστεύειν οὕτως ἔχειν ὡς δοξάζουσιν, οἷον Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος τοιαύτην ἔχει δόξαν ὑπὲρ ὧν αὐτῷ ἐδόκει.

[10] Οὐθὲν δὲ ἄτοπον τῷ ἀκρατεῖ, οὔτ' εἰ ἐπιστήμην ἔχει οὔτ' εἰ δόξαν οἷαν λέγομεν, πράττειν τι φαῦλον. ἔστι γὰρ τὸ ἐπίστασθαι διττόν, ὧν τὸ μὲν ἐστὶ τὴν ἐπιστήμην ἔχειν (ἐπίστασθαι γὰρ φαμεν τότε, ὅταν τις ἐπιστήμην ἔχη), τὸ δ' ἕτερον τὸ ἐνεργεῖν ἤδη τῇ ἐπιστήμῃ. ἀκρατὴς οὖν ἐστὶν ὁ [15] ἔχων τὴν ἐπιστήμην τῶν καλῶν, οὐκ ἐνεργῶν δὲ αὐτῇ· ὅταν οὖν μὴ ἐνεργῇ τῇ ἐπιστήμῃ ταύτῃ, οὐδὲν ἄτοπον αὐτόν ἐστιν πράττειν τὰ φαῦλα ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην. ὅμοιον γὰρ ἐστὶν ὥσπερ ἐπὶ τῶν καθευδόντων. οὗτοι γὰρ ἔχοντες τὴν ἐπιστήμην ὁμῶς ἐν τῷ ὕπνῳ πολλὰ δυσχερῇ καὶ πράττουσι καὶ πάσχουσιν. οὐ γὰρ ἐνεργεῖ ἐν [20] αὐτοῖς ἡ ἐπιστήμη. ὡσαύτως δ' ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς. ὥσπερ γὰρ καθεύδοντι ἔοικεν, καὶ τῇ ἐπιστήμῃ οὐκ ἐνεργεῖ. λύεται δὴ ἀπορία οὕτως. ἡπορεῖτο γὰρ πότερον ὁ ἀκρατὴς ἐκβάλλει τότε τὴν ἐπιστήμην

bunların hepsi hakkında kendine hâkim olamama içinde oldukları düşünülüyor), yoksa kendine hâkim olamama sınırları belirlenmiş bir şeye mi dair, <bu konuda> açmaza düşülebilir.

[1201b] Öyleyse açmaza yol açanlar bunlardır. Ama açmazları çözmek zorunlu. İmdi ilkin bilgi hakkındaki; zira bilgiye sahip olanın bunu bir kenara atması ya da değiştirmesi saçma görünmüştü.

[4] Aynı akıl yürütme kanı için de geçerli; zira kanı olmuş, bilgi olmuş hiç fark etmez. Nitekim eğer güçlü bir kanı sağlam olması bakımından ikna ile değiştirilemeyecek gibiyse, bilgiden hiç farkı yoktur—<şeylerin> öyle olduğuna kani olduğumuz şekilde olduğuna inanmayı içinde taşıyan bir kanı, sözgelişi Ephesoslu Herakleitos <şeylerin> ona görüldüğü gibi olduğuna dair böylesi bir kanıya sahip.

[10] Diğer yandan, kendine hâkim olamayanın bilgiye ya da sözünü ettiğimiz türden bir kanıya sahip olmasına rağmen kötü bir eylemde bulunmasında hiçbir saçmalık yoktur. Nitekim bilgiye sahip olmanın iki çeşidi vardır, bunların birinde bilgiye sahip olma söz konusudur (nitekim biri bilgiye sahip olduğunda, onun bildiğini söyleriz), diğerinde ise ona işlerlik kazandırmak. İmdi kendine hâkim olamayan güzelin bilgisine sahip olan ama onu işe koşamayıdır. Öyleyse bilgi işe koşulmadığında, bu bilgiye sahip olarak kusur işlemede hiçbir saçmalık yoktur. Nitekim bu tıpkı uyuyanların durumu gibidir. Zira bunlar <iyinin ve kötünün> bilgisine sahip olan ama yine de uykularında pek çok iğrenç şeyi yapan ve onlara maruz kalanlardır. Çünkü bilgileri işler halde değildir. Kendine hâkim olamayan konusunda da böyledir. Zira tıpkı uyuyan biri gibi görünür, bilgisi işlemez. Bu açmaz da bu şekilde çözülür. Nitekim kendine hâkim olamayan zaman zaman bilgisini bir kenara mı

ἢ μεταπίπτει. ἄτοπον γὰρ ἀμφοτέρω δοκεῖ εἶναι.

Ἀλλὰ πάλιν ἐντεῦθεν ἂν γένοιτο φανερόν, ὥσπερ [25] ἔφαμεν ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς, ἐκ δύο προτάσεων γίνεσθαι τὸν συλλογισμόν, καὶ τούτων εἶναι τὴν μὲν πρώτην καθόλου, τὴν δὲ δευτέραν ὑπὸ ταύτην τε καὶ ἐπὶ μέρους. οἷον ἐπίσταμαι πάντ' ἀνθρώπων πυρέττοντα ὑγιῇ ποιῆσαι· οὕτοσί δὲ πυρέττει· ἐπίσταμαι ἄρα καὶ τοῦτον ὑγιῇ ποιῆσαι. ἔστιν οὖν [30] ὃ τῇ μὲν καθόλου ἐπιστήμῃ ἐπίσταμαι, τῇ δ' ἐπὶ μέρους οὐ. γίνεται οὖν ἁμαρτία τῷ τὴν ἐπιστήμην ἔχοντι καὶ ἐνταῦθα, οἷον ἅπαντα μὲν τὸν πυρέττοντα ὑγιῇ ποιῆσαι <ἐπίσταμαι>, εἰ μέντοι οὗτος πυρέττει, οὐκ οἶδα. ὡσαύτως τοίνυν ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς τοῦ τὴν ἐπιστήμην ἔχοντος ἡ αὐτὴ ἁμαρτία [35] συμβήσεται. ἐνδέχεται γὰρ τὸν ἀκρατὴ τὴν μὲν καθόλου ἐπιστήμην ἔχειν, ὅτι τὰ τοιαῦτα φαῦλα καὶ βλαβερά, μὴ μέντοι γε ὅτι ἐστὶν ταῦτα φαῦλα ἐπὶ μέρους εἰδέναι, ὥστε οὕτως ἔχων τὴν ἐπιστήμην ἁμαρτήσεται· ἔχει γὰρ τὴν καθόλου, τὴν δ' ἐπὶ μέρους οὐ.

Οὐδὲν οὖν ἄτοπον οὐδ' οὕτω συμβήσεται ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς, τὸν ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην φαῦλόν τι [1202 a] πράττειν. ἔστι γὰρ ὡς ἐπὶ τῶν μεθύοντων. οἱ γὰρ μεθύοντες, ὅταν αὐτοῖς ἡ μέθη ἀπαλλαγῇ, πάλιν οἱ αὐτοὶ εἰσὶν· οὐκ ἐξέπεσεν δ' αὐτῶν ὁ λόγος οὐδ' ἡ ἐπιστήμη, ἀλλ' ἐκρατήθη ὑπὸ τῆς μέθης, [5] ἀπαλλαγέντες δὲ τῆς μέθης πάλιν οἱ αὐτοὶ εἰσὶν. ὁμοίως οὖν ἔχει ὁ ἀκρατής [πάλιν]. ἐπικρατήσαν γὰρ τὸ πάθος ἡρεμεῖν ἐποίησε τὸν λογισμόν· ὅταν δ' ἀπαλλαγῇ τὸ πάθος ὥσπερ ἡ μέθη, πάλιν ὁ αὐτὸς ἐστίν.

Ἦν δὲ καὶ ἄλλος τις λόγος ἐπὶ τῆς ἀκρασίας ὅς παρεῖχεν ἀπορίαν, ὡς ἐπαινετοῦ ποτε τοῦ ἀκρατοῦς

bırakıyor, yoksa onu değiştiriyor mu gibisinden bir aç-maza düşmüşük. Nitekim her ikisinin de saçma olduğu görülüyor.

[24] Burada <bu çözüm> daha da açık kılınabilir. Tıpkı *Çözümlemeler*'de söylediğimiz gibi, tasım iki öncülden meydana gelir, bunların da ilki tümel, ikincisi ise bunun altında ve tikel olmak üzere. Sözel geliş "Yüksek ateşli tüm insanları sağlıklı kılmayı biliyorum", "bu adam ateşlenmiş"; "o halde bunu da iyileştirmeyi biliyorum". İmdi tümel bilgiye sahip olduğum, ama tikeli bilmediğim durumlar vardır. Öyleyse bilgiye sahip olan için hata tam da burada meydana gelir; sözel geliş ateşlenmiş tüm insanları sağlıklı kılmayı biliyor, ama bunun ateşlenip ateşlenmediğini bilmiyor olabilirim. Bilgiye sahip olup da kendine hâkim olamayanın hatası da bu şekilde ortaya çıkar. Nitekim kendine hâkim olamayan biri "bu tür şeyler kötü ve acı vericidir" gibisinden bir tümel bilgiye sahip olabilir, ama yine de "bunlar kötü olanlardan" şeklinde tikeli bilmeyebilir, dolayısıyla da bilgiye bu şekilde sahip olan hata yapacak—nitekim tümelin <bilgisine> sahip, ama tikelinkine değil.

[38] Öyleyse bilgiye sahip olup da kötü bir şey yapan bir kendine hâkim olamayan biri konusundaki sonuçlar hiç de saçma değil. Bir anlamda sarhoş biri gibi. Zira sarhoşlar, alkolden arındıklarında, yeniden kendileri olurlar. Ne akıl yürütme onları terk etmiştir, ne de bilgi; ama alkol tarafından etki altına alınmışlardır, alkolden kurtulunca da yeniden kendileri olurlar. Kendine hâkim olamayan da benzer şekildedir. Nitekim duyguları aklını ele geçirmiş ve durağanlığa itmiştir. Duygu devreden çıktığında ise, tıpkı alkol gibi, yeniden kendisi olur.

[1202a8] Kendine hâkim olamama konusunda açmaza sürükler görünen bir başka sav da kendine hâkim olamayanın zaman zaman övgüye, kendine hâkim

[10] ἔσομένου καὶ ψεκτοῦ τοῦ ἐγκρατοῦς. οὐ συμβαίνει δὲ τοῦτο. οὐ γάρ ἐστιν οὔτ' ἐγκρατὴς οὔτ' ἀκρατὴς ὁ τῷ λόγῳ διεψευσμένος, ἀλλὰ ὁ λόγον ἔχων ὀρθὸν καὶ τούτῳ τὰ φαῦλα ὄντα κρίνων καὶ τὰ καλά, καὶ ἀκρατὴς μὲν ὁ τῷ τοιούτῳ λόγῳ ἀπειθῶν, ἐγκρατὴς δὲ ὁ πειθόμενος καὶ μὴ ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν ἀγόμενος· [15] οὐδὲ γὰρ ὧς τινι οὐ δοκεῖ τὸν πατέρα τύπτειν αἰσχρὸν εἶναι, ἐπιθυμῶν δὲ τύπτειν, ὁ τούτου ἀπεχόμενος ἐγκρατὴς ἐστὶ ὥστε εἰ μὴ ἐστὶν ἐπὶ τῶν τοιούτων μήτε ἐγκράτεια μήτε ἀκρασία, οὐδ' ἂν ἐπαινετὴ εἴη ἢ ἀκρασία οὐδὲ ψεκτὴ ἢ ἐγκράτεια, ὥσπερ ἐδόκει.

Εἰσὶ δὲ τῶν ἀκρασιῶν αἱ μὲν νοσηματικαὶ αἱ δὲ [20] φύσει. οἷον νοσηματικαὶ μὲν αἱ τοιαῦται· εἰσὶ γὰρ τινες οἱ τίλλοντες τρίχας διατρῶγουσιν. εἰ οὖν τις ταύτης τῆς ἡδονῆς κρατεῖ, οὐκ ἔστιν ἐπαινετός, οὐδὲ ψεκτός, εἰ μὴ κρατεῖ, ἢ οὐ σφόδρα γε. φύσει δέ, οἷον υἷόν ποτέ φασι κρινόμενον ἐν δικαστηρίῳ, [25] ὅτι τὸν πατέρα τύπτοι, ἀπολογεῖσθαι λέγονθ' ὅτι “καὶ γὰρ οὗτος τὸν ἑαυτοῦ πατέρα,” καὶ ἀποφυγεῖν δὴ δοκεῖν γὰρ τοῖς δικασταῖς φυσικὴν εἶναι τὴν ἀμαρτίαν. εἰ δὲ τις τοῦ τὸν πατέρα τύπτειν κρατοίῃ, οὐκ ἐπαινετός. οὐ δὲ τὰς τοιαύτας ζητοῦμεν νῦν ἀκρασίας οὐδ' ἐγκρατείας, ἀλλὰ καθ' ἃς ψεκτοὶ ἀπλῶς καὶ ἐπαινετοὶ λεγόμεθα.

[30] Ἔστιν δὲ τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν ἐκτός, οἷον πλοῦτος ἀρχὴ τιμὴ φίλοι δόξα, τὰ δ'

olabilenin ise yergiye konu olabileceği şeklindeydi. Ama <doğru> sonuç bu değil. Zira akıl yürütme bakımından yanılan biri ne kendine hâkim olabilen biridir, ne de olamayan; ancak doğru sağ akla sahip olan ve bununla kötü olanı güzel olandan ayıklayabilen biri <için bu kategoriler söz konusu>. Kendine hâkim olamayan bu gibi bir akla itaatsizlik eden, kendine hâkim olabilen ise ona uyan ve arzusu tarafından yönlendirilmeyendir. Nitekim babasına vurmanın utanç verici olduğunu bilmeyen ve ona vurmayı arzulayan biri, bunu yapmaktan kaçınıncı kendine hâkim olmuş olmaz. O halde eğer bu gibi durumlarda kendine hâkim olma ya da olamama söz konusu değilse, ne —düşünüldüğü üzere— kendine hâkim olamama övgüye değer, ne de kendine hâkim olma yergiye konu olabilir.

[19] Kendine hâkim olamama çeşitleri arasında bir tarafta mide bulandırıcı olanlar, diğer yanda ise doğal olanlar vardır. Sözgelişi mide bulandırıcı olanlar arasında saçlarını yolup çiğneyenler vardır. İmdi eğer biri bu hazza sözünü geçirebilirse, övgüye değer olmayacak, ne de, eğer geçiremezse, yergiye konu olacak, ya da en azından şiddetli bir biçimde <yerilmeyecek>. Doğal olan ise, sözgelişi zamanında babasına vurduğu için mahkemeye getirilip yargılandığı söylenen ve savunmasında “çünkü o da kendi babasına öyle yaptı” diyen ve yargıçlar hatasının doğal olduğuna kanaat getirdiği için beraat eden oğul gibidir. Gerçekten de eğer biri babasına vurma <arzusuna> söz geçirdiği için övgüye değer biri olmaz. Öte yandan araştırmakta olduğumuz bu türden kendine hâkim olma ya da olmamalar değil de, kendileri gereği basitçe övgüye değer ya da yergiye konu olduğumuz söylenenler.

[30] İyilerin bazıları zenginlik, iktidar, onur, dostluk ve şöhrat gibi dışsal, bazıları ise dokunma ve tat ve

ἀναγκαῖα καὶ περὶ σῶμα ἐστίν, οἷον ἀφή τε καὶ γεῦσις [ὁ οὖν περὶ ταῦτα ἀκρατής, οὗτος ἀπλῶς ἂν [καὶ] ἀκρατὴς δόξειεν εἶναι,] καὶ ἡδοναὶ σωματικαί· καὶ ἦν ζητοῦμεν ἀκρασίαν, ἥδη περὶ ταῦτα δόξειεν <ἂν> [35] εἶναι. ἡπορεῖτο δὲ περὶ τί ποτ' ἐστὶν ἡ ἀκρασία.

Περὶ μὲν οὖν τιμὴν οὐκ ἔστιν ἀπλῶς ἀκρατής· ἐπαινεῖται γάρ πως ὁ περὶ τιμὴν ἀκρατής· φιλότιμος γάρ τις [ἐστίν]. τὸ δ' ὅλον λέγομεν καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων τὸν ἀκρατῆ προστιθέντες, περὶ τιμὴν [1202 b] ἀκρατὴς ἢ δόξαν ἢ ὀργήν. ἀλλὰ τῷ ἀπλῶς ἀκρατεῖ οὐ προστίθεμεν περὶ ἃ, ὥς ὑπάρχοντος αὐτῷ καὶ φανεροῦ ὄντος ἄνευ τῆς προσθέσεως, περὶ ἃ ἐστίν· ἔστιν γὰρ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας τὰς σωματικὰς ὁ ἀπλῶς ἀκρατής.

[5] Δῆλον δὲ καὶ ἐντεῦθεν, ὅτι περὶ ταῦτα ἡ ἀκρασία· ἐπεὶ γὰρ ψεκτὸς ὁ ἀκρατής, ψεκτὰ εἶναι δεῖ τὰ ὑποκείμενα· τιμὴ μὲν οὖν καὶ δόξα καὶ ἀρχὴ καὶ χρήματα καὶ περὶ ὅσα ἄλλα ἀκρατεῖς λέγονται, οὐκ εἰσὶν ψεκτά, αἱ δ' ἡδοναὶ αἱ σωματικαὶ ψεκταί· διὸ εἰκότως ὁ περὶ ταύτας ὢν μᾶλλον τοῦ δέοντος, οὗτος ἀκρατής τελέως λέγεται.

[10] Ἐπειδὴ δέ ἐστι τῶν περὶ τὰ ἄλλα ἀκρασιῶν λεγομένων ἡ περὶ τὴν ὀργήν οὔσα

bedensel hazlar gibi zorunlu ve bedene ilişkindir. İmdi bunlar hakkında kendine hâkim olamayan birinin mutlak anlamda kendine hâkim olamayan biri olduğu düşülebilir. Ve kendisi hakkında araştırma yürüttüğümüz kendine hâkim olamama çeşidinin bunlar hakkında olduğu düşünülebilir. Açmaza düştüğümüz ise kendine hâkim olamamanın hangisi hakkında olduğuydu.

[36] İmdi onur konusunda mutlak anlamda kendine hâkim olamayan biri yoktur; nitekim onur konusunda kendine hâkim olamayan biri de övülür, zira o hırslı¹ biridir. Öte yandan genel olarak bu gibi durumlarda birine bir eklemeyle kendine hâkim olamayan biri deriz—"onur, şöhrat yahut öfke konusunda kendine hâkim olamayan biri". Fakat mutlak anlamda kendine hâkim olamayanlara bu konuda bir şey eklemeyiz, onda içkin olan ve ne hakkında olduğuna rağmen bir ekleme yapmaya gerek duymaksızın açık olan <bir kendine hâkim olamama>. Zira mutlak anlamda kendine hâkim olamayan biri bedensel haz ve acılara ilişkin <kendine hâkim olamayan> biridir.

[1202b5] Buradan da açık ki kendine hâkim olamama bunlara ilişkindir; nitekim madem kendine hâkim olamayan yergiye maruz kalır, onun taşıyıcısının² da yergiye konu olması gerekir. İmdi onur, şöhrat, iktidar, mülk ve <insanların haklarında> kendilerine hâkim olmadıkları söylenen diğer alanlar yergiye konu değildir, ama bedensel hazlar yergiye konudur. Bu yüzden de, uygun olarak, bunlarla gereğinden fazla haşır neşir olana tam anlamıyla kendine hâkim olamayan biri³ denir.

[10] Mademki diğerleri hakkındaki kendine hâkim olamamalar arasında öfkesine hâkim olamama yergiye

¹ Ya da 'şöhrat düşkünü' (*philotimon*).

² Ya da 'konusunun' (*hypokeimenon*).

³ Ya da "iradesiz" (*akratês*).

ἀκρασία ψεκτοτάτη, πότερον ψεκτοτέρα ἐστὶν ἢ περὶ τὴν ὀργὴν ἢ ἢ περὶ τὰς ἡδονάς;

Ἔστιν οὖν ἢ περὶ τὴν ὀργὴν ἀκρασία ὁμοία τῶν παίδων τοῖς πρὸς τὸ διακονεῖν προθύμως ἔχουσιν· καὶ γὰρ οὗτοι, ὅταν εἴπῃ ὁ δεσπότης “δός μοι,” [15] τῇ προθυμίᾳ ἐξενεχθέντες, πρὸ τοῦ ἀκούσαι ὃ δεῖ δοῦναι, ἔδωκαν, καὶ ἐν τῇ δόσει διήμαρτον· πολλάκις γὰρ δέον βιβλίον δοῦναι γραφεῖον· ἔδωκαν. ὅμοιον δὲ πέπονθε τούτῳ ὁ τῆς ὀργῆς ἀκρατής· ὅταν γὰρ ἀκούσῃ τὸ πρῶτον ῥῆμα ὅτι ἡδίκησεν, ὥρμησεν ὁ θυμὸς πρὸς τὸ τιμωρῆσασθαι, οὐκέτι [20] ἀναμείνας ἀκούσαι πότερον δεῖ ἢ οὐ δεῖ, ἢ ὅτι γε οὐχ οὕτω σφόδρα. ἢ μὲν οὖν τοιαύτη ὁρμὴ πρὸς ὀργὴν, ἢ δοκεῖ ἀκρασία εἶναι ὀργῆς, οὐ λίαν ἐπιτιμητέα ἐστίν, ἢ δὲ πρὸς [τὴν] ἡδονὴν ὁρμὴ ψεκτὴ γε. ἔστιν γὰρ διαφορὰν ἔχουσα πρὸς ταύτην διὰ τὸν λόγον, ὃς ἀποτρέπει τοῦ μὴ πράττειν, ἀλλ’ [25] ὅμως πράττει παρὰ τὸν λόγον· διὸ ψεκτὴ ἐστὶ μάλλον τῆς δι’ ὀργὴν ἀκρασίας. ἢ μὲν γὰρ δι’ ὀργὴν ἀκρασία λύπη ἐστίν (οὐδείς γὰρ ὀργιζόμενος οὐ λυπεῖται), ἢ δὲ δι’ ἐπιθυμίαν μεθ’ ἡδονῆς· διὸ μάλλον ψεκτὴ· ἢ γὰρ δι’ ἡδονὴν ἀκρασία μεθ’ ὕβρεως δοκεῖ εἶναι.

Πότερον δὲ καὶ ἢ ἐγκράτεια καὶ ἢ καρτερία ταυτόν [30] ἐστίν; ἢ οὐ; ἢ μὲν γὰρ ἐγκράτειά ἐστι περὶ ἡδονάς καὶ ὁ ἐγκρατής ὁ κρατῶν τῶν ἡδονῶν, ἢ δὲ καρτερία περὶ λύπας· ὁ γὰρ καρτερῶν καὶ ὑπομένων τὰς λύπας, οὗτος καρτερικὸς ἐστίν.

Πάλιν ἢ ἀκρασία καὶ ἢ μαλακία οὐκ ἔστιν ταυτόν·

en çok konu olandır, acaba öfkesine <hâkim olamama> yergiyi hazlara ilişkin olandan daha mı fazla hak eder?

[13] İmdi öfkeye ilişkin kendine hâkim olamama <efendisinin> işini görmede coşkulu olan kölelerin durumuna benzer; zira bunlar efendileri “ver bana” der demez, neyi vermeleri gerektiğini duymadan, coşkuyla verecek bir şeyler bulur ve yanlış şeyi verirler. Nitekim çoğu zaman kitap vermeleri gerekirken yazı takımı verirler. Öfkesine hâkim olamayan birinin durumu da buna benzer. Nitekim bir yanlış yapıldığına ilişkin daha ilk heceyi duyduğunda, yapıp yapmaması gerektiğini ya da en azından <yapılanın öç almaya değecek kadar> şiddetli olup olmadığını duymayı beklemeden, yüreği onu intikam almaya yöneltir. İmdi öfkesine hâkim olamama olarak düşünülen öfkeye yönelik bu gibi bir eğilim aşırı yerilmemeli, ama hazlara yönelik meyil yergiyi hak eder. Zira <hazza yönelik meyil> bunlardan akılla ilişkisi bakımından ayrılır, zira <akıl birini hazza yönelik> eylemlerde bulunmaktan alıkoymak ister, ama <o> yine de aklın sözünün dışına çıkar ve <bunları> yapar. Bu yüzden de yergiyi öfkesine hâkim olamamadan daha fazla hak eder. Zira öfkesine hâkim olamama bir nevi acıdır (nitekim öfke duyanlar arasında acı çekmeyen yoktur), ama arzuyu takip eden <eylem> hazzı beraberinde getirir, dolayısıyla da yergiyi daha çok hak eder. Zira hazdan ötürü kendine hâkim olamamanın kibrin sonucu olduğu düşünülür.

[29] Acaba kendine hâkim olmayla dirayet aynı şeyler midir? Yok, daha neler. Nitekim kendine hâkim olma hazlara ilişkindir ve kendine hâkim olabilen hazlara hâkim olandır, dirayetli olma ise acılara ilişkindir. Nitekim dirayetli biri acılara dayanan, bunlara direnendir.

[33] Yine, kendine hâkim olamamayla çıtkırıldımlık da aynı değildir. Nitekim çıtkırıldımlık ve çıtkırıldım biri

ἢ μὲν γὰρ μαλακία ἐστὶν καὶ ὁ μαλακὸς ὁ μὴ [35] ὑπομένων πόνους, οὐχ ἅπαντας δὲ ἄλλ' οὓς ἀναγκαίως ἂν ἄλλος τις ὑπομείνειεν, ὁ δ' ἀκρατὴς ὁ μὴ δυνάμενος ὑπομένειν ἡδονάς, ἀλλὰ καταμαλακιζόμενος καὶ ὑπὸ τούτων ἀγόμενος.

Ἔστιν αὖ πάλιν τις καλούμενος ἀκόλαστος· πότερον [1203 a] οὖν ὁ ἀκόλαστος [ἀκρατὴς] καὶ ὁ ἀκρατὴς ὁ αὐτός; ἢ οὐ; ὁ μὲν γὰρ ἀκόλαστος τοιοῦτός τις οἷος οἷεσθαι, ἃ πράττει, ταῦτα καὶ βέλτιστα εἶναι αὐτῷ καὶ συμφωρότατα, καὶ λόγον οὐδένα ἔχειν ἐναντιούμενον τοῖς αὐτῷ φαινομένοις ἡδέσιν· ὁ δὲ [5] ἀκρατὴς λόγον ἔχει ὡς ἐναντιοῦται αὐτῷ, ἐφ' ἃ ἡ ἐπιθυμία ἄγει.

Πότερος δὲ εὐιατότερος, ὁ ἀκόλαστος ἢ ὁ ἀκρατὴς; οὕτω μὲν οὖν δόξειεν ἂν ἴσως οὐχ ὁ ἀκρατὴς· ὁ γὰρ ἀκόλαστος εὐιατότερος· εἰ γὰρ αὐτῷ λόγος ἐγγένοιτο ὁ διδάξων ὅτι φαῦλα, οὐκέτι [10] πράξει· τῷ δέ γε ἀκρατεῖ ὑπάρχει ὁ λόγος, καὶ ὅμως πράττει, ὥστε ἂν ὁ τοιοῦτος δόξειεν ἀνίατος εἶναι.

Ἀλλὰ πότερος διάκειται χειρόν, ᾧ μηδὲν ἀγαθόν τι ὑπάρχει, <ἢ ᾧ ἀγαθόν τέ τι ὑπάρχει> καὶ τὰ κακὰ ταῦτα; ἢ δῆλον ὅτι ἐκεῖνος, καὶ ὅσω γε ὁ τιμιώτερον κακῶς διάκειται. ἔστι τοίνυν ὁ μὲν ἀκρατὴς ἀγαθὸν ἔχων τὸν λόγον ὀρθὸν ὄντα· ὁ δὲ [15] ἀκόλαστος οὐκ ἔχει. ἔτι ἐστὶν ὁ λόγος ἐκάστου ἀρχή· τοῦ μὲν οὖν ἀκρατοῦς ἡ ἀρχὴ τιμιώτατον ὂν εὖ διάκειται, τοῦ δὲ ἀκολάστου κακῶς· ὥστε χείρων ἂν εἴη ὁ ἀκόλαστος τοῦ ἀκρατοῦς.

Ἔτι ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς θηριότητος ἧς ἐλέγομεν κακίας οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ἐν θηρίῳ οὔσαν, ἀλλ' ἐν [20] ἀνθρώπῳ· ἢ γὰρ θηριότης ὄνομά ἐστιν τῇ ὑπερβαλλούσῃ κακίᾳ.

zorluklara dayanamayandır—hepsine değil de, mecbur kaldığında başkalarının dayanabileceği <zorluklara>. Kendine hâkim olamayan ise hazlara karşı durma imkânı taşımayan, onlara yenik düşüp onlar tarafından yönlendirilendir.

[38] Yine, edepsiz dediğimiz birileri de vardır. İmdi acaba kendine hâkim olamayan biriyle edepsiz olan aynı mıdır? Yok, daha neler. Zira edepsiz biri yapıp ettiğinin en iyi ve kendisi için en faydalı olduğunu düşünür ve akli ona haz verir görünenlerin hiçbirisiyle karşılaşmaz. Öte yandan kendine hâkim olamayan birinin akli arzusunun onu yönelttiği şeye karşı çıkar.

[1203a6] Acaba hangisi daha kolay tedavi edilebilir? Edepsiz olan mı, yoksa kendine hâkim olamayan mı? İmdi belki de bunun kendine hâkim olamayan olmadığı <kolayca> görülebilir. Zira edepsiz olan daha kolay iyileştirilebilir; nitekim onda neyin kötü olduğunu öğreten bir akıl yürütme oluşturulabilirse, artık <bunları> yapmaz. Öte yandan kendine hâkim olamayanda akıl bulunur ama yine de <kötü olanları> yapar, dolayısıyla bu gibilerinin tedavi edilemez olduğu düşünülebilir.

[12] Acaba hangisi daha kötü? İçinde hiçbir iyilik olmayan mı? Yoksa içinde iyilik olup da bu kötülerle birlikte olan mı? Açık ki, daha değerli kısmı kötü durumda olduğu ölçüde, öteki. Yani, kendine hâkim olamayan iyi bir şeye, bir sağ akla sahiptir, edepsiz olansa <buna> sahip değil. Dahası, her ikisi için de akıl ilkedir. İmdi kendine hâkim olamayanda bu en değerli ilke iyi durumdadır, edepsiz olanda ise kötü. Dolayısıyla edepsiz olan kendine hâkim olamayandan daha kötü olsa gerektir.

[18] Dahası, tıpkı vahşi olma konusunda söylediğimiz gibi, kötülük vahşi hayvanlarda görülmez, ama insanlarda <görülür>; zira vahşi olma aşırı kötülüğün adıdır.

—διὰ τί; δι' οὐδέν ἢ ὅτι ἀρχὴ φαύλη ἐν θηρίῳ οὐκ ἔστιν· ἔστιν δὲ ἡ ἀρχὴ ὁ λόγος. ἐπεὶ πότερος ἂν πλείω κακὰ ποιήσκειν, λέων, ἢ Διονύσιος ἢ Φάλαρις ἢ Κλέαρχος ἢ τις τούτων τῶν μοχθηρῶν; ἢ δήλον ὅτι οὗτοι; ἢ γὰρ ἀρχὴ [25] ἐνουῖσα φαύλη μεγάλη συμβάλλεται, ἐν δὲ θηρίῳ ὅλως οὐκ ἔστιν ἀρχή. ἐν μὲν οὖν τῷ ἀκολάστῳ ἔνεστιν ἀρχὴ φαύλη. ἢ γὰρ πράττει φαῦλα ὄντα καὶ ὁ λόγος σύμφησιν ταῦτα καὶ δοκεῖ αὐτῷ ταῦτα δεῖν πράττειν, ἐν αὐτῷ ἡ ἀρχὴ ἔνεστιν οὐχ ὑγιής. διὸ βελτίων ἂν δόξειεν εἶναι ὁ ἀκρατὴς τοῦ ἀκολάστου.

[30] Ἔστι δὲ καὶ τῆς ἀκρασίας δύο εἶδη, ἡ μὲν προπετική τις καὶ ἀπρονόητος καὶ ἐξαίφνης γινομένη (οἷον ὅταν ἴδωμεν καλὴν γυναῖκα, εὐθέως τι ἐπάθομεν, καὶ ἀπὸ τοῦ πάθους ὁρμὴ ἐγένετο πρὸς τὸ πρᾶξαι τι ὧν ἴσως οὐ δεῖ), ἡ δ' ἑτέρα οἷον ἀσθενική τις, ἢ μετὰ τοῦ λόγου οὔσα τοῦ ἀποτρέποντος.

[35] Ἐκείνη μὲν οὖν οὐδ' ἂν λίαν δόξειεν εἶναι ψεκτὴ· καὶ γὰρ ἐν τοῖς σπουδαίοις ἡ τοιαύτη ἐγγίνεται, ἐν [1203 b] τοῖς θερμοῖς καὶ εὐφρύνει· ἡ δὲ ἐν τοῖς ψυχροῖς καὶ μελαγχολικοῖς, οἱ δὲ τοιοῦτοι ψεκτοί. ἔτι τέ ἐστιν τῷ λόγῳ προλαβόντα μηθὲν παθεῖν, ὅτι ἤξει γυνὴ εὐπρόσωπος, δεῖ οὖν κατασχεῖν αὐτόν. τῷ δὲ τοιούτῳ λόγῳ προκαταλαβὼν ὁ ἐκ τῆς προσφάτου [5] φαντασίας ἀκρατὴς οὐδὲν πείσεται οὐδὲ πράξει οὐδὲν αἰσχρόν. ὁ δὲ τῷ λόγῳ μὲν εἰδὼς ὅτι οὐ δεῖ, πρὸς δὲ τὴν ἡδονὴν ἐνδιδούς καὶ καταμαλακιζόμενος, ὁ τοιοῦτος ψεκτότερος. οὔτε γὰρ ὁ σπουδαῖος οὐδέποτε οὕτω γένοιτ' ἂν ἀκρατὴς, ὅ τε λόγος προκαταλαβὼν

Niçin? Vahşi hayvanda hiçbir kötü ilke olmadığı için, çünkü ilke akıldır. Acaba hangisi daha fazla kötülük yapabilir? Aslan mı, yoksa Dionysios, Phalapis ya da Klearkhos gibi kötü adamlardan biri mi? Açık ki bu gibiler. Zira içinde kötü bir ilke taşıma büyük sonuçlara gebe dir; vahşi hayvanda ise genel olarak hiçbir ilke yoktur. İmdi edepsiz olanın içinde kötü bir ilke vardır. Çünkü kötü şeyleri yaptığı sürece akıl ona bunları bu yurur ve kendisi için bunları yapması gerektiğini sanır—içinde taşıdığı ilke sağlıklı değil. Bu yüzden de kendine hâkim olamayan edepsiz olandan daha iyi olsa gerektir.

[30] Kendine hâkim olamamanın ise iki türü vardır, bunların biri telaşla, sonucunu düşünmeden ve aniden ortaya çıkar (söz gelişi güzel bir kadın gördüğümüzde, doğrudan etkileniriz ve bu etkilenim tarafından yapmamamız gereken bir şeye yönelik bir meyil yaratılır), diğeri ise caydırmaya çalışan akılla birlikte olan bir nevi zayıflıktır.

[35] İmdi öteki ciddi bir yergiyi hak etmiyor görünür, zira iyi olanlarda bile bu gibisi ortaya çıkabilir—sıcakkanlı ve coşkulu olanlarda. Beriki ise soğuk ve melankolik olanlarda, ama bunlar yergiyi hak eder. Dahası, akıl tarafından uyarıldığında, hiçbir şeyden etkilenmemek de <mümkün>—“güzel yüzlü bir kadın gelecek, öyleyse kendini dizginlemeli”. Böylesi bir imge karşısında kendine hâkim olamayan biri, bu gibi bir akıl yürütmece uyarıldığında, <bundan böyle> ne <bu gibi bir imgeye> kanacak, ne de aşağı bir şeyler yapacak. Öte yandan yapmaması gerektiğini akıl yürütmeyle bilen, ama hazlara doğru kendini bırakan ve onlara yenik düşen biri, bu gibi biri yergiyi daha fazla hak eder. Zira iyi biri hiçbir zaman böylesi bir kendine hâkim olamayış sergilemez ve aklın uyarısı <böylesi bir şeyi>

οὐκ ἂν ἰάσαιτο. ἡγεμῶν γὰρ [10] οὗτος ἐν αὐτῷ ὑπάρχει, ὥ οὔτι πειθαρχεῖ, ἀλλὰ τῇ ἡδονῇ ἐνδίδωσιν, καὶ καταμαλακίζεται καὶ ἔξασθενεῖ πῶς.

Πότερον δ' ὁ σώφρων ἐγκρατὴς ἐστίν, ἡπορήθη μὲν ἐν τοῖς ἐπάνω, νῦν δὲ λέγωμεν. ἔστιν γὰρ ὁ σώφρων καὶ ἐγκρατὴς· ὁ γὰρ ἐγκρατὴς ἐστὶν οὐ μόνον ὁ ἐπιθυμιῶν ἐνουσῶν ταύτας κατέχων διὰ [15] τὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ ὁ τοιοῦτος ὢν οἷος καὶ μὴ ἐνουσῶν ἐπιθυμιῶν τοιοῦτος εἶναι οἷος εἰ ἐγγένοιτο κατέχειν. ἔστιν δὲ σώφρων ὁ μὴ ἔχων ἐπιθυμίας φαύλας τὸν τε λόγον τὸν περὶ ταῦτα ὀρθόν, ὁ δ' ἐγκρατὴς ὁ ἐπιθυμίας ἔχων φαύλας τὸν τε λόγον τὸν περὶ ταῦτα ὀρθόν ὥστ' ἀκολουθήσει τῷ [20] σώφρονι ὁ ἐγκρατὴς, καὶ ἔσται <ὁ> σώφρων <ἐγκρατὴς, ἀλλ' οὐχ ὁ ἐγκρατὴς σώφρων>. ὁ μὲν γὰρ σώφρων ὁ μὴ πάσχων, ὁ δ' ἐγκρατὴς ὁ πάσχων καὶ τούτων κρατῶν ἢ οἷός τε ὢν πάσχειν· οὐδέτερον δὲ τούτων τῷ σώφρονι ὑπάρχει· διὸ οὐκ ἔστιν ὁ ἐγκρατὴς σώφρων.

Πότερον δὲ ὁ ἀκόλαστος ἀκρατὴς ἐστίν, ἢ ὁ [25] ἀκρατὴς ἀκόλαστος; ἢ οὐδετέρῳ ἕτερος ἀκολουθεῖ; ὁ μὲν γὰρ ἀκρατὴς ἐστὶν οὗ ὁ λόγος τοῖς πάθεσι μάχεται, ὁ δ' ἀκόλαστος οὐ τοιοῦτος, ἀλλ' ὁ τῷ πράττειν τὰ φαῦλα ἅμα τὸν λόγον σύμψηφον ἔχων· οὔτε δὴ ὁ ἀκόλαστος οἷος ὁ ἀκρατὴς οὔθ' ὁ ἀκρατὴς οἷος ὁ ἀκόλαστος. ἔτι δὲ καὶ φαυλότερος [30] ὁ ἀκόλαστος τοῦ ἀκρατοῦς. δυσιατότερα γὰρ τὰ φυσικὰ τῶν ἐξ ἔθους γενομένων (καὶ γὰρ τὸ ἔθος διὰ τοῦτο δοκεῖ ἰσχυρόν εἶναι, ὅτι εἰς φύσιν καθίστησιν)· ὁ μὲν οὖν ἀκόλαστος αὐτὸς τοιοῦτός ἐστιν οἷος φαῦλός τις τῇ φύσει εἶναι, διὰ τοῦτο καὶ ἀπὸ τούτου ὁ λόγος φαῦλος ἐν αὐτῷ ἐστί· ἀλλ' οὐχ

iyileştiremez. Zira bu onda içkin olan bir yol göstericidir ki o bunu takip etmez, aksine hazlara kendini bırakır ve bir çeşit zayıflıkla onlara teslim olur.

[1203b12] Bilgenin kendine hâkim olup olmadığı daha önce sorulmuştu, şimdi bunu konuşalım. Zira bilge biri kendine hâkim olabilen biridir. Nitekim kendine hâkim olabilen biri yalnızca arzulara sahip olan ve bunları akılla dizginleyen değil, ama aynı zamanda bu gibi arzulara sahip olmasa bile, bunlar ortaya çıktığında onları dizginleyebilecek olandır. Öte yandan bilge biri kötü arzuları olmayan ve bunlar hakkında dosdoğru akıl yürütmelere sahip olandır, kendine hâkim olabilen biri ise kötü arzulara sahip olup da bunlar hakkında dosdoğru akıl yürütmelere sahip olan; o halde kendine hâkim olabilen bilgeyi takip edecek ve bilge biri kendine hâkim olacak, kendine hâkim olan ise bilge olmayacak. Nitekim bilge etkilenmeyendir, kendine hâkim olan ise etkilenen ya da etkilenebilen ve bunlara hâkim olan. Bunların hiçbirisi bilgede ortaya çıkmaz. Bu yüzden de kendine hâkim olan bilge değildir.

[24] Acaba edepsiz olan mı kendine hâkim olamayan biridir, yoksa kendine hâkim olamayan biri mi edepsiz? Yoksa hiçbirisi diğerini takip etmez mi? Zira kendine hâkim olamayan, akli duygularıyla savaş halinde olandır; edepsiz olan ise böyle değil de, akli kötü eylemlerde bulunurken ona rıza gösterendir. Gerçekten de ne edepsiz olan kendine hâkim olamayana benzer, ne de kendine hâkim olamayan biri edepsiz olana. Dahası, edepsiz olan kendine hâkim olamayan birinden daha kötü biridir. Nitekim doğal olanı iyileştirmek alışkanlıkla gelen den daha zordur (bu yüzden de alışkanlığın katı bir şey olduğu söylenir, çünkü <ikinci bir> doğaya dönüşür). İmdi edepsiz biri kendi içinde doğası gereği kötü biridir, bu yüzden de ondaki akıl da kötüdür. Ama kendine

[35] ὁ ἀκρατὴς οὕτως· οὐ γὰρ ὅτι αὐτὸς τοιοῦτος ἐστίν, ὁ λόγος οὐ σπουδαῖος (φαῦλον γὰρ αὐτὸν ἔδει εἶναι, [1204 a] εἰ αὐτὸς τῇ φύσει τοιοῦτος ἦν οἷος ὁ φαῦλος)· ὁ μὲν [οὔν] ἄρα ἀκρατὴς ἔθει ἔοικε φαῦλος εἶναι, ὁ δὲ ἀκόλαστος φύσει δυσιατότερος δὴ ὁ ἀκόλαστος. τὸ μὲν γὰρ ἔθος ἄλλω ἔθει ἐκκρούεται, ἢ δὲ φύσις οὐδενὶ ἐκκρούεται.

[5] Πότερον δὲ ἐπέειπερ ἐστίν ὁ ἀκρατὴς τοιοῦτος [τις] οἷος εἰδέναι καὶ μὴ διεψεῦσθαι τῷ λόγῳ, ἔστιν δὲ καὶ ὁ φρόνιμος τοιοῦτος ὁ τῷ λόγῳ τῷ ὀρθῷ ἕκαστα θεωρῶν, πότερον [δ'] ἐνδέχεται τὸν φρόνιμον ἀκρατῇ εἶναι, ἢ οὔ; ἀπορήσειε γὰρ ἄν τις τὰ εἰρημένα· ἐὰν δὲ παρακολουθήσωμεν τοῖς ἔμπροσθεν [10] εἰρημένοις, οὐκ ἔσται ὁ φρόνιμος ἀκρατὴς. ἔφαμεν γὰρ τὸν φρόνιμον εἶναι οὐχ ὥ ὁ ὀρθὸς λόγος μόνον ὑπάρχει, ἀλλ' ὥ καὶ τὸ πράττειν τὰ κατὰ τὸν λόγον φαινόμενα βέλτιστα· εἰ δὲ πράττει τὰ βέλτιστα ὁ φρόνιμος, οὐδ' ἂν ἀκρατὴς εἴη ὁ φρόνιμος, ἀλλ' ὁ τοιοῦτος δεινὸς μὲν ἐστίν. διηρήμεθα γὰρ ἐν τοῖς ἐπάνω τὸν τε δεινὸν καὶ τὸν φρόνιμον ὡς ἐτέρων ὄντων. περὶ μὲν γὰρ ταυτά· ἀλλ' ὁ μὲν [15] πρακτικὸς περὶ ἃ δεῖ, ὁ δ' οὐ πρακτικὸς. τὸν οὔν δεινὸν ἀκρατῇ ἐνδέχεται εἶναι (οὐ γὰρ πρακτικὸς περὶ ἃ καὶ δεῖ), τὸν φρόνιμον δ' οὐκ ἐνδέχεται ἀκρατῇ εἶναι.

hâkim olamayan biri böyle değildir. Zira o, akli iyi (*spoudaion*) olmadığı için bu türden biri değildir (çünkü doğal olarak böyle kötü biri gibi olsaydı, onun <aklının> da kötü olması gerekirdi). İmdi o halde kendine hâkim olamayanın alışkanlık bakımından kötü olduğu anlaşıyor, edepsiz olanınsa doğası gereği. Dolayısıyla edepsiz olanı iyileştirmek daha zor. Nitekim bir alışkanlığı diğeriyle ikame etmek <mümkün>, ama doğa başka hiçbir şeyle ikame edilemez.

[1204a5] Mademki kendine hâkim olamayan <iyiyle kötüyü> bilen ve <bu konuda> akıl tarafından yanıltılmayan biridir, aklıbaşında olan ise her bir şeyi aklıyla dosdoğru bir biçimde gözden geçiren, acaba kendine hâkim olamayan biri aklıbaşında olabilir mi? Yok daha neler. Zira bu sözler birilerini açmaza sürükleyebilir. Ama eğer daha önce söylediklerimize sadık kalırsak, aklıbaşında birinin kendine hâkim olamamasının söz konusu olamayacağını <görürüz>. Nitekim demiştik ki aklıbaşında olan yalnızca kendisinde sağ akıl bulunan değil, ama aynı zamanda akla uygun olarak en iyi görüneni de yapıp edendir. Öte yandan aklıbaşında biri en iyiyi yapıyorsa, kendine hâkim olamaması söz konusu olamaz, ama böyle¹ biri zekî olabilir. Zaten aklıbaşında olanla zekî olanı farklı şeyler olarak birbirinden ayırmıştık. Nitekim aynı şey hakkındalar, ama biri yapması gerekeni yapan iken, diğeri bunu yapmayandır. İmdi zekî olan kendine hâkim olamayabilir (çünkü yapması gerekeni yapan biri değildir), aklıbaşında biri ise kendine hâkim olamamayı içinde taşımaz.

¹ Kendine hâkim olamayan, iradesiz, (*akratês*).

VII. Μετὰ δὲ ταῦτα λεκτέον ἂν εἴη περὶ ἡδονῆς, [20] ἐπειδὴ περ ὑπὲρ εὐδαιμονίας ἐστὶν ὁ λόγος, τὴν δ' εὐδαιμονίαν οἶονται πάντες ἦτοι ἡδονὴν εἶναι καὶ τὸ ἡδέως ζῆν, ἢ οὐκ ἄνευ γε ἡδονῆς. οἱ δὲ καὶ τῇ ἡδονῇ δυσχεραίνοντες καὶ οὐκ οἰόμενοι δεῖν τὴν ἡδονὴν ἐναριθμεῖσθαι τοῖς ἀγαθοῖς, ἀλλὰ τό γε ἄλυπον προστιθέασιν· ἐγγὺς οὖν τὸ ἀλύπως τῆς ἡδονῆς ἐστίν.

[25] Διόπερ λεκτέον ὑπὲρ ἡδονῆς, οὐ μόνον δὲ διότι καὶ οἱ ἄλλοι οἶονται δεῖν, ἀλλὰ δὴ ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐστὶν λέγειν ὑπὲρ ἡδονῆς. ἐπειδὴ γὰρ ὑπὲρ εὐδαιμονίας ἡμῖν ἐστὶν ὁ λόγος, τὴν δ' εὐδαιμονίαν διωρίκαμεν καὶ φασὲν εἶναι ἀρετῆς ἐνέργειαν ἐν βίῳ τελείῳ, ἢ δ' ἀρετὴ ἐστὶ περὶ ἡδονὴν καὶ λύπην· [30] ὑπὲρ ἡδονῆς ἂν εἴη ἀναγκαῖον εἰπεῖν, ἐπειδὴ περ οὐκ ἔστιν ἡ εὐδαιμονία ἄνευ ἡδονῆς.

Πρῶτον μὲν οὖν εἴπωμεν ἃ τινες λέγοντες οὐκ οἶονται δεῖν τὴν ἡδονὴν ὡς ἐν ἀγαθοῦ μέρει λαμβάνειν.

Πρῶτον μὲν γὰρ φασιν εἶναι τὴν ἡδονὴν γένεσιν, τὴν δὲ γένεσιν ἀτελές τι, τὸ δὲ ἀγαθὸν οὐδέποτε [35] τὴν τοῦ ἀτελοῦς χώραν ἔχειν.

Δεύτερον δ' ὅτι εἰσὶ τινες φαῦλαι ἡδοναί, τὸ δ' ἀγαθὸν οὐδέποτε ἐν φαυλότητι εἶναι.

Πάλιν ὅτι ἐν πᾶσιν ἐγγίγνεται· καὶ γὰρ ἐν τῷ φαύλῳ καὶ ἐν τῷ σπουδαίῳ καὶ ἐν θηρίῳ καὶ ἐν βοσκήματι· τὸ δ' ἀγαθὸν ἀμιγές ἐστὶ τοῖς φαύλοις καὶ οὐ πολύκοινον.

[1204 b] Καὶ ὅτι οὐ κράτιστον ἡδονή, τὸ δ' ἀγαθὸν κράτιστον.

Καὶ ὅτι ἐμπόδιον τοῦ πράττειν τὰ καλὰ, τὸ δὲ κωλυτικὸν τῶν καλῶν οὐκ ἂν εἴη ἀγαθόν.

Yedinci Bölüm

[19] Mademki tartışmamız mutluluk üzerine ve herkes mutluluğu haz yahut haz dolu bir yaşam olarak ya da en azından haz olmaksızın olamayacak bir şey gibi görüyor, bundan sonra hazza dair konuşmak yerinde olsa gerektir. Öte yandan hazdan iğrenen ve onun iyiler arasında sayılmaması gerektiğini düşünenler bile <mutluluktan söz ederken> ‘acısız’ olmayı bir yerlere ilâştiriyorlar; öyleyse acısızlık hazza yakın bir şeydir.

[25] Bu yüzden de hazza dair konuşalım, yalnızca diğerleri öyle yapılması gerektiğini düşündüğü için değil, ama aynı zamanda haz üzerine konuşmak bizim için zorunlu olduğu için. İmdi madem tartışmamız mutluluk üzerine, mutluluğu da tanımladık ve onun tam yaşamda bir erdem etkinliği olduğunu söyledik ki, erdem de haz ve acıya dair, haz üzerine konuşmak zorunlu olsa gerektir—kaldı ki, hazdan bağımsız mutluluk yoktur.

[31] İmdi ilkin hazzın iyinin bir kısmı olarak kabul edilmemesi gerektiğini düşünenlerin söyledikleri hakkında konuşalım.

[33] İlk olarak hazzın bir oluş olduğunu, oluşunsa tamamlanmamış bir şey olduğunu, iyiye ise tam olmayanların arasında hiçbir zaman yer olmadığını söylerler.

[35] İkincileyin bazı kötü hazlar olduğunu ve kötü olanların arasında hiçbir iyi olamayacağını <söylerler>.

[37] Yine, <derler> ki <haz> herkeste ortaya çıkar—hem kötü, hem de iyi insanlarda, hem vahşi hem de ehlileştirilmiş hayvanlarda. Öte yandan iyi, kötü şeylere karışmamış olandır ve gelişigüzel değildir.

[1204b] Ve <derler> ki haz en hâkim olan değildir, ama iyi en hâkim olandır.

[2] Ve <derler> ki haz güzel şeyler yapıp etmeye ayak bağıdır, güzel olanı engelleyen de iyi bir şey olamaz.

Πρῶτον μὲν οὖν πρὸς τὸ πρῶτον ἂν εἴη λεκτέον,
 [5] πρὸς τὴν γένεσιν, καὶ πειρατέον τὸν λόγον
 τοῦτον λύειν διὰ τὸ μὴ ἀληθῆ εἶναι. ἔστι γὰρ
 πρῶτον μὲν οὐ πᾶσα ἡδονὴ γένεσις. ἢ γὰρ ἀπὸ τοῦ
 θεωρεῖν ἡδονὴ γινομένη οὐκ ἔστιν γένεσις, οὐδ' ἢ
 ἀπὸ τοῦ ἀκοῦσαι καὶ <ἰδεῖν καὶ> ὀσφρανθῆναι. οὐ
 γὰρ ἐξ ἐνδεΐας γινομένη, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων,
 οἷον ἐκ τοῦ [10] φαγεῖν ἢ πιεῖν. αὗται μὲν γὰρ ἐξ
 ἐνδεΐας καὶ ὑπερβολῆς γίνονται, τῷ ἢ τὴν ἐνδειαν
 ἀναπληροῦσθαι ἢ τῆς ὑπερβολῆς ἀφαιρεῖσθαι· διὸ
 γένεσις δοκεῖ εἶναι. ἢ δ' ἐνδεια καὶ ὑπερβολὴ λύπη.
 λύπη οὖν ἐνταῦθα ἔνθα ἡδονῆς γένεσις. ἐπὶ δέ γε
 τοῦ ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι καὶ ὀσφρανθῆναι οὐκ ἔστιν
 [15] προλυπηθῆναι· οὐδεὶς γὰρ ἡδόμενος τῷ ὁρᾶν ἢ
 τῷ ὀσφραίνεισθαι προελυπήθη. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ
 τῆς διανοίας ἔστι θεωροῦντά τι ἡδυσθαι ἄνευ τοῦ
 προλυπηθῆναι. ὥστ' εἴη ἂν τις ἡδονὴ ἢ οὐκ ἔστι
 γένεσις.

Εἰ οὖν ἢ μὲν ἡδονή, ὡς ὁ λόγος αὐτῶν ἔφη, διὰ
 [20] τοῦτο οὐκ ἀγαθόν, ὅτι γένεσις, ἔστι δέ τις ἡδονή,
 ἢ οὐκ ἔστιν γένεσις, αὕτη ἂν εἴη ἀγαθόν.

Τὸ δ' ὅλον οὐκ ἔστιν οὐδεμία ἡδονὴ γένεσις· οὐδὲ
 γὰρ αὗται αἱ ἀπὸ τοῦ φαγεῖν καὶ πιεῖν ἡδοναὶ οὐκ
 εἰσὶ γενέσεις, ἀλλὰ διαμαρτάνουσιν οἱ ταύτας
 φάσκοντες εἶναι τὰς ἡδονὰς γενέσεις. οἶονται γάρ,
 [25] ἐπειδὴ τῆς προσφορᾶς γινομένης γίνεται ἡδονή,
 διὰ τοῦτο γένεσιν εἶναι· ἔστι δ' οὐ. ἐπειδὴ γὰρ ἔστι
 τῆς ψυχῆς τι μέρος ᾧ ἡδόμεθα ἅμα τῇ προσφορᾷ ὧν
 ἐσμεν ἐνδεεῖς, τοῦτο τὸ μόριον τῆς ψυχῆς ἐνεργεῖ
 καὶ κινεῖται, ἢ δὲ κίνησις αὐτοῦ καὶ ἡ ἐνέργειά ἐστιν
 ἡδονή· διὰ δὴ τὸ ἅμα τῇ προσφορᾷ [30] ἐκεῖνο τὸ
 μόριον τὸ τῆς ψυχῆς ἐνεργεῖν, ἢ διὰ τὴν αὐτοῦ
 ἐνέργειαν,

[4] İmdi ilkin birincisi hakkında, yani oluş meselesine yönelik, konuşalım ve bu savın niçin doğru olmadığını göstererek <söz konusu zorluğu> çözmeyi deneyelim. Öncelikle her haz bir oluş değildir. Zira temaşa etkinliği ile ortaya çıkan haz bir oluş değildir—ne de işitme, görme ve koku almayla ortaya çıkan <haz bir oluş olabilir>. Zira bunlar diğerleri (sözgelişi yemek ve içmek) gibi bir ihtiyaçtan doğmaz. Nitekim bunlar bir eksiklik yahut fazlalıktan doğar (ya bir eksiklik giderilir ya da bir fazlalık atılır), bu yüzden de birer oluş oldukları düşünülür. Öte yandan eksiklik ve aşırılık acıdır. İmdi hazzın oluştuğu yerde acı vardır. Diğer taraftan görme, işitme ve koku almada önceden var olan bir acı söz konusu değildir; nitekim görme, işitme ya da koku almadan haz duyan hiç kimse önden acı çekiyor değildir. Benzer şekilde, enine boyuna düşünme konusunda da, temaşa ederken haz duyan biri öncesinde acı çekiyor değildir. Dolayısıyla oluşa tâbi olmayan bir çeşit haz da var olsa gerektir.

[19] İmdi eğer bunların söylediği üzere haz bir oluş olduğu için iyi değilse, ama oluş olmayan bir çeşit haz da varsa, bu pekâlâ iyi olabilir.

[21] Öte yandan genel olarak 'oluş' <diyebileceğimiz> hiçbir haz yoktur. Yeme ve içmeden kaynaklanan hazlarda bile oluş yoktur; hazların birer oluş olduğunu söyleyenler hata yapıyorlar. Nitekim haz bir ihtiyacın giderilmesi sırasında ortaya çıktığı için onun bir nevi oluş olduğunu düşünüyorlar. Ama değil. Nitekim ruhun haz duyan bir kısmı vardır ve ruhun bu kısmı eksikliklerin giderilmesiyle aynı anda işler ve devinir, bu devinim ve etkinlik hazdır. Ruhun bu kısmının ihtiyaçların giderilmesiyle aynı anda işlemesi sebebiyle, onun bu etkinliği sebebiyle, ihtiyaç gidermenin açıkça görünür, ama ruhun <bu> kısmının karanlık olmasına da dayanarak,

οἶονται γενέσιν εἶναι τὴν ἡδονὴν τῷ τὴν προσφορὰν δῆλην εἶναι, τὸ δὲ τῆς ψυχῆς μόριον ἄδηλον. ὅμοιον οὖν εἴ τις τὸν ἄνθρωπον οἶεται εἶναι σῶμα, ὅτι τοῦτο μὲν αἰσθητὸν ἐστίν, ἢ [35] δὲ ψυχὴ οὐκ ἔστι δέ γε καὶ [ἡ] ψυχὴ. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τούτου· ἔστιν γὰρ μόριόν τι τῆς ψυχῆς ὃ ἡδόμεθα, ὃ ἅμα τῇ προσφορᾷ ἐνεργεῖ. διὸ οὐκ ἔστιν οὐδεμία ἡδονὴ γενέσις.

Καὶ ἀποκατάστασις δέ, φασίν, εἰς φύσιν αἰσθητή. καὶ γὰρ μὴ ἀποκαθισταμένοις εἰς φύσιν ἐστὶν ἡδονή· τὸ γὰρ ἀποκαθίστασθαι ἐστὶ τὸ τοῦ ἐνδεοῦς [1205 a] τῇ φύσει, τούτου τὴν ἀναπλήρωσιν γενέσθαι, ἔστιν δέ, ὡς φαμέν, μὴ ὄντα ἐνδεᾶ ἡδεσθαι· ἢ μὲν γὰρ ἐνδεῖα λύπη, ἄνευ δὲ λύπης καὶ πρὸ λύπης φαμέν ἡδεσθαι· ὥστ' οὐκ ἂν εἴη ἡ ἡδονὴ ἀποκατάστασις [5] τοῦ ἐνδεοῦς· ἐνδεὲς γὰρ ἐπὶ τῶν τοιούτων ἡδονῶν οὐδέν.

Ὅστε εἰ διότι μὲν γενέσις ἢ ἡδονὴ οὐκ ἀγαθὸν ἐδόκει εἶναι, οὐκ ἔστιν δὲ οὐδεμία ἡδονὴ γενέσις, ἀγαθὸν ἂν εἴη ἡ ἡδονή.

Ἀλλὰ μετὰ τοῦτο οὐ πᾶσα, φασίν, ἡδονὴ ἀγαθόν. συνίδοι δ' ἂν τις καὶ ὑπὲρ τούτου οὕτως. ἐπεὶ γὰρ τὰγαθὸν φαμεν ἐν πάσαις ταῖς κατηγορίαις λέγεσθαι [10] (καὶ γὰρ ἐν οὐσίᾳ καὶ ἐν τῷ πρὸς τι καὶ ποσῷ καὶ πότε καὶ ὅλως ἐν ἀπάσαις), ἤδη γ' ἐκεῖνο φανερόν. κατὰ πάσας γὰρ ἀγαθοῦ ἐνεργείας ἡδονὴ τις ἀκολουθεῖ, ὥστ' ἐπειδὴ τὸ ἀγαθὸν ἐν πάσαις [15] ταῖς κατηγορίαις, καὶ ἡδονὴ ἂν εἴη ἀγαθόν· ὥστ' ἐπειδὴ ἐν τούτοις μὲν τὰγαθὰ καὶ ἡδονή, ἢ δ' ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν ἡδονὴ ἡδονή, ἀγαθὸν ἂν εἴη πᾶσα ἡδονή.

Ἄμα δὲ δῆλον ἐκ τούτου ὅτι καὶ διάφοροι τῷ εἶδει αἱ ἡδοναὶ εἰσίν. διάφοροι γὰρ καὶ αἱ κατηγορίαι, ἐν αἷς ἐστὶν ἡδονή. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν ἔχει οἶον τῆς γραμματικῆς ἢ ἄλλης ἡστινοσοῦν.

hazzın oluş olduğunu düşünürler. İmdi bu beden duyumsanabilir olduğu, ruh ise olmadığı için insanın bedenden ibaret olduğunu düşünmeye benzer. Ama en azından ruh da vardır. Bu konuda da benzer şekilde, nitekim ruhun haz duyan, ihtiyaçların giderilmesiyle eşzamanlı işleyen bir kısmı vardır. Bu yüzden de hiçbir haz oluş değildir.

[37] <Hazzın> doğal duruma doğru hissedilir bir onarım olduğunu da söylerler. Ama <kaybedilmiş> doğal hale yönelik bir onarım olmayan türden hazlar da vardır. Zira onarım doğal bir eksikliğin giderilmesi sürecidir, ama söylediğimiz gibi, bir eksiklik olmaksızın haz duyanlar da vardır. Nitekim eksiklik acıdır, ama acı olmaksızın yahut acı duymadan önce haz duyulabildiğini söylemiştik. O halde haz bir eksikliğin onarımı olmasa gerektir; çünkü bu gibi hazlar söz konusu olduğunda hiçbir eksiklik yoktur.

[1205a6] O halde eğer hazzın bir oluş olduğu için iyi olmadığını düşünüyor idiyseleler, ama hiçbir hazzın bir oluş olmadığı da <ortaya çıktıysa>, haz iyi bir şey olsa gerektir.

[8] Sonra, her hazzın iyi olmadığını söylüyorlar. Buna dair <çürütme> de burada kolayca görülebilir. Zira tüm kategoriler (varlık, bağıntı, nicelik, zaman vd.) için 'iyi'nin kullanılabileceğini söylemiştik, en azından bu açıklanmıştı. Nitekim tüm iyi etkinlikleri bir çeşit haz izler, o halde mademki iyi tüm kategoriler için söz konusu, haz da öyle olsa gerektir. Dolayısıyla, mademki hem iyi hem de haz bunlarda, ayrıca iyiden kaynaklanan haz da bir haz, tüm hazlar iyi olsa gerek.

[17] Ama bundan hareketle aynı zamanda açık ki hazlar tür bakımından ayrılırlar. Nitekim hazların içinde olduğu kategoriler de birbirinden farklı. Öte yandan durum gramer veya herhangi bir başka bilgi türünde

ἐὰν ἔχη γὰρ Λάμπρος τὴν γραμματικὴν, [20] ὁμοίως [δὲ] διακρίσεται ὑπὸ τῆς γραμματικῆς ταύτης ὁ γραμματικὸς ἄλλω ὁτιοῦν ἔχοντι γραμματικὴν, οὐ <δὲ> δύο εἰσὶν διάφοροι αἱ γραμματικαί, ἢ τ' ἐν Λάμπρῳ καὶ ἐν Ἰλεῖ. ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἡδονῆς οὐχ' οὕτως. ἢ γὰρ ἀπὸ τῆς μέθης ἡδονὴ καὶ ἢ ἀπὸ τοῦ συγγίνεσθαι οὐχ' ὁμοίως διατιθέασιν. [25] διὸ διάφοροι τῷ εἶδει δόξαιεν ἂν εἶναι αἱ ἡδοναί.

Ἀλλὰ δὴ καὶ διότι φαῦλαί εἰσιν ἡδοναί τινες, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐδόκει ἡ ἡδονὴ αὐτοῖς ἀγαθὸν εἶναι. τὸ δὲ τοιοῦτον καὶ ἡ τοιαύτη κρίσις οὐκ ἰδιὸς ἐστὶν ἡδονῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ φύσεως καὶ ἐπιστήμης. ἔστι [30] γὰρ καὶ φύσις φαύλη, οἷον ἡ τῶν σκωλήκων καὶ ἡ τῶν κανθάρων καὶ ὅλως ἡ τῶν ἀτίμων ζώων, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο ἡ φύσις τῶν φαύλων ὁμοίως δ' εἰσὶ καὶ ἐπιστήμαι φαῦλαι, οἷον αἱ βάνανσοι, ἀλλ' ὅμως οὐ διὰ τοῦτο φαῦλον ἡ ἐπιστήμη, ἀλλ' ἀγαθὸν τῷ γένει καὶ ἐπιστήμη καὶ φύσις. ὥσπερ γὰρ οὐδ' [35] ἀνδριαντοποιὸν θεωρεῖν δεῖ ποῖός τις ἐστὶν ἐξ ὧν ἀπέτυχε καὶ κακῶς εἰργάσατο, ἀλλ' ἐξ ὧν εὖ, οὕτως οὐδ' ἐπιστήμην οὐδὲ φύσιν οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ποιὸν τί ἐστὶν ἐκ τῶν φαύλων, ἀλλ' ἐκ τῶν σπουδαίων.

[1205 b] Ὅμοίως δὲ καὶ ἡ ἡδονὴ τῷ γένει ἀγαθὸν ἐστίν, ἐπεὶ ὅτι γέ εἰσιν φαῦλαι ἡδοναί, οὐδὲ ἡμᾶς λανθάνει. ἐπεὶ γὰρ καὶ φύσεις τῶν ζώων εἰσὶν

olduğu gibi değil. Nitekim eğer Lampros gramer bilgisine hâkimse, o bir gramerci olarak bu bilgi türüne hâkim herhangi başka birine benzer bir şekilde bu bilgi türünün etkisi altında olacak, ama Lampros'un ki ve İleos'un ki gibi iki farklı gramer bilgisi söz konusu olmayacak¹. Öte yandan, haz konusunda durum böyle değil. Zira alkolün verdiği hazla cinsel birleşmenin verdiği haz aynı şekilde etkilemez. Bu yüzden de hazların türce birbirinden ayrıldığı düşünülebilir.

[26] Hazların iyi olduğunu düşünmemelerinin başka bir sebebi de bazı kötü hazların olmasıdır. Ama bu gibi bir iddia ve böylesi bir eleştiri hazza özgü değildir, ayrıca doğal varolanlar ve bilgi türleri için de <söz konusudur>. Zira kurtçuklar, böcekler ve bilumum haşarat gibi kötü doğalar da vardır, ama sırf bu yüzden doğa kötü olanlar arasında sayılmaz. Benzer şekilde mekanik gibi kötü bilgi türleri de vardır, ama yine de sırf bu yüzden bilim kötü şeyler arasında sayılmaz, ayrıca hem bilim hem de doğa cins bakımından iyidir. Nitekim tıpkı bir heykeltıraşın nasıl biri olduğunu başarısız ve çirkin bir eserinden değil de iyi (*spoudaion*) işlerinden hareketle değerlendirmek gerektiği gibi, aynı şekilde bilginin de doğanın da herhangi başka bir şeyin de nasıl bir şey olduğunu kusurlarından değil de, iyi (*spoudaion*) yanlarından hareketle <değerlendirmeli>.

[1205b] Benzer şekilde, kötü hazların da var olduğunu gözden kaçırmasak da, <diyoruz> ki haz da cins bakımından iyidir. Zira madem hayvanlar doğa bakımından

¹ Lampros ve İleos'un kim olduğuna dair pek bir bilgi yok. Bir dönem İleos'un aslında Theophrastos'un yeğeni Neleos olduğu ve dolayısıyla metnin Theophrastos sonrası bir *peripatos*çunun elinden çıktığı yönündeki kanının doğru olduğu iddia edilmiş olsa da, bu iddiayı destekleyen ve Neleos'u İleos'a tercih etmeyi gerektirecek herhangi bir veri yoktur.

διάφοροι, οἷον καὶ φαύλη καὶ σπουδαία, οἷον ἢ μὲν ἀνθρώπου [5] σπουδαία ἢ δὲ λύκου ἢ τινος ἄλλου θηρίου φαύλη, ὁμοίως δ' ἑτέρα φύσις ἵππου καὶ ἀνθρώπου καὶ ὄνου καὶ κυνός, ἢ δὲ ἡδονὴ ἐστὶ κατὰστασις ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν εἰς φύσιν ἐκάστω τὴν αὐτοῦ· ὥστε τοῦτ' ἂν εἴη ἴδιον, τῇ γε φαύλῃ φύσει ἢ φαύλῃ ἡδονῇ. οὐ γὰρ ἐστὶ ταῦτόν καὶ ἵππῳ καὶ ἀνθρώπῳ, [10] ὁμοίως οὐδὲ τοῖς ἄλλοις· ἀλλ' ἐπεὶ αἱ φύσεις διάφοροι, καὶ αἱ ἡδοναὶ διάφοροι. ἢ γὰρ ἡδονὴ ἦν ἀποκατάστασις, καὶ ἡ ἀποκατάστασις, φασίν, εἰς φύσιν καθίστη, ὥστε τῆς μὲν φαύλης φύσεως ἢ κατὰστασις φαύλη, τῆς δὲ σπουδαίας σπουδαία. Ἀλλ' οἱ φάσκοντες εἶναι τὴν ἡδονὴν οὐ σπουδαίαν πεπόνθασιν οἷον οἱ μὴ εἰδότες τὸ νέκταρ [15] οἷονται τοὺς θεοὺς οἶνον πίνειν καὶ οὐκ εἶναι τούτου ἴδιον οὐδέν. τοῦτο δὲ πάσχουσι διὰ τὴν ἄγνοιαν. οἷς ὅμοιον πεπόνθασιν οἱ πάσας τὰς ἡδονὰς γενέσεις φάσκοντες εἶναι καὶ οὐκ ἀγαθόν· διὰ γὰρ τὸ μὴ εἰδέναί ἄλλας ἡδονὰς ἀλλ' ἢ τὰς σωματικὰς, ταύτας τε ὁρᾶν γενέσεις τε οὖσας καὶ μὴ σπουδαίας, [20] ὅλως οὐκ οἷονται εἶναι τὴν ἡδονὴν ἀγαθόν.

Ἐπεὶ δ' οὖν ἐστὶν ἡ ἡδονὴ καὶ καθισταμένης τῆς φύσεως καὶ καθεστηκυίας, οἷον καθισταμένης μὲν αἱ ἐξ ἐνδεΐας ἀναπληρώσεις, καθεστηκυίας δὲ αἱ ἀπὸ τῆς ὀψευς καὶ τῆς ἀκοῆς καὶ τῶν τοιούτων οὔσαι, βελτίους ἂν εἴησαν αἱ καθεστηκυίας τῆς [25] φύσεως ἐνέργειαι· αἱ γὰρ ἡδοναὶ κατ' ἀμφοτέρους λεγόμεναι τοὺς τρόπους ἐνέργειαι εἰσὶν· ὥστε δῆλον ὅτι αἱ ἀπὸ τὴν ὀψευς ἡδοναὶ καὶ τῆς ἀκοῆς καὶ τοῦ διανοεῖσθαι βέλτισται ἂν εἴησαν, ἐπεὶ αἱ γε σωματικαὶ ἐξ ἀναπληρώσεως

mesela iyi (*spoudaion*) ve kötü olmak üzere birbirinden ayrılırlar, sözgelişi insan iyi, kurt veya başka bir vahşi hayvan kötüdür, benzer şekilde at, insan, eşek ve köpeğin de doğası farklıdır. Öte yandan haz her birinin kendi doğası dışında olanın kendi doğasına doğru onarılmasıdır. O halde bu özgün bir şey olsa gerek, yani kötü bir doğa için kötü bir haz. Zira <haz> at ve insan için aynı değildir, benzer şekilde, ne de diğer türler için <aynıdır>. Ama mademki doğalar farklı, hazlar da farklıdır. Nitekim hazzın onarım, onarımınsa doğanın yeniden tesis edilmesi olduğunu söylüyorlar, o halde kötü doğanın onarımı kötü, iyi (*spoudaion*) doğanın onarımı ise iyi olur.

[13] Ayrıca hazzın iyi (*spoudaion*) bir şey olmadığını söyleyenler *nektardan* bihaber tanrıların şarap içtiğini ve bundan daha keyifli hiçbir şeyin olmadığını düşünenlerinki gibi bir hataya düşüyorlar. Bu ise başlarına bilgisizlikten geliyor. Tüm hazların birer oluş olduğunu ve iyi olmadıklarını söyleyenler de benzer şekilde. Zira bedensel olanlardan başka hazlar bilmemeleri sebebiyle bunları oluşlar ve iyi (*spoudaion*) olmayan şeyler olarak görüyor, genel olarak hazların iyi olmadığını düşünüyorlar.

[21] İmdi madem hem doğa onarılırken hem de tümüyle tesis edilmiş olduğunda haz vardır, sözgelişi onarım esnasında olanlar ihtiyacın ardından tatmin, tümüyle tesis edilmiş olanınkiler ise görme, iştme ve bunlar gibi olanlar, doğası tümüyle tesis edilmiş olanların etkinliği daha iyi olsa gerek. Nitekim her ikisine de karşılık gelen hazlara belli bir tarzda etkinlik denir. O halde açık ki, madem bedensel hazlar onarımdan çıkanlardan, görme ve iştmeyi veya enine boyuna düşünmeyi takip eden hazlar <bedensel hazlardan> daha iyi olsa gerektir.

Ἔτι καὶ τοῦτο ἐλέγετο, ὅτι οὐκ ἀγαθόν· τὸ γὰρ [30] ἐν πᾶσιν εἶναι καὶ πᾶσι κοινὸν οὐκ ἀγαθόν. τὸ δὴ τοιοῦτον ἐπὶ φιλοτίμου μᾶλλον καὶ φιλοτιμίας οἰκεῖον ἐστίν. ὁ γὰρ φιλότιμός ἐστιν ὁ μόνος βουλόμενος ἔχειν καὶ τῷ τοιούτῳ τῶν ἄλλων ὑπερέχειν· καὶ τὴν ἡδονὴν οὖν, εἰ μέλλει ἀγαθὸν εἶναι, τοιοῦτον δεῖν εἶναι.

Ἡ οὖν, ἀλλὰ καὶ τούναντίον διὰ τοῦτο ἂν δόξειεν [35] ἀγαθὸν εἶναι, ὅτι πάντα τούτου ἐφίεται; τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ πάντα πέφυκεν ἐφίεσθαι, ὥστ' εἰ τῆς ἡδονῆς πάντ' ἐφίεται, ἀγαθὸν ἂν εἴη τῷ γένει ἢ ἡδονῇ.

[1206 a] Πάλιν καὶ ὅτι ἐστὶν ἐμπόδιον ἢ ἡδονή, οὐκ ἔφασαν αὐτὴν ἀγαθὸν εἶναι. τὸ δ' ἐμπόδιον φάσκειν εἶναι διὰ τὸ μὴ ὀρθῶς σκοπεῖν φαίνεται αὐτοῖς. οὐ γὰρ ἐστὶν ἐμπόδιον ἢ ἀπὸ τοῦ πράγματος τοῦ πραττομένου ἡδονή· ἐὰν μέντοι ἄλλη, ἐμπόδιον, [5] οἷον ἢ ἀπὸ τῆς μέθης ἡδονὴ ἐμπόδιόν ἐστι τοῦ πράττειν, ἀλλ' οὕτω μὲν καὶ ἐπιστήμη ἐπιστήμης ἐμπόδιον ἔσται· οὐ γὰρ ἐστὶν ἅμα ἀμφοτέραις ἐνεργεῖν. ἀλλὰ διὰ τί οὐκ ἀγαθὸν ἢ ἐπιστήμη, ἂν ποιῇ τὴν ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης ἡδονήν; καὶ πότερον ἐμπόδιον ἔσται; ἢ οὖν, ἀλλὰ μᾶλλον πράξει; ἢ [10] γὰρ ἡδονὴ παρορμᾷ πρὸς τὸ μᾶλλον πράττειν ἀπ' αὐτοῦ γινομένη, ἐπεὶ τὸν σπουδαῖον ποίησον πράττειν τὰ κατ' ἀρετὴν, καὶ ἡδέως ταῦτα πράττειν· ἄρα οὐ πολλῷ μᾶλλον ἐνεργήσει κατὰ τὴν πράξιν; καὶ ἐὰν μὲν γε ἡδόμενος πράττη, σπουδαῖος ἔσται, ἂν δὲ λυπούμενος τὰ καλὰ πράττη, οὐ σπουδαῖος. ἢ [15] γὰρ λύπη ἐπὶ τοῖς δι' ἀνάγκην ἐστίν, ὥστ' εἰ λυπεῖται τις τὰ καλὰ πράττων,

[29] Dahası, şu da söylendi ki <haz> iyi değildir çünkü her şeyde olan ve herkeste ortak olan iyi olamaz. Bu gibi¹ bir şey daha ziyade hırslı birinin alanına giriyor ve hırsa özgü. Nitekim hırslı biri yalnızca kendi sahip olmak ve öne çıkmak isteyendir. Öyleyse haz da, eğer iyi olacaksa, bu gibi bir şey olmalı.

[34] Yok daha neler. Aksine, tam da bu sebepten iyi olduğu düşünülebilir, yani herkesçe hedeflendiği için. Zira iyi olan doğal olarak herkesçe hedeflenendir, o halde herkes hazzı hedefliyorsa, haz da cins bakımından iyi olsa gerektir.

[1206a] Yine, ayak bağı olduğu için, hazzın iyi bir şey olmadığı söylenmişti. Öte yandan, görünen o ki, ayak bağı demelerinin sebebi onu dosdoğru bir biçimde incelememiş olmaları. Zira yapıp ettiklerimizin sonucunda ortaya çıkan haz ayak bağı değildir. Tabii eğer o başka bir <hazsa>, ayak bağı olabilir. Sözgelisi alkol alma sonucunda elde edilen haz bir şeyler yapıp etmeye ayak bağı olabilir, ama bu durumda bir bilgi türü de başka bir bilgi türüne ayak bağı olacak. Nitekim her ikisini de aynı anda işe koşmak söz konusu olamaz. Fakat niçin bilim iyi bir şey değil? Bilgiden kaynaklanan hazzı yarattığı için olabilir mi? Ve acaba <bu haz> ayak bağı olabilir mi? Yok daha neler? Daha ziyade, haz <faili> kendisinden doğduğu eylemin daha fazlasını yapmaya teşvik eder. Erdeme uygun eylemlerde bulunan iyi biri bunları yapmaktan keyif alırsa söz konusu eylemlere karşılık gelecek işlere kendini çok daha fazla vermeyecek mi? Ve eğer yaptıkları haz getiriyorsa iyi biri olacak, ama yaptığı güzel şeyler acı veriyorsa iyi biri olmayacak. Zira acı mecburen yapılanlara dair, dolayısıyla yapılan güzel bir şey acı veriyorsa, mecburen yapılmış

¹ Herkeste ortak olmayan.

ἀναγκαζόμενος πράττει· ὁ δ' ἐξ ἀνάγκης πράττων οὐ σπουδαῖος. Ἀλλὰ μὴν οὐκ ἔστιν γε μὴ λυπούμενον ἢ ἡδόμενον τὰ κατ' ἀρετὴν πράττειν· τὸ δ' ἀνὰ μέσον οὐκ ἔστιν. διὰ τί; ὅτι ἡ ἀρετὴ ἐν πάθει, τὸ δὲ [20] πάθος ἐν λύπῃ καὶ ἡδονῇ, ἐν δὲ τῷ ἀνὰ μέσον οὐκ ἔστιν· δῆλον οὖν ὡς καὶ ἡ ἀρετὴ μετὰ λύπης ἢ ἡδονῆς. εἰ μὲν οὖν λυπούμενός τις τὰ καλὰ πράττει, οὐ σπουδαῖος. ὥστε οὐκ ἂν εἴη ἡ ἀρετὴ μετὰ λύπης· μεθ' ἡδονῆς ἄρα. οὐ μόνον ἄρα οὐκ ἐμπόδιόν ἐστιν ἡ ἡδονή, ἀλλὰ καὶ προτρεπτικόν [25] πρὸς τὸ πράττειν, καὶ τὸ ὅλον δὲ οὐκ ἐνδέχεται ἄνευ ἡδονῆς εἶναι τῆς ἀπ' αὐτῆς γινομένης.

Ἄλλος ἦν λόγος ὅτι οὐδεμία ποιεῖ ἐπιστήμη ἡδονήν. ἔστιν δὲ οὐδὲ τοῦτο ἀληθές. οἱ γὰρ δειπνοποιοὶ καὶ στεφανοποιοὶ καὶ [οἱ] μυρεψοὶ ἡδονῆς εἰσιν ποιητικοί. [ἀλλὰ δὴ ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμαις οὐκ ἔστιν ἡ ἡδονὴ ὡς τέλος, ἀλλὰ μεθ' [30] ἡδονῆς τε καὶ οὐκ ἄνευ ἡδονῆς.] ἔστιν οὖν καὶ ἐπιστήμη ποιητικὴ ἡδονῆς.

Ἔτι δὲ καὶ ἄλλος ἐλέγετο, ὅτι οὐκ ἄριστον. ἀλλ' οὕτως μὲν καὶ τῷ τοιούτῳ λόγῳ ἀναιρήσεις καὶ τὰς καθ' ἕκαστα λεγομένας ἀρετάς. ἡ γὰρ ἀνδρεία οὐκ ἔστιν ἄριστον· ἄρ' οὖν διὰ τοῦτ' οὐκ ἀγαθόν; [35] ἢ τοῦτ' ἄτοπον; ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. οὐδὲ ἡδονὴ διὰ τοῦτ' οὐκ ἀγαθόν, ὅτι οὐκ ἄριστον.

Ἀπορήσειε δ' ἂν τις μεταβάς καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν τὸ τοιοῦτον. οἷον ἐπειδὴ ὁ λόγος κρατεῖ ποτε τῶν παθῶν (φαμὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ ἐγκρατοῦς), καὶ τὰ πάθη δὲ πάλιν ἀντεστραμμέως τοῦ λόγου κρατεῖ (οἷον [1206 b] ἐπὶ τῶν ἀκρατῶν συμβαίνει), ἐπεὶ οὖν τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς ἔχον τὴν κακίαν κρατεῖ τοῦ λόγου εὖ διακειμένου (ὁ γὰρ ἀκρατὴς τοιοῦτος), καὶ ὁ λόγος ὁμοίως

demektir; öte yandan zorunluluktan eyleyen biri iyi biri olamaz. [17] Fakat erdemli eylemlerde bulunmak ya acı verir ya da haz, ortası yoktur. Niçin? Çünkü erdem duygudadır, duygu ise acı ve hazda, bunların ortasında ise bir şey yoktur. Öyleyse bir anlamda açık ki erdem haz veya acıyla birliktedir. İmdi eğer yapılan güzel bir şey acı veriyorsa, iyi (*spoudaion*) değildir. O halde erdem acıyla birlikte olamaz, dolayısıyla hazla birlikte<dir>. Bu durumda haz ayak bağı olmak şöyle dursun, eylemde bulunmaya teşvik eden bir şeydir ve genel olarak kendisinden doğan haz olmaksızın erdemli bir eylemden söz edilemez.

[26] Bir başka sav da hiçbir bilgi türünün haz üretemeyeceği idi. Bu da doğru değil. Zira aşçıların, çiçekçilerin ve güzel koku yapıp satanların işi haz üretmektir. Fakat diğer bilgi türleri de, erekleri haz olmasa bile, hazzı beraberlerinde getirirler ve hazdan bağımsız değildirler. Öyleyse bilim de haz getiren bir şeydir.

[31] <Hazzın> en iyi olmadığına dair de dile getirdikleri başka bir <sav> vardır. Öte yandan bu şekilde ve böylesi savlarla tek tek erdem denenler de ortadan kalkabilir. Sözcelişi yiğitlik en iyi (*ariston*) değil, ama bu yüzden iyi (*agathon*) de mi değil? Bu saçma değil mi? Diğerleri için de benzer şekilde. Hiçbir haz en iyi olmadığı için iyi olmaktan çıkmaz.

[36] Erdemler konusunda bu gibi bir başka açmaz gündeme gelebilir. Sözcelişi nasıl ki akıl bazen duygulara hâkim olur (kendine hâkim olabilme bahsinde söylemiştik), bazen de duygular akla hâkim olur (kendine hâkim olamayanın durumunda olduğu gibi), öyleyse ruhun akıldan bağımsız kısmı kötü durumda olduğunda iyi durumdaki akla hâkim olması gibi (niçekim kendine hâkim olamayan biri böyledir), benzer şekilde akıl

φαύλως διακείμενος κρατήσῃ τῶν παθῶν εὖ διακειμένων καὶ ἐχόντων τὴν οἰκείαν [5] ἀρετὴν, εἰ δὲ τοῦτ' ἔσται, συμβήσεται τῇ ἀρετῇ κακῶς χρῆσθαι (ὁ γὰρ λόγος φαύλως διακείμενος καὶ χρώμενος τῇ ἀρετῇ κακῶς αὐτῇ χρήσεται)· τὸ δὲ τοιοῦτον ἄτοπον ἂν συμβαίνειν δόξειεν.

Πρὸς δὲ τὴν τοιαύτην ἀπορίαν ῥάδιον ἀντειπεῖν καὶ λῦσαι ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένων ὑπὲρ [10] ἀρετῆς. τότε γὰρ φαμεν εἶναι ἀρετὴν, ὅταν ὁ λόγος εὖ διακείμενος τοῖς πάθεσιν ἔχουσι τὴν οἰκείαν ἀρετὴν σύμμετρος ᾗ, καὶ τὰ πάθη τῷ λόγῳ οὕτω γὰρ διακείμενα συμφωνήσουσι πρὸς ἄλληλα, ὥστε τὸν μὲν λόγον προστάττειν ἀεὶ τὸ βέλτιστον, τὰ δὲ πάθη ῥαδίως εὖ διακείμενα ποιεῖν ὃ ἂν ὁ λόγος [15] προστάτῃ· ἂν οὖν ὁ λόγος φαύλως ᾗ διακείμενος, τὰ δὲ πάθη εὖ, οὐκ ἔσται ἀρετὴ ἐκλείποντος τοῦ λόγου (ἐξ ἀμφοτέρων γὰρ ἡ ἀρετὴ)· ὥστ' οὐδὲ κακῶς χρῆσθαι ἐνδέχεται ἀρετῇ. ἀπλῶς δ' οὐχ, ὥσπερ οἶονται οἱ ἄλλοι, τῆς ἀρετῆς ἀρχὴ καὶ ἡγεμών ἐστὶν ὁ λόγος, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ πάθη. [20] δεῖ γὰρ πρὸς τὸ καλὸν ὁρμὴν ἄλογόν τινα πρῶτον ἐγγίνεσθαι (ὃ καὶ γίνεται), εἴθ' οὕτως τὸν λόγον ὕστερον ἐπιψηφίζοντα εἶναι καὶ διακρίνοντα. ἴδοι δ' ἂν τις τοῦτο ἐκ τῶν παιδίων καὶ τῶν ἄνευ λόγου ζώντων· ἐν γὰρ τούτοις ἄνευ τοῦ λόγου ἐγγίνονται ὁρμαὶ τῶν παθῶν πρὸς τὸ καλὸν [25] πρότερον, ὁ δὲ λόγος ὕστερος ἐπιγινόμενος καὶ σύμψηφος ὢν ποιεῖ πράττειν τὰ καλὰ. ἀλλ' οὐκ ἔάν ἀπὸ τοῦ λόγου τὴν ἀρχὴν λάβῃ πρὸς τὰ καλὰ, οὐκ ἀκολουθεῖ τὰ πάθη ὁμογνωμονοῦντα, ἀλλὰ πολλάκις ἐναντιοῦται· διὸ μᾶλλον ἀρχὴ ἔοικεν πρὸς τὴν ἀρετὴν τὸ πάθος εὖ διακείμενον ἢ ὁ λόγος.

da kötü durumdayken uygun erdeme sahip olan iyi durumdaki duygulara hâkim olabilir, öte yandan eğer bu olursa, <kişi> erdemi kötüye kullanmış olur (zira akıl kötü durumda olmakla ve erdemi kullanmakla onu kötüye kullanmış olur). Gerçekten de bu gibi bir sonucun saçma olduğu düşünülebilir.

[1206b8] Bu gibi bir açmaz erdeme ilişkin daha önce söylediklerimizden hareketle kolayca yanıtlanıp çözülebilir. Zira erdemin yalnızca akıl iyi durumda olduğunda ve uygun erdeme sahip duygulara denk düştüğünde, <aynı şekilde> duygular da akla <uyduğunda>, söz konusu olduğunu söylüyoruz. Zira bu şekilde birbirleriyle tek ses olacaklar, akıl daima en iyiyi buyuracak, duygularsa iyi durumda olarak aklın buyurduklarını kolayca yapacak. Öyleyse eğer akıl kötü, duygularsa iyi durumda olursa, akla ilişkin zaaftan ötürü erdem söz konusu olmayacak (zira erdem her ikisinden çıkar). Dolayısıyla da erdem kötüye kullanılamaz. Yani basitçe, diğerlerinin düşündüğü gibi erdemin ilkesinin ve yöneticisinin yalnızca akıl olduğunu değil, ama daha ziyade duygular olduğunu <söylüyoruz>. Nitekim önce güzele yönelik akıldan bağımsız bir meylin ortaya çıkması gerekir (ki zaten çıkar), sonra da benzer şekilde aklın konuyu kendi içinde oylamaya açması ve karar vermesi <gerekir>. Bu çocuklardan ve akıldan azade yaşayanlardan hareketle anlaşılabilir. Zira bunlarda önce güzele yönelik akıldan bağımsız duygusal bir eğilim ortaya çıkar, ama sonra akıl devreye girince ve <duygularla> tek ses olunca ancak güzel olanı yapma söz konusu olur. Fakat güzele ilişkin ilkeyi önce akıldan alırsa, duygular <bu buyrukları> uyum içinde takip etmeyebilir, çoğu zaman da <bunlara> karşı çıkarlar. Bu yüzden de erdeme götüren ilke/başlangıç akıldan ziyade duyguların iyi durumda olması gibi görünüyor.

[30] VIII. Ἐχόμενον δ' ἂν εἴη τούτων εἰπεῖν, ἐπειδὴ περὶ εὐδαιμονίας ἐστὶν ὁ λόγος, περὶ εὐτυχίας. οἴονται γὰρ οἱ πολλοὶ τὸν εὐδαίμονα βίον τὸν εὐτυχῇ εἶναι ἢ οὐκ ἄνευ γε εὐτυχίας, καὶ ὀρθῶς ἴσως· ἄνευ γὰρ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν, ὧν ἡ τύχη ἐστὶ κυρία, οὐκ [35] ἐνδέχεται εὐδαίμονα εἶναι. διὸ ῥητέον ἐστὶν ὑπὲρ εὐτυχίας, καὶ ἀπλῶς ὁ εὐτυχὴς τίς ἐστὶ καὶ ἐν τίσι καὶ περὶ τί.

Πρῶτον μὲν οὖν ἐπὶ ταυτ' ἂν τις ἐλθὼν καὶ ἐπιβλέψας ἀπορήσειεν. οὔτε γὰρ ἂν εἴποι τις τὴν τύχην ὥς ἐστὶ φύσις. ἡ γὰρ φύσις [ἀεὶ] οὗ ἐστὶν αἰτία, τούτου ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ ὡσαύτως ποιητικὴ ἐστίν, ἡ δέ γε τύχη οὐδέποτε, ἀλλ' ἀτάκτως [1207 a] καὶ ὥς ἔτυχεν· διὸ ἡ τύχη ἐν τοῖς τοιούτοις λέγεται. οὔτε δὴ νοῦν γέ τινα ἢ λόγον ὀρθόν· καὶ γὰρ ἐνταῦθα οὐχ ἡττόν ἐστὶ τὸ τεταγμένον καὶ τὸ ἀεὶ ὡσαύτως, ἡ δὲ τύχη οὔ. διὸ καὶ οὗ πλείστος νοῦς [5] καὶ λόγος, ἐνταῦθα ἐλαχίστη [καὶ] τύχη, οὗ δὲ πλείστη τύχη, ἐνταῦθ' ἐλάχιστος νοῦς.

Ἀλλ' ἄρά γε ἡ εὐτυχία ἐστὶν ὥς ἐπιμέλειά τις θεῶν; ἢ τοῦτ' οὐκ ἂν δόξειεν; τὸν γὰρ θεὸν ἀξιούμεν κύριον ὄντα τῶν τοιούτων τοῖς ἀξίοις ἀπονέμειν καὶ τὰγαθὰ καὶ τὰ κακά, ἡ δὲ τύχη καὶ τὰ ἀπὸ τῆς [10] τύχης ὥς ἀληθῶς ὥς ἂν τύχη γίνεται. εἰ δέ γε τῷ θεῷ τὸ τοιοῦτον ἀπονέμομεν, φαῦλον αὐτὸν κριτὴν ποιήσομεν ἢ οὐ δίκαιον· τοῦτο δ' οὐ προσηκόν ἐστι [τῷ] θεῷ. ἀλλὰ μὴν ἔξω γε τούτων εἰς οὐδὲν ἄλλο τὴν τύχην ἂν τις τάξειεν,

Sekizinci Bölüm

[30] Mademki tartışmamız mutluluk üzerine, o halde iyi talih hakkında konuşmak yerinde olabilir. Zira pek çok kişi mutlu bir yaşamın talihli olmak olduğunu ya da en azından talih olmaksızın söz konusu olamayacağını düşünüyor, belki de doğru <düşünüyorlar>. Nitekim talihin hükmettiği dış iyiler olmadan mutlu olunamaz. Bu yüzden de talihli olmak üzerine (basitçe kimin talihli olduğu, <talihin> nelerde bulunduğu ve ne hakkında olduğu üzerine) bir şeyler söylemeli.

[37] İmdi ilkin bu konuya yönelen ve bu konuyu inceleyen için bir açmaz söz konusu olabilir. Zira birileri kalkıp da talihin doğa gibi bir şey olduğunu söylemeyebilir. Zira doğanın neden olduğu şeyler çoğunlukla ya da daima öyle olan şeylerdir, ama talih hiçbir zaman öyle değil, daha ziyade sırasız ve rastgeledir. Bu yüzden de talihin bu gibi şeylerde olduğu söylenir. Gerçekten de onu ne düşünme yetisiyle ne de sağ akılla <özdeşleştirmek mümkün>. Nitekim burada daha ciddi bir düzenlilik ve daimilik söz konusudur, talih ise değil. Bu sebepten her nerede düşünme yetisi ve akıl bolca bulunuyorsa, orada talihe daha az yer vardır, öte yandan her nerede talih bolca bulunuyorsa, orada daha az düşünme yetisi vardır.

[1207a6] Fakat iyi talih bir çeşit tanrı vergisi olabilir mi? Bu düşünülemez bile. Zira tanrıları iyi ve kötünün hâkimi olan, bunları hak edene dağıtan olarak değerlendiririz, öte yandan talih ve talihli olaylar bir anlamda hakikaten talih eseri meydana gelirler. Ama eğer bunları tanrıya atfedersek onu ya kötü bir yargıç ya da adaletsiz biri yaparız. Bu ise tanrıya uygun değildir. Fakat bunların¹ dışında, talihi dâhil edebileceğimiz başka bir

¹ Düşünme yetisi, sağ akıl ve tanrılar.

ὥστε δῆλον ὅτι τούτων ἂν τι εἴη. νοῦς μὲν δὴ καὶ λόγος καὶ ἐπιστήμη [15] παντελῶς ἀλλότριόν τι ἔοικεν εἶναι. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ εὐνοια παρὰ τοῦ θεοῦ δόξειεν ἂν εἶναι εὐτυχία διὰ τὸ καὶ ἐν τοῖς φάυλοις ἐγγίγνεσθαι· τὸν δὲ θεὸν τῶν φάυλων οὐκ εἰκὸς ἐπιμελεῖσθαι. λοιπὸν τοίνυν καὶ οἰκειότατον τῆς εὐτυχίας ἐστὶν ἡ φύσις.

Ἔστιν δ' ἡ εὐτυχία καὶ ἡ τύχη ἐν τοῖς μὴ ἐφ' [20] ἡμῖν οὖσιν, μὴδ' ὧν αὐτοὶ κύριοί ἐσμεν καὶ δυνατοὶ πράττειν. διὸ τὸν δίκαιον, ἢ δίκαιος, οὐθεὶς λέγει εὐτυχῇ οὐδὲ τὸν ἀνδρεῖον οὐδ' ὅλως τῶν κατ' ἀρετὴν οὐδένα· ἐφ' ἡμῖν γάρ ἐστι ταῦτα καὶ ἔχειν καὶ μὴ ἔχειν. ἀλλ' ἤδη ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις οἰκειότερον τὴν εὐτυχίαν ἐροῦμεν· τὸν γὰρ εὐγενῇ εὐτυχῇ [25] λέγομεν, καὶ ὅλως ὥς τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν ὑπάρχει, ὧν μὴ αὐτὸς κύριος ἐστίν.

Ἀλλ' ὅμως οὐδ' ἐνταῦθα κυρίως ἂν ἡ εὐτυχία λέγοιτο. ἔστιν δὲ πολλαχῶς ὁ εὐτυχῆς λεγόμενος· καὶ γὰρ ὥς παρὰ τὸν λογισμὸν τὸν αὐτοῦ συνέβη τι ἀγαθὸν πράττειν, εὐτυχῇ φασκέν, καὶ ὥς κατὰ λόγον [30] ζημίαν ἦν λαβεῖν, τὸν τοιοῦτον κερδάναντα εὐτυχῇ φασκέν. ἔστιν οὖν ἡ εὐτυχία ἐν τῷ ἀγαθόν τι ὑπάρχει παρὰ λόγον καὶ ἐν τῷ κακὸν μὴ λαβεῖν εὐλογον. ἀλλὰ μᾶλλον καὶ οἰκειότερον ἡ εὐτυχία ἂν δόξειεν εἶναι ἐν τῷ ἀγαθόν λαβεῖν· τὸ μὲν γὰρ ἀγαθὸν λαβεῖν καθ' αὐτὸ δόξειεν ἂν εὐτύχημα εἶναι, τὸ δὲ κακὸν [35] μὴ λαβεῖν κατὰ συμβεβηκὸς εὐτύχημα.

Ἔστιν οὖν ἡ εὐτυχία ἄλογος φύσις· ὁ γὰρ εὐτυχῆς ἐστὶν ὁ ἄνευ λόγου ἔχων ὁρμὴν πρὸς τὰγαθὰ, καὶ τούτων ἐπιτυχάνων, τοῦτο δ' ἐστὶ φύσεως·

yer de yok gibi, o halde açık ki bunlardan birine <dâhil> olmalı. Düşünme yetisi, akıl ve bilgi ona tümüyle yabancı bir şey gibi görünüyor. Ne de, bunlarda¹ da kötü olaylar meydana gelebilmesi sebebiyle, tanrı vergisi ve ihsan talihli olmanın alanı olabilir, zira tanrı vergisi bir şeyin kötü olması <tanrı kavramına> pek uygun değil. Bu durumda geriye talihe en uygun alan olarak doğa kalıyor.

[19] Öte yandan talihli olmak ve talih bize bağlı olmayan durumlarda söz konusudur—hâkim olmadığımız ve yapmamız mümkün olmayan şeylerde. Bu yüzden de adil birine, adil olması bakımından, kimse talihli diyemez, ya da yiğit birine veya genel olarak erdemli olanların hiçbirine. Zira bunlara sahip olup olmamak bize bağlıdır. Fakat şu gibi durumların talihli olmaya daha uygun olduğunu söyleyebiliriz: Nitekim doğuştan iyi durumda olan² birine talihli deriz, genel olarak da kendi başına hâkim olmadığı bu gibi iyilere sahip olana.

[26] Ama yine de talihli olmanın asıl anlamı değil. Kaldı ki, talihli olmak pek çok farklı anlamda kullanılır. Nitekim hesapladığının ötesinde iyi sonuçlar alana da talihli deriz, zarar etmesi gerekirken kârlı çıkana da. Öyleyse talihli olmak beklenenin ötesinde ortaya çıkan iyide veya gelmesi beklenen kötünün bertaraf edilmesinde bulunur. Fakat <talihin> daha ziyade iyiyi elde etmede olmasının talihli olmaya daha uygun olduğu düşünülebilir. Nitekim başına iyi bir şey gelmesi kendi başına bir talihlilik olarak da düşünülebilir, başına kötü bir şey gelmemesi ise ilineksel olarak talihli değildir.

[35] İmdi iyi talih akıldan bağımsız bir doğadır. Nitekim talihli biri akıldan bağımsız olarak iyiye yönelik bir eğilim taşıyan ve bunları elde ediverendir, bu ise

¹ Talih eseri meydana gelenlerde.

² Ya da 'mirasyedi' (*eugenê*).

ἐν γὰρ τῇ ψυχῇ ἔνεστιν τῇ φύσει τοιοῦτον ᾧ ὁρμῶμεν [1207 b] ἀλόγως πρὸς ἃ ἂν εὖ ἔχωμεν. καὶ εἴ τις ἐρωτήσῃ τὸν οὕτως ἔχοντα, διὰ τί τοῦτο ἀρέσκει σοι οὕτω πράττειν; οὐκ οἶδα, φησίν, ἀλλ' ἀρέσκει μοι, ὅμοιον πάσχων τοῖς ἐνθουσιάζουσιν· καὶ γὰρ οἱ ἐνθουσιάζοντες ἄνευ λόγου ὁρμὴν ἔχουσι πρὸς τὸ [5] πράττειν τι.

Τὴν δ' εὐτυχίαν οὐκ ἔχομεν οἰκείῳ καὶ ἰδίῳ ὀνόματι προσαγορεύειν, ἀλλ' αἰτίαν πολλάκις φαμέν εἶναι αὐτήν· ἢ δ' αἰτία ἀλλότριον τοῦ ὀνόματος. ἢ γὰρ αἰτία καὶ οὗ ἔστιν αἰτία ἄλλο ἔστιν, καὶ ἄνευ ὁρμῆς τῆς ἐπιτυγχανούσης τῶν ἀγαθῶν αἰτία [10] λεγομένη, οἷον ἢ τοῦ κακὸν μὴ λαβεῖν ἢ πάλιν τοῦ μὴ οἰόμενον ἀγαθὸν λήψεσθαι ἀγαθὸν λαβεῖν. ἔστιν οὖν ἢ τοιαύτη εὐτυχία διάφορος ἐκείνης, καὶ ἔοικεν αὕτη ἐκ τῶν πραγμάτων τῆς μεταπτώσεως γίνεσθαι, καὶ κατὰ συμβεβηκὸς εὐτυχία. ὥστ' εἰ καὶ ἢ τοιαύτη ἔστιν εὐτυχία, ἀλλ' οὖν πρὸς γε τὴν εὐδαιμονίαν [15] ἢ τοιαύτη ἂν εἴη εὐτυχία οἰκειότερα, ἥς ἐν αὐτῷ ἢ ἀρχὴ τῆς ὁρμῆς τῶν ἀγαθῶν ἔστι τῆς ἐπιτεύξεως.

Ἐπεὶ οὖν ἔστιν ἢ εὐδαιμονία οὐκ ἄνευ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν, ταῦτα δὲ γίνεται ἀπὸ τῆς εὐτυχίας, οἷον ἀρτίως ἔφαμεν, συνεργὸς ἂν εἴη τῇ εὐδαιμονίᾳ.

ΙΧ. Περὶ μὲν οὖν εὐτυχίας τοσαῦτα· ἐπειδὴ δὲ [20] ὑπὲρ ἐκάστης τῶν ἀρετῶν κατὰ μέρος εἰρήκαμεν, λοιπὸν ἂν εἴη καθόλου συνθέντας τὰ καθ' ἕκαστα κεφαλαιωσαμένους εἰπεῖν.

doğadan gelir. Zira ruhta iyi durumda olmaya yönelik akıldan bağımsız böyle bir doğal eğilim bulunur. Ve eğer biri bu durumda olan birine “bunu yapmak seni niçin hoşnut ediyor?” diye sorarsa, “bilmem,” diyecek “ama beni hoşnut ediyor”—tıpkı tanrısal esine maruz kalanlar gibi. Nitekim tanrısal esine tâbi olanlar bir şeyi yapmaya yönelik akıldan bağımsız bir eğilim taşırlar.

[1207b5] Talihli olmayı uygun şekilde ifade edecek ona özgü bir terime sahip olamadık. Diğer yandan, çoğunlukla onun bir neden olduğunu söyleriz; ama ‘neden’ onun için uygunsuz bir adlandırmadır. Zira neden ve nedeni olduğu şey başka şeylerdir ve neden dediğimiz şey iyi şeyleri elde edivermeye ilişkin bir meyilden bağımsızdır. Sözcelişi başına kötü bir şey gelmemesi ya da iyi bir sonuç elde edileceğini düşünmezken başına iyi bir şey gelmesi. İmdi bu¹ gibi bir talihlilik diğerinden farklıdır ve öteki, olayların akışından doğar görünür ve ilineksel olarak talihliliktir. O halde eğer böyle bir şey de talihlilikse, bu² gibi bir talihlilik mutluluğa daha yakın olsa gerektir; yani iyi şeyleri elde edivermeye yönelik bir eğilimin ilkesi kendi içinde olan.³

[17] İmdi madem dış iyiler olmaksızın mutluluk söz konusu olamıyor, bunların ise iyi talihin sonucu olduğunu daha şimdi söyledik, <talihlilik> mutlulukla işbirliği içinde olsa gerektir.

Dokuzuncu Bölüm

[19] Öyleyse talihlilik konusunda bu kadarı yetsin. Öte yandan, mademki tek tek erdemlerden parça parça söz ettik, geriye bunları tek tek bir araya getirip bütünlüklü bir şekilde ifade etmek kalıyor.

¹ Beriki.

² Beriki.

³ Olayların akışından doğmayan.

Ἔστι μὲν οὖν οὐ κακῶς λεγόμενον τοῦνομα ἐπὶ τοῦ τελέως σπουδαίου, ἢ καλοκάγαθία. καλὸς κάγαθος γάρ, φασίν, ὅταν τελέως σπουδαῖος ᾗ. [25] ἐπὶ γὰρ τῆς ἀρετῆς τὸν καλὸν κάγαθον λέγουσιν, οἷον τὸν δίκαιον καλὸν κάγαθον φασί, τὸν ἀνδρεῖον, τὸν σώφρονα, ὅλως ἐπὶ τῶν ἀρετῶν.

Ἐπειδὴ οὖν εἰς δύο διαιροῦμεν, καὶ τὰ μὲν φαμεν εἶναι καλὰ τὰ δὲ [καὶ] ἀγαθὰ, καὶ τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν ἀπλῶς ἀγαθὰ τὰ δὲ οὐ, καὶ καλὰ μὲν οἷον τὰς [30] ἀρετὰς καὶ τὰς ἀπ' ἀρετῆς πράξεις, ἀγαθὰ δὲ [οἷον] ἀρχὴν πλούτου δόξαν τιμὴν τὰ τοιαῦτα· ἔστιν οὖν ὁ καλὸς κάγαθος ὥς τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ ἐστὶν ἀγαθὰ καὶ τὰ ἀπλῶς καλὰ καλὰ ἐστίν. ὁ τοιοῦτος γὰρ καλὸς καὶ ἀγαθός. ὥς δὲ τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ μὴ ἐστὶν [35] ἀγαθὰ, οὐκ ἔστι καλὸς καὶ ἀγαθός, ὥσπερ οὐδὲ ὑγιαίνειν ἂν δόξειεν ὥς τὰ ἀπλῶς ὑγιεινὰ μὴ ὑγιεινὰ ἐστίν. εἰ γὰρ ὁ πλούτος καὶ ἡ ἀρχὴ παραγινόμενά τινα βλάπτουσιν, οὐκ ἂν αἰρετὰ εἴη, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ὅσα αὐτὸν μὴ βλάψει, βουλήσεται αὐτῷ εἶναι. ὁ [1208 a] δὲ τοιοῦτος ὢν οἷος ὑποστελλόμενός τι τῶν ἀγαθῶν πρὸς τὸ μὴ εἶναι αὐτῷ, οὐκ ἂν δόξειεν καλὸς κάγαθος εἶναι· ἀλλ' ὥς τὰ ἀγαθὰ πάντα ὄντα ἀγαθὰ ἐστὶν καὶ ὑπὸ τούτων μὴ διαφθείρεται, οἷον ὑπὸ πλούτου καὶ ἀρχῆς, ὁ τοιοῦτος καλὸς κάγαθος.

[5] Χ. Ὑπὲρ δὲ τοῦ κατὰ τὰς ἀρετὰς ὀρθῶς πράττειν εἴρηται μὲν, οὐχ ἱκανῶς δέ. ἔφαμεν γὰρ τὸ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πράττειν· ἀλλ' ἴσως ἂν τις αὐτὸ τοῦτο ἀγνοῶν

[22] İmdi tam anlamıyla iyi biri olmaya verilen, çok da kötü olmayan bir isim var: Güzel ve iyilik (*kalokagathia*). Zira birine tam anlamıyla iyi biri olduğu için güzel ve iyi denir. Nitekim erdem söz konusu olduğunda iyilik ve güzellikten bahsedilir, sözgelişi adil, yiğit, ölçülü olana ve genel olarak erdemler konusunda güzel ve iyi denir.

[26] İmdi mademki <söz konusu sıfat> ikiye ayrılıyor, yani hem güzel (*kalos*) hem de iyi (*agathon*) olan diyoruz, iyi olanların da bazıları mutlak olarak iyi bazılarıysa değil, bir yandan güzeli sözgelişi erdemlere ve erdemli eylemlere atfediyoruz, diğer yandan da 'iyi'yi sözgelişi iktidar, zenginlik, şöhret, onur ve bunlar gibiler için kullanıyoruz, güzel ve iyi biri mutlak anlamda güzel olan kendisi için güzel olan ve mutlak anlamda iyi olan kendisi için iyi olandır. Nitekim böyle biri güzel ve iyidir. Öte yandan mutlak anlamda iyi olan kendisi için iyi olmayan biri güzel ve iyi olamaz, tıpkı mutlak anlamda sağlıklı olan kendisi için sağlıklı olmayan birinin sağlıklı olduğu düşünülmemeyeceği gibi. Zira eğer zenginlik ve iktidarı elde etmek birine zarar verecekse, <bunlar o kişi için> tercih edilir olamayacaklar, ama o daha ziyade kendisine zarar vermeyecekmiş gibi olanları isteyecek. Öte yandan böyle iyi bir şey elde etmekten çekinen birinin güzel ve iyi olduğu düşünülemez, fakat tüm iyiler kendisi için de iyi olan ve bunlar tarafından, sözgelişi zenginlik ve iktidar tarafından, alt edilmeyen, böyle biri güzel ve iyidir.

Onuncu Bölüm

[1208a5] Erdemlere uygun şekilde dosdoğru yapıp etme hakkında konuşmuş olduk, ama yeterince değil. Zira <her ne kadar bunun> sağ akla uygun bir şekilde eylemek olduğunu söylemiş olsak da, biri çıkıp cahilce

ἐρωτήσκειν, τὸ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον τί ποτ' ἐστὶ καὶ ποῦ ἐστὶν ὁ ὀρθὸς λόγος; [10] ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς μὴ κωλύῃ τὸ λογιστικὸν ἐνεργεῖν τὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν. τότε γὰρ ἡ πρᾶξις ἔσται κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον.

Ἐπειδὴ γάρ τι τῆς ψυχῆς τὸ μὲν χεῖρον ἔχομεν τὸ δὲ βέλτιον, αἰεὶ δὲ τὸ χεῖρον τοῦ βελτίονος ἔνεκεν ἐστίν, ὥσπερ ἐπὶ σώματος καὶ ψυχῆς τὸ [15] σῶμα τῆς ψυχῆς ἔνεκεν, καὶ τότε ἐροῦμεν ἔχειν τὸ σῶμα καλῶς, ὅταν οὕτως ἔχη ὥστε μὴ κωλύειν, ἀλλὰ καὶ συμβάλλεσθαι καὶ συμπαραορμαῖν πρὸς τὸ τὴν ψυχὴν ἐπιτελεῖν τὸ αὐτῆς ἔργον (τὸ γὰρ χεῖρον τοῦ βελτίονος ἔνεκεν, πρὸς τὸ συνεργεῖν τῷ βελτίονι)· ὅταν οὖν τὰ πάθη μὴ κωλύωσι τὸν νοῦν τὸ [20] αὐτοῦ ἔργον ἐνεργεῖν, τότε ἔσται τὸ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον γινόμενον.

Ναί, ἀλλ' ἴσως εἴποι τις ἄν, ὅταν πῶς ἔχωσι τὰ πάθη, οὐ κωλύουσι, καὶ πότε οὕτως ἔχουσιν; οὐ γὰρ οἶδα. τὸ δὴ τοιοῦτον οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ῥᾶδιον. οὐδὲ γὰρ ὁ ἰατρός· ἀλλ' ὅταν εἴπῃ τῷ πυρέττοντι πτισάνην προσφέρεισθαι, τοῦ δὲ πυρέττειν πῶς [25] αἰσθάνομαι; ὅταν, φησὶν, ὁρᾷς ὠχρὸν ὄντα· τὸ δ' ὠχρὸν πῶς εἰδήσω; ἐνταῦθα δὴ συνιέτω ὁ ἰατρός· εἰ γὰρ μὴ ἔχεις παρὰ σαυτῷ, φησί, τῶν γε τοιούτων αἰσθησιν, οὐκ ἔτι. ὡσαύτως ὑπὲρ τῶν ἄλλων κοινός ἐστι τῶν τοιούτων ὁ λόγος. ὁμοίως δ' ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν παθῶν τοῦ γνωρίζειν· δεῖ γὰρ [30] αὐτὸν συμβάλλεσθαι πρὸς αἰσθησίν τι.

Ἐπιζητήσῃ δ' ἄν τις ἴσως καὶ τὸ τοιοῦτον· ἄρά γε ἔργῳ εἰδήσας ταῦτα καὶ δὴ

“sağ akla uygun <eylem> nedir?” ve “sağ akıl nerededir?” diye sorabilir. İmdi sağ akıl uyarınca eylemek, ruhun akıl sahibi olmayan kısmı akıl sahibi olan kısmın kendi işi uyarınca etkinlikte bulunmasını engellemediğinde söz konusu olur. İşte böyle olduğu zaman eylem sağ akla uygun olur.

[12] Zira mademki ruhun bir yandan daha kötü, diğer yandansa daha iyi <kısmı> vardır ve daha kötü <kısım> daima daha iyi olan uğrunadır, tıpkı ruhla beden konusunda da beden ruhun uğruna olması gibi, beden de yalnızca ruhun kendi işini görmesini engellemek şöyle dursun, bu uğurda onla beraber yürüyüp ve ona yardımcı olduğunda güzel (*kalos*) durumda olması gibi (zira daha kötü olan daha iyi olan uğrunadır, daha iyi olanla işbirliği yapmaya yönelik); öyleyse duygular düşünme yetisinin kendi işini görmesini engellemediğinde, işte o zaman sağ akla uygun <eylem> ortaya çıkar.

[21] Biri “evet” diyebilir, “ama duygular <düşünme yetisine> engel olmadığında hangi durumdadır ve ne zaman böyle olur? Bunları bilmiyorum”. Gerçekten de bu gibi bir soruyu cevaplaması zordur. Nitekim <bu> hekim için bile <kolay> değil; zira ateşlenen birinin <refakatçisine hastaya> yulaf lapası <vermesini> tavsiye ettiğinde “ateşlendiğini nasıl fark edeceğim?” gibi bir soruyla karşılaşabilir <ve cevaben> “onu solgun gördüğünde” diyebilir, öte yandan bu sefer “solgun olduğunu nasıl bileceğim?” sorusuyla karşılaşabilir, bu noktada artık hekim pes eder ve “eğer bu kadarını da kendin fark edemezsen, daha fazla <konuşmaya> gerek yok” diyecektir. Aynı temellendirme bu gibi diğer konular için de geçerlidir. Zira <kişi> kendini fark etmeye teşvik etmeli.

[30] Bu gibi başka bir soru daha ortaya atılabilir: “Eğer bunları etkin bir biçimde bilirse gerçekten de mutlu

εὐδαιμόνων ἔσομαι; οἶονται γάρ. τὸ δ' ἐστὶν οὐ τοιοῦτον. οὐδεμία γὰρ οὐδὲ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν παραδίδωσι τῷ μανθάνοντι τὴν χρῆσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ τὴν [35] ἕξιν μόνον· οὕτως οὐδ' ἐνταῦθα παραδίδωσιν τὸ εἰδῆσαι ταῦτα τὴν χρῆσιν (ἢ γὰρ εὐδαιμονία ἐστὶν ἐνέργεια, ὡς φαμέν), ἀλλὰ τὴν ἕξιν, οὐδ' ἐν τῷ εἰδέναι ἐξ ὧν ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία, ἀλλ' ἐκ τοῦ τούτοις χρήσασθαι. τὴν δὲ χρῆσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων οὐκ ἔστι ταύτης τῆς πραγματείας τὸ παραδιδόναι· [1208 b] οὐδὲ γὰρ ἄλλη ἐπιστήμη οὐδεμία τὴν χρῆσιν παραδίδωσιν, ἀλλὰ τὴν ἕξιν.

ΧΙ. Ἐφ' ἅπασιν δὲ τούτοις ὑπὲρ φιλίας ἀναγκαῖόν ἐστιν εἰπεῖν, τί ἐστὶν καὶ ἐν τίσιν καὶ περὶ [5] τί· ἐπειδὴ γὰρ ὁρῶμεν παρὰ πάντα τὸν βίον παρατείνουσιν καὶ ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ οὖσαν ἀγαθόν, συμπαραληπτέα ἂν εἴη πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν.

Πρῶτον μὲν οὖν ἴσως ἂ ἀπορεῖται καὶ ζητεῖται, βέλτιον διελθεῖν. πότερον γὰρ ἐστὶν ἡ φιλία ἐν τοῖς ὁμοίοις, ὥσπερ δοκεῖ καὶ λέγεται; καὶ γὰρ “κολιός” φασὶ “παρὰ κολιὸν ἰζάνει,” καὶ [10] αἰεὶ τοὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον. φασὶν δὲ καὶ κυνός ποτε αἰεὶ καθευδούσης ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεραμίδος, ἐρωτηθέντα τὸν Ἐμπεδοκλέα, διὰ τί ποτε ἡ κύων ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεραμίδος καθεύδει, εἰπεῖν ὅτι ἔχει τι τῇ κεραμίδι ὅμοιον ἢ κύων, ὡς [15] διὰ τὸ ὅμοιον τὴν κύνα φοιτῶσαν. πάλιν δ' αὖ δοκεῖ ἄλλοις τισὶν ἐν τοῖς ἐναντίοις μᾶλλον ἐγγίνεσθαι ἢ φιλία. “ἐρᾷ μὲν” γάρ, φασὶν, “ὄμβρου γαῖα, ὅταν ξηρὸν πέδον” τὸ δὴ ἐναντίον, φασὶν,

olur muyum?” Zira <pek çoğu böyle olması gerektiğini> düşünür. Ama böyle değil. Nitekim diğer bilgi türlerinin hiçbirisi onu öğrenene <söz konusu bilgiyi> kullanmayı ve işlemeyi öğretmez, <bunlar> yalnızca ona sahip olmayı <sağlarlar>. Bu noktada böylesi bir bilgiye sahip olmak bunları kullanmayı değil de (çünkü söylediğimiz gibi mutluluk etkinliktir), onlara sahip olmayı öğretir ki, mutluluk kendisinden teşkil olduğu kısımları bilmekte değil, bunları kullanmadadır. Öte yandan meselemiz bunları kullanmayı ve işe koşmayı öğretmek değil, kaldı ki diğer bilgi türleri de <söz konusu bilgiyi> kullanmayı değil, ona sahip olmayı öğretir.

On Birinci Bölüm

[1208b2] Bütün bunlara ek olarak, dostluk/sevgi üzerine konuşmak gerekli görünüyor: Nedir <dostluk>, nerede bulunur ve ne hakkındadır? Zira madem onu yaşamın her alanına yayılmış olan ve iyi bir şey olarak görüyoruz, <onu pekâlâ bizi> mutluluğa götüren şeylerden sayabiliriz.

[7] İmdi belki de <dostluğun bizi> açmaza sürükleyen ve soru işareti oluşturan yanlarıyla başlamak daha iyi olacak. Peki, acaba dostluk düşünüldüğü ve söylendiği üzere birbirine benzeyenler için mi söz konusudur? Nitekim “kuzgun” derler “kuzgunun yanında oturur” ve “tanrı daima benzeri benzere getirir”. Öte yandan daima aynı kiremidin üzerinde uyuyan bir köpekten bahsedilir ve Empedokles’in kendisine bunun niçin böyle olduğu sorulduğunda köpeğin kiremide benzer bir yanı olduğunu, bu sebepten de bir anlamda benzerlikten ötürü köpeğin orayı yer edindiğini söylediği rivayet edilir. Diğer yandan başkalarıysa dostluğun daha ziyade karşıtlardan doğduğu kanısına sahip. Nitekim “ova kurak olduğunda, toprak yağmuru sever” derler ve

τῷ ἐναντίῳ βούλεσθαι φίλον εἶναι. ἐν μὲν γὰρ τοῖς ὁμοίοις οὐδὲ ἐνδέχεσθαι γίνεσθαι. τὸ γὰρ [20] ὁμοιον, φασίν, τοῦ ὁμοίου οὐδὲν προσδεῖται, καὶ τὰ τοιαῦτα δῆ.

Ἔτι δὲ πότερον ἔργον ἐστὶ φίλον γενέσθαι ἢ ῥάδιον γενέσθαι; οἱ γοῦν κόλακες ταχέως προσεδρεύσαντες φίλοι μὲν οὐκ εἰσίν, φαίνονται δὲ φίλοι εἶναι.

Ἔτι δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα ἀπορεῖται, πότερον ἔσται ὁ σπουδαῖος τῷ φαύλῳ φίλος; ἢ οὐ; ἢ μὲν γὰρ [25] φιλία ἐν πίστει καὶ βεβαιότητι, ὁ δὲ φαῦλος ἥκιστα τοιοῦτος· καὶ ὁ φαῦλος τῷ φαύλῳ, ἢ οὐδὲ τοῦτο;

Πρῶτον μὲν οὖν διοριστέον ἂν εἴη ὑπὲρ φιλίας ποίας σκοποῦμεν. ἔστι γὰρ, ὡς οἶονται, φιλία καὶ πρὸς θεὸν καὶ τὰ ἄψυχα, οὐκ ὁρθῶς. τὴν γὰρ φιλίαν ἐνταῦθ' αὖ φησιν εἶναι οὐ ἐστὶ τὸ ἀντιφιλεῖσθαι, [30] ἢ δὲ πρὸς θεὸν φιλία οὔτε ἀντιφιλεῖσθαι δέχεται, οὐθ' ὅλως τὸ φιλεῖν· ἄτοπον γὰρ ἂν εἴη εἰ τις φαίη φιλεῖν τὸν Δία· οὐδὲ δὴ παρὰ τῶν ἀψύχων ἐνδέχεται ἀντιφιλεῖσθαι. φιλία μέντοι καὶ πρὸς τὰ ἄψυχα ἐστίν, οἷον οἶνον ἢ ἄλλο δὴ τῶν τοιούτων.

Διὸ δὴ οὔτε τὴν πρὸς τὸν θεὸν φιλίαν ἐπιζητοῦμεν [35] οὔτε τὴν πρὸς τὰ ἄψυχα, ἀλλὰ τὴν πρὸς τὰ ἔμψυχα, καὶ πρὸς ταῦτα ἐν οἷς ἐστὶ τὸ ἀντιφιλεῖν.

Εἰ δὴ τις μετὰ τοῦτο ἐπισκέψαιτο τί ἐστὶ τὸ φιλητόν, ἔστιν οὖν οὐκ ἄλλο τι ἢ τὰγαθόν. ἕτερον μὲν οὖν ἐστὶ τὸ φιλητόν καὶ τὸ φιλητέον, ὥσπερ καὶ τὸ βουλευτόν καὶ τὸ βουλευτέον. βουλευτόν μὲν γὰρ [1209 a] τὸ ἀπλῶς ἀγαθόν, βουλευτέον δὲ τὸ ἐκάστω ἀγαθόν· οὕτω καὶ φιλητόν μὲν τὸ ἀπλῶς ἀγαθόν, φιλητέον δὲ τὸ αὐτῷ ἀγαθόν,

karşıtın karşıtıyla dost olmak istediğini, söylerler. Zira benzer olanlar arasında <böylesi bir ilişki> ortaya çıkmaz; “çünkü”, derler, “benzerin benzere ihtiyacı yoktur”, vesaire.

[21] Dahası, acaba dost edinmek kolay bir iş midir, yoksa zor mu? Sözgelışı dibimizden ayrılmayan yağcılar, öyle görünseler de, dostumuz değillerdir.

[23] Dahası, iyi birinin kötü biriyle dost olup olamayacağı gibi sıkıntılar da söz konusu. Nitekim dostluk, güven ve sadakatte bulunur, öte yandan kötü biri bunların pek azına sahip. Peki, kötü biri kötü biriyle <dost> olabilir mi? Yoksa bu da mı <zor>?

[27] Öyleyse ilk iş hangi çeşit dostluğu inceleyeceğimize karar verelim. Zira hem tanrılara hem de cansız şeylere yönelik dostluğun/sevginin söz konusu olduğunu düşünüyorlar, ama haklı değiller. Çünkü burada dostluktan kastımız karşılıklı olan bir şey, tanrıya yönelik sevgide ise <tanrı> ne karşılık vermeyi kabul eder, ne de genel olarak <kendisiyle> dostluk edilmesini. Nitekim biri Zeus ile dostluk ettiğini söylerse, bu saçma olur. Ne de cansızlar dostluğa/sevgiye karşılık vermeyi içlerinde taşırlar. Yine de, şarap ve benzeri cansız şeylere yönelik bir tür sevgi söz konusudur.

[34] Bu yüzden de tanrıya ya da cansız şeylere değil de, canlı olan ve sevgiye karşılık verebilecek olan şeylere yönelik dostluğu inceleyelim.

[36] Sonra, eğer biri neyin sevmeye lâyık olduğunu anlamaya çalışırsa, “iyi olandan başkası değil” <diyeceğiz>. İmdi sevmeye lâyık olanla sevilen başka şeyler, tıpkı istemeye değer olanla istenen gibi. Zira istemeye değer olan mutlak anlamda iyi olandır, istenense birileri için iyi olan. Aynı şekilde sevmeye lâyık olan da mutlak anlamda iyi olandır, sevilen ise <sevenin> kendisi için iyi olan, o halde bir yanda istenmeye lâyık olan var,

ὥστε τὸ μὲν φιλητέον καὶ φιλητόν, τὸ δὲ φιλητὸν οὐκ ἔστι φιλητέον.

Ἐνταῦθα οὖν ἐστὶν καὶ διὰ τὸ τοιοῦτον ἡ ἀπορία, [5] πότερόν ἐστιν ὁ σπουδαῖος τῷ φαύλῳ φίλος ἢ οὐ. συνῆπται γάρ πως τάγαθῷ τὸ αὐτῷ ἀγαθὸν καὶ τὸ φιλητέον τῷ φιλητῷ, ἔχεται δὲ καὶ ἀκολουθεῖ τῷ ἀγαθῷ καὶ τὸ ἡδὺ εἶναι καὶ τὸ συμφέρον. ἡ μὲν οὖν τῶν σπουδαίων φιλία ἐστίν, ὅταν ἀντιφιλῶσιν ἀλλήλους· φιλοῦσι δὲ ἀλλήλους, ἢ φιλητοί· φιλητοὶ [10] δέ, ἢ ἀγαθοί. οὐκοῦν ὁ σπουδαῖος, φησὶν, τῷ φαύλῳ οὐκ ἔσται φίλος; ἔσται μὲν οὖν. ἐπειδὴ γάρ τάγαθῷ ἠκολούθει τὸ συμφέρον καὶ τὸ ἡδύ, ἢ ἐστὶν φαῦλος ὢν ἡδύς, ταύτῃ φίλος· πάλιν αὖ συμφέρων, ἢ συμφέρων, ταύτῃ φίλος. ἀλλ' οὐκ ἔσται γε κατὰ τὸ φιλητὸν ἢ τοιαύτη φιλία. φιλητὸν [15] γάρ ἦν τάγαθόν, ὁ δὲ φαῦλος οὐ φιλητός· οὐ γὰρ ἀλλὰ κατὰ τὸ φιλητέον· εἰσὶν γὰρ ἀπὸ τῆς παντελοῦς φιλίας, τῆς ἐν τοῖς σπουδαίοις, καὶ αὗται αἱ φιλίαι, ἢ τε κατὰ τὸ ἡδὺ καὶ ἢ κατὰ τὸ συμφέρον.

Ὅ οὖν κατὰ τὸ ἡδὺ φιλῶν οὐ φιλεῖ τὴν κατὰ τὸ ἀγαθὸν φιλίαν, οὐδὲ ὁ κατὰ τὸ συμφέρον· εἰσὶν δὲ [20] καὶ αἱ φιλίαι αὗται, ἢ τε κατὰ τὸ ἀγαθὸν καὶ ἢ κατὰ τὸ ἡδὺ καὶ ἢ κατὰ τὸ συμφέρον, οὐχ αἱ αὗται μὲν, οὐ παντελῶς δὲ οὐδὲ ἀλλότριαι ἀλλήλων, ἀλλ' ἀπὸ ταύτου πως ἡρτημέναι εἰσὶν. οἷον φαμέν ἱατρικὸν τὸ μαχαίριον, ἱατρικὸν τὸν ἄνθρωπον, καὶ [25] ἱατρικὴν τὴν ἐπιστήμην· ταῦτα οὐχ ὁμοίως λέγονται, ἀλλὰ

diğer yandaysa istenen ve istenmeye lâayık olan istenen değil.

[1209a4] Öyleyse burada ve bu sebeplerden iyi birinin kötü biriyle dost olup olamayacağı açmazı ortaya çıkıyor. Nitekim bir biçimde birinin kendisi için iyi olan <mutlak> iyiyle ve sevmeye lâayık olan da sevilenle bağlantı içindedir, öte yandan <bu bağlantı> keyif veren¹ ve faydalı olan² şeylerin iyiyi takip etmesine bağlıdır. Öyleyse iyi kimseler, sevgileri karşılıklı olduğunda, dost olurlar ve sevmeye lâayık oldukları sürece, birbirleriyle dostluk ederler. Öte yandan <mutlak anlamda> iyi oldukları sürece de, sevmeye lâayık olurlar. “Öyleyse iyi biri kötü biriyle dost olmayacak mı?” diye sorabilirler. Olacak. Zira mademki faydalı olan ve keyif veren şeyler ‘iyi’yi takip ediyordu, kötü biri, <karşısındakini> hoşnut ettiği sürece, onun dostudur, Yine, faydalı olan, karşısındakinin çıkarına hizmet ettiği sürece, onun dostudur. Ama bu, sevmeye lâayık olmaya dayanan türden bir dostluk olmayacak (nitekim sevmeye lâayık olan <mutlak anlamda> iyi olandı, kötü olansa sevmeye lâayık değildir), daha ziyade, sevilene dayalı bir <dostluk> olacak. İyi insanların arasındaki bu mükemmel dostlukların yanında, bir de bu birbirini hoş tutmaya ve fayda sağlamaya dayanan dostluklar da vardır.

[18] Öyleyse birbirini hoş tutmaya ya da çıkar sağlamaya dayalı dostluklar kuranlar birbirlerini iyiye dayanan bir dostluğa karşılık gelecek şekilde sevmezler. Öte yandan iyiye, hazza ve çıkara dayanan bu dostluklar aynı olmasa da, tümüyle de birbirine yabancı değildir ve bir biçimde aynı şeye dayanırlar. Sözelilişi “tıbbî neşter” de deriz, “tıbbî insan” da, “tıbbî bilgi” de; bunlar aynı anlama gelmez, ama neştere sağlığa yönelik

¹ Ya da “karşısındakini hoşnut eden” (*hêdu*).

² Ya da “karşısındakinin çıkarına hizmet eden” (*sympheron*).

τὸ μὲν μαχαίριον τῷ χρήσιμον εἶναι πρὸς ἰατρικὴν ἰατρικὸν λέγεται, ὁ δ' ἄνθρωπος τῷ ποιητικὸς εἶναι ὑγείας, ἡ δ' ἐπιστήμη τῷ αἰτία εἶναι καὶ ἀρχή. ὁμοίως δὲ καὶ αἱ φιλίαι οὐχ ὡσαύτως, ἢ τε τῶν σπουδαίων ἢ διὰ τὸ ἀγαθὸν καὶ ἢ κατὰ τὸ [30] ἡδὺ καὶ ἢ κατὰ τὸ συμφέρον. οὐδὲ δὴ ὁμωνύμως λέγονται, ἀλλ' οὐκ εἰσὶν μὲν αἱ αὐταί, περὶ ταῦτα δέ πως καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν εἰσὶν. εἰ δὴ τις λέγοι "ὁ κατὰ τὸ ἡδὺ φιλῶν οὐκ ἔστιν φίλος τούτῳ· οὐ γὰρ κατὰ τὸ ἀγαθὸν φίλος ἐστίν," βαδίζει ὁ τοιοῦτος ἐπὶ τὴν τῶν σπουδαίων φιλίαν, τὴν ἐξ ἀπάντων τούτων οὔσαν, καὶ ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἐκ τοῦ [35] ἡδέος καὶ ἐκ τοῦ συμφέροντος, ὥστ' ἀληθῶς οὐκ ἔστιν [κατ'] ἐκείνην γε τὴν φιλίαν φίλος, ἀλλὰ τὴν κατὰ τὸ ἡδὺ ἢ κατὰ τὸ συμφέρον.

Πότερον οὖν ἔσται ὁ σπουδαῖος τῷ σπουδαίῳ φίλος, ἢ οὐ; οὐδὲν γὰρ προσδεῖται, φησὶν, ὁ ὅμοιος τοῦ ὁμοίου. ὁ δὴ τοιοῦτος λόγος ζητεῖ τὴν κατὰ [1209 b] τὸ συμφέρον φιλίαν· ἢ γὰρ προσδεῖται ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου, ταύτῃ ὄντες φίλοι ἐν τῇ κατὰ τὸ συμφέρον φιλίᾳ εἰσὶν. ἀλλὰ ἑτέρα διώρισται ἢ κατὰ τὸ συμφέρον φιλία καὶ ἢ κατ' ἀρετὴν καὶ ἡδονήν. εἰκὸς δὴ καὶ πολὺ μᾶλλον τούτους· πάντα γὰρ αὐτοῖς [5] ὑπάρχει, τὰγαθὸν καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ συμφέρον. ἀλλὰ καὶ ὁ σπουδαῖος τῷ φαύλῳ· ἢ γὰρ ἴσως ἡδύς, ταύτῃ καὶ φίλος. καὶ ὁ φαῦλός γε τῷ φαύλῳ· ἢ γὰρ ἴσως τὸ αὐτὸ αὐτοῖς συμφέρει, ταύτῃ φίλοι. ὁρῶμεν γὰρ τοῦτο γινόμενον,

kullanıldığı için, insana sağlığı yaratmaya dair bilgi sahibi olduğu için, bilgiye de <sağlığın> neden ve ilkesi olduğu için “tıbbî” deriz. Benzer şekilde dostluk türleri de birbirinin aynı değildir—hem iyi birilerinin iyiliğe dayalı <dostluğu> vardır, hem birbirini hoş tutmaya dayalı <dostluk>, hem de çıkar temelli <dostluk>. Bunlara <dostluk denmesinin sebebi> isim benzerliği değildir, öte yandan bunlar aynı olmasalar da, bir biçimde aynı şeyden çıkarlar. Biri çıkıp da “birini kendisini hoş tuttuğu için seven, onun dostu değildir, çünkü bu dostluk iyiliğe dayanmıyor” diyebilir, bu gibi bir <önerme> iyi kimseler arasındaki dostluğa doğru varır, bunların hepsinden (yani hem iyilikten, hem hazdan hem de çıkar-
dan) kaynaklanana. O halde <bu kişi> hakikaten beriki anlamda bir dost değildir, <onun dostluğu> ya hazza ya da çıkara dayalıdır.

[38] İmdi acaba iyi biri iyi birine dost olabilir mi, yoksa olamaz mı? Zira benzerin benzere hiç ihtiyacı yoktur. Ancak böylesi bir sav çıkara dayalı dostluğu ele alır. Nitekim biri başkasına ihtiyacı olduğu sürece onunla dost olacaksa bu, çıkar temelli bir dostluk olacak. Fakat çıkar temelli dostlukla erdeme dayalı olanın ve hâz-za dayananın farklı şeyler olduğunun ayırdına varmış-
tık. Belli ki bunlar¹ <dost olmaya> çok daha uygun, zira bunlarda hepsi bulunur; yani hem iyilik, hem hoşluk hem de fayda. Dahası, iyi biri kötü birine de <dost olabilir>, nitekim muhtemelen <onunla² geçirdiği zaman onun için³> keyif verici olduğu sürece onun dostu olacak. Ayrıca kötü biri kötü biriyle de dost olabilir; nitekim belki de aynı şey ikisinin de çıkarına olduğu sürece dost kalacaklar. Zira bunun böyle vuku bulduğuna <bol

¹ Benzer ve iyi birileri.

² Kötü biriyle.

³ Kötü biri için.

ὅταν τὸ αὐτὸ ἦ τὸ συμφέρον, φίλους τούτους διὰ τὸ συμφέρον, ὥστ' [10] οὐδὲν κωλύσει καὶ φαύλοις οὖσιν ταυτόν τι συμφέρειν.

Βεβαιωτάτη μὲν οὖν καὶ μονιμωτάτη καὶ καλλίστη ἡ ἐν τοῖς σπουδαίοις φιλία, ἡ κατ' ἀρετὴν καὶ τὰγαθὸν οὖσα, εἰκότως. ἡ μὲν γὰρ ἀρετὴ ἀμετάπτωτον, δι' ἣν ἡ φιλία, ὥστε εἰκὸς τὴν φιλίαν [15] τὴν τοιαύτην ἀμετάπτωτον εἶναι, τὸ δὲ συμφέρον οὐδέποτε ταυτόν· διὸ ἡ διὰ τὸ συμφέρον φιλία οὐ βεβαία, ἀλλὰ τῷ συμφέροντι συμμεταπίπτει ὁμοίως καὶ ἡ κατὰ τὴν ἡδονήν.

Ἡ μὲν οὖν τῶν βελτίστων φιλία ἡ κατ' ἀρετὴν γινομένη ἐστίν, ἡ δὲ τῶν πολλῶν ἡ κατὰ τὸ συμφέρον, ἡ δὲ κατὰ τὴν ἡδονήν ἐν τοῖς φορτικοῖς καὶ τυχοῦσιν.

[20] Συμβαίνει δὲ καὶ ἀγανακτεῖν, ὅταν φαύλοις ἐντύχωσιν τοῖς φίλοις, καὶ θαυμάζειν· ἔστι δὲ οὐδὲν ἄτοπον. ὅταν γὰρ ἡ φιλία λάβῃ τὴν ἡδονὴν ἀρχήν, δι' ἣν φίλοι εἰσίν, ἢ τὸ συμφέρον, ἅμα ταῦτ' ἀπολείπει καὶ ἡ φιλία οὐ διαμένει. πολλάκις δὲ [25] μένει μὲν ἡ φιλία, κακῶς δ' ἐχρήσατο τῷ φίλῳ, διὸ ἀγανακτοῦσιν· ἔστι δὲ οὐδὲ τοῦτο ἄλογον. οὐ γὰρ δι' ἀρετὴν ἡ φιλία σοι πρὸς τοῦτον ὑπῆρχεν, διὸ οὐδ' ἄτοπον μηδὲν ποιεῖν αὐτὸν τῶν καθ' ἀρετὴν. ἀγανακτοῦσιν οὖν οὐκ ὀρθῶς. δι' ἡδονὴν γὰρ ποιησάμενοι τὴν φιλίαν, τὴν δι' ἀρετὴν οἶονται [30] δεῖν αὐτοῖς ὑπάρχειν· τὸ δ' οὐ δυνατόν· οὐ γὰρ ἐστὶν ἡ δι' ἡδονὴν καὶ τὸ συμφέρον ἀρετῆς ἐχομένη. κοινωσάμενοι οὖν ἡδονῇ ἀρετὴν ζητοῦσιν, οὐκ ὀρθῶς· οὐ γὰρ ἀκολουθεῖ τῇ ἡδονῇ καὶ τῷ συμφέροντι ἡ ἀρετὴ, ἀλλὰ τῇ ἀρετῇ ἀμφοτέρω ταῦτα ἀκολουθεῖ. ἄτοπον γὰρ εἰ μὴ τις οἰήσεται τοὺς σπουδαίους αὐτοὺς αὐτοῖς ἡδίστους

bol> şahit oluruz, nitekim aynı şey ikisinin de çıkarına olduğu sürece, bunlar ortak çıkarlarından ötürü birbirleriyle dostluk ederler, kaldı ki kötü kimselerin ortak bir çıkarları olmasına herhangi bir engel yoktur.

[1209b11] Öyleyse iyi birilerinin erdem ve iyiliğe dayanan dostluğu belli ki en sağlam, en kalıcı ve en güzel olanıdır. Dostluğun kendisinden kaynaklandığı erdem, değişmeyen bir şeydir, o halde belli ki bu gibi bir dostluk da değişmez bir şey olur; öte yandan çıkar/fayda hiçbir şekilde böyle değildir, bu yüzden de çıkar temelli dostluk sağlam olmaz, çıkarla beraber o da değişir; haz konusunda da benzer şekilde.

[18] İmdi erdeme uygun şekilde meydana gelen dostluk en iyisidir, çıkar temelli olanı ise en yaygın olanı, hazza dayalı olansa kaba ve alelade kişiler arasında olur.

[20] Öte yandan dostlarının kötü birileri olduğu ortaya çıkınca sonuç yakınma ve hayret olur, ama bu yersiz. Nitekim dostluk kaynağını hazdan ya da çıkardan aldığı ve <insanlar> bu yüzden dost olduklarında, bunlar ortadan kalktığı an, artık dostluk da sürmez. Öte yandan çoğu zaman dostluk baki kalır, ama <biri> dostuna kötü davranır, yakınma da bu yüzden söz konusu olur. Bu çok da mantıksız değil. Nitekim senin bu kişiyle dostluğun erdeme uygun şekilde gelişmedi, bu yüzden de onun erdeme hiçbir şekilde uymayan bir şeyler yapması mantıksız değil. Öyleyse yakınmak doğru değil. Hazza dayalı bir dostluk geliştirip erdeme dayalı sonuçlar elde etmeyi bekliyorlar ki, bu imkânsız. Zira hazza dayalı <dostlukla> çıkar temelli olanın erdemle işi yok. Hazlar üzerine bir ortaklık kurup erdem arıyorlar ki, bu doğru değil. Çünkü hazzın ve çıkarın ardından erdem gelmez, ama erdem bunların her ikisini de beraberinde getirir. Nitekim iyi birilerinin birbirlerine hoş

εἶναι· καὶ γὰρ [35] οἱ φαῦλοι, ὥς φησιν Εὐριπίδης, αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἡδεῖς εἰσὶν· “κακὸς κακῶ” γὰρ “συντέτηκεν.” οὐ γὰρ ἀκολουθεῖ τῇ ἡδονῇ ἢ ἀρετῇ, ἀλλὰ τῇ ἀρετῇ ἢ ἡδονῇ ἀκολουθεῖ.

Πότερον δὲ καὶ δεῖ ἐν τῇ τῶν σπουδαίων φιλίᾳ τὴν ἡδονὴν εἶναι, ἢ οὐ δεῖ; ἄτοπον γὰρ τὸ μὴ [1210 a] φάναι δεῖν. εἰ γὰρ ἀφελεῖς αὐτῶν τὸ ἡδεῖς εἶναι ἀλλήλοις, ἄλλους ποριοῦνται φίλους εἰς τὸ συζῆν, τοὺς ἡδεῖς· εἰς γὰρ τὸ συζῆν οὐδὲν μεῖζόν ἐστι τοῦ ἡδεῖς εἶναι· ἄτοπον οὖν τὸ μὴ οἶεσθαι δεῖν τοὺς σπουδαίους μάλιστα ἀλλήλοις συζῆν· τοῦτο δ' οὐκ [5] ἔστιν ἄνευ τοῦ ἡδέος· δέοι ἂν ἄρα, ὥς ἔοικεν, μάλιστα τούτοις ὑπάρχειν τὸ ἡδέσιν εἶναι.

Ἐπεὶ δὲ διήρηνται αἱ φιλῖαι εἰς τρία εἶδη, καὶ ἐν ταύταις ἡπορεῖτο, πότερον ἐν ἰσότητι ἢ φιλία ἐγγίνεται ἢ ἐν ἀνισότητι· ἔστιν οὖν κατ' ἀμφοτέρω. ἢ μὲν γὰρ καθ' ὁμοιότητα ἢ τῶν σπουδαίων καὶ ἢ τελεία φιλία· ἢ δὲ κατ' ἀνομοιότητα ἢ κατὰ τὸ [10] συμφέρον. τῷ γὰρ εὐπόρῳ ὁ πένης διὰ τὴν ἔνδειαν ὧν ὁ πλούσιος εὐπορεῖ φίλος ἐστί, καὶ τῷ σπουδαίῳ ὁ φαῦλος διὰ ταῦτό· διὰ γὰρ τὴν ἔνδειαν τὴν τῆς ἀρετῆς, παρ' οὗ οἶεται αὐτῷ ἔσεσθαι, διὰ τοῦτο τούτῳ φίλος. γίνεται οὖν ἐν τοῖς ἀνομοίοις φιλία κατὰ τὸ συμφέρον· διὸ καὶ Εὐριπίδης ἐπ' αὐτὸν μὲν ὄμβρου γαῖ', ὅταν ξηρὸν πέδον· [15] ὥς ἐναντίοις οὖσιν τούτοις ἐγγίγνεται φιλία ἢ διὰ τὸ συμφέρον. καὶ γὰρ εἰ θέλεις τὰ ἐναντιώτατα ποιῆσαι πῦρ καὶ ὕδωρ, ταῦτα ἀλλήλοις χρήσιμα εἰσὶν.

vakit geçirtmediklerini düşünmek de saçma, kaldı ki, Euripides'in de söylediği gibi, kötü birileri bile birbirlerine hoş vakit geçirtir: "Kötü" der, "kötüye karışır". Nitekim erdem hazzı izlemez ama haz erdemın peşinden gelir.

[38] Acaba iyi birilerinin dostluğunda ille de hazzın bulunması gerekli mi, yoksa değil mi? Gerekli olmadığını söylemek yersiz olur. [1210a] Zira eğer karşıdakine hoş vakit geçirtmekten imtina edersen, <o da> birlikte hoş vakit geçirecek başka bir dost edinecektir; nitekim birlikte vakit geçirmede keyif verici olmaktan daha önemli bir şey yoktur. İmdi özellikle iyi birilerinin birbirleriyle birlikte vakit geçirmelerinin gerekli olmadığını düşünmek saçma; bu¹ ise hazdan bağımsız olamaz. O halde, görünen o ki, <birbirine> hoş vakit geçirtme en çok da bunlar için söz konusu.

[6] Mademki dostluğun üç türü olduğu <söylendi> ve bunlarda dostluğun eşitlikte mi, yoksa eşitsizlikte mi ortaya çıktığı soruldu, öyleyse <cevap> her ikisine de karşılık gelebileceği şeklinde <olmalı>. Zira benzerler arasındaki <dostluk> iyi kimselerin tam dostluğudur, benzemeyenlerinki ise çıkar temelli. Zira nasıl ki yoksul, ondaki zenginliğe ihtiyaç duyduğu için zenginle dost olur, kötü biri de iyi biriyle aynı sebepten. Zira erdemlere ihtiyacı olduğu ve onları kendisinden edinebileceğini düşündüğü için, bu sebepten ona dost olur. Öyleyse benzer olmayanlar arasında dostluk çıkar üzerine kuruludur. Bu yüzden de Euripides "ova kurak olduğunda, toprak yağmuru sever" demiştir ki, bir anlamda bu karşıtlar arasında çıkar/fayda üzerine kurulu bir dostluk doğar. Ateş ve suyu en zıt şeyler olarak ele almak istesen de, bunların birbiri için kullanışlı <olduğunu>

¹ Birlikte vakit geçirme.

τὸ γὰρ πῦρ φασίν, ἐὰν μὴ ἔχῃ ὑγρόν, φθείρεσθαι, ὡς τοῦτ' αὐτῷ παρασκευάζον ὥσπερ τροφήν τινά, ταύτην δὲ τοσαύτην, ὅσης κρατήσειεν [20] <ἂν>· ἂν μὲν γὰρ πλεῖον ποιήσης τὸ ὑγρόν, ἐπικρατῆσαν <ποιήσει> φθείρεσθαι τὸ πῦρ, ἐὰν δὲ σύμμετρον, συνοίσει. δῆλον οὖν ὅτι καὶ ἐν τοῖς ἐναντιωτάτοις φιλία ἐγγίνεται διὰ τὸ συμφέρον.

Ἀνάγονται δὲ πᾶσαι αἱ φιλίαι, καὶ αἱ ἐν ἰσότητι καὶ αἱ ἐν ἀνισότητι, εἰς τὰς διηρημένας τρεῖς.

[25] Ἔστιν δ' ἐν ἀπάσαις ταῖς φιλίαις διαφορὰ γινομένη πρὸς ἀλλήλους, ὅταν μὴ ὁμοίως φιλῶσιν ἢ εὖ ποιῶσιν ἢ ὑπηρετῶσιν ἢ ὅ τι ἂν τῶν τοιούτων· ὅταν μὲν γὰρ ὁ μὲν ἐκτενῶς ποιῇ ὁ δ' ἐλλείπῃ, κατὰ τὴν ἔλλειψιν τὸ ἔγκλημα καὶ ἡ μέμψις. οὐ μὴν ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν τοιούτων ὦν τὸ αὐτὸ ἐστὶ τέλος τῆς [30] φιλίας, οἷον εἰ ἀμφοτέρωι κατὰ τὸ συμφέρον ἀλλήλοις φίλοι ἢ κατὰ τὸ ἡδὺ ἢ κατ' ἀρετήν, εὐδηλος ἡ ἔλλειψις ἡ παρὰ τοῦ ἑτέρου, ἐὰν οὖν πλείω ἀγαθὰ σύ μοι ποιῇς ἢ ἐγὼ σοί, οὐδ' ἀμφισβητῶ ἔτι μὴ οὐ δεῖν σε μᾶλλον ὑπ' ἐμοῦ φιλεῖσθαι· ἐν ἣ δὲ φιλία μὴ [35] διὰ ταῦτ' οἱ φίλοι ἐσμέν, μᾶλλον αἱ διαφοραί. ἄδηλος γὰρ ἡ ἔλλειψις παρ' ἑκατέρου. οἷον εἰ ὁ μὲν δι' ἡδονὴν φίλος ἐστὶν ὁ δὲ διὰ τὸ συμφέρον, ἐνταῦθα ἡ ἀμφισβήτησις· οὐτε γὰρ ὁ τῷ συμφέροντι ὑπερέχων ἀξίαν οἶεται τὴν ἡδονὴν ἀντικαταλλάττεσθαι τοῦ συμφέροντος, οὐτε ὁ τῇ ἡδονῇ ὑπερέχων [1210 b] ἀξίαν τῆς ἡδονῆς ἐν τῷ

unutmamak gerekir>. Zira ateş, sudan yoksun olduğunda söner. Nitekim <ateş> hâkim olmayacak miktarda <su>, ona bir nevi besin sağlar. Çünkü gereğinden fazla ıslatırsan, su ona hâkim olacak ve ateş sönecek, ama eğer doğru miktarda <su kullanılırsa>, ona katkı sağlayacak. Öyleyse açık ki en zıt şeylerde bile dostluk fayda üzerine temellenir.

[23] Öte yandan tüm dostluklar, yani hem eşitler arasında hem de eşitsizler arasındaki, yapmış olduğumuz üçlü ayrıma indirgenebilir.

[25] Tüm dostluk türlerinde sevmek, iyilik yapma, birlikte kürek çekme¹ ya da bu gibi şeyler dostlar arasında benzer seviyede olmadığında farklar ortaya çıkar. Zira her ne zaman biri şevkle kendini verse, diğeriye bunun altında kalsa, bu altta kalmanın karşılığı şikâyet ve suçlama söz konusu olur. Gerçekten de, ereği aynı olan dostluklar konusunda (yani sözgelişi her ikisinin de çıkar, haz ya da erdem için birbiriyle dostluk ettiği durumlarda), diğeriye altta kalma daha kolay anlaşılır olur; yani eğer sen bana benim sana yaptığımdan daha fazla iyilik yaparsan, benim tarafımdan daha çok sevilmen gerektiği yönündeki iddianı tartışmam. Öte yandan <iki tarafın da> aynı şeyden ötürü dostluk etmediği bir dostlukta farklar daha fazla olur. Zira her iki tarafın da altta kaldığı durumlar yeterince açık değil. Sözgelişi birinin haz diğeriye ise çıkar için dostluk ettiği bir ilişkide, burada anlaşmazlık kaçınılmaz olur. Nitekim karşısındakine çıkar sağlamakta üstte olan biri karşılığında aldığı hazzı sağladığı çıkara değer görmeyebilir, yine, karşısındakini hoş tutmada üstte olan biri karşılığında elde ettiği çıkarı verdiği hazdan daha aşağı olarak

¹ Dayanışma.

συμφέροντι χάριν ἀπολαμβάνειν. διὸ μάλλον αἱ διαφοραὶ ἐν ταῖς τοιαύταις φιλίαις γίνονται.

Οἱ δ' ἐν ἀνισότητι φίλοι ὄντες, οἱ μὲν ὑπερέχοντες πλούτῳ ἢ ἄλλῳ τινὶ τοιούτῳ οὐκ οἶονται δεῖν αὐτοὶ [5] φιλεῖν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἐνδεεστερῶν οἶονται δεῖν αὐτοὶ φιλεῖσθαι· ἔστιν δὲ βέλτιον τὸ φιλεῖν ἢ τὸ φιλεῖσθαι.—τὸ μὲν γὰρ φιλεῖν ἐνέργειά τις ἡδονῆς καὶ ἀγαθόν, ἀπὸ δὲ τοῦ φιλεῖσθαι οὐδεμία τῷ φιλούμένῳ ἐνέργεια γίνεται.—ἔτι δὲ βέλτιον τὸ γνωρίζειν ἢ τὸ γνωρίζεσθαι· τὸ μὲν γὰρ γνωρίζεσθαι καὶ τὸ φιλεῖσθαι [10] καὶ τοῖς ἀψύχοις ὑπάρχει, τὸ δὲ γνωρίζειν καὶ τὸ φιλεῖν τοῖς ἐμψύχοις.—ἔτι τὸ εὐποιητικὸν εἶναι βέλτιον ἢ τὸ μή· ὁ μὲν οὖν φιλῶν εὐποιητικός, ἢ φιλεῖ, ὁ δὲ φιλούμενος, ἢ φιλεῖται, οὐ.—ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι διὰ φιλοτιμίαν φιλεῖσθαι μάλλον βούλονται [15] ἢ φιλεῖν, διὰ τὸ ἐν τῷ φιλεῖσθαι ὑπεροχὴν τινα εἶναι· ἀεὶ γὰρ ὁ φιλούμενος ὑπερέχει ἡδονῇ ἢ εὐπορίᾳ ἢ ἀρετῇ, ὁ δὲ φιλότιμος τῆς ὑπεροχῆς ὀρέγεται. καὶ οὐκ οἶονται δεῖν αὐτοὶ φιλεῖν οἱ ἐν ὑπεροχῇ ὄντες· ἀντιδιδόναι γὰρ ἐν οἷς ὑπερέχουσιν τοῖς φιλοῦσιν αὐτούς. ἔτι δὲ καὶ ἥττους αὐτῶν [20] εἰσὶν· διὸ οὐκ οἶονται δεῖν φιλεῖν ἀλλὰ φιλεῖσθαι. ὁ δ' ἐνδεὴς χρημάτων ἢ ἡδονῶν ἢ ἀρετῆς θαυμάζε τὸν ὑπερέχοντα τούτοις, καὶ φιλεῖ διὰ τὸ τούτων ἢ τυγχάνειν ἢ οἶεσθαι τεύξεσθαι.

Εἰσὶν δὲ καὶ τοιαῦται φιλῖαι ἐξ ὁμοιοπαθείας, ἐκ τοῦ τὰ γαθὸν βούλεσθαί τινι εἶναι. ● οὐκ ἔστιν δὲ [25] ἡ ἐπὶ τούτων γινομένη φιλία πάντα

değerlendirebilir. Bu yüzden de bu gibi dostluklarda daha fazla fark ortaya çıkar.

[1210b3] Öte yandan dostlar arasında eşitsizlik söz konusu olduğunda, zenginlik ya da bu gibi başka bir konuda üstün olanların <diğerlerini> sevmesi gerektiği düşünülmez, ama onların aynı konuda daha aşağı seviyede olanlar tarafından sevilmesi gerektiği düşünülür. Ama sevmek sevimekten iyidir, zira sevmek hazza ilişkin bir nevi etkinlik ve iyi bir şeydir, ama sevimek sevilen için hiçbir etkinlik doğurmaz. Dahası, bilmek bilmekten iyidir, çünkü bilinmek ve sevimek cansız varolanlar için de söz konusuysen, bilmek ve sevmekse canlılara <özüdür>. Dahası, iyi bir şeyler ortaya koyabilen biri olmak, olmamaktan iyidir; imdi seven, sevdiği sürece, iyi bir şeyler ortaya koyabilen biridir, ama sevilen, sevildiği sürece değil. Ancak insanlar hırslı olmalarından ötürü sevmekten ziyade —sevilmede bir nevi üstünlük olduğunu düşündüklerinden— sevimeyi isterler. Nitekim sevilen biri haz, refah veya erdem konusunda daima üstündür ve hırs da üstünlüğe akar. Üstün olanlar kendilerinin de sevmeleri gerektiğini düşünmez, zira üstün oldukları konularda onları sevenlere karşılık verdiklerini düşünürler. Dahası, diğerleri ondan aşağı seviyededir, bu yüzden de sevmeleri değil de onlar tarafından sevimeleri gerektiğini düşünürler. Öte yandan mal mülk, hazlar veya erdemler bakımından eksik kalanlar ise bu konularda üstün olanlara imrenirler ve onlardan bunları elde ettikleri ya da etmeyi umdukları için onlarla dostluk kurarlar.

[23] Duygudaşıktan (*homopatheia*) doğan bu gibi dostluklar da vardır—birinin iyiliğini istemekten. Öte yandan, bu şekilde gelişen dostluklar bunların¹ hepsini

¹ Sözüünü ettiğimiz özelliklerin.

ταῦτα ἔχουσα· πολλάκις γὰρ ἄλλω μὲν εἶναι βουλόμεθα τάγαθά, συζῆν μέντοι μετ' ἄλλου. ἀλλὰ ταῦτα πότερον φιλίας δεῖ εἰπεῖν, ἢ τῆς τελείας φιλίας τῆς κατ' ἀρετὴν πάθη; ἐν ἐκείνῃ γὰρ τῇ φιλίᾳ πάντα ταῦτα ἐνυπάρχει· καὶ γὰρ συζῆν μετ' οὐδενός [30] ἄλλου ἂν θέλοιμεν (καὶ γὰρ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ συμφέρον, καὶ ἡ ἀρετὴ τῷ σπουδαίῳ ὑπάρχει) καὶ τάγαθὰ τούτῳ μάλιστα βουλοίμεθ' ἂν, καὶ τὸ ζῆν καὶ τὸ εὖ ζῆν οὐκ ἄλλω τινὶ ἢ τούτῳ.

Πότερον δ' ἐστὶν αὐτῷ [φιλία] καὶ πρὸς αὐτὸν φιλία, ἢ οὐ, νῦν μὲν ἀφείσθω, ὕστερον δ' ἐροῦμεν. [35] πάντα δὲ βουλόμεθα ἡμῖν αὐτοῖς· καὶ γὰρ συζῆν μεθ' ἡμῶν αὐτῶν βουλόμεθα (ἴσως δὲ τοῦτο καὶ ἀναγκαῖον) καὶ τὸ εὖ ζῆν καὶ τὸ ζῆν καὶ τὸ βούλεσθαι τάγαθόν, οὐκ ἄλλω τινί. ἔτι ὁμοιοπαθεῖς ἡμῖν αὐτοῖς μάλιστα ἐσμέν· ἂν γὰρ προσπταίσωμεν ἢ ἄλλω τινὶ περιπέσωμεν τῶν τοιούτων, εὐθύς λυπούμεθα. διὸ δόξειεν ἂν οὕτως εἶναι αὐτῷ πρὸς [1211 a] αὐτὸν φιλία.

Τὰ δὲ τοιαῦτα, οἷον τὴν ὁμοιοπάθειαν καὶ τὸ εὖ ζῆν καὶ τὰ ἄλλα, ἦτοι εἰς τὴν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς φιλίαν ἀναφέροντες λέγομεν ἢ εἰς τὴν τελείαν· ἐν ἀμφοτέραις γὰρ πάντα ταῦτα ὑπάρχει· καὶ γὰρ [5] [καὶ] τὸ συζῆν καὶ τὸ εἶναι βούλεσθαι καὶ τὸ εὖ εἶναι καὶ τάλλα πάντα ἐν ταύταις ἐστίν.

Ἐτι δὲ ἴσως ἂν δόξειεν, ἐν οἷς ἐστὶ δίκαιον, ἐν τούτοις καὶ φιλίαν εἶναι· διὸ καὶ ὅσα περ δικαίων εἶδη, τοσαῦτα καὶ φιλιῶν. τὸ δὲ δίκαιόν ἐστὶν καὶ ξένῳ πρὸς πολίτην καὶ δούλῳ πρὸς δεσπότην καὶ [10] πολίτῃ πρὸς πολίτην καὶ υἱῷ πρὸς πατέρα καὶ γυναικὶ πρὸς ἄνδρα, καὶ ὅσαι ἀπλῶς ἄλλαι κοινωναὶ καὶ φιλίαι ἔννευσιν ἐν ἐκάστοις τούτων. βεβαιωτάτῃ δ' ἂν δόξειεν εἶναι τῶν φιλιῶν ἡ ξενική·

taşımaz. Zira çoğunlukla başkasının iyiliğini ister, ama başkalarıyla birlikte zaman geçirmeyi <tercih ederiz>. Acaba bunlara da dostluk ya da erdeme dayanan tam bir dostluğun duygusu demek gerekir mi? Nitekim berikinde dostluğa ilişkin her şey içkindir ve kimseyle birlikte vakit geçirmeyi bunlardan daha çok istemeyiz (çünkü iyi birinde hem keyif, hem fayda, hem de erdem bulunur) ve en çok da bunların iyiliğini isteriz—<uzun> ve iyi bir yaşamı bunlar için <isteriz>, başkası için değil.

[33] Birinin kendisini sevip sevemeyeceğini ve kendisiyle dost olup olamayacağını şimdi bir kenara bırakalım, ama sonra konuşalım. Ama onlar için istediğimiz her şeyi <aslında> kendimiz için isteriz. Kendimizle baş başa kalmak isteriz (belki de bu kaçınılmaz) ve iyi yaşamı, <uzun> yaşamı ve iyi şeyleri <aslında> kendimiz için isteriz, başkası için değil. Dahası, duygudaşlığı da en çok kendimiz için <deneyimleriz>. Zira bir bozguna uğradığımızda ya da başımıza böyle herhangi bir talih-sizlik geldiğinde, derhal acı çekeriz. Bu yüzden de birinin kendisine dost olması düşünülebilir.

[1211a] Duygudaşlık, iyi yaşam vb. gibi şeyleri ya kendimiz için duyduğumuz sevgiye ya da tam bir dostluğa atfederiz; zira her kişide de bunların hepsi bulunur. Nitekim birlikte zaman geçirmeyi, birinin var olmasını ve iyi durumda olmasını istemek ve diğer hepsi bunlarda vardır.

[1211a6] Dahası, her nerede adalet varsa, orada dostluğun da olduğu, dolayısıyla adil davranma türü kadar dostluk çeşidi de olduğu düşünülebilir. Gerçekten de yabancıyla vatandaş, köleyle efendi, vatandaşla vatandaş, oğulla baba ve karıyla koca arasında ve basitçe her nerede bir ortaklık varsa orada adalet söz konusudur ve bunların her birinde dostluk bulunur. Öte yandan yabancılar arasındaki dostluğun en sağlam olanı olduğu

οὐ γάρ ἐστιν οὐδὲν αὐτοῖς τέλος κοινὸν ὑπὲρ οὗ ἀμφοισθητοῦσιν, οἷον ἐν τοῖς πολίταις· διαμφοισθητοῦντες [15] γὰρ πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὴν ὑπεροχὴν οὐ μένουσιν φίλοι ὄντες.

Ἐχόμενον δ' ἂν εἴη νῦν τοῦτ' εἰπεῖν, πότερόν ἐστι πρὸς αὐτὸν φιλία, ἢ οὐ. ἐπεὶ δ' οὖν ὁρῶμεν, ὥσπερ καὶ μικρὸν ἐπάνω ἐλέγομεν, ὅτι ἐκ μὲν τῶν καθ' ἕκαστα τὸ φιλεῖν γνωρίζεται τὰ δὲ καθ' ἕκαστα [20] αὐτοὶ αὐτοῖς ἂν μάλιστα βουλοίμεθα (καὶ γὰρ τάγαθὰ καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ εὖ εἶναι ὁμοιοπαθέστατοι δ' αὐτοῖς ἡμῖν ἐσμέν· καὶ συζῆν δὲ μεθ' ἑαυτῶν μάλιστα βουλόμεθα)· ὥστ' εἰ μὲν ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα γνωρίζεται ἡ φιλία, τὰ δὲ καθ' ἕκαστα ἡμῖν αὐτοῖς ἂν βουλοίμεθα ὑπάρχειν, δηλὸν ἐστιν [25] ὥς ἔστι πρὸς αὐτοὺς φιλία, ὥσπερ καὶ τὴν ἀδικίαν ἔφαμεν πρὸς αὐτὸν εἶναι. ἐπειδὴ γὰρ ἕτερος μὲν ὁ ἀδικῶν ἕτερος δὲ ὁ ἀδικούμενος, ὁ αὐτὸς δ' εἰς ἐστὶν ἕκαστος, διὰ τὸ τοιοῦτον οὐκ ἐδόκει εἶναι πρὸς αὐτὸν ἀδικία· ἔστι μέντοι, ὥς ἔφαμεν σκοποῦντες ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν, ἐπειδὴ ἐστι [30] πλειώ, ὅταν ταῦτα μὴ ὁμονοῶσιν, τότε εἶναι πρὸς αὐτὸν τὴν ἀδικίαν. ὁμοίως οὖν τούτῳ καὶ ἡ φιλία δόξειεν ἂν εἶναι πρὸς αὐτόν. ἐπειδὴ γὰρ ὁ φίλος ἐστίν, ὥς φαμέν, ὅταν βουλῶμεθα σφόδρα φίλον εἰπεῖν, μία φαμέν ψυχὴ ἢ ἐμὴ καὶ ἡ τούτου· ἐπεὶ οὖν ἐστι τῆς ψυχῆς πλειώ μέρη, τότ' ἔσται μία [35] ψυχὴ, ὅταν συμφωνῶσι πρὸς ἄλληλα ὃ τε λόγος καὶ τὰ πάθη (οὕτω γὰρ μία ἔσται)· ὥστε μιᾶς γενομένης ἔσται πρὸς αὐτὸν φιλία.

Αὕτη δ' ἔσται ἡ πρὸς αὐτὸν φιλία ἐν τῷ σπουδαίῳ· τούτῳ γὰρ μόνῳ τὰ τῆς ψυχῆς εὖ ἔχουσιν μέρη

düşünülebilir, zira vatandaşların olduğu gibi kendisi hakkında anlaşmazlığa düşecekleri ortak bir ereklere yoktur. Bunlar birbirine üstünlük kurma mücadelesine girişir ve dost kalamazlar.

[16] Bunların ardından, şimdi de birinin kendisiyle dost olup olamayacağı konusunu konuşalım. İmdi mademki sevmenin tek tek şeylerden hareketle anlaşılacağını ve tek tek şeyleri en çok da kendimiz için istediğimizi gördük (nitekim iyiliği, var olmayı ve iyi durumda olmayı <en çok kendimiz için isteriz>, en çok da kendimizle duygudaşlık kurarız ve en çok kendimizle baş başa kalmak isteriz); o halde eğer dostluğu bu tek tek şeylerden hareketle tanıyorsak ve bu tek teklerin bizde bulunmasını istiyorsak, bir anlamda kendini sevmek¹ diye bir şeyin var olduğu açık—tıpkı kendine haksızlık etmek diye bir şeyin de var olduğunu söylediğimiz gibi. Zira mademki haksızlık edenle haksızlığa uğrayan farklı kişiler ve bunlar birer birey, bu sebepten kendine haksızlık etmek diye bir şeyin olmadığı düşünülmüştü. Hâlbuki ruhun kısımlarını incelerken söylediğimiz gibi, mademki bunlar birden fazla, bunların birbirleriyle anlaşamadıkları durumlarda kendine haksızlık etme söz konusu olabilir. Öyleyse buna benzer şekilde kendiyile dost olmanın da <mümkün> olduğu düşünülebilir. Zira mademki birine sıkı bir dost demek istediğimizde, “ruhlarımız bir” deriz ve mademki ruhun birden fazla kısmı vardır, hem akıl hem de duygular birbiriyle ahenk içinde olduğunda (zira bu şekilde bir olacak), işte o zaman ruh tek bir şey olacak; o halde <ruh> tek bir şey haline geldiğinde, kişi de kendiyile dost olacak.

[37] Ama bu kendiyile dost olma yalnızca iyi birilerinde olacak; zira yalnızca böyle birinde ruhun kısımları ayrı

¹ Ya da “kendiyile dost olmak”.

πρὸς ἄλληλα τῷ μὴ διαφέρεισθαι, ἐπεὶ ὁ γε [40] φαῦλος οὐδέποτε ἔστιν αὐτὸς αὐτῷ φίλος, μάχεται γὰρ αἰεὶ ἑαυτῷ. ὁ γοῦν ἀκρατής, ὅταν πράξῃ τι [1211 b] τῶν καθ' ἡδονήν, μετ' οὐ πολὺ μεταμελεῖται καὶ κακίζει αὐτὸς αὐτόν· ὁμοίως ἐπὶ τῶν ἄλλων κακιῶν ὁ φαῦλος ἔχει. διατελεῖ γὰρ αὐτὸς αὐτῷ μαχόμενος καὶ ἐναντιούμενος.

Ἔστιν δὲ φιλία καὶ ἐν ἰσότητι, οἷον ἢ μὲν τῶν [5] ἑταίρων ἐν ἰσότητι ἀριθμῷ καὶ δυνάμει ἀγαθοῦ (οὐδέτερος γὰρ αὐτῶν ἔστιν ἄξιος θατέρου πλέον ἔχειν οὔτε κατ' ἀριθμὸν ἀγαθῶν οὔτε κατὰ δύναμιν οὔτε κατὰ μέγεθος, ἀλλὰ τὸ ἴσον· ἴσοι γὰρ τινες ἐθέλουσιν εἶναι οἱ ἑταῖροι)· ἐν ἀνισότητι δὲ ἢ πατὴρ πρὸς υἱόν, καὶ ἀρχομένου καὶ ἀρχοντος, καὶ [10] κρείττονος καὶ χείρονος, καὶ γυναικὸς καὶ ἀνδρός, καὶ ἀπλῶς ἐν οἷς ἔστιν ὁ τὴν τοῦ χείρονος καὶ κρείττονος τάξιν ἔχων ἐν τῇ φιλίᾳ. αὕτη γὰρ ἔστιν ἢ ἐν ἀνισότητι φιλία κατὰ λόγον. οὐδέποτε γὰρ ἐπ' ἀγαθοῦ δόσει οὐδεὶς ἴσον ἂν δοίῃ τῷ βελτίονι καὶ τῷ χείρονι, ἀλλὰ μείζον τῷ καθ' ὑπεροχὴν ὄντι [15] αἰεὶ. τοῦτο δ' ἴσον ἔστιν τῷ λόγῳ ἴσον γὰρ πῶς ἔστιν ὁ τὸ ἔλαττον ἔχων ἀγαθὸν χείρων ὢν τῷ μείζον ἔχοντι κρείττονι ὄντι.

XII. Τῶν δὲ φιλιῶν ἀπασῶν τῶν εἰρημένων τούτων μάλιστα πῶς ἐγγίνεται τὸ φιλεῖν ἐν τῇ συγγενικῇ, [20] καὶ ταῦτα ἐν τῇ πατρὶ πρὸς υἱόν. καὶ διὰ τί ποτε ὁ πατήρ τὸν υἱὸν μᾶλλον φιλεῖ ἢ ὁ υἱὸς τὸν πατέρα; πότερον οὖν, ὥς ἐνιοὶ λέγοντες ὀρθῶς πρὸς γε τοὺς πολλοὺς, ὅτι ὁ μὲν πατήρ εὐεργέτηκέν πῶς τὸν υἱόν, ὁ δ' υἱὸς χάριν ὀφείλει τῆς εὐεργεσίας;

düşmedikleri için birbirlerine karşı iyi durumda olurlar, kötü biriye hiçbir zaman kendine dost olamaz, çünkü <böyle biri> kendiyle daima savaş/çatışma halindedir. Gerçekten de kendine hâkim olamayan biri, hazza yönelik bir eylemde bulunduğunda, çok geçmeden pişman olur ve kendisini kötülemeye başlar. Kötü birinin yaptığı diğer kötü şeyler konusunda da durum aynı; zira <böyle biri> boyuna kendiyle çatışır ve kendiyle zıtlaşır.

[1211b4] Bir de eşitler arasındaki dostluk vardır, sözge-lişi yoldaşlar¹ arasında, onlara düşen iyi şeylerin sayısı ve imkânlar bakımından bir eşitlik söz konusudur (zira hiçbirisi diğerinden daha fazla iyiliği hak etmez —ne sayı bakımından, ne imkân, ne de büyüklük— ama yalnızca eşit olanı, zira yoldaşlar eşit olmayı isterler). Eşit olmayanlar arasındaki <dostluk> ise babayla oğul, yöneten ve yönetilen, üst ve ast, karıyla koca ve basitçe böyle sıradüzeni bakımından daha üstte olanlarla alttakiler arasında söz konusudur. Zira eşitsizler arasındaki bu dostluk bir orana dayanır. Nitekim iyileri dağıtırken daha iyi olanla daha kötü olana aynı oranda verilmez; daha üstün olana daima daha büyük pay verilir. Bu ise oranlama bakımından eşittir. Çünkü daha az alan astla daha fazla alan üst bir biçimde eşit.

On İkinci Bölüm

[1211b17] Sözüünü ettiğimiz dostluk türleri arasında sevme en çok da aynı soydan olanlar arasında gerçekleşir, bunlardan da babayla oğul arasındakinde. Acaba niçin baba oğlu oğulun babayı sevdiğinden daha fazla sever? Acaba bazılarının söylediği ve pek çoğunun hak verdiği üzere baba oğul için bir velinimet olduğu, oğulun ise onun iyiliğine karşılık vermesi gerektiği için mi?

¹ Ya da “kumalar” (*hetaira*).

αὕτη μὲν οὖν ἡ αἰτία [καὶ] ἐν τῇ κατὰ τὸ [25] συμφέρον φιλία δόξειεν ἂν ὑπάρχειν· ὥσπερ δὲ καὶ κατὰ τὰς ἐπιστήμας ὀρῶμεν ἔχον, οὕτω πως ἔχει καὶ ἐνταῦθα. λέγω δ' οἷον [ἐστίν] ἔστι μὲν ὧν τὸ αὐτὸ τέλος τε καὶ ἐνέργεια, καὶ οὐκ ἄλλο τι παρὰ τὴν ἐνέργειαν τέλος, οἷον τῷ αὐλητῇ ἡ αὕτη ἐνέργεια [30] καὶ τέλος (τὸ γὰρ αὐλεῖν καὶ τέλος αὐτῷ ἐστὶ καὶ ἐνέργεια), ἀλλ' οὐ τῇ οἰκοδομικῇ (καὶ γὰρ ἕτερον τέλος παρὰ τὴν ἐνέργειαν)· ἐστὶν οὖν ἡ φιλία ἐνέργειά τις, οὐδὲν δὲ ἐστὶν ἄλλο τέλος παρὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ φιλεῖν, ἀλλὰ τοῦτο αὐτό. ὁ μὲν οὖν πατὴρ ἐνεργεῖ πως αἰεὶ μᾶλλον παρὰ τὸ αὐτοῦ [35] τι εἶναι ποίημα τὸν υἱόν. τοῦτο δ' ὀρῶμεν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὅν· πάντες γὰρ πρὸς ὃ ἂν αὐτοὶ ποιήσωσιν, πρὸς τοῦτό πως καὶ εὖνοι εἰσίν. ὁ οὖν πατὴρ εὖνοεῖ πως πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὄντα ποίημα, τῇ μνήμῃ καὶ τῇ ἐλπίδι ἀγόμενος· διὸ μᾶλλον φιλεῖ ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν ἢ ὁ υἱὸς τὸν πατέρα.

[40] Δεῖ δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων φιλιῶν τῶν λεγομένων μένων καὶ δοκουσῶν ἐπισκέψασθαι εἰ εἰσὶν φιλία. [1212 a] οἷον ἡ εὖνοια φιλία δοκεῖ. ἀπλῶς μὲν οὖν οὐκ ἂν δόξειεν εἶναι ἡ εὖνοια φιλία (πολλοῖς γὰρ πολλάκις ἢ ἀπὸ τοῦ ἰδεῖν ἢ ἀπὸ τοῦ ἀκοῦσαί τι ὑπὲρ τινος [5] ἀγαθὸν εὖνοι γινόμεθα· ἄρ' οὖν ἤδη καὶ φίλοι; ἢ οὐ; οὐ γὰρ εἴ τις ἦν Δαρείω εὖνους ἐν Πέρσῃς ὄντι, ὥσπερ ἴσως ἦν, εὐθέως καὶ φιλία ἦν αὐτῷ πρὸς Δαρεῖον)· ἀλλ' ἀρχὴ μὲν ἂν ποτε φιλίας ἡ εὖνοια δόξειεν εἶναι, γένοιτο δ' ἂν ἡ εὖνοια φιλία, εἰ προσλάβοι βούλησιν τοῦ τᾶγαθὰ δυνατὸς ὧν προᾶξαι πράττειν ἐκείνου ἕνεκεν ᾧ ἐστὶν εὖνους. — [10] ἐστὶν δ' ἡ εὖνοια τοῦ ἠθους καὶ πρὸς τὸ ἠθος· οὐδεὶς γὰρ λέγεται εὖνους οἴνω ἢ ἄλλῳ τινὶ τῶν ἀψύχων ἀγαθῶν ἢ ἡδέων,

İmdi bu nedenin çıkar temelli bir sevgide bulunduğu düşünülebilir. Tıpkı bilgi türleri bahsinde gördüğümüz gibi, burada da aynı şekildedir. Demek istediğim, sözge-lişi ereğiyle etkinliği/uygulaması aynı olan ve uygula-manın dışında ereği olmayan <bilgi türleri> vardır, me-sela *aulos* çalan birinin etkinliği ve ereği aynıdır (zira onun için *aulos* çalmak hem etkinlik hem de erektir), ama mimar için <durum böyle> değil (zira uygulamanın dışında başka bir erek vardır). Öyleyse dostluk bir nevi etkinliktir, ama sevmekten başka bir öte ereği olmayan, <ereği> yalnızca bu olan bir etkinlik. İmdi bir biçimde baba daima daha etkindir çünkü oğul onun kendi ürü-nüdür. Bunu diğer durumlarda da görürüz. Zira herkes kendi ürününe karşı daha iyi niyetli olur. Öyleyse anı ve umut tarafından yönlendirilen baba da kendi ürünü olan oğluna karşı daha iyi niyetlidir. Bu yüzden de baba oğlu oğulun babayı sevdiğinden daha fazla sever.

[40] Dostluk olduğu söylenen ve düşünülen diğer tür-lerin de <hakikaten> dostluk olup olmadıklarını incele-mek gerekiyor. İmdi iyi niyetin mutlak anlamda dost-luk/sevgi olduğu düşünülemez. Nitekim pek çok du-rumda pek çok kişi için onları görmenin ya da onlar hakkında iyi bir şeyler duymanın ardından onlara karşı iyi niyet besleriz; bu durumda onlarla dost muyuz? De-ğiliz. Eğer biri Pers diyarında <Persleri yönetir> iken Darius'a karşı iyi niyet beslemiş olsa ki, bu pekâlâ olabi-lir, bu kişi doğrudan Darius ile dost olmuş olmaz. Ama iyi niyetin dostluğun başlangıcı olduğu düşünülebilir, ayrıca, eğer biri yapması mümkün olan iyiliği iyi niyet beslediği kişinin uğruna yapmak isterse, iyi niyet dost-luğa dönüşebilir. İyi niyet karaktere ilişkin ve ona yöne-liktir. Zira kimsenin şaraba ya da iyi olan ya da hazzı beraberinde getiren bu gibi başka cansız varolanlara karşı iyi niyet beslediği söylenmez, ama eğer birinin

ἀλλ' ἂν τις ἦ τὸ ἦθος σπουδαῖος, πρὸς τοῦτον ἡ εὖνοια.—οὐκ ἔστιν δὲ χωρὶς τῆς φιλίας ἡ εὖνοια, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ· διὸ δοκεῖ φιλία εἶναι.

Ἡ δ' ὁμόνοιά ἐστιν μὲν σύνεγγυς τῇ φιλίᾳ, ἐὰν [15] τὴν ὁμόνοιαν λάβῃς τὴν κυρίως λεγομένην. εἰ γάρ τις Ἐμπεδοκλεῖ ὁμοίως ὑπολαμβάνει καὶ δοκεῖ αὐτῷ τὰ στοιχεῖα εἶναι ἃ κακέϊνω, ἄρα γε οὗτος Ἐμπεδοκλεῖ ὁμονοεῖ; ἢ οὐ; ἐπεὶ περὶ τι ἄλλο τοιοῦτον. πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ἡ ὁμόνοια ἐν τοῖς νοητοῖς ἀλλ' ἐν τοῖς πρακτοῖς, καὶ ἐν τούτοις [20] οὐχ ἡ νοοῦσι ταυτόν, ἀλλ' ἡ ἅμα τῷ ταυτόν νοεῖν προαίρεσιν ἔχουσιν περὶ ἃ νοοῦσιν ἐπὶ ταῦτά. εἰ γὰρ ἐννοοῦσιν ἀμφοτέρω ἀρχεῖν, ἀλλ' ὁ μὲν αὐτόν ὁ δ' αὐτόν, ἄρα γε ἤδη ὁμονοοῦσιν; ἢ οὐ; ἀλλ' εἰ καὶ γὰρ ἐμαυτὸν βούλομαι ἀρχεῖν κακέϊνος ἐμέ, οὕτως ἤδη ὁμονοοῦμεν. ἔστι δὲ ὁμονοεῖν ἐν τοῖς [25] πρακτοῖς μετὰ βουλήσεως ταυτοῦ. περὶ ἄρχοντος ἄρα κατάστασιν ἐν πρακτοῖς τοῦ αὐτοῦ ἐστιν ἡ ὁμόνοια ἡ κυρίως λεγομένη.

XIII. Ἐπεὶ δ' ἐστίν, ὡς φαμέν, αὐτῷ πρὸς αὐτόν φιλία, πότερον ὁ σπουδαῖος ἔσται φίλαυτος ἢ οὐ; [30] ἔστιν δὲ φίλαυτος ὁ αὐτοῦ ἕνεκεν πάντα πράττων ἐν τοῖς κατὰ τὸ λυσιτελές. ὁ μὲν οὖν φαῦλος φίλαυτος ἐστίν (αὐτὸς αὐτοῦ γὰρ ἕνεκεν πάντα πράττει)· ἀλλ' οὐχ ὁ σπουδαῖος. διὰ τοῦτο γὰρ ἐστὶ σπουδαῖος, ὅτι ἄλλου ἕνεκεν τοῦτο πράττει· διὸ οὐκ ἔστιν φίλαυτος. ἀλλ' ὁρμῶσι μὲν ἅπαντες [35] ἐπὶ τὰ γαθὰ,

karakteri iyiye, ona karşı iyi niyet beslenir. Öte yandan iyi niyet sevgiden o kadar da ayrı değildir, bilakis <bunlar> aynı şeyde bulunurlar, bu yüzden de <onun bir nevi> sevgi olduğu düşünülür.

[1212a14] Kafadarlık da dostluğa yakındır, tabii eğer kafadarlık hâkim anlamıyla alınırsa. Nitekim eğer biri Empedokles'inkilere benzer varsayımlarda bulunur ve onunla aynı şekilde <ilkenin> öğeler olduğunu düşünürse, bu kişi onunla kafadar mı olacak? Yok, daha neler. Ki bu gibi bir şey başka bir şey hakkında. Öncelikle kafadarlık düşünülür şeyler alanında değil, eylemler alanında söz konusudur ve burada aynı şeyi düşünmede değil de, aynı şeyi düşünmeyle eşzamanlı olarak hakkında aynı şey düşünülen konuda aynı tercihte bulunmadadır. Zira her ikisi de yönetmeyi düşünse ve her biri kendisinin yönetmesi gerektiğini düşünse, bu durumda bunlar kafadar olurlar mı? Yok, daha neler. Ama eğer ben bizzat yönetmek istesem ve karşımdaki de benim <yönetmemi istese, ancak> böyle kafadar oluruz. O halde kafadar olmak aynı şeyi istemeyle birlikte gelen eylemlerde söz konusu. O halde eylem alanında aynı kişiyi yönetici atamak hâkim anlamıyla kafadarlığa <örnektir>.

On Üçüncü Bölüm

[1212a28] Mademki söylediğimiz gibi birinin kendini sevmesi¹ diye bir şey var, acaba iyi biri bencil midir, yoksa değil mi? Nitekim bencil biri yapıp ettiği her şeyi kendi menfaati uğruna yapar. İmdi kötü biri bencilidir (çünkü her şeyi kendi için yapar), iyi biriye değil. Zaten bu yüzden iyi biridir, bir başkası uğruna yapıp ettiği için. Bu yüzden de bencil değildir. Ancak herkes iyi

¹ Ya da "kendiyile dost olması".

καὶ οἶονται αὐτοῖς δεῖν μάλιστα ὑπάρχειν. τοῦτο δέ ἐστι μάλιστα φανερόν ἐπὶ πλούτου καὶ ἀρχῆς. ὁ μὲν οὖν σπουδαῖος ἐκστήσεται τούτων ἄλλω, οὐχ ὥς οὐ προσῆκον αὐτῷ μάλιστα, ἀλλ' ἂν ὁρᾷ ἄλλον δυνησόμενον μᾶλλον τούτοις αὐτοῦ χρῆσθαι· οἱ δ' ἄλλοι τοῦτο οὐ ποιήσουσι δι' ἄγνοιαν [1212 b] (οὐ γὰρ οἶονται κακῶς ἂν χρήσασθαι τοῖς τοιούτοις ἀγαθοῖς) ἢ διὰ φιλοτιμίαν τοῦ ἄρχειν. ὁ δέ σπουδαῖος οὐδέτερον τούτων πείσεται· διὸ οὐδὲ φίλαυτος κατὰ γε τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ. ἀλλ' εἰ ἄρα, κατὰ τὸ [5] καλόν. τούτου γὰρ μόνον ἄλλω οὐκ ἂν ἐκσταίῃ, τὰ δὲ συμφέροντα καὶ ἡδέα ἐκστήσεται. τὴν μὲν οὖν κατὰ τὸ καλὸν αἵρεσιν φίλαυτος ἔσται· τὴν δὲ κατὰ τὸ συμφέρον καὶ καθ' ἡδονὴν λεγομένην οὐκ ἔσται ὁ σπουδαῖος, ἀλλὰ ὁ φαῦλος.

XIV. Πότερον δέ ποτε ὁ σπουδαῖος φιλήσει αὐτὸς ἑαυτὸν μάλιστα ἢ οὐ; ἔστι μὲν οὖν αὐτός [10] αὐτὸν μάλιστα ὥς φιλήσει, ἔστι δ' ὥς οὐ. ἐπειδὴ γὰρ φαμεν τὸν σπουδαῖον ἐκστήσεσθαι τῶν ἀγαθῶν τῶν κατὰ τὸ συμφέρον τῷ φίλῳ, τὸν φίλον μᾶλλον αὐτοῦ φιλήσει. ναί, ἀλλ' ἢ τούτων ἐξιστάμενος πῶ φίλῳ αὐτῷ τὸ καλὸν περιποιεῖται, ταύτῃ ἐξίσταται [15] τῶν τοιούτων. ἔστι μὲν οὖν ὥς τὸν φίλον αὐτὸς αὐτοῦ μᾶλλον φιλεῖ, ἔστι δὲ ὥς αὐτὸς αὐτὸν μάλιστα· κατὰ μὲν γὰρ τὸ συμφέρον τὸν φίλον, κατὰ δὲ τὸ καλὸν καὶ ἀγαθὸν αὐτὸς αὐτὸν μάλιστα· αὐτῷ γὰρ ταῦτα περιποιεῖται κάλλιστα ὄντα. ἔστι μὲν οὖν καὶ φιλάγαθος, οὐ φίλαυτος· μόνον γὰρ, εἴπερ [20] φιλεῖ αὐτὸς ἑαυτόν, ὅτι ἀγαθός. ὁ δὲ φαῦλος φίλαυτος· οὐδὲν γὰρ ἔχει δι' ὃ φιλήσει αὐτὸς ἑαυτὸν οἷον καλόν τι, ἀλλ' ἄνευ τούτων αὐτὸς ἑαυτὸν φιλήσει,

şeylere yönelir ve onların en çok da kendilerinde bulunması gerektiğini düşünürler. Bu ise en çok zenginlik ve iktidar konusunda açık. İmdi iyi biri bunları başkasına bırakabilir, lakin bunu kendisi en iyiye layık olmadığı için değil de, başkaları bunları daha iyi kullanabileceği için yapar, diğerleriye bunu ya cehalet sebebiyle yapmaz (nitekim böylesi iyi şeyleri kötü bir biçimde kullanacaklarını düşünmezler), ya da yönetme hırslarından ötürü. Öte yandan iyi biri bunların ikisine de kanmaz; bu yüzden de en azından bu gibi iyiler konusunda bencil değildir. Ama eğer <ille de bencil> olacaksa, <bu ancak> güzele ilişkin olabilir. Zira yalnızca bunlardan feragat edemez, ama çıkarlardan ve hazlardan edebilir. Öyleyse güzel olanı seçmede bencil olacak; çıkara ve hazza dayalı denenler konusunda <bencillik edecek olan> ise iyi biri değil, kötü biri <olacak>.

On Dördüncü Bölüm

[1212b9] Acaba iyi biri en çok kendisini mi sever? İmdi bir anlamda en çok kendisini sever, bir anlamda ise sevmez. Zira değil mi ki iyi birinin çıkara karşılık gelen iyilerden dostu için feragat edebileceğini söyledik, <o zaman bu kişi> dostunu kendisinden daha fazla seviyor olacak. Evet, ama bunları dostuna bırakması, bu gibi şeyleri dostuna bırakırken güzel olanı kendine ayırması anlamına geliyor. Öyleyse bir anlamda dostunu kendisinden daha çok seviyor, bir anlamda ise en çok kendisini—yani çıkar konusunda dostunu, güzel ve iyi konusunda ise en çok kendisini. Zira en güzel şeyleri kendisine ayırır. Öyleyse o bencil değil de, iyiliksever biridir. Nitekim kendisini seviyorsa bu yalnızca iyi olduğu içindir. Kötü biriyse bencildir; zira güzel bir şey gibi kendisini sevmesine sebep olacak bir şey yoktur, bunlar olmaksızın kendisini sever, yalnızca kendisi olduğu

ἦ αὐτός. διὸ καὶ οὗτος ἂν κυρίως λέγοιτο φίλαυτος.

XV. Ἐχόμενον δ' ἂν εἴη ὑπὲρ αὐταρκείας εἰπεῖν [25] καὶ τοῦ αὐτάρκους, πότερον ὁ αὐτάρκης προσδεῖσεται φιλίας, ἢ οὐ, ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτῷ αὐτάρκης ἔσται καὶ κατὰ τοῦτο. λέγουσι γὰρ τοιαῦτα καὶ οἱ ποιηταί· ὅταν δ' ὁ δαίμων εὖ διδῷ, τί δεῖ φίλων; ὅθεν καὶ ἡ ἀπορία γίγνεται, πότερον ὁ πάντα [30] τὰγαθὰ ἔχων καὶ ὦν αὐτάρκης προσδεῖσεται φίλου; ἢ τότε καὶ μάλιστα; τίνα γὰρ εὖ ποιήσει, ἢ μετὰ τοῦ συμβιώσεται; οὐ γὰρ δὴ μόνος γε διάξει. εἰ τοίνυν τούτων δεῖσεται, ταῦτα δὲ μὴ ἐνδέχεται ἄνευ φιλίας, προσδέοιτ' ἂν ὁ αὐτάρκης φιλίας.

Ἡ μὲν οὖν ἐν τοῖς λόγοις εἰωθυῖα ὁμοιότης [35] λαμβάνεσθαι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐτ' ἐκεῖ ὀρθῶς οὐτ' ἂν ἐνταῦθα εἴη χρήσιμος· οὐ γὰρ εἰ ὁ θεὸς ἐστὶν αὐτάρκης καὶ μηδενὸς δεῖται, διὰ τοῦτ' οὐδ' ἡμεῖς οὐδενὸς δεησόμεθα. ἔστι γὰρ καὶ τοιοῦτός τις λόγος ἐπὶ τοῦ θεοῦ λεγόμενος. ἐπεὶ γὰρ, φησί, πάντα ἔχει τὰγαθὰ ὁ θεὸς καὶ ἐστὶν αὐτάρκης, τί ποιήσει; οὐ γὰρ καθευδήσει. θεάσεται δὴ τι, [1213 a] φησὶν· τοῦτο γὰρ κάλλιστον καὶ οἰκειότατον. τί οὖν θεάσεται; εἰ μὲν γὰρ ἄλλο τι θεάσεται, βέλτιον θεάσεταί τι αὐτοῦ. ἀλλὰ τοῦτ' ἄτοπον, τὸ τοῦ θεοῦ ἄλλο τι εἶναι βέλτιον. αὐτὸς ἑαυτὸν ἄρα [5] θεάσεται. ἀλλ' ἄτοπον· καὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος [ὅς] ἂν αὐτὸς ἑαυτὸν κατασκοπῇται, ὥς ἀναισθήτῳ ἐπιτιμῶμεν. ἄτοπος οὖν, φησὶν, ὁ θεὸς ἔσται αὐτὸς ἑαυτὸν θεώμενος.

için. Bu yüzden de böyle birine en hâkim anlamıyla 'bencil' denir.

On Beşinci Bölüm

[1212b24] Sonra, kendine yeterlik ve kendine yeten hakkında konuşalım, acaba kendine yeten birinin dosta ihtiyacı var mıdır, yoksa kendine yeten biri bu konuda da mı kendine yeter? Nitekim şairler de böyle söyler: "Kader cini iyiyi bahşettiğinde, dosta ne hacet?"¹ Burada da bir açmaz belirir; acaba tüm iyilere sahip olan kendine yeten birinin de dosta ihtiyacı olur mu? Ya da en çok da onun mu olacak? Zira kime iyilik yapacak ya da kimle beraber yaşayacak? Nitekim ömrünü kesinlikle yalnız geçirmeyecek. Bu durumda, eğer bunlara ihtiyaç duyacaksa, dostsuz kalamaz demektir, dolayısıyla kendine yeten birinin de dosta ihtiyacı olsa gerektir.

[34] İmdi tartışmalarımızda kabul edegeldiğimiz tanrıdan hareketle yapılan benzetme burada ne doğru olabilir ne de kullanışlı.² Nitekim tanrının kendine yeter olması ve hiçbir şeye ihtiyaç duymaması bizim de hiçbir şeye ihtiyaç duymayacağımız anlamına gelmez. Zira tanrı hakkında dile getirilen böyle bir iddia vardır: "Mademki tanrı tüm iyilere sahip ve kendine yeter, ne yapacak? Boyuna uyuyacak değil ya. Kesinlikle bir şeyleri temaşa edecek, zira bu en güzel ve ona en uygun şey. Öyleyse neyi temaşa edecek? Kendisinden başka bir şeyi temaşa etse, temaşa ettiği şey ondan daha iyi olacak. Ama tanrının kendisinden daha değerli bir şey olması saçma. O halde kendisini temaşa edecek. Ama bu da saçma, zira bir insan kendi kendisini incelerse onu algısı bozuk ilân ederiz. Öyleyse," derler, "tanrının kendisini temaşa eden bir şey olması saçmadır."

¹ Euripides, *Orestes*, 667.

² Bkz. *Lambda*, 9 (1074b15-1075a11).

Τί μὲν οὖν ὁ θεὸς θεάσεται, ἀφείσθω ὑπὲρ δὲ τῆς αὐταρκειᾶς οὐ τῆς τοῦ θεοῦ τὴν σκέψιν ποιούμεθα, ἀλλ' ἀνθρωπίνης, πότερον ὁ αὐτάρκης [10] δεήσεται φιλίας ἢ οὐ; εἰ δὴ τις ἐπὶ τὸν φίλον ἐπιβλέψας ἴδοι τί ἐστι καὶ ὁποῖός τις ὁ φίλος, τοιοῦτος οἷος ἕτερος εἶναι ἐγώ, ἂν γε καὶ σφόδρα φίλον ποιήσης, ὥσπερ τὸ λεγόμενον "ἄλλος οὗτος Ἡρακλῆς, ἄλλος φίλος ἐγώ." ἐπεὶ οὖν ἐστὶ καὶ χαλεπώτατον, ὥσπερ καὶ τῶν σοφῶν τινες εἰρήκασιν, [15] τὸ γνῶναι αὐτόν, καὶ ἥδιστον (τὸ γὰρ αὐτόν εἰδέναι ἡδύ), αὐτοὶ μὲν οὖν αὐτοὺς ἐξ αὐτῶν οὐ δυνάμεθα θεάσασθαι (ὅτι δ' αὐτοὶ αὐτοὺς οὐ δυνάμεθα, δῆλον ἐξ ὧν ἄλλοις ἐπιτιμῶμεν, αὐτοὶ δὲ λανθάνομεν ταῦτα ποιοῦντες· τοῦτο δὲ γίνεται δι' εὐνοίαν ἢ διὰ πάθος· πολλοῖς δὲ ἡμῶν ταῦτα ἐπισκοτεῖ [20] πρὸς τὸ κρίνειν ὀρθῶς)· ὥσπερ οὖν ὅταν θέλωμεν αὐτοὶ αὐτῶν τὸ πρόσωπον ἰδεῖν, εἰς τὸ κάτοπτρον ἐμβλέψαντες εἶδομεν, ὁμοίως καὶ ὅταν αὐτοὶ αὐτοὺς βουλευθῶμεν γνῶναι, εἰς τὸν φίλον ἰδόντες γνωρίσαιμεν ἂν ἔστι γάρ, ὡς φαμέν, ὁ φίλος ἕτερος ἐγώ. εἰ οὖν ἡδὺ μὲν τὸ αὐτόν [25] εἰδέναι, τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν εἰδέναι ἄνευ ἄλλου φίλου, δέοιτ' ἂν ὁ αὐτάρκης φιλίας πρὸς τὸ αὐτὸς αὐτόν γνωρίζειν.

Ἔτι δὲ καὶ εἶπερ ἐστὶν καλόν, ὥσπερ ἐστίν, τὸ εὖ ποιεῖν ἔχοντα τὰ παρὰ τῆς τύχης ἀγαθὰ, τίνα εὖ ποιήσει; μετὰ τίνος δὲ συμβιώσεται; οὐ γὰρ δὴ μόνος γε διάξει· τὸ γὰρ συμβιοῦν ἡδὺ καὶ [30] ἀναγκαῖον. εἰ τοίνυν ταῦτα καλὰ καὶ ἡδέα καὶ ἀναγκαῖα, ταῦτα δὲ μὴ ἐνδέχεται εἶναι ἄνευ φιλίας, [1213 b] προσδέοιτ' ἂν ὁ αὐτάρκης φιλίας.

[1213a7] Tanrının neyi temaşa edeceğini bir kenara bırakalım. Öte yandan yapmakta olduğumuz inceleme tanrının değil, insanın kendine yeterliği üzerine: Acaba kendine yeten biri dostu ihtiyaç duyar mı, duymaz mı? Eğer biri dostuna baktığında onun <karakterinin> ne olduğunu ve nasıl biri olduğunu görebiliyorsa, en azından sıkı bir dost için, böylesi birinin bir başka ben¹ ***² <olduğunu düşünebilir>, tıpkı “işte diğer Herakles, bir başka ben” sözündeki gibi. İmdi madem bazı bilgelerin de söylediği gibi kendini bilmek en zor ve en keyifli şeyse (zira kendini bilmek keyif vericidir), öyleyse kendimizi kendimizden hareketle temaşa etme imkânı taşımayız (ki bunun mümkün olmadığı kendimiz de aynı şeyi yaptığımızı kavramadan diğerlerini kınamamızdan açıktır, bu ise iyi niyet ya da duygudan kaynaklanır, bunlar gözlerimizin önüne bir set çeker ve pek çoğumuzu doğru yargılamaktan <alıkoyar>), tıpkı kendi yüzümüzü görmek istediğimizde bir aynaya bakıp görmemiz gibi, benzer şekilde, kendimizi bilmek istediğimizde, bunu bir dostu bakarak yapabiliriz. Zira söylediğimiz gibi dost, bir başka bendir. Öyleyse eğer kendini bilmek haz vericiyse, bu bilme de dost olan bir başkası olmadan olmuyorsa, kendine yeten birinin de kendisinin nasıl biri olduğunu bilebilmesi için bir dostu ihtiyacı olacak.

[27] Dahası, eğer talihin getirdiği iyilere sahip olan birinin iyilik yapması güzel bir şeyse ki, öyle, kime yapacak bu iyiliği? Kimle birlikte yaşayacak? Zira ömrünü yalnız geçirmeyecek; nitekim birlikte yaşamak keyifli ve gereklidir. Bu durumda eğer bunlar güzel, keyifli ve gerekliyse ve dostluk olmaksızın bunlar olamıyorsa, kendine yeten birinin de dostu ihtiyacı olacak demektir.

¹ Ya da Ömer Aygün’ün belirttiği üzere “özge can” (*heteros egô*).

² Metinde boşluk söz konusu.

XVI. Πότερον δὲ πολλοὺς κτητέον φίλους ἢ ὀλίγους; οὔτε δὴ πολλούς, ὥς ἀπλῶς εἰπεῖν, οὔτ' [5] ὀλίγους δεῖ [ἀεῖ]. πολλῶν μὲν γὰρ ὄντων ἔργον ἔφ' ἑκάστον μερίσαι τὸ φιλεῖν. ἔφ' ἀπάντων γὰρ καὶ τῶν ἄλλων ἐξαδυνατεῖ ἡμῶν ἡ φύσις ἀσθενὴς οὔσα πρὸς τὸ ἐπὶ πολὺ ἀφικνεῖσθαι. οὔτε γὰρ τῇ ὄψει ἐπὶ πολὺ ὁρῶμεν, ἀλλ' ἐὰν πλεον ἀποστήσης τοῦ συμμέτρου, ἐλλείπει διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως, [10] οὔτ' ἐπ' ἀκοῆς, οὔτ' ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως ἀπάντων· ἐλλείπων οὖν τῷ φιλεῖν δι' ἀδυναμίαν καὶ ἐγκλήματ' ἂν τις ἔχοι δικαίως, καὶ οὐκ ἂν εἴη φίλος, μὴ φιλῶν γε ἀλλ' ἢ τῷ γε λόγῳ· ἡ δὲ φιλία οὐ τοῦτο βούλεται. ἔτι ἂν ὥσιν πολλοί, οὐκ ἔστιν παύσασθαι λυπούμενον· πολλῶν γὰρ ὄντων [15] εἰκὸς ἀεὶ περὶ ἓνα γέ τινα συμβαίνειν τι ἀτύχημα, ὧν γινομένων ἀναγκαῖον λυπεῖσθαι. οὔτ' αὖ πάλιν ὀλίγους, ἓνα ἢ δύο, ἀλλὰ συμμέτρους τῷ καιρῷ καὶ τῇ αὐτοῦ ὁρμῇ πρὸς τὸ φιλεῖν.

XVII. Μετὰ δὲ ταῦτα σκεπτέον ἂν εἴη πῶς δεῖ φίλῳ χρῆσθαι. ἔστι δ' οὐκ ἐν ἀπάσῃ φιλίᾳ ἢ [20] σκέψις, ἀλλ' ἐν ἣ μάλιστα ἐγκαλοῦσιν ἀλλήλοις οἱ φίλοι. οὐκ ἐγκαλοῦσι δὲ ἐν ταῖς ἄλλαις ὁμοίως, οἷον ἐν τῇ πατρὸς πρὸς υἱὸν οὐκ ἔστιν ἔγκλημα τοιοῦτον οἷον ἀξιοῦσιν ἐν ἐνίαις, ὥσπερ ἐγὼ σοί, οὕτως καὶ σὺ ἐμοί, εἰ δὲ μή, ἐνταῦθα τὸ σφοδρὸν ἔγκλημα· ἐν δὲ ἀνίσοις φίλοις οὐκ ἔστι τὸ ἴσον, [25] ἔστι δὲ ἢ πατρὸς πρὸς υἱὸν φιλία ἐν ἀνίσῳ, ὁμοίως ἢ γυναικὸς πρὸς ἄνδρα ἢ οἰκέτου πρὸς δεσπότην,

On Altıncı Bölüm

[1213b3] Acaba çok sayıda mı dostumuz olmalı, yoksa az mı? Kesinlikle ne mutlak anlamda çok olmalı, ne de az. Nitekim çok sayıda <dostu> olanların sevme işini her birine bölüştürmeleri <gerekecek>. Zira diğer tüm meselelerde de zayıf doğamız erişebileceğinin ötesine uzanmayı imkânsız kılar. Görebileceğimizin ötesini göremeyiz, eğer <görülebilir olanı> doğru mesafenin ötesine bırakırsak, <gözün> zayıf doğası sebebiyle <görme> başarısız olur. Ne işitme konusunda <durum farklıdır>, ne de bunlar gibi diğerleri. Öyleyse imkânsızlıktan ötürü sevmekte başarısız olanın suçlanması gayet adildir ve <bu kişi> dost olamaz—gerçekten değil de lâfta seven biri, ama dostluktan kasıt bu değil. Dahası, eğer birinin çok dostu varsa, <bu kişi> acı çekmekten geri kalmaz. Nitekim pek çok <dostun> arasında daima talihsizliğe maruz kalan birileri olacaktır ki, <dost olanın> bundan acı duyması gerekir. Yine, bir ya da iki gibi az sayıda da olmamalı; koşullara ve dostluğa yönelik meylimize uygun sayıda olmalı.

On Yedinci Bölüm

[18] Bunların ardından, bir dosta nasıl muamele etmek gerektiğini inceleyelim. Böylesi bir inceleme her dostluk türü için geçerli değildir, bu en çok dostların birbirlerini suçladıkları <ilişkiler için bu gerekli>. Öte yandan diğer türlerde <dostlar> birbirlerini suçlamazlar, sözgelişi babayla oğulunkinde bazılarının dile getirdiği türden suçlamalar yoktur: “Ben sana nasıl <muamele ediyorsam>, sen de bana öyle <muamele edeceksin>” aksi takdirde burada ciddi bir suçlama söz konusu olur. Ama eşit olmayan dostlar arasında böyle bir eşitlik olmaz. Öte yandan karıyla koca, köleyle efendi ve genel olarak astla üst gibi, babayla oğul arasındaki dostluk da eşit

καὶ ὅλως δὲ χείρονος καὶ βελτίονος. οὐχ ἔξουσιν
δὴ τὰ τοιαῦτα ἐγκλήματα. ἀλλ' ἐν τοῖς ἴσοις
φίλοις καὶ ἐν τῇ <τοι>αύτῃ φιλίᾳ τὸ τοιοῦτον
ἐγκλημα. ὥστε σκεπτέον ἂν εἴῃ τὸ πῶς δεῖ
χρῆσθαι [30] φίλῳ ἐν τῇ ἐν ἴσοις φίλοις φιλίᾳ.

olmayanlar arasındaki türden. Gerçekten de, bunlarda suçlama yoktur. Böylesi bir suçlama eşitler arasındaki ve bu tür dostlukta söz konusu olur. O halde bir dosta nasıl muamele edilmesi gerektiğini eşitler arasındaki dostluktan hareketle incelemeli.

Transkripsiyona Anahtar

α: a, β: b, γ: g, δ: d, ε: e, ζ: z, η: ê, θ: th, ι: i, κ: k, λ: l, μ: m, ν: n, ξ: ks, ο: o, π: p, ρ: r, σ: s, τ: t, υ: y, φ: f, χ: kh, ψ: ps, ω: ô, ου: ou, αυ: au, ευ: eu, υι: ui, ά: ha, έ: he, ή: hê, ί: hi, ό: ho, ύ: hy, ώ: hō

Türkçe – Yunanca Sözlük

acı: λύπη/lypê

acıma: έλεος/eleos

acısız: άλυπον/alypon

açgözlü: αίσχροκερδής/aiskhrokerdês

adalet: δικαιοσύνη/dikaiosynê

adil olan: δίκαιον/dikaion

ağırbaşlılık: αιδώς/aidôs

akıl: λόγος/logos

akıldan bağımsız olan: άλογον/alogon

akıllı: λογιστικόν/logistikon

akla aykırı: άλογον/alogon

aklıbaşındalık: φρόνησις/phronêsis

alçakgönüllülük: μικροψυχία/mikropsykhia

algısı bozuk: άναίσθητον/anaisthêton

alışkanlık: έθος/ethos

alışkanlık kazanmak: έθίζεσθαι/ethizesthai

arzu: έπιθυμία/epithymia

arzulu: έπιθυμητικόν/epithymêtikon

ayak bağı: έμπόδιον/empodion

ayıklama: κρίσις/krisis

baba: πᾶτερ/patêr
bağıntı: πρὸς τι/pros ti
basiret: σύνεσις/synesis
başarı: κατόρθωμα/kathorthôma
başlangıç noktası: ἀρχή/arkhê
beceri: δύναμις/dynamis
belirsiz: ᾠριστον/aoriston
bencil: φίλαυτος/philaautos
besleyici: θρεπτικόν/threptikon
biçim: εἶδος/eidos
bilgelik: σοφία/sophia
bilgi <türü>: ἐπιστήμη/epistêmê
bilgisizlik: ἄγνοια/agnouia
bilim: ἐπιστήμη/epistêmê
bilim adamı: ἐπιστήμονα/epistêmona
bilimsel <yan>: ἐπιστημονικόν/epistêmonikon
birbiriyle anlaşma: ὁμονοεῖν/homonoein
birlikte vakit geçirme: συζῆν/syzên
birliktelik: κοινωνία/koinônia
bize bağlı: ἔφ' ἡμῖν/eph' hêmin
boyun eğme: ὑπέικειν/hypeikein
cebir: βία/bia
cehalet: ἄγνοια/agnouia
cimri: κυμινοπρίστης/kymino pristês
cin: δαῖμον/daimon
cins: γένος/genos
cömert: ἐλεύθερος/eleutheros
çember: κύκλος/kyklos
çıkar sağlayan: συμφέρον/sympheron
çılgın: μαινόμενον/mainomenon
çıtkırıldımlik: μαλακία/malakia
çiftçi: γεωργός/geôrgos
daha açık seçik: σαφέστερον/saphesteron
daha iyi: βέλτιον/beltion
daha kötü: χεῖρον/kheiron
değerli: τίμιον/timion
dirayet: καρτερία/karteria
doğal eğilim: ὁρμή/hormê

doğru miktarda/oranda: σύμμετρον/symmetron
doğum: γένεσις/genesis
doğuştan iyi/şanslı durumda olan: εὐγενῆ/ugenê
dosdoğru: ὀρθός/orthos
dostluk: φιλία /philia
durum: ἔξις/heksis
duygu: πάθος/pathos
duygudaşlık: ὁμοπάθεια/homopatheaia
duyumsama: αἰσθησις/aisthêsis
dürüstlük: ἐπιείκεια/epieikeia
düşünme yetisi: νοῦς/nous
düzgün: ὀρθός/orthos
edepsiz: ἀκόλαστος/akolastos
efendi: δεσπότης/despotês
ele<ştir>me: κρινεῖν/krinein
eleştiri: κρίσις/krisis
eliçiklik: μεγαλοπρέπεια/megaloprepeia
elisikilik: μικροπρέπεια/mikroprepeia
en <çok>: μάλιστα/malista
en hâkim: κράτιστον/kratiston
en iyi: βέλτιστον/beltiston
en iyi: ἄριστον/ariston
enine boyuna düşünme: διανοία/dianoia
enine boyuna düşünmeye dayalı: διανοητικόν / dianoêtikon
erdem: ἀρετή/aretê
erek: τέλος/telos
etkilenim: πάθος/pathos
etkinlik: ἐνεργεία/energeia
ev idaresi: οἰκονομική/oikonomikê
eylem: πράξις/praksis
eylemsiz: ἄπρακτος/apraktos
 faydalı: συμφέρον/sympheron
fesat: ἐπιχαιρεκακία/epikhairekakia
gereklilik: ἀνάγκη/anagkê
gösteriş meraklılığı: σαλακωνεία/salakôneia
gözükaralık: θρασύτης/thrasutês
güç: δύναμις/dynamis
güzel: κάλον/kalon

güzel-ve-iyilik: καλοκάγαθία/kalokagathia
haddini aşan: ἐπὶ πλεόν/epi pleon
hak: δίκαιον/dikaion
hak ihlali: ἀδίκημα/adikêma
hakikat: ἀλήθεια/alêtheia
haklı: ὀρθός/orthos
hâl: ἔξις/heksis
haset: φθονερία/phthoneria
hata: ἁμαρτία/hamartia
hata yapma: διαμαρτάνειν/diamartanein
haz: ἡδονή/hêdonê
haz veren: ἡδίων/hêdion
hırslı: φιλότιμος/philotimos
hissetme: αἰσθησις/aisthêsis
hoş: ἡδύ/hêdu
hödüklük: ἀγροικία/agroikia
husumet: ἔχθρα/ekhthra
huy: ἔξις/heksis
iddia: λόγος/logos
idman: γυμνασία/gymnasia
ifade: λόγος/logos
ihsan: εὐνοία/eunoia
ihtişam: μεγαλοπρέπεια/megaloprepeia
iktidar: ἀρχή/arkhê
ilgisizlik: ἀναισθησία/anaisthêsia
ilineksel: κατά συμβεβηκός/kata symbebêkos
ilk örnek: παράδειγμα/paradeigma
ilke: ἀρχή/arkhê
imge: φαντασία/phantasia
imkân: δύναμις/dynamis
iradeli olma: ἐγκράτεια/egkrateia
isim benzerliği: ὁμωνυμία/homônymia
istek: βούλησις/boulêsis
istemedien: ἄκον/akon
istemedien yapılan: ἀκούσιον/akousion
istemeye değer olan: βουλευτόν/boulêton
istenen: βουλευτέον/boulêteon
isteyerek: ἐκόν/hekon

isteyerek yapılan: ἐκούσιον/hekousion
isyan: νέμεσις/nemesis
iş: ἔργον/ergon
iş ortağı: σύνεργον/synergon
işbirliği içinde olan: σύνεργον/synergon
işeyaramaz: μάτην/matên
işlerlik: ἐνεργεία/energeia
iştah: ὄρεξις/oreksis
iyi: εὖ/eu
iyi: ἀγαθόν/agathon
iyi bir şeyler ortaya koyabilen: εὐποιητικόν / eupoiêtikon
iyi biri: σπουδαῖον/spoudaion
iyi niyet: εὐνοία/eunoia
iyi talihli olma: εὐτυχία/eutykhia
iyiliksever: φιλάγαθος/philagathos
kaba kuvvet: βία/bia
kabul: ὑπόληψις/hypolêpsis
kafadarlık: ὁμονοία/homonoia
kalfa: ὑπηρετῶν/hypêretôn
karakter: ἦθος/êthos
karşılaşma: ἔντευξις/enteuksis
kendi başına: καθ' αὐτό/kath' hauto
kendine hâkim olabilme: ἐγκράτεια/egkrateia
kendine hâkim olamama: ἀκρασία/akrasia
kendine hâkim olamayan: ἀκρατής/akratês
kendine yeterlik: αὐτάρκεια/autarkeia
kendini beğenmişlik: αὐθάδεια/authadeia
kendini bir şey sanma: χαυνότητος/khaunotêtos
kendini savunma: ἀμύνεσθαι/amynesthai
keyif veren: ἡδύ/hêdu
keyifli: ἡδίων/hêdion
kısasa-kısas: ἀντιπεπονθός/antipeponthos
kısım: μορίον/morion
kıskançlık: ζῆλος/zêlos
kısmî: κατά μέρος/kata meros
kıvrak zekâ: ἀγκίνηοια/agkhinoia
kibir: ὕβρις/hybris
kopyacı: μιμητής/mimêtês

korku: φόβος/phobos
koşullar: πράγματα/pragmata
köken: ἀρχή/arkhê
köle: δοῦλος/doulos
kötü: κακόν/kakon
kötü <biri>: φαῦλος/phaulos
kullanışlı: χρήσιμον/khrêsimon
kuma: ἑταίρα/hetaira
kunduracı: σκυτότομος/skutotomos
kusur: φαῦλος/phaulos
küçük hesaplar peşinde koşan: μικρολόγος / mikrologos
mal-mülk: χρήματα/khrêmata
mantıksız: ἄλογον/alogon
mecburiyet: ἀνάγκη/anagkê
menfaat: λυσιτελής/lusitelês
meyil: ὁρμή/hormê
mide bulandırıcı: νοσηματικόν/nosêmatikon
mimar: οἰκοδόμος/oikodomos
mutluluk: εὐδαιμονία/eudaimonia
mükemmel: παντελής/pantelês
müstakil: χωριστόν/khôriston
nadir bulunan: σπάνιον/spanion
ne istediğini bilmek: εὐβουλία/euboulia
neden: αἶτιον/aition
nefret: μῖσος/misos
niçin: διὰ τί/dia ti
oğul: υἱός/huios
oluş: γένεσις/genesis
onarım: ἀποκατάστασις/apokatastasis
onurlu: τίμιον/timion
oran: λόγος/logos
oranti: ἀναλογία/analogia
orta: μεσότης/mesotês
orta: μέσον/meson
ortaklık: κοινωνία/koinônia
ödlek: δειλός/deilos
öfke: ὀργή/orgê
öfkesizlik: ἀοργησία/aorgêsia

öğrenmeye açıklık: εὐμάθεια/eumatheia
ölçülülük: σωφροσύνη/sôphrosynê
övgüye değer bulunan: ἐπαινετόν/epaineton
öz, kendi: αὐτό/auto
özellik: πάθος/pathos
özgür vatandaş: ἐλεύθερον/eleutheron
özlem: πόθος/pothos
para: νόμισμα/nomisma
parça: μέρος/meros
parça parça: κατά μέρος/kata meros
pataklama: πατάσσειν/patassein
paylaşım: νέμεσις/nemesis
pinti: ἀνελεύθερος/aneleutheros
pişmanlık: πόθος/pothos
polis sakini: πολίτης/politês
polise ilişkin: πολιτική/politikê
ruh: ψυχή/psykhê
saçma: ἄτοπον/atopon
sağ: ὀρθός/orthos
sağ akıl: ὀρθός λόγος/orthos logos
sahicilik: ἀλήθεια/alêtheia
sahiplik: ἔξις/heksis
sahtekârlık: ἀλαζονεία/alazoneia
sav: λόγος/logos
savurgan: ἄσωτος/asôtos
saygınlık: σεμνότης/semnotês
servet: οὐσία/ousia
sevgi: φιλία/philia
sevilen: φιλητέον/philêton
sevilmeye lâayık: φιλητόν/philêton
sırasız: ἄτακτος/ataktos
şakadan anlarlık: εὐτραπελία/eutrapeleia
şaklabanlık: βωμολοχία/bômolokhia
şeyler: πράγματα/pragmata
şöhret düşkünü: φιλότιμος/philotimos
taklitçi: μιμητής/mimêtês
tamamlanmamış: ἀτελής/ateles
tanım: ὄρος/horos

tanımlama: ὀρισμός/horismos
tanıtlama: ἀπόδειξις/apodeiksis
tanrısal esine tabi olanlar: ἐνθουσιάζοντες/enthousiazontes
tartan <yan>: βουλευτικόν/bouleutikon
tartışma: λόγος/logos
tartma: βουλεύσασθαι/bouleusasthai
tasarlama: προθέσθαι/prothesthai
taşıyıcı, konu: ὑποκείμενον/hypokeimenon
taşkınlık: ἀκολασία/akolasia
tedavi edilebilir olan: ἱατόν/iaton
tedavi edilemez olan: ἀνίατον/aniaton
tek tek<ler>: καθ' ἐκάστα/kath' hekasta
temellendirme: λόγος/logos
tercih: προαίρεσις/proairesis
tereddüt: βουλεύσασθαι/bouleusasthai
terzi: ὑφάντης/hyphantês
tesir: πάθος/pathos
tıbbî: ἱατρικόν/iatrikon
tikel: κατά μέρος/kata meros
tikel: ἐπὶ μέρος/epi merous
tümevarım: ἐπαγωγή/epagôgê
tür: εἶδος/eidos
uğraşı: πραγματεία/pragmateia
us: νοῦς/nous
ustabaşı: ἀρχιτέκτων/arkhitektôn
uşak: οἰκέτης/oiketês
utangaçlık: κατάπληξις/kataplêksis
utanmazlık: ἀναισχυντία/anaiskhyntia
uygun, özgün: οἰκεῖος/oikeios
üretici, üremeyi sağlama yetisine sahip: γεννητική/gennêtikê
vahşi hayvan: θήριον/thêrion
vahşi olma: θηριότης/thêriotês
varlık: οὐσία/ousia
varyemez: κίμβιξ/kimbiks
velinimet olma: εὐεργέτηκεν/euergetêken
yaban domuzu: σῦς/sys
yabancı: ἄτοπον/atopon
yağcılık: κολακεία/kolakeia

yakından ilişkili: συνημμένην/synêmmenên
yan ürün: πάρεργον/parergon
yapıp etmelere yönelik/dair: πρακτικόν/praktikon
yapmacıklık: εἰρωνεία/eirôneia
yararlı: συμφέρον/sympheron
yaratıcılığa dair/dayalı: ποιητικόν/poiêtikon
yargıda bulunma: κρινεῖν/krinein
yasa: νομός/nomos
yer: χώρα/khôra
yersiz: ἄτοπον/atopon
yeti: δύναμις/dynamis
yılışıklık: ἀρέσκεια/areskeia
yiğitlik: ἀνδρεία/andreia
yol gösterici: ἡγεμόν'/hêgemon
yoldaş: ἑταίρα/hetaira
yönelim: ὁρμή/hormê
yönetim: ἀρχή/arkhê
yumuşak başlı: πρᾶον/praon
yüce gönüllülük: μεγαλοψυχία/megalopsykhia:
yürek: θυμός/thymos
zanaat: τέχνη/tekhnê
zekâ: δεινότης/deinotês
zenginlik: πλοῦτος/ploutos
zor: βία/bia
zorunluluk: ἀνάγκη/anagkê

Yunanca - Türkçe Sözlük

adikêma/ἀδίκημα:	hak ihlali
agathon/ἀγαθόν:	iyi
agkhinoia/ἀγχίνοια:	kivrak zekâ
agnioia/ἄγνοια:	bilgisizlik, cehalet
agroikia/ἀγροικία:	hödüklük
aidôs/αἰδώς:	ağırbaşlılık
aiskhrokerdês/αἰσχροκερδής:	açgözlü
aisthêsis/αἴσθησις:	duyumsama, hissetme
aition/αἷτιον:	neden
akolasia/ἀκολασία:	taşkınlık
akolastos/ἀκόλαστος:	edepsiz
akon/ἄκον:	istemedi
akousion/ἀκούσιον:	istemedi yapılan
akrasia/ἀκρασία:	kendine hâkim olamama, iradesizlik
akratês/ἀκρατής:	kendine hâkim olamayan, iradesiz
alazoneia/ἀλαζονεία:	sahtekârlık
alêtheia/ἀλήθεια:	hakîkat, sahicilik
alogon/ἄλογον:	akıldan bağımsız olan, akla aykırı, mantıksız
alypon/ἄλυπον:	acısız
amynesthai/ἀμύνεσθαι:	kendini savunma
anagkê/ἀνάγκη:	zorunluluk, gereklilik, mecburiyet
anaishyntia/ἀναισχυντία:	utanmazlık
anaisthêsia/ἀναισθησία:	ilgisizlik
anaisthêton/ἀναισθητον:	algısı bozuk
analogia/ἀναλογία:	orantı
andreia/ἀνδρεία:	yiğitlik
aneleutheros/ἀνελεύθερος:	pinti
aniaton/ἀνίατον:	tedavi edilemez olan
antipeponthos/ἀντιπεπονθός:	kısasa-kısas
aorgêsia/ἀοργησία:	öfkesizlik
aoriston/ἀόριστον:	belirsiz
apodeiksis/ἀπόδειξις:	tanıtılma

apokatastasis/ἀποκατάστασις: onarım
 apraktos/ἄπρακτος: eylemsiz
 areskeia/ἀρέσκεια: yılışıklık
 aretê/ἀρετή: erdem
 ariston/ἄριστον: en iyi
 arkhê/ἀρχή: ilke, başlangıç noktası, köken, iktidar, yönetim
 arkhitektôn/ἀρχιτέκτων: ustabaşı
 asôtos/ἄσωτος: savurgan
 ataktos/ἄτακτος: sırasız
 ateles/ἄτελής: tamamlanmamış
 atopon/ἄτοπον: yersiz, saçma, yabancı
 autarkeia/αὐτάρκεια: kendine yeterli
 authadeia/αὐθάδεια: kendini beğenmişlik
 auto/αὐτό: öz, kendi
 beltion/βέλτιον: daha iyi
 beltiston/βέλτιστον: en iyi
 bia/βία: zor, cebir, kaba kuvvet
 bômolokhia/βωμολοχία: şaklabanlık
 boulêsis/βούλησις: istek
 boulêteon/βουλευτέον: istenen
 boulêton/βουλευτόν: istemeye değer olan
 bouleusasthai/βουλευσασθαι: tartma, tereddüt
 bouleutikon/βουλευτικόν: tartan <yan>
 daimon/δαίμον: cin
 deilos/δειλός: ödle
 deinotês/δεινότης: zekâ
 despotês/δεσπότης: efendi
 dia ti/διὰ τί: niçin
 diamartanein/διαμαρτάνειν: hata yapma
 dianoêtikon/διανοητικόν: enine boyuna düşünmeye dayalı
 dianoia/διανοία: enine boyuna düşünme
 dikaion/δίκαιον: hak, adil olan
 dikaiosynê/δικαιοσύνη: adalet
 doulos/δούλος: köle
 dynamis/δύναμις: imkân, beceri, güç, yeti
 egkrateia/ἐγκράτεια: iradeli olma, kendine hâkim olabilme
 eidos/εἶδος: tür, biçim
 eirôneia/εἰρωνεία: yapmacıklık

ekhthra/ἔχθρα: husumet
 eleos/ἔλεος: acıma
 eleutheron/ἐλεύθερον: özgür vatandaş
 eleutheros/ἐλεύθερος: cömert
 empodion/ἐμπόδιον: ayak bağı
 energeia/ἐνεργεία: etkinlik, işlerlik
 enteuksis/ἐντευξις: karşılaşma
 enthousiazontes/ἐνθουσιάζοντες: tanrısal esine tabi olanlar
 epagôgê/ἐπαγωγή: tümevarım
 epaineton/ἐπαινετόν: övgüye değer bulunan
 eph' hêmin/ἐφ' ἡμῖν: bize bağlı
 epi merous/ἐπὶ μέρους: tikel
 epi pleon/ἐπὶ πλεόν: haddini aşan
 epieikeia/ἐπιείκεια: dürüstlük
 epikhairekakia/ἐπιχαιρεκακία: fesat
 epistêmê/ἐπιστήμη: bilgi, bilgi türü, bilim
 epistêmon/ἐπιστήμονα: bilim adamı
 epistêmonikon/ἐπιστημονικόν: bilimsel <yan>
 epithymêtikon/ἐπιθυμητικόν: arzulu
 epithymia/ἐπιθυμία: arzu
 ergon/ἔργον: iş
 ethizesthai/ἐθίζεσθαι: alışkanlık kazanmak
 ethos/ἔθος: alışkanlık
 êthos/ἦθος: karakter
 eu/εὖ: iyi
 euboulia/εὐβουλία: ne istediğini bilmek
 eudaimonia/εὐδαιμονία: mutluluk
 euergetêken/εὐεργέτηκεν: velinimet olma
 eugenê/εὐγενῆ: doğuştan iyi durumda olan, doğuştan şanslı,
 mirasyedi
 eumatheia/εὐμάθεια: öğrenmeye açıklık
 eunoia/εὐνοία: ihsan, iyi niyet
 eupoiêtikon/εὐποιητικόν: iyi bir şeyler ortaya koyabilen
 eutrapeleia/εὐτραπεία: şakadan anlarlık
 eutykhia/εὐτυχία: <iyi> talihli olma
 genesis/γένεσις: oluş, doğum
 gennêtikê/γεννητική: üretici, üremeyi sağlama yetisine sa-
 hip

genos/γένος: cins
 geōrgos/γεωργός: çiftçi
 gymnasia/γυμνασία: idman
 hamartia/ἁμαρτία: hata
 hêdion/ἡδίων: keyifli, keyif veren, haz veren
 hêdonê/ἡδονή: haz
 hêdu/ἡδύ: keyif veren, hoş
 hêgemon/ἡγεμόν': yol gösterici
 hekōn/ἑκόν: isteyerek
 hekousion/ἐκούσιον: isteyerek yapılan
 heksis/ἑξις: huy, sahiplik, durum, hâl
 hetaira/ἑταίρα: yoldaş, kuma
 homonoein/ὁμονοεῖν: <birbiriyle> anlaşma
 homonoia/ὁμονοία: kafadarlık
 homōnymia/ὁμωνυμία: isim benzerliği
 homopatheia/ὁμοπάθεια: duygudaşlık
 horismos/ὁρισμός: tanımlama
 hormê/ὁρμή: <doğal> eğilim, meyil, yönelim
 horos/ὅρος: tanım
 huios/υῖός: oğul
 hybris/ὑβρις: kibir
 hypeikein/ὑπείκειν: boyun eğme
 hypêretôn/ὑπηρετῶν: kalfa
 hyphantês/ὑφάντης: terzi
 hypokeimenon/ὑποκείμενον: taşıyıcı, konu
 hypolêpsis/ὑπόληψις: kabul
 iaton/ιατόν: tedavi edilebilir olan
 iatrikon/ιατρικόν: tıbbî
 kakon/κακόν: kötü
 kalokagathia/καλοκάγαθία: güzel-ve-iyilik
 kalon/κάλον: güzel
 karteria/καρτερία: dirayet
 kata meros/κάτα μέρος: parça parça, kısmî, tikel
 kata symbebêkos/κάτα συμβεβηκός: ilineksel
 kataplêksis/κατάπληξις: utangaçlık
 kath' hautō/καθ' αὐτό: kendi başına
 kath' hekasta/καθ' ἑκάστα: tek tek<ler>
 katorthōma/κατόρθωμα: başarı

khaunotêtos/χαυνότητος: kendini bir şey sanma
kheiron/χειρόν: daha kötü
khôra/χώρα: yer
khôriston/χωριστόν: müstakil
khêmata/χρήματα: mal-mülk
khêsimon/χρήσιμον: kullanışlı
kimbiks/κίμβιξ: varyemez
koinônia/κοινωνία: ortaklık, birliktelik
kolakeia/κολακεία: yağcılık
kratiston/κράτιστον: en hâkim
krinein/κρινεῖν: yargıda bulunma, ele<ştir>me
krisis/κρίσις: eleştiri, ayıklama
kyklos/κύκλος: çember
kyminopristês/κυμινοπρίστης: cimri
logistikon/λογιστικόν: akıllı
logos/λόγος: ifade, akıl, sav, temellendirme, iddia, tartışma, oran
lusitelês/λυσιτελής: menfaat
lypê/λύπη: acı
mainomenon/μαινόμενον: çılgın
malakia/μαλακία: çitkırıldımlik
malista/μάλιστα: en <çok>
matên/μάτην: işeyaramaz
megaloprepeia/μεγαλοπρέπεια: eliaçıklık, ihtişam
megalopsykhia/μεγαλοψυχία: yüceğönüllülük
meros/μέρος: parça
meson/μέσον: orta
mesotês/μεσότης: orta
mikrologos/μικρολόγος: küçük hesaplar peşinde koşan
mikroprepeia/μικροπρέπεια: elisıklık
mikropsykhia/μικροψυχία: alçakğönüllülük
mimêtês/μιμητής: kopyacı, taklitçi
misos/μῖσος: nefret
morion/μορίον: kısım
nemesis/νέμεσις: isyan, paylaşım
nomisma/νόμισμα: para
nomos/νόμος: yasa
nosêmatikon/νοσηματικόν: mide bulandırıcı

nous/νοῦς: düşünme yetisi, us
oikeios/οἰκεῖος: uygun, özgün
oiketês/οἰκέτης: uşak
oikodomos/οἰκοδόμος: mimar
oikonomikê/οἰκονομική: ev idaresi
oreksis/ὄρεξις: iştah
orgê/ὄργή: öfke
orthos/ὀρθός: dosdoğru, sağ, doğru, düzgün, haklı
orthos logos/ὀρθός λόγος: sağ akıl
ousia/οὐσία: ousia, varlık servet
pantelês/παντελής: mükemmel
paradeigma/παράδειγμα: ilk örnek
parergon/πάρεργον: yan ürün
patassein/πατάσσειν: pataklama
patêr/πάτηρ: baba
pathos/πάθος: duygu, özellik, etkilenim, tesir
phantasia/φαντασία: imge
phaulos/φαῦλος: kötü <biri>, kusur
philagathos/φιλάγαθος: iyiliksever
philautos/φίλαυτος: bencil
philêton/φιλητέον: sevilen
philêton/φιλητόν: sevmeye lâyık
philia/φίλια: dostluk, sevgi
philotimos/φιλότιμος: hırslı, şöhret düşkünü
phobos/φόβος: korku
phronêsis/φρόνησις: aklıbaşındalık
phthoneria/φθονερία: haset
ploutos/πλοῦτος: zenginlik
poiêtikon/ποιητικόν: yaratıcılığa dair/dayalı
politês/πολίτης: polis sakini
politikê/πολιτική: polise ilişkin
pothos/πόθος: özlem, pişmanlık
pragmata/πράγματα: şeyler, koşullar
pragmateia/πραγματεία: uğraşı
praksis/πρᾶξις: eylem
praktikon/πρακτικόν: yapıp etmelere yönelik/dair
praon/πρᾶον: yumuşak başlı
proairesis/προαίρεσις: tercih

pros ti/πρός τι: bağını
prothesthai/προθέσθαι: tasarlama
psykhê/ψυχή: ruh
salakôneia/σαλακωνεία: gösteriş meraklılığı
saphesteron/σαφέστερον: daha açık seçik
semnotês/σεμνότης: saygınlık
skutotomos/σκυτότομος: kunduracı
sophia/σοφία: bilgelik
sôphrosynê/σωφροσύνη: ölçülülük
spanion/σπάνιον: nadir bulunan
spoudaion/σπουδαῖον: iyi biri
symmetron/σύμμετρον: doğru miktarda/oranda
sympheron/συμφέρον: faydalı, çıkar sağlayan, yararlı
synêmmenên/συνημμένην: yakından ilişkili
synergon/σύνεργον: iş ortağı, işbirliği içinde olan
synesis/σύνεσις: basiret
sys/σὺς: yaban domuzu
syzên/συζῆν: birlikte vakit geçirme
tekhnê/τέχνη: zanaat
telos/τέλος: erek
thêrion/θήριον: vahşi hayvan
thêriotês/θηριότης: vahşi olma
thrasutês/θρασύτης: gözükaralık
threptikon/θρεπτικόν: besleyici
thymos/θυμός: yürek
timion/τίμιον: değerli, onurlu
zêlos/ζῆλος: kıskançlık